

**การศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

**ปริญญานิพนธ์
ของ
ธนกัทร อนะมาน**

**เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา
พฤษภาคม 2544
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

**การศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

**บทคัดย่อ
ของ
ธนกัทร อนะมาน**

**เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา
พฤษภาคม 2544**

๒ ๕๕๗

ธนภัทร ณะมาน. (2544). การศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกทัศนศิลป์ ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . คณะกรรมการผู้ควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ , รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัววิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตวิชาเอกทัศนศึกษา ชั้นปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบวิธีแบบการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาปรากฏผลดังนี้

ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวมีสาเหตุมาจาก ตัวแปรด้านส่วนตัว คือ นิสิตมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม นิสิตมีปัญหาสุขภาพจิต ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมได้แก่ตัวแปรด้านครอบครัว คือ ปัญหาสถานภาพการสมรสของบิดามารดา ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวมีปัญหาตกต่ำ บิดามารดาไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูระดับการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำและตัวแปรด้านสัมพันธภาพ คือ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับบิดามารดาไม่ดี สัมพันธภาพระหว่างนิสิตและบุคคลในครอบครัวไม่ดี เมื่อทำการศึกษารายกรณีแล้วพบว่า นิสิตมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว รักและภูมิใจในครอบครัวสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว และสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างเหมาะสมขึ้น

**A CASE STUDY OF FAMILY RELATIONSHIP PROBLEMS OF ART EDUCATION
STUDENTS OF FACULTY OF FINE ART OF SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY**

**AN ABSTRACT
BY
THANAPAT ANAMAN**

**Present in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Psychology
at Srinakharinwirot University
May 2001**

Thanapat Anaman. (2001). *A Case study of Family Relationship problems of Art Education Students of Faculty of Fine Art of Srinakharinwirot University* . Master thesis, M.Ed.(Education Psychology). Bangkok : Graduate School . Srinakharinwirot University . Advisor Committee : Assist .Prof . Promtida Sankamkrue , Assoc.Prof. Kamolrot Kretong .

The purpose of this research was to study the families' relationship problems of the Art Education students of Faculty of Fine Art Srinakharinwirot University. The 6 subjects were the 1-3 year Art education students in the academic year 2000. The research instruments were observation, interview, home visit, autobiography, diary, questionnaires, tests and cumulative record. The data was analyzed by description.

The result were as follows :

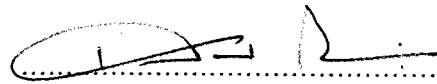
The families' relationship problems caused from personal variable were the students' inappropriated personalities, the students' mental health, caused from environmental variables were problems of parents' marital status, parents had no time for their children and parents' low education level, and caused from relationship variables were poor relationship between students and their parents, and poor relationship between students and other family members. After the students were treated by case studies, the students had better families' relationship, better attitudes towards their families. They loved and prouded of their families. They also could create good relationships with members of their families, and they could encountered with their problems in a more appropriate way.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ของ
นายธนภัทร อนะมาน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

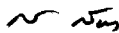
วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

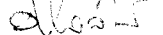
ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ)

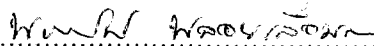
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทองกรรมการ อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุภกุล รองศาสตราจารย์ ดร.อารี พันธุ์ณี และอาจารย์ในภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ที่ได้กรุณา ให้คำปรึกษา ชี้แนะข้อบกพร่อง และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ นวลละออ ทิสานานนท์ ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาในภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา ที่ให้กำลังใจและความช่วยเหลือ ตลอดจนให้ความสะดวกกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่สอนและสถาบันที่ข้าพเจ้าจบการศึกษา ผู้วิจัยสำนึกในบุญคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ พี่ชุตติกาจัญ พี่ปิยะนุช พี่บิ่งอร พี่พจนารถ คุณรัชดา คุณบงกช คุณนัยปะพร คุณบุคุณเยาว์ พี่ปิติ พี่เจียบสโมสรอาจารย์ ป้าเบอร์ 9 โรงอาหาร น้องทั้ง 6 คนที่ให้ความร่วมมือเป็นกลุ่มตัวอย่างและน้องๆในภาควิชาทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อนๆ ทุกคน คุณปองปริชญ์ คุณธนันชัย คุณพีระพัฒน์ คุณกนกวรรณ คุณอนันดา คุณอุมาวรรณ คุณชัตติยา คุณชัยวัฒน์ ที่เป็นกำลังใจ และช่วยเหลือให้ผู้วิจัยสามารถทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นลงได้

ขอกราบขอขอบพระคุณ คุณแม่ คุณยาย คุณน้าสมใจ คุณน้าพูนศรีพี่สุศุขยา น้องปรเมศวร์และญาติทุกคนที่เป็นกำลังใจและให้ทุนอุดหนุนแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ธนภัทร อนะมาน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1.บทนำ.....	1
คำนำ.....	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
กรอบแนวความคิด.....	8
 2.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 9
การศึกษารายกรณี.....	9
ความหมายของการศึกษารายกรณี.....	9
จุดมุ่งหมายการศึกษารายกรณี.....	10
ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี.....	11
กระบวนการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี.....	11
วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี.....	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี.....	45
สัมพันธภาพในครอบครัว.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว.....	54
 3.วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	 58
แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
ประชากร.....	58
➤ กลุ่มตัวอย่าง.....	58
✳ เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้า.....	59
วิธีการศึกษารายกรณี.....	60
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
 4.ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	 67
การศึกษารายที่ 1.....	67
การศึกษารายที่ 2.....	75
การศึกษารายที่ 3.....	82
การศึกษารายที่ 4.....	90
การศึกษารายที่ 5.....	96
การศึกษารายที่ 6.....	103

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5. บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	117
บทย่อ.....	117
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	117
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	118
* สรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	124
การช่วยเหลือ ป้องกัน และการส่งเสริม.....	124
การติดตามผล.....	124
ข้อเสนอแนะ.....	125
บรรณานุกรม.....	130
ภาคผนวก.....	133
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	163

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

1 ตารางแสดงผลของแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวก่อนและหลัง การทำการศึกษารายกรณี.....	110
---	-----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“...มนุษย์เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติมากที่สุด ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใด ต้องขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรในประเทศนั้น ๆ และการที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพย่อมต้องเริ่มที่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยที่มีศักยภาพ เหมาะสมที่จะได้รับการพัฒนา เพื่อสืบทอดภารกิจการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นเด็กและเยาวชนทุกคนจึงควรได้รับการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พร้อมทั้งต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่ดีงาม...”

(ปราณี รามสูตร.ม.ป.ป.หน้า : 46;อ้างอิงจากกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสปีเด็กสากล พ.ศ.2522) จากกระแสพระราชดำริดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรมอันดีงาม ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนเริ่มจากบิดามารดาที่เป็นสังคมแรกของเด็กและเยาวชน อาจจะเรียกได้ว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2528 : 28) กล่าวว่าหน้าที่ของครอบครัวถือเป็นหน้าที่พื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ การที่ครอบครัวจะกระทำหน้าที่ทั้งทางธรรมชาติหรือทางสังคมได้นั้น จะต้องอาศัย สัมพันธภาพของบุคคลในครอบครัว ที่เป็นสื่อในการกระทำหน้าที่ต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหน้าที่ของสามี-ภรรยา พ่อ-แม่กับบุตร บุตรต่อพ่อ-แม่ หรือหัวหน้าครอบครัวต่อผู้อาศัย

ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้อุปการะนั้น ๆ ทำหน้าที่ให้สมาชิกมีความสุขกายและสุขใจ (โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี. 2539 : 16)บุคคลในครอบครัว และบรรยากาศในครอบครัว จึงมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ทางสังคมของเด็กอย่างมาก บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญที่อบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีประสบการณ์ทางสังคมที่ดี โดยบิดามารดาจะมีความรักใคร่ผูกพันกับเด็กอย่างลึกซึ้ง ตามธรรมชาติมนุษย์จะมีการลอกแบบพฤติกรรมจากผู้อื่น ดังนั้นถ้าบิดามารดา เป็นแบบอย่างที่ดี และให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก เด็กจะมีพฤติกรรมที่ดีตามไปด้วย เพื่อพัฒนาเป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติ ในสมัยก่อน สภาพครอบครัวไทย เป็นครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัว จะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดองกัน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกัน เด็กจะเป็นศูนย์กลางของความสนใจของสมาชิกในครอบครัว ทำให้ได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ บิดามารดาและญาติ ๆ จะมีเวลาในการอบรมสั่งสอนเด็กให้มี พฤติกรรมที่เหมาะสม แต่ปัจจุบันสภาพของสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญด้านวัตถุ เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ทำให้ค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวอย่างมาก โดยมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ระหว่างบิดาและมารดาหรือระหว่างเครือญาติด้วยกัน ทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดความใกล้ชิดผูกพันกันเช่นเดิม เนื่องจากคนในสังคมต้องแก่งแย่งกันเพื่อความอยู่รอด คนแสวงหาทรัพย์สินเพื่อสนองความต้องการเทคโนโลยีสมัยใหม่ สมาชิกใน

ครอบครัวต้องออกไปประกอบธุรกิจการงานนอกบ้าน บิดามารดาไม่มีเวลาใกล้ชิดบุตรทำให้สัมพันธ์ภาพที่ดีเสื่อมคลายลง จึงเกิดปัญหาขึ้นกับเด็กซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ (ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ . 2539 : 2)

สัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัวนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างมาก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาและบุตรมีความรักใคร่ผูกพันกัน จะทำให้เด็กเติบโตเป็นคนดี มองโลกในแง่ดี มีความรู้สึกอบอุ่น มีความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและสังคม และมีพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม (ฝน แสงสิงแก้ว. 2528 : 9) ดังนั้นเด็กที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม น่าจะมาจากสัมพันธ์ภาพในครอบครัวไม่ดี พ่อแม่มีการทะเลาะกันเป็นประจำ เด็กขาดความรักความอบอุ่นและไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ทำให้เด็กมีความเครียดและความวิตกกังวลสูง สุชา จันทน์เอน (2511 : 49) ผลการวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2536 : 78) เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น พบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ จะมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดามีความปรองดองกัน โดยเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีบรรยากาศของการทะเลาะกัน จะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อบิดาหรือมารดา เด็กจะไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตนจากบิดามารดา แต่จะแสวงหาตัวแบบจากบุคคลอื่นนอกครอบครัว ซึ่งอาจเป็นตัวแทนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพไม่ดีต่อกันมีผลเสียต่อบุตรในด้านต่างๆ เช่น การเรียน การปรับตัว (สุพัตรา สุภาพ . 2528 : 28)

เนื่องจากผู้วิจัยเคยเป็นนิสิตในระดับปริญญาตรีภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และหลังจากจบการศึกษาแล้วยังได้พบและได้ร่วมทำกิจกรรมกับนิสิตปริญญาตรีในภาควิชาเอกดังกล่าวอยู่เสมอ ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาบางอย่างของนิสิตในวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาบางคน เช่น นั่งหมอลอย ไม่รวมทำกิจกรรมกับเพื่อน เมื่อเข้าไปซักถามได้รับคำตอบมีปัญหาส่วนตัวทางบ้าน เรียนไม่รู้เรื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจสำรวจปัญหาเบื้องต้น โดยสัมภาษณ์อาจารย์ในภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่พบในนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบจำนวนทั้งหมด 30 คน มีนิสิตจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 80 มีปัญหาการเรียน เช่น การปรับตัวในการเรียน เป็นต้น มีนิสิตอีกจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20 มีปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหาในครอบครัว ปัญหาการเงิน เป็นต้น แต่ถ้าเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 และ 3 จำนวน 21 และ 20 คน ตามลำดับ กลับพบว่าปัญหาทางการเรียนน้อยกว่าปัญหาในครอบครัวโดยแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ก้าวร้าว ขาดความมั่นคงในการควบคุมอารมณ์ ทำให้มีผลกระทบต่อการเรียน เช่น ขาดเรียนบ่อย ไม่ตั้งใจเรียน เมื่ออาจารย์เรียกมาซักถาม มักจะตอบว่า ไม่สบายใจเกี่ยวกับปัญหาในครอบครัว จึงขาดแรงจูงใจในการเรียน และเมื่อผู้วิจัยเข้าไปซักถามนิสิตชั้นปีที่ 2 และ 3 จำนวน 2-3 คนที่สังเกตเห็นพฤติกรรมดังกล่าวก็ได้รับคำตอบว่าตนเองมีปัญหาส่วนตัวทางบ้าน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจในพฤติกรรมของนิสิตระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น กับนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาที่สอบตรงโดยทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ โดยให้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดทั้งหมดจำนวน 67 คน เป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 38.80 นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 31.34 นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 29.85 โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยใช้มีข้อความปลายเปิดจำนวน 3 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อคำถามที่ 1 ท่านคิดว่าในขณะนี้ท่านมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามี คือปัญหาด้านใด (ส่วนตัว เช่น การปรับตัว สัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาการเรียน ฯลฯ) ผลการสำรวจพบว่า

1.1 นิสิตชั้นปีที่ 1 มีผู้มีปัญหาการเรียน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 57.69 ปัญหาการปรับตัว 4 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 ปัญหาในครอบครัว 3 คน คิดเป็นร้อยละ 11.53 ปัญหาการเงิน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.84

1.2 นิสิตชั้นปีที่ 2 ผู้มีปัญหาทางการเรียน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 52.38 ปัญหาในครอบครัว 4 คนคิดเป็นร้อยละ 19.04 ปัญหาการเงิน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 14.28 ปัญหาการปรับตัว 1 คนคิดเป็นร้อยละ 4 ปัญหาบุคลิกภาพ 1 คนคิดเป็นร้อยละ 4.76

1.3 นิสิตชั้นปีที่ 3 ปัญหาในครอบครัว 6 คนคิดเป็นร้อยละ 30 ปัญหาทางการเรียน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 30 ปัญหาการเงิน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ปัญหาการปรับตัว 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5 ปัญหาเรื่องเพื่อน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5

จากข้อคำถามที่ 1.ดังกล่าว ปัญหาที่พบมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาการเรียน ปัญหาครอบครัวเป็นปัญหารอง

ข้อคำถามที่ 2 ถ้าท่านมีปัญหาดังกล่าวท่านทำอย่างไร

2.1 นิสิตชั้นปีที่ 1 ให้คำตอบว่าปรึกษาผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 46.15 ค้นคว้าเพิ่มเติม ทบทวน ทำความเข้าใจ 5 คนคิดเป็นร้อยละ 19.23 ใช้เงินอย่างประหยัด 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84 บริหารการใช้เวลาให้มีประสิทธิภาพขึ้น 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84 สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84

2.2 นิสิตชั้นปีที่ 2 ให้คำตอบว่าใช้ความพยายามรีบทำงานให้เสร็จทันเวลา 7 คนคิดเป็นร้อยละ 33.33 ปรึกษาผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 23.80 ใช้เงินอย่างประหยัด 4 คนคิดเป็นร้อยละ 19.04 ใช้ความพยายามปรับความเข้าใจ กับสิ่งที่เกิดขึ้น 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52 บริหารการใช้เวลาให้มีประสิทธิภาพขึ้น 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.76

2.3 นิสิตชั้นปีที่ 3 ให้คำตอบว่า ค้นคว้าเพิ่มเติม ทบทวน ทำความเข้าใจ 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ใช้เงินอย่างประหยัด 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 บริหารการใช้เวลาให้มีประสิทธิภาพขึ้น 3 คนคิดเป็นร้อยละ 15 ปรึกษาผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ใช้ความพยายามปรับความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5 คิดในแง่ที่ดี 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5

จากข้อคำถามที่ 2.ดังกล่าวคำตอบที่ตอบมากที่สุดได้แก่ ปรึกษาผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน คำตอบรองลงมาก็คือ ค้นคว้าเพิ่มเติม ทบทวน ทำความเข้าใจ

ข้อคำถามที่ 3 ท่านต้องการพัฒนาสิ่งใดในตัวท่าน เพราะเหตุใด คำตอบที่ได้คือ

3.1 นิสิตชั้นปีที่ 1 ต้องการพัฒนาด้านการเรียน 15 คนคิดเป็นร้อยละ 57.69 บุคลิกภาพ 6 คนคิดเป็นร้อยละ 23.07 การแบ่งเวลาในการทำงาน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 7.68 อารมณ์ 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84 ความรับผิดชอบต่อตนเอง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84 ความสามารถในด้านอื่นๆ 1 คนคิดเป็นร้อยละ 3.84

3.2 นิสิตชั้นปีที่ 2 ต้องการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ 9 คนคิดเป็นร้อยละ 42.85 ความรับผิดชอบต่อตนเอง 5 คนคิดเป็นร้อยละ 23.80 การตรงต่อเวลา 2 คนคิดเป็นร้อยละ 9.52ด้านกรเรียน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 4.76

3.3 นิสิตชั้นปีที่ 3 ต้องการพัฒนาด้านกรเรียน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30 การแบ่งเวลาในการทำงาน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 10 การปรับตัว 2 คนคิดเป็นร้อยละ 10 ความรับผิดชอบต่อตนเอง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5 การลดความเครียด 1 คนคิดเป็นร้อยละ 5

จากข้อคำถาม 3.ดังกล่าว สิ่งที่นิสิตต้องการพัฒนามากที่สุดได้แก่ การเรียน และบุคลิกภาพ

จากการสำรวจดังกล่าว ตามลำดับสรุปได้ว่า มีผู้ที่ตอบปัญหาทางการเรียนจำนวน 23 คนคิดเป็นร้อยละ 47.76 ปัญหาครอบครัวจำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 17.91 ปัญหาการเงินจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.44 ปัญหาการปรับตัวจำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 8.95 ปัญหาเรื่องเพื่อนจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 1.49

ปัญหาเรื่องบุคลิกภาพจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.49 จากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่านิสิตชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 3 มีปัญหาหลายด้านและปัญหาที่พบมากที่สุดทั้ง 3 ชั้นปีคือ ปัญหาทางด้านการเรียน จำนวน 23 คนคิดเป็นร้อยละ 47.76 ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาครอบครัว 12 คนคิดเป็นร้อยละ 17.91 แต่จากการสัมภาษณ์ อาจารย์และ สัมภาษณ์นิสิตเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่าปัญหาครอบครัวส่งผลกระทบต่อ ปัญหาการเรียนกับนิสิต เพราะเกิดความเครียดทำให้ขาดสมาธิในการเรียน

เนื่องจากผู้วิจัยสนใจปัญหาในครอบครัวที่ส่งผลกระทบกับนิสิตผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดจำนวน 12 คน ที่น่าจะมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวเกิดจากสมาชิก การขาดความรักความอบอุ่น ไม่มีเวลาอยู่ร่วมกัน ขาดการปฏิสัมพันธ์กัน พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนดูแลทำให้เด็กมี พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การเถียงพ่อแม่ พ่อแม่ลูกต่างคนต่างอยู่ ไม่พูดจากัน ไม่ทำความเข้าใจซึ่งกัน และกัน (สายสุรี จุติกุล . 2542 : 99 -102) ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามปลายเปิดเรื่อง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่นำมาจากแบบสอบถามความสัมพันธ์ในครอบครัวของ ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 139 -141) แบ่งเป็น ด้าน 3 คือ ด้านที่ 1 เป็นคำถามความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา ด้านที่ 2 เป็นคำถามความสัมพันธ์ระหว่าง นิสิตกับบิดามารดา ด้านที่ 3 เป็นคำถามความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับพี่น้องหรือสมาชิกภายในครอบครัว ไป สอบถามนิสิตจำนวน 11 คน ผู้ที่ตอบแบบสอบถามอยู่ในเกณฑ์ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะได้ คะแนนต่ำกว่า 30 คะแนน ผลปรากฏว่ามีนิสิตอยู่ในเกณฑ์ที่มีปัญหาจำนวน 6 คน ผู้วิจัยจึงได้สอบถามความ สัมผัสใจที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ นิสิตทั้ง 6 คนยินดีให้ความร่วมมือทุกคน จากปัญหาเบื้องต้นดังกล่าวพอที่จะสรุปได้ว่านิสิตทั้ง 6 มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

ผู้วิจัยจึงคิดว่าปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับนิสิตน่าที่จะทำการช่วยเหลือโดยรับด่วน เพราะทำให้มีผลกระทบในทางการเรียนและในด้านการปรับตัว ในการให้ความช่วยเหลือกับนิสิตที่มีปัญหานี้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การศึกษารายกรณี การปรับพฤติกรรม เป็นต้น ในที่นี้ผู้วิจัยสนใจใช้วิธีการศึกษารายกรณี เพราะการศึกษารายกรณีเป็นวิธีการที่ผู้วิจัยมีโอกาสศึกษารายละเอียดด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวนิสิต และผู้ที่เกี่ยวข้องกับนิสิต เพื่อทราบสาเหตุที่แท้จริงของการมี ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนิสิต อันจะเป็นแนวทางที่ทำให้หาทางลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวได้เพราะ การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี คือการ ศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญโดยเฉพาะการศึกษารายละเอียดจะต้องศึกษาต่อเนื่องกันไปในระยะเวลา หนึ่ง แล้วนำ รายละเอียดมาวิเคราะห์ ตีความ เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของ พฤติกรรมซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็น ปัญหา หรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ เช่น พัฒนาการด้านต่าง ๆ ความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่งหรือ หลายๆ ด้าน ถ้าในรายที่เป็นปัญหาจะได้ใช้เป็นแนวทางในการที่จะช่วยเหลือหรือแก้ไข แต่ถ้าในรายที่ไม่เป็น ปัญหาจะได้ใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน ส่งเสริมหรือนำไปเป็นแบบฉบับแก่บุคคลอื่นต่อไปในปัจจุบันและ อนาคต (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับพนม ลิ้มอารีย์ (2530 : 19) ที่กล่าวว่าการศึกษา รายกรณีเป็นการศึกษาซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลได้จากหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การเยี่ยมบ้าน สังคมมิติ เป็นต้น ทำให้ได้ข้อมูลละเอียดลึกซึ้ง อีกทั้งยังทำให้ทราบถึงกระบวนการเกิดพฤติกรรม แล้วจึง สามารถดำเนินการช่วยเหลือผู้รับการศึกษาให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้การศึกษารายกรณีสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ผลการวิจัยของ ธีรพรรณ พิมพ์งาม (2538 : 137 - 143) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหา การปรับตัว ของนักเรียนโรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2537 ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการปรับตัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจากลักษณะส่วนตัวของเด็ก คือ เด็กเกิดความไม่

สบายใจ และมีความเครียดเนื่องมาจากการไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมทางบ้านได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา นิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวโดยใช้ การศึกษารายกรณีกับนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อทำการศึกษาดูโดยใช้วิธีการศึกษารายกรณีนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว เพื่อทราบถึงสาเหตุของปัญหา และวิธีดำเนินการช่วยเหลือนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้ทราบสาเหตุของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว ที่เกิดขึ้นกับนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบเพื่อจะเป็นแนวทางให้อาจารย์ที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนิสิต ที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการศึกษารายกรณี ได้นำวิธีการศึกษารายกรณีไปช่วยเหลือนิสิต ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว ให้สามารถสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้เกิดขึ้นในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิต วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมดโดย มีข้อจำกัดดังนี้

- 2.1 นิสิตที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ
- 2.2 อายุใกล้เคียงกัน คือ อายุระหว่าง 18 – 22 ปี
- 2.3 สถานภาพทางครอบครัวใกล้เคียงกันคือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน
- 2.4 มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.5 ฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ รายได้ของครอบครัว ประมาณเดือนละ 10,000 – 30,000 บาท

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

- 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การศึกษารายกรณี
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษารายกรณี (Case Study) หมายถึง การศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของนิสิตอย่างต่อเนื่องไปในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วนำรายละเอียดมาวิเคราะห์ ตีความโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือนิสิตที่มีปัญหาการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและเพื่อให้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือป้องกัน และส่งเสริมให้นิสิตสามารถสร้างสัมพันธภาพ ให้อยู่ในครอบครัว ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นิสิตสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยใช้กระบวนการในการศึกษา 7 ขั้นตอนดังนี้

1.1 การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน หมายถึงการที่ผู้วิจัยตั้งจุดมุ่งหมายหรือกำหนดว่าจะศึกษาปัญหาเกี่ยวกับนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวและผู้วิจัยได้เห็นว่าปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนิสิต เกิดมาจากสาเหตุใดบ้าง โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดไปสอบถามนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยทางมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ นิสิตที่ตอบว่าตนเองมีปัญหาลักษณะในครอบครัวในคำถามปลายเปิด จะตอบแบบสอบถามปลายปิดหัวข้อปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวอีกครั้ง แล้วใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับนิสิตที่ตอบว่าตนเองมีปัญหาลักษณะในครอบครัว แล้วนำคำตอบที่ได้ไปรวบรวมเป็นปัญหาและตั้งสมมติฐาน

1.2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึงการหาข้อเท็จจริงหลังจากที่มีการกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐานแล้วโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนิสิตจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกตและบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัตตชีวประวัติและการบันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบวิธีแล้วนำข้อมูลที่ได้อา่มาแปลความหมาย เพื่ออธิบายถึงสาเหตุและผลของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนิสิตซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการประชุมปรึกษารายกรณีด้วยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิสิต มาร่วมพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริง ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

1.3 การวินิจฉัย หมายถึง การนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมจาก หลาย ๆ วิธี มาเป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับแนวโน้มของผลวิเคราะห์ที่ได้สอดคล้องไปในแนวเดียวกับปัญหาและสมมติฐานที่ตั้งการวินิจฉัยว่าสาเหตุของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวโดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางจิตวิทยา มาพิจารณาเป็นแนวทางช่วยเหลือ

1.4 การช่วยเหลือ หมายถึง การแก้ปัญหานิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม คือ การให้คำปรึกษา ตลอดจนการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพื่อการรักษาในรายที่มีปัญหาซับซ้อน หรือรุนแรง

1.5 การทำนายผล หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อบอกให้ทราบว่าจะสามารถช่วยเหลือนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวได้มากน้อยเพียงใด

1.6 การติดตามผล หมายถึง การประเมินว่าหลังจากการให้ความช่วยเหลือได้ผลอย่างไร และเพื่อสำรวจว่ามีปัญหาใหม่เกิดขึ้นอีกหรือไม่ เพื่อที่จะทำการช่วยเหลือทันเวลาที่ ทั้งนี้การติดตามผลสามารถที่จะทำได้เป็นระยะตลอดการศึกษา และหลังจบการศึกษา

1.7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ หมายถึง การที่ผู้วิจัยสรุปสิ่งที่ได้จากการศึกษานิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาศาสตร์ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวทั้งหมด ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะสำหรับนิสิต ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนิสิตและบุคคลที่สนใจที่จะศึกษาในลักษณะของปัญหาเช่นเดียวกันต่อไป

2. ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การเกิดความสัมพันธ์ของนิสิตที่ไม่ดีกับสมาชิกในครอบครัวได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง โดยมีการแสดงออกดังนี้ เบียดพ่อแม่ ไม่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง ฉะเมยไม่ใส่ใจพ่อแม่และพี่น้อง

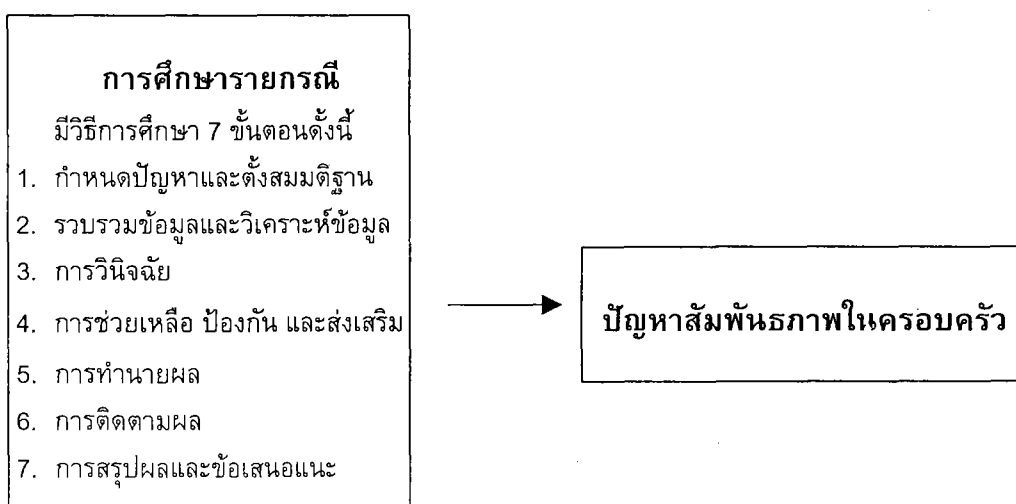
ข้อตกลงเบื้องต้น

นิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวทั้ง 6 คน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ผู้วิจัยได้ใช้นามสมมติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความลับ

กรอบแนวความคิด

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นรายกรณี
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นรายกรณี
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

1.1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี

พรหมธิดา แสนคำเครือ(2528 : 70)กล่าวว่า การศึกษารายกรณีเป็นกระบวนการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลเป็นรายกรณีต่อเนื่องกันไประยะหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหาทางช่วยให้บุคคลปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นในทุกด้าน เช่น อารมณ์ สังคม เจตคติ ความสนใจ และการเรียนนอกจากนั้น

สุภาพรณ โคตรจรัส(2528 : 1)ได้กล่าวว่าการศึกษารายกรณีเป็นวิธีการศึกษาและวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยละเอียด อาจเป็นการศึกษาบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การศึกษารายกรณีมิได้หมายความว่าเฉพาะการรวบรวมข้อมูล ประวัติของบุคคลที่ถูกทำการศึกษานั้น แต่ยังต้องรวมถึงการนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่และหาความสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัย การให้ข้อเสนอแนะเพื่อดำเนินการและติดตามผลตามลำดับ และสายฤดี วรกิจโกมาตร(2531 : 279)ยังมีความคิดเห็นว่าการศึกษารายกรณีอาจมิใช่หมายถึงการศึกษาเฉพาะบุคคลเพียงอย่างเดียวแต่อาจหมายถึงการศึกษาคนคว่ำ กลุ่มบุคคลต่าง ๆ หรือแม้แต่เป็นการศึกษาขบวนการหรือลักษณะความสัมพันธ์ชนิดต่าง ๆ การสร้างมิตรภาพ การแก้ปัญหา เศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 3) การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี คือ การศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญของหน่วยใดหน่วยหนึ่งในสังคม เช่น บุคคล กลุ่ม ชุมชน สถาบัน เป็นต้น โดยเฉพาะในปัจจุบันมักเน้นศึกษารายละเอียดของแต่ละบุคคล การศึกษารายละเอียดจะต้องศึกษาต่อเนื่องกันไประยะเวลาหนึ่ง แล้วนำรายละเอียดที่ได้มาวิเคราะห์ตีความ เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลาย ๆ ด้าน ถ้าในรายที่เป็นปัญหาจะได้เป็นแนวทางในการที่จะช่วยเหลือหรือแก้ไข แต่ถ้าในรายที่ไม่เป็นปัญหา จะได้ใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน ส่งเสริม หรือนำไปเป็นแบบฉบับกับบุคคลอื่นต่อไป

นันทิกา แยมสรวล (2529 : 7) ได้สรุปความคิดรวบยอดของการศึกษารายกรณีว่าเป็นวิธีการศึกษาบุคคลอย่างละเอียดทุกด้านต่อเนื่องกันไปเป็นเวลานาน เป็นการรวบรวมข้อมูลทุกด้านของบุคคลมาจัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวินิจฉัยปัญหา เพื่อช่วยให้มองเห็นบุคลิกภาพรวมของบุคคล จนสามารถเข้าใจถึงธรรมชาติของบุคคลและสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วจึงนำข้อมูลมาพิจารณา

วางแผนให้การช่วยเหลือและแนะแนวให้บุคคลพยายามแก้ไขและพัฒนาสภาพชีวิตของตนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษารายกรณี หมายถึงการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลอย่างลึกซึ้งและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเช่นนั้น หรือมีพฤติกรรมแปลกไป ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร รวมทั้งแปลความหมายของพฤติกรรมนั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหา และการปรับตัวของบุคคลนั้นอย่างไร (พนม ลิ้มอารีย์ 2538 : 17)

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณี หมายถึง การศึกษารายละเอียดพร้อมทั้งเก็บข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลที่ทำการศึกษาย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง โดยใช้เทคนิคและกระบวนการในการศึกษารายกรณี แล้วนำรายละเอียดหรือข้อมูล จากเทคนิคและกระบวนการดังกล่าวมาวิเคราะห์ตีความเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงข้อเท็จจริง และสาเหตุของพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาพร้อมทั้งหาแนวทางช่วยเหลือป้องกันและส่งเสริมให้ผู้รับการศึกษามีความสามารถเข้าใจและยอมรับตนเองอีกทั้งปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นทุกด้าน ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

1.1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 8-9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีว่า มีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ คือ

1. เพื่อใช้ในการแนะแนวและการให้คำปรึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็นจุดมุ่งหมายย่อย ๆ ได้ดังนี้

1.1 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวินิจฉัย และการรักษาในรายที่มีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการปรับตัว ปัญหาการเรียน ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

1.2 เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจบุคคลได้อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการให้คำปรึกษา

1.3 เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการศึกษาได้รู้จักวิเคราะห์ตนเองจนเกิดความเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

1.4 เพื่อใช้อบรมครูประจำการให้เข้าใจวิธีการศึกษารายกรณีได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้งานแนะแนวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อใช้ในกรณีอื่น ๆ ได้แก่

2.1 เพื่อใช้ในการวิจัยโดยศึกษาสาเหตุในอดีตและปัจจุบัน เพื่อทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือไม่เป็นปัญหาก็ได้

2.2 เพื่อการติดตามผลของการใช้เทคนิค หรือวิธีการต่าง ๆ อันเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่าง ๆ

2.3 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษามูลบุคคลทั่ว ๆ ไป ที่ผู้ศึกษาสนใจ เช่น ความสามารถพิเศษ บุคลิกภาพที่ดี เป็นต้น

อารีย์ ตันท์เจริญรัตน์ (2526 : 219) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี มี 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อรู้จักและเข้าใจเด็กดีขึ้นทั้งพฤติกรรมที่แสดงออก เหตุผลการแสดงพฤติกรรมของเด็กในส่วนที่เด็กรู้และส่วนที่เด็กไม่รู้

2. เพื่อการวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อความช่วยเหลือเด็ก ทั้งในรูปของการส่งเสริมพัฒนาทักษะความสามารถต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับคนอื่น ๆ ด้วย

3. เพื่อการค้นคว้าวิจัย ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ทางจิตวิทยาหรือทางการแนะแนวในรูปของการปรับปรุงเทคนิคการใช้เครื่องมือต่าง ๆ

4. เพื่อติดตามผลของการใช้เทคนิคต่าง ๆ

นอกจากนี้ พนม ลิมอารีย์ (2530 : 18) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษารายกรณีดังต่อไปนี้

1. เพื่อสืบค้นหาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมผิดปกติ ซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อสืบค้นกระบวน (Pattern) ของพัฒนาการของนักเรียน ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และสังคม ซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้การส่งเสริมพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง สามารถพัฒนาตนเอง สามารถวางแผนชีวิต สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อ และเลือกอาชีพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนได้ดีขึ้น และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการแก้ไขปัญหาของบุตรหลานของตน

5. เพื่อช่วยให้คณะครูได้เข้าใจนักเรียนอย่างละเอียดลึกซึ้งถูกต้อง และนำผลของการศึกษารายกรณีไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงสาเหตุของความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่เป็นปัญหาของนิสิตผู้เข้ารับการศึกษาอย่างละเอียด เพื่อการวินิจฉัยในการหาแนวทางช่วยเหลือและการป้องกัน และส่งเสริมผู้รับการศึกษาให้มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีและเหมาะสม อีกทั้งการศึกษารายกรณียังช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ระหว่างผู้รับการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษา เช่น บิดา มารดา บุคคลภายในครอบครัว อาจารย์ และเพื่อน ๆ

1.1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีเป็นกลวิธีที่มีประโยชน์ต่อผู้นามาใช้ และบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ซึ่งมีทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 9 – 10) ได้แบ่งประโยชน์ของการศึกษารายกรณี ออกเป็น 2 ทาง ดังนี้

1. ประโยชน์ทางตรง อันเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการศึกษา นั่นก็คือทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น เข้าใจสาเหตุของปัญหาได้กว้างขวาง ขณะเดียวกันก็ทำให้เป็นคนที่รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2. ประโยชน์ทางอ้อม เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการศึกษา นั่นก็คือ ทำให้ผู้รับการศึกษาได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ทันต่อเหตุการณ์ และในขณะเดียวกันผู้รับการศึกษาจะเข้าใจตนเองมากขึ้นรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

นอกจากนั้น อารีย์ ตันท์เจริญรัตน์ (2526 : 2 – 3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษารายกรณีว่ามีประโยชน์ 2 ประการ คือ

1. ประโยชน์เบื้องต้นของการศึกษารายกรณี คือ ครู ผู้ปกครอง ครูแนะแนว ได้รู้จักและเข้าใจตัวนักเรียนและตัวนักเรียนเองก็มีโอกาสได้สำรวจตนเองและเข้าใจตนเองมากขึ้น ดีขึ้น

2. ประโยชน์ต่อครู หรือครูแนะแนว ในการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาไปใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น

2.1 การจัดการเรียนการสอน

2.1.1 ครูสามารถเลือกวิธีการสอน วิธีการสร้างแรงจูงใจ ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนได้สะดวกและเหมาะสม ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น

2.1.2 ครูสามารถมอบหมายงานให้นักเรียนได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำงาน มีความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

2.1.3 ครูสามารถเลือกเรื่องสนทนากับนักเรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อครู มีความคุ้นเคย ไว้วางใจ อ่อนน้อม และมั่นใจ ในการพบปะ หรือศึกษาเล่าเรียนกับครู

2.1.4 ครูสามารถจัดแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพของงาน ซึ่งส่งผลให้ทั้งนักเรียนและครูได้เห็นความสำเร็จจากผลงานที่นักเรียนได้กระทำร่วมกัน

2.1.5 ครูสามารถควบคุมบรรยากาศในขณะสอนให้เป็นไปด้วยความราบรื่น และเอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น การเลือกผู้นำของชั้น เพื่อช่วยดูแลการทำกิจกรรมภายในชั้นเรียน ครูเข้าใจให้ความเห็นใจ และใกล้ชิดกับนักเรียนบางคนที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น หรือการยอมรับมากเป็นพิเศษ

2.1.6 ครูมีโอกาสได้ช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อน โดยการอธิบายเพิ่มเติม เมื่อพบว่านักเรียนยังไม่เข้าใจ หรืออาจจัดชั้นพิเศษสำหรับนักเรียนคนอื่น ๆ หรือจัดสอนซ่อมเสริมพิเศษให้

2.1.7 โรงเรียนสามารถวางโครงการในการจัดแผนการเรียน จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของนักเรียนตามสภาพของโรงเรียนได้สะดวกขึ้น

2.2 การแนะแนว

2.2.1 ผู้แนะแนวสามารถวางโครงการในการจัดกิจกรรมทางการแนะแนวให้สอดคล้องกับปัญหาและความสนใจหรือความต้องการของนักเรียนได้สะดวกขึ้น

2.2.2 นักเรียนมีโอกาสได้พิจารณาและตัดสินใจเลือกวิชาเรียน เลือกเรียนต่อตลอดจนเลือกอาชีพ ให้เหมาะสมกับตนเอง

2.2.3 นักเรียนมีโอกาสได้ปรับปรุงลักษณะต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยและวิธีการเรียนให้ดีขึ้น

2.2.4 ผู้แนะแนวสามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น การปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ การใช้เวลาว่างไม่เป็น สุขภาพไม่ดี เกิดความเครียด ขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่ทราบเทคนิคการเรียนที่ดี ฯลฯ เป็นต้น

2.2.5 ผู้แนะแนวใช้ข้อมูลในการวินิจฉัยปัญหาของนักเรียนเพื่อช่วยในการให้คำปรึกษา

2.2.6 ครูและผู้ปกครอง สามารถร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนทั้งในรูปของการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขลักษณะบางประการในตัวนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งสอดคล้องกับ พนม ลัมอาร์ย (2538 : 19) ได้สรุปประโยชน์ของการศึกษารายกรณีไว้ คือ

1. ประโยชน์ต่อครู หรือผู้แนะแนวที่เป็นผู้ศึกษาโดยตรง มีดังนี้

1.1 ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวได้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างกว้างขวางทำให้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวมีความเข้าใจและยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลดีขึ้น มีจิตใจเป็นกลาง ไม่มีอคติต่อบุคคลที่มาเกี่ยวข้อง

1.2 ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวเข้าใจถึงสาเหตุ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ทำให้มองเห็นช่องทางที่จะให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ทันเวลาและเหตุการณ์

1.3 ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวมีความรู้และมีทักษะในการใช้เครื่องมือและกลวิธีต่างๆ ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และยังช่วยให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักเก็บข้อมูลอย่างมีระบบ รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

2. ประโยชน์ต่อนักเรียนที่เป็นผู้ได้รับการศึกษา ดังนี้

2.1 ช่วยให้นักเรียนได้เกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง มีการปรับปรุงตนเอง หรือแก้ไขปัญหของตน เพื่อช่วยให้มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม

2.2 ช่วยให้นักเรียนมีกำลังใจและความเต็มใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป อย่างมีความหวัง และอย่างเข้มแข็ง

3. ประโยชน์ต่อคณะครูและโรงเรียน ดังนี้

3.1 ช่วยให้คณะครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนของตนดีขึ้น ยินดีให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน

3.2 ให้โรงเรียนได้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้สามารถนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

4. ประโยชน์ต่อผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้รับการศึกษา

4.1 ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนดีขึ้น ทำให้สามารถปฏิบัติตนต่อบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม

4.2 ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความสบายใจ เพราะได้ตระหนักว่า โรงเรียนมีความตั้งใจและจริงจังในการป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไขและส่งเสริมพัฒนานักเรียน

จากแนวคิดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณีมีประโยชน์มากกับบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ศึกษา ผู้ถูกศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันได้แก่ บุคคลภายในครอบครัว เพื่อนสถาบันการศึกษา รวมไปถึงผู้ที่สนใจการศึกษารายกรณี และผลของการศึกษานอกจากจะเป็นแนวทางในการพิจารณาช่วยเหลือผู้ถูกศึกษาแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อีกในเรื่องของแนวทางการป้องกันการเกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี

ชีวุฒิ ประทุมพรรัตน์ (2520 : 16 – 17) ได้กล่าวว่า ในการศึกษารายกรณีจะต้องมีการชี้แจงให้ทราบว่า เพราะเหตุใดจึงเลือกเด็กคนใดคนหนึ่ง แล้วจึงเริ่มต้นทำการศึกษารายกรณีดังนี้ คือ

1. รวบรวมข้อมูลหลาย ๆ ด้าน เกี่ยวกับตัวเด็กในสถานการณ์ต่าง ๆ

2. นำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ โดยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กมาประชุมปรึกษาหารือกัน

3. วินิจฉัยปัญหาโดยนำผลของการวิเคราะห์มาทำการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าน่าจะมีอะไรเป็นเหตุของปัญหานั้น

4. สังเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม แล้วนำมาประกอบกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เข้าใจปัญหาและสาเหตุได้ดียิ่งขึ้น

5. แก้ไขปัญหา โดยวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้หมดไป

6. ติดตามผล เพื่อจะทราบผลของการศึกษารายกรณีว่า มีผลดี หรือมีข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

พนม ล้อมารีย์ (2538 : 20 – 21) มีแนวคิดว่าการศึกษารายกรณีอาจจำแนกเป็นขั้นตอนการดำเนินงานได้ 6 ขั้นตอนด้วยกันคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับบุคคล (Collecting of the necessary data) ซึ่งจะช่วยให้รู้จักนักเรียนที่ถูกรับการศึกษา ตลอดจนช่วยให้ทราบภาวะความเป็นไปในปัจจุบันของนักเรียนผู้นั้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้อบรมเอาไว้มารวบรวมหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ และจำแนกออกเป็นด้าน ๆ เพื่อสะดวกในการตีความข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) ขั้นนี้เป็นการนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 2 มาเป็นพื้นฐานประกอบพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าอะไรน่าจะเป็นสาเหตุของปัญหาการลงความเห็นเกี่ยวกับปัญหานี้ อาจเป็นการชั่วคราว ไม่ใช่ชัวยุติ แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานของการสังเคราะห์ข้อเท็จจริงในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลหรือขั้นรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม (Synthesis) กล่าวคือเมื่อตรวจวินิจฉัยว่าอะไรน่าจะเป็นปัญหาแล้ว ก็ควรจะได้อ่านข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหานั้นเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดลอง และกลวิธีอื่น ๆ เป็นต้น แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาสังเคราะห์เข้าด้วยกันกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละด้าน เกิดเป็นภาพรวมทางบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้น ช่วยให้ผู้ที่ศึกษาสามารถเข้าใจลักษณะของปัญหาและสาเหตุของปัญหาอย่างถ่องแท้

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ความช่วยเหลือ (Treatment) เมื่อผู้ศึกษารายกรณีแน่ใจว่าการตรวจวินิจฉัยปัญหาของตนถูกต้องแล้ว ก็จะคิดหามาตรการต่าง ๆ เพื่อนำมาช่วยเหลือแนะแนวทางนักเรียนในการแก้ไขปัญหาแล้วดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

ขั้นที่ 6 ขั้นติดตามผล (Follow – up) เมื่อผู้ทำการศึกษารายกรณีได้ให้ความช่วยเหลือหรือให้การแนะแนวทางกับนักเรียนที่ถูกรับการศึกษาไปแล้ว สิ่งที่เขาไม่ได้ในการศึกษารายกรณี คือการติดตามผล เพราะจะทำให้ทราบว่าการศึกษากรณีประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร มีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไรบ้าง และจะต้องให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกหรือไม่ เพื่อผู้ทำการศึกษาจะดำเนินการต่อไปอย่างเหมาะสม

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในกระบวนการศึกษารายกรณีของแต่ละท่านมีแนวคิดที่ใกล้เคียงกันมาก ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การทำการศึกษารายกรณีนั้นจำเป็นต้องทราบว่าเพราะเหตุใดจึงเลือกศึกษาผู้ถูกรับการศึกษานั้น ฉะนั้นจึงต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้ชัดเจน ในการศึกษารายกรณีนี้ผู้ศึกษาจะใช้รูปแบบของกระบวนการศึกษารายกรณีของ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 22 – 23) ซึ่งแบ่งกระบวนการในการศึกษารายกรณีออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

- ขั้นที่ 3 การวินิจฉัย
- ขั้นที่ 4 การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม
- ขั้นที่ 5 การทำนาย
- ขั้นที่ 6 การติดตามผล
- ขั้นที่ 7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

กระบวนการศึกษารายกรณี 7 ขั้นตอนดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

การกำหนดปัญหา หมายถึง การที่ผู้ศึกษารายกรณีตั้งจุดมุ่งหมาย หรือกำหนดว่าจะศึกษาสิ่งใดในบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นปัญหาหรือมีข้อปัญหา แต่เป็นความสนใจ ความสามารถพิเศษ หรืออื่น ๆ

การตั้งสมมติฐาน หมายถึง การที่บุคคลที่ทำการศึกษารายกรณีได้คาดคะเนว่าพฤติกรรมของผู้รับการศึกษานั้น ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นแล้วนั้น มีสาเหตุมาจากสิ่งใดบ้าง โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อจะได้พิสูจน์ต่อไปโดยการทดสอบ หรือค้นหาข้อเท็จจริงด้วยวิธีต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามที่คาดคะเนไว้หรือไม่

ในการตั้งสมมติฐานนั้น ควรตั้งไว้หลาย ๆ สมมติฐาน เพื่อเป็นการป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่พบว่าข้อเท็จจริงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนั้น พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่คนเราแสดงออกมาอาจจะไม่ได้เกิดจากสาเหตุเดียวกัน และในทำนองเดียวกันพฤติกรรมที่แตกต่างกันก็อาจเกิดจากสาเหตุเดียวกันก็ได้ ฉะนั้น จึงควรตั้งสมมติฐานไว้หลาย ๆ สมมติฐาน

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล คือการข้อมูลหรือข้อเท็จจริง หลังจากที่มีการกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐานแล้ว โดยใช้เครื่องมือในการแนะแนว เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ที่เราศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การทดสอบทางจิตวิทยา แผนผังสังคมมิติ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การตีความ หรือแปลความหมายข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในแต่ละวิธีหรือเทคนิค เพื่อที่จะอธิบายเหตุผลและผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการประชุมปรึกษา ด้วยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่เราศึกษามาร่วมกันพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ดีนั้น ควรจะต้องใช้หลาย ๆ เทคนิค แต่ละเทคนิคควรใช้หลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียด และตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เทคนิคต่าง ๆ ที่นิยมใช้มี 8 เทคนิค ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 29)

1. การสังเกต (Observation) การบันทึกการสังเกต (Observational record)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)
3. การเยี่ยมบ้าน (Home-Visit)
4. อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน (Autobiography and Diary)
5. สังคมมิติ (Sociometry)
6. แบบสอบถาม (Questionnaire)
7. การทดสอบ (Testing)
8. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

เทคนิคต่าง ๆ ทั้ง 8 เทคนิค มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

1.1 การสังเกต (Observation)

การสังเกต เป็นวิธีการหรือเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกศึกษาในการศึกษารายกรณี เป็นวิธีการที่ใช้กันมากวิธีหนึ่ง บางครั้งอาจใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ไม่ต้องลงทุนมาก สามารถปฏิบัติได้ทุกวัน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์ได้ดีขึ้น

1.1.1 ความหมายของการสังเกต

ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์ (2520 : 32) ได้กล่าวไว้ว่า การสังเกตหมายถึงวิธีการหรือเทคนิคอย่างหนึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้สังเกต ทำการดูหรือสังเกตโดยตั้งใจล่วงหน้า บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ถูกสังเกต รัตรี พัฒนรังสรรค์ (2522 : 21) ได้ให้ความหมายของการสังเกตไว้ว่า เป็นวิธีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กวิธีหนึ่ง เพื่อนำมาศึกษาพิจารณาพฤติกรรมของเด็กทำให้รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนดีขึ้น การสังเกตนั้นเป็นสิ่งที่ทำไม่ยาก แต่สำคัญที่ผู้สังเกตจะต้องเข้าใจวิธีการสังเกตที่แน่นอน จึงจะได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

การสังเกต กมลรัตน์ หล้าสูงรัง (2527 : 30) ได้ให้ความหมายว่า การพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลาย ๆ สิ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยการใช้ข้อวัตรับสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้ง 5 ส่วน (หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง) โดยเฉพาะ ตา หู ในการพิจารณาสิ่งนั้น ๆ

พรหมธิดา แสนคำเครือ (2528 : 321) ให้ความหมายของการสังเกตว่า คือการมองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่เก่าแก่มากที่สุด การสังเกตเป็นการมองลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏในตัวของผู้ถูกศึกษา หรือเป็นการเฝ้าดูพฤติกรรมของผู้ถูกศึกษาอย่างเอาใจใส่ โดยใช้หูและตาเป็นสำคัญ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา

พนม ลิ้มอารีย์ (2538 : 53) ให้ความหมายของการสังเกตว่า เป็นวิธีการศึกษาเด็กเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก โดยการเฝ้าดูพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นจริงตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมสถานการณ์ หรือสร้างสถานการณ์เพื่อให้ทราบพฤติกรรมแต่อย่างใด ผู้สังเกตเพียงแต่เฝ้าดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และพยายามจดจำไว้เท่านั้นจะไม่เข้าไปยุ่งกับการแสดงพฤติกรรมนั้นเลยแม้แต่น้อย

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การสังเกต หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การพิจารณาเฝ้าดู มองพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้รับการศึกษาย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยใช้ข้อวัตรับสัมผัส คือ หู และตา ในการสังเกตและผู้ถูกสังเกตอยู่ในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อที่จะนำสิ่งที่สังเกตได้มาเพื่อเป็นข้อมูลในการทำการศึกษา

1.1.2 จุดมุ่งหมายของการสังเกต

รัตรี พัฒนรังสรรค์ (2522 : 21) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการสังเกตมีดังนี้คือ

1. เพื่อรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก และจัดบันทึกไว้ในระเบียบงานสะสม
2. เพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก เช่น ปัญหาการเรียน และการปรับตัวของเด็ก ฯลฯ
3. เพื่อให้ผู้สังเกตได้รู้จักและเข้าใจเด็กอย่างถูกต้องทุกด้าน

4. เพื่อทราบความสามารถพิเศษและความถนัดตามธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมเด็กแต่ละคนอย่างถูกต้อง

5. ใช้ในการติดตามผลนักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือจากบริการแนะแนวไปแล้วว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร ดีขึ้นหรือไม่ เพียงใด เพื่อนำไปพิจารณาว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 32) ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการสังเกตในการแนะแนวดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงด้วยตนเอง
2. เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ถูกสังเกต
3. เพื่อค้นหาสาเหตุบางประการของปัญหา
4. เพื่อทำให้ผู้สังเกตเป็นผู้มีความรอบคอบและไวต่อการมีปฏิกิริยาโต้ตอบจากสิ่งแวดล้อมจนเป็นผู้ที่ปรับตัวได้ดี และรวดเร็วในแต่ละสถานการณ์

1.1.3 ชนิดของการสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 33) ได้กล่าวถึงชนิดของการสังเกตไว้ว่าในการแบ่งชนิดของการสังเกต มีการแบ่งแตกต่างกันไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งมีความถูกต้องทั้งนั้นอยู่ที่ว่าใครจะสนใจและพอใจเกณฑ์ใด และได้แบ่งชนิดของการสังเกตโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ 3 เกณฑ์ ดังนี้

1. ใช้วิธีในการสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งชนิดของการสังเกตเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตเป็นผู้ที่ไปสังเกตพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตด้วยตนเอง

1.2 การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกต ใหบุคคลอื่นไปสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต ผู้สังเกตจะทราบพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตได้จากการบอกเล่าของบุคคลที่ไปสังเกตแทน

2. ใช้ผู้สังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 การสังเกตโดยการเข้าร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

2.2 การสังเกตโดยการไม่เข้าร่วม (Non - Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แต่อยู่ภายนอกคอยสังเกตอย่างเดียว ไม่มีบทบาทในกลุ่มนั้น

3. ใช้ผู้ถูกสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตเป็น 2 ชนิด คือ

3.1 การสังเกตแบบเป็นพิธีการ (Formal Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากการนัดหมายกันล่วงหน้าก่อนการสังเกต

3.2 การสังเกตแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากไม่ได้มีการนัดหมายล่วงหน้า

1.1.4 หลักการสังเกต

พนม ลิ้มอารีย์ (2538 : 55 – 57) ได้สรุปหลักการสังเกตที่ดีไว้ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่จะสังเกตให้ชัดเจนก่อนจะเริ่มการศึกษารายกรณี
2. การสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตจะต้องสังเกตพฤติกรรมควบคู่ไปกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมด้วยเสมอ

3. ควรทำการสังเกตเด็กเพียงคนเดียวในการสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ เพื่อศึกษาพฤติกรรมได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน
4. การสังเกตในขณะที่ทำกิจกรรมปกติ เช่น ในห้องเรียน ห้องประชุม สนามเล่น เป็นต้น เพื่อทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้ดีที่สุด
5. ทำการสังเกตเป็นระยะเวลายาวนาน ผู้สังเกตจำเป็นต้องใช้เวลาสังเกตเป็นระยะเวลาหลาย ๆ วัน เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีอารมณ์แตกต่างกันไปในแต่ละวันอาจเป็นระยะเวลา 3 เดือน หรือ 1 ภาคเรียน
6. ควรทำการสังเกตในสถานการณ์วิกฤตซึ่งผิดแผกไปจากสถานการณ์ปกติบ้าง เพราะจะทำให้ทราบบุคลิกภาพที่แท้จริงบางประการของเด็กได้
7. การสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่แท้จริง ควรมีผู้สังเกตหลาย ๆ คน เป็นการช่วยป้องกันข้อบกพร่องซึ่งอาจเกิดจากความไม่เที่ยงธรรม หรือการมีอคติของผู้สังเกต และยังช่วยให้สามารถทำการสังเกตพฤติกรรมได้กว้างขวาง
8. ควรสังเกตพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียวในการสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ
9. ผู้สังเกตต้องพยายามฝึกฝนตนเอง อย่างให้เกิดความลำเอียง พยายามทำให้เที่ยงตรงที่สุดขณะสังเกต อย่างนำเอารูปร่างหน้าตา หรือคุณลักษณะประจำตัวของเด็กหรือสิ่งอื่น ๆ มามีอิทธิพลต่อการสังเกตได้
10. การสังเกตจะมีคุณค่า เมื่อมีการบันทึกการสังเกตไว้อย่างถูกต้องเพื่อเป็นหลักฐานนำไปคิดค้นหาสาเหตุแห่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และคิดหาทางช่วยเหลือต่อไป
11. การสังเกตที่ดี จะต้องตรวจสอบผลที่ได้ด้วยเครื่องมือวัดที่แน่นอนอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อให้เป็นที่เชื่อมั่นได้มากยิ่งขึ้น
12. ควรสังเกตในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เช่น ขณะอยู่ในห้องเรียน ในโรงอาหาร ในชุมชน และในบ้าน นอกจากนี้ควรสังเกตขณะทำงาน ขณะเล่นกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อช่วยให้ผู้สังเกตได้มองเห็นกระบวนการพฤติกรรมที่แท้จริง และแบบแผนพัฒนาการที่สำคัญของผู้ถูกสังเกต
13. ผู้สังเกตต้องระลึกไว้เสมอว่า การสังเกตเพียงครั้งเดียวไม่เป็นเพียงพอที่จะเข้าใจเด็ก จำเป็นต้องสังเกตหลาย ๆ ครั้ง แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ มาประมวล กันเข้า จึงจะช่วยให้เข้าใจได้ถูกต้องแม่นยำ

อารีย์ ดันตเจริญรัตน์ (2526 : 21) ได้กล่าวว่า การสังเกตแต่ละครั้งควรใช้เวลาพอสมควรที่จะเห็นภาพของพฤติกรรมที่แสดงในสถานการณ์นั้น โดยทั่วไปควรใช้เวลาในการสังเกตแต่ละครั้งอย่างน้อย 15 นาทีขึ้นไป

1.1.5 ลักษณะของพฤติกรรมที่ควรสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 41 – 42) ได้เสนอแนะลักษณะของพฤติกรรมที่ควรสังเกตไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่สนใจ หรือดึงดูดความสนใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เช่น เรียนเก่ง พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น
2. พฤติกรรมที่แสดงถึงความบกพร่องทางด้านร่างกายหรือจิตใจ เช่น เดินเขยยก เท้า ขอบแยกตัวอยู่คนเดียว เป็นต้น

3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำซากหรือบ่อยครั้งเกินความจำเป็น ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาทางจิตใจ เช่น การล้างมือบ่อยครั้ง การกระพริบตามบ่อยครั้ง เป็นต้น

1.1.6 ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบในการสังเกต

สุภาวศ์ จันทวานิช (2531 : 60 – 62) ได้เสนอข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบในการสังเกตไว้ดังนี้

1.1.6.1 ข้อได้เปรียบ

1. ถ้าผู้สังเกตต้องการศึกษาพฤติกรรมที่ค่อนข้างลึกซึ้ง และไม่สามารถแสดงออกมาได้ด้วยคำพูด การสังเกตเป็นวิธีการที่เหมาะสม
2. การสังเกตช่วยเก็บข้อมูลที่ผู้ถูกสังเกตไม่สนใจ หรือเห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่เคยชิน
3. การสังเกตช่วยเก็บข้อมูลที่ผู้ถูกสังเกตไม่เต็มใจบอก เพราะไม่มีเวลาหรือไม่แน่ใจในข้อเท็จจริง หรือกลัวว่าจะเป็นภัยแก่ตนเอง ผิดกฎเกณฑ์หรืออาจจะเป็นการเสื่อมเสียบุคลิกลักษณะของตนเอง
4. การสังเกตช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่า หรือเป็นข้อมูลที่เสริมความเข้าใจให้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น
5. การสังเกตเป็นการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้ทันที แทนที่จะต้องให้คนอื่นบอก ซึ่งการบอกเล่าอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้
6. การสังเกตเป็นการเก็บข้อมูลได้กับบุคคลทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นทหารกหรือบุคคลที่อ่านหนังสือไม่ได้ รวมทั้งคนพิการ
7. การสังเกตเป็นวิธีการที่เก็บข้อมูลได้ละเอียด สามารถที่จะนำเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องอื่น ๆ มาอธิบายเหตุการณ์ที่คนต้องการอธิบายได้หรืออธิบายเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ลึกซึ้งกว่า โดยเฉพาะการทดลองต้องใช้วิธีการสังเกตตลอดเวลา
8. การสังเกตเป็นวิธีการที่มีลักษณะต่อเนื่อง เพราะผู้สังเกตต้องใช้เวลา นาน เช่น เป็นปี เป็นเดือน ในการสังเกต จึงพอจะกล่าวได้ว่าอะไรมาก่อนหลัง สามารถศึกษาแนวโน้มได้

1.1.6.2 ข้อเสียเปรียบ

1. ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือได้ (Reliability & Validity) ของการสังเกต ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีอคติของผู้สังเกต เลือกสังเกตเหตุการณ์ ดังจะเห็นบางครั้งผู้สังเกตหลาย ๆ คน แปลความหมายเหตุการณ์เดียวกันไม่ได้
2. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการหากเหตุการณ์นั้นไม่เกิดขึ้นในเวลาที่ต้องการเก็บข้อมูล เช่น การปฏิบัติ การเลือกตั้งและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก เช่น พิธีบางพิธีที่มีปีละครั้งพิธีแต่งงานก็ต้องรอให้มีคนแต่งงาน นอกจากนี้ยังถูกจำกัดเนื่องจากระยะเวลาของเหตุการณ์ เช่น ประวัติชีวิตไม่สามารถสังเกตได้
3. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลบางอย่าง ที่ผู้ถูกศึกษาไม่อนุญาตเข้าไปสังเกตได้ เช่น เรื่องส่วนตัวในครอบครัว พฤติกรรมเกี่ยวกับเพศ พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามา ร่วม บางครั้งการวิจัยออกมาแล้วก็มีคนคัดค้านว่าไม่ตรงกับความจริง

4. ความคลาดเคลื่อนของเหตุการณ์ บางอย่างที่มีผู้สังเกตคาดว่าจะเกิดก็ไม่เกิด เช่นผู้ถูกสังเกตไม่มาหรือเปลี่ยนกิจกรรม ทำให้เสียเวลาหรือบางครั้งมีเหตุการณ์อื่นเข้ามาแทรก เช่น ฝนตก ต้องย้ายสถานที่ ทำให้การสังเกตไม่ราบรื่น

5. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนทุกแง่มุมของเหตุการณ์ หลาย ๆ เหตุการณ์ หรือบุคคลหลาย ๆ คนได้พร้อมกันภายในเวลาเดียวกันได้

6. ในกรณีที่ผู้ถูกสังเกตรู้ว่าถูกสังเกต อาจทำให้ผู้ถูกสังเกตเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่เป็นไปตามธรรมชาติได้ ข้อมูลอาจบิดเบือนจากความเป็นจริง

1.2 การบันทึกการสังเกต

ข้อมูลที่สังเกตจะเชื่อถือได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สังเกตเอง ผู้ที่สังเกตจะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการสังเกต ต้องสังเกตอย่างละเอียด และต้องรู้เทคนิคการสังเกตเป็นอย่างดี เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด หรือกำจัดความลำเอียงต่าง ๆ ให้มีน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ (สุชา จันทน์เอม 2515 : 17)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 43 – 44) ได้เสนอแนะหลักการบันทึกการสังเกตไว้ดังนี้

1. บันทึกพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง
2. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจและสื่อความหมายเพื่อผู้อื่นจะได้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจตรงกันกับผู้บันทึก

3. ควรบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต แยกไปจากการแสดงความคิดเห็นของผู้สังเกต และบันทึกเป็นพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตในแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้วิธีการสรุปพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตหลาย ๆ ครั้งเข้าด้วยกัน

4. ควรบันทึกทันทีหลังการสังเกตเสร็จสิ้นลง หรืออาจบันทึกในขณะที่สังเกต หากมีการสังเกตในระยะเวลาสั้น และมีผู้สังเกตหลายคน โดยการแบ่งเวลาในการสังเกตและบันทึก

1.2.1 วิธีการบันทึกการสังเกต

การบันทึกการสังเกต โดยทั่วไปมี 2 วิธี

1. การบันทึกแบบอัตนัย (Subjective Record) เป็นวิธีการบันทึกที่ใส่ความคิดเห็นของผู้สังเกตไปพร้อม ๆ กัน กับพฤติกรรมที่สังเกตได้ วิธีการบันทึกแบบนี้ที่นิยมกันมาก คือการบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา (Descriptive Record) ซึ่งสามารถทำได้ง่ายโดยเขียนข้อความเรียงไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าผู้สังเกตมีอคติต่อผู้ถูกสังเกต ข้อมูลที่บันทึกอาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงก็ได้

2. การบันทึกแบบปรนัย (Objective Record) เป็นการบันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและแยกความคิดเห็นของผู้สังเกตออกต่างหาก ซึ่งการบันทึกแบบนี้อาจกระทำได้ 2 วิธีดังนี้

- 2.1 การบันทึกแบบไม่เป็นระบบ คือ บันทึกพฤติกรรมที่สังเกตตามจุดมุ่งหมายและตามลำดับเหตุการณ์ การบันทึกแบบนี้ที่นิยมใช้เรียกว่า ระเบียบเหตุการณ์ (Anecdotal Record) เป็นวิธีที่นิยมมากกว่าการบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา เนื่องจากผู้อ่านสามารถเข้าใจพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ถูกสังเกตได้มากกว่า

- 2.2 การบันทึกแบบเป็นระบบ คือ การบันทึกหลังจากที่มีการตีความหรือเข้าใจลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างถูกต้อง เป็นการบันทึกที่เป็นปรนัยมากที่สุดมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ ซึ่งการบันทึกพฤติกรรมแบบนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.2.1 การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Graphic Rating Scale) คือ การบันทึกการสังเกตโดยทำเป็นมาตราส่วนประเมินลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดขึ้นให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกต

2.2.2 การบันทึกพฤติกรรมแบบกำหนดลักษณะพฤติกรรม (Behavior Descriptive Scale) คือการบันทึกการสังเกตโดยกำหนดลักษณะพฤติกรรมแล้วบรรยายลักษณะพฤติกรรมนั้น ๆ ไว้มากมาย ๑ ข้อความ ให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายหน้าข้อความที่คิดว่าตรงกับลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตได้

2.2.3 การบันทึกพฤติกรรมแบบให้คะแนน (Scoring Scale) คือ การบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต โดยการที่ผู้บันทึกประเมินลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้เป็นตัวเลข และตัวเลขนี้จะป็นรหัสที่แปลความหมายออกเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ

ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการสังเกต
แบบระเบียบเหตุการณ์ (Anecdotal Record)

ชื่อผู้ถูกสังเกต อายุ ปี เพศ.....

วันเวลาที่สังเกต..... สถานที่

.....ครั้งที่

พฤติกรรมที่สังเกตได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้สังเกต

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะของผู้สังเกต

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้สังเกต

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

ปัจจุบันการสัมภาษณ์ใช้กันอย่างกว้างขวางในการศึกษา การออกเสียง การออกความคิดเห็น การวิจัยตลาด และอื่น ๆ ด้วยเทคนิคอันก้าวหน้าของการสัมภาษณ์ การเลือกตัวอย่าง การหาข้อมูล ดังนั้น การสัมภาษณ์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาด้านจิตวิทยา (สุชา จันทน์เอม. 2515 : 17) การสัมภาษณ์ใช้เมื่อเราต้องการรวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ข้อเท็จจริงโดยการสนทนาและในขณะเดียวกันก็ใช้เทคนิคการสังเกต เพื่อดูท่าทางพฤติกรรมปฏิกิริยา การแสดงอารมณ์ตอบสนองต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เล่า (นันทิกา แยมสรวล. 2529 : 76) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมาย

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2529 : 93) รายละเอียดในการสนทนามักจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งควรต้องเก็บไว้เป็นความลับ ดังนั้นการสนทนานี้จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะ และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นอย่างมาก (อารีย์ ดัณฑเจริญรัตน์. 2526 : 96) การใช้เทคนิคและเครื่องมือชนิดนี้จะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าไว้อย่างดี เช่น มีการนัดหมายเวลา สถานที่ และมีการเตรียมคำถามเพื่อจะได้ซักถามค้นหาข้อมูลทุกด้านและถามในขอบเขตหัวข้อที่กำหนดไว้

2.1 ความหมายของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยการสนทนาต้องมีจุดประสงค์ในการสนทนา ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือขั้นต้นของการติดต่อเกี่ยวข้องกับผู้อื่น โดยมีสัมพันธภาพและมนุษยสัมพันธ์เป็นหลักสำคัญของวิธีการสัมภาษณ์

2.2 ชนิดของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ที่นิยมใช้ในวงการแนะแนวและจิตวิทยา มี 2 ชนิด (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 94 – 96)

1. การสัมภาษณ์เพื่อค้นหาหรือทราบข้อเท็จจริง (Fact Finding Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์สนทนาหรือซักถามข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในด้านความคิดเห็น ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติ และค่านิยมของผู้ถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ รวมทั้งยังเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่

2. การสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา (Counseling Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์สนทนาหรือซักถามผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจ และมองเห็นสภาพปัญหาของตนเองได้ชัดเจนขึ้น จนสามารถพิจารณาแก้ไขหรือตัดสินใจปัญหาของเขาได้หลังจากการให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้การให้สัมภาษณ์ชนิดนี้ จะช่วยสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย

2.3 กระบวนการสัมภาษณ์

กระบวนการสัมภาษณ์ มี 3 กระบวนการ ดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์
2. ขณะสัมภาษณ์
3. การยุติการสัมภาษณ์

1. ก่อนการสัมภาษณ์

กระบวนการขั้นนี้ มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

- 1.1 การเตรียมบุคคล เป็นการเตรียมทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ในเรื่องของความพร้อมของทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะต้องมีกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ และอาจจะต้องมีการบอกจุดมุ่งหมายให้กับผู้สัมภาษณ์ทราบ ในขณะเดียวกันผู้สัมภาษณ์ก็ต้องมีความสามารถในการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.2 การเตรียมจุดมุ่งหมายและหัวข้อในการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะถ้าเป็นการสัมภาษณ์แบบบอกจุดมุ่งหมาย ก็อาจมีการบันทึกหัวข้อก่อนการสัมภาษณ์ และมีการจดบันทึกในขณะสัมภาษณ์ด้วย แต่ถ้าหากเป็นการสัมภาษณ์ในลักษณะที่ไม่บอกจุดมุ่งหมายที่แท้จริง ก็ไม่ควรบันทึกหัวข้อที่สัมภาษณ์

1.3 การเตรียมสถานที่ ซึ่งจะต้องมีลักษณะสะดวก สบาย ควรเป็นที่มิดชิด เพื่อผลของการสัมภาษณ์

1.4 การเตรียมวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มักให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้เลือกวัน เวลา ที่สะดวก พร้อมจะช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงมากขึ้น

2. ขณะสัมภาษณ์

ในขณะสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคทั่วไป และเทคนิคเฉพาะ

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527 : 100) กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ชนิดใดจะต้องใช้เทคนิคทั่วไป 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) โดยใช้วิธีรวบรวมสัมผัสทั้งห้า
2. การฟัง (Listening) เป็นเทคนิคที่ดีที่สุดในการแนะแนว และให้คำปรึกษา
3. การใช้คำถาม (Questioning) ผู้สัมภาษณ์อาจจะต้องถามผู้ถูกสัมภาษณ์ในสิ่งที่ยังไม่กระจ่างโดยการใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นมิตร ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟังแล้วเข้าใจว่าผู้สัมภาษณ์มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลืออย่างแท้จริง
4. การพูด (Talking) การพูดที่ดีนั้นจะต้องแสดงการยอมรับเจตคติ และความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ ใช้ภาษาและถ้อยคำที่เหมาะสม ในขณะเดียวกันจะต้องพยายามพูดเพื่อควบคุมให้การสัมภาษณ์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ส่วนเทคนิคเฉพาะนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ซึ่งเทคนิคนี้จะช่วยให้การสัมภาษณ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เทคนิคเฉพาะดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. การสร้างสายสัมพันธ์ (Rapport)
2. การแสดงความเห็นใจ (Sympathy)
3. การแสดงอารมณ์ร่วม (Empathy)
4. การทำให้เกิดความมั่นใจ (Assurance)
5. การแสดงความเห็นด้วย (Approval)
6. การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification)
7. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling)
8. การใช้ความเงียบ (Silence)

3. การยุติการสัมภาษณ์

การยุติการสัมภาษณ์เป็นสิ่งสำคัญ ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกพอใจในการสนทนาที่ผ่านมา ดังนั้นการยุติการสัมภาษณ์ จึงต้องพยายามให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อจะเป็นผลดีต่อการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป จึงควรปฏิบัติดังนี้

1. ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความมั่นใจว่า สิ่งที่เขาพูดไปนั้นจะเป็นความลับและเป็นผลดีแก่เขา
2. ผู้สัมภาษณ์อาจตั้งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์นำไปคิดก่อนยุติการสัมภาษณ์ เพื่อจะได้มีเรื่องราวต่อเนื่องในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

3. ผู้สัมภาษณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สรุปสิ่งที่เขาคิด หรือรู้สึกในขณะที่สัมภาษณ์ เพื่อจะช่วยให้เขาเข้าใจสภาพปัญหายิ่งขึ้น และอาจจะต้องมีการเพิ่มเติมหรือแก้ไขในบางตอนโดยผู้สัมภาษณ์
 4. ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้คำพูด และท่าทีที่มั่นคงมีความจริงใจต่อผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าต้องการสัมภาษณ์ในคราวต่อไปอีก
 5. มีการนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป
- เมื่อยุติการสัมภาษณ์แล้ว ผู้สัมภาษณ์จะต้องรีบบันทึกการสัมภาษณ์ในรูปแบบฟอร์มบันทึกการสัมภาษณ์ทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อมูลผิดพลาด

ตัวอย่างแบบฟอร์มสำหรับบันทึกการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ ครั้งที่

ชื่อ นามสกุล อายุ ปี
วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.
สถานที่

จุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์

สรุปผลจากการสัมภาษณ์

ความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะ

นัดสัมภาษณ์ครั้งต่อไปวันที่ เวลา น.
สถานที่

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริงและเพื่อให้คำปรึกษาโดยใช้แบบฟอร์มดังกล่าวข้างต้น

3. การเยี่ยมบ้าน (Home visit)

การเยี่ยมบ้านเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้เก็บข้อมูล และร่วมมือกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองในการช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา ข้อมูลที่ควรได้จากการเยี่ยมบ้าน เช่น สภาพทั่วไปของบ้าน สภาพแวดล้อมของบ้าน ลักษณะท่าทีของผู้ปกครอง ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เป็น โดยทั่วไปผู้เยี่ยมบ้านคือครูแนะแนว หรือครูประจำชั้น ซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันศึกษา ส่วนสถาบันทางการแพทย์ ผู้มีหน้าที่เยี่ยมบ้าน คือ นักสังคมสงเคราะห์

3.1 วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน

การเยี่ยมบ้านมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 3.1.1 เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทางบ้าน
- 3.1.2 เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันกับบ้าน
- 3.1.3 เพื่อหาข้อมูลบางประการที่ไม่สามารถได้มาด้วยวิธีการอื่น ๆ

3.2 ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมบ้าน

การเยี่ยมบ้านมีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 122-124)

3.2.1 ขั้นตอนเตรียมการก่อนเยี่ยมบ้าน

3.2.2 ขณะเยี่ยมบ้าน

3.2.3 หลังการเยี่ยมบ้าน

1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนการเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมบ้าน
- 1.2 นัดหมายวัน เวลา ที่จะไปเยี่ยมบ้านกับผู้ปกครอง

2. ขณะเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

- 2.1 แสดงสัมมาคารวะต่อเจ้าของบ้าน และแสดงความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

- 2.2 ใช้การสังเกตและจดจำสิ่งที่ได้พบเห็น

2.3 ระยะเวลาของการสนทนาควรหาทางสนับสนุนให้ผู้รับการศึกษาร่วมสนทนาด้วยเพื่อสังเกตสัมพันธภาพระหว่างผู้รับการศึกษากับผู้ปกครอง

2.4 พยายามกระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้รับการศึกษาศึกษาและสถาบันให้มากที่สุด

- 2.5 กล่าวถึงผู้รับการศึกษาด้านที่เป็นจริง

- 2.6 ไม่ควรทำตัวเป็นพิธีรีตรอง

2.7 ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านประมาณ 30-60 นาที หรือสังเกตจากกิริยาอาการของเจ้าของบ้านที่แสดงว่าอึดอัดหรือมีธุรกิจที่ต้องทำ

3. หลังการเยี่ยมบ้าน ควรมีการจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ทันทีเมื่อกลับจากการเยี่ยมบ้าน โดยใช้แบบฟอร์มในการบันทึกการเยี่ยมบ้าน

ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการเยี่ยมบ้าน

รายงานการเยี่ยมบ้าน
ครั้งที่

วันที่ เดือน พ.ศ.....

ชื่อ – สกุล ผู้เยี่ยมบ้าน

ชื่อนักเรียน ชั้น.....

ชื่อผู้ปกครอง บิดา มารดา

บ้านเลขที่ โทรศัพท์.....

1. สภาพบ้านและบริเวณที่ตั้ง

2. สภาพภายในบ้าน

3. ลักษณะท่าทีของผู้ปกครอง

4.เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน.....

5.เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กและการเรียนของนิสิต.....

6. ภาวะการเรียนของนิสิตทางบ้าน (เช่น โอกาสในการอ่านหนังสือ ฯลฯ)

7 ลักษณะของเพื่อนบ้านเพื่อนของนิสิต.....

8.ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....

9.คำแนะนำที่ผู้ปกครองเสนอแนะต่อสถาบันการศึกษา.....

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบฟอร์มในการบันทึกหลังการเยี่ยมบ้านนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้ว

4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)

4.1 อัตชีวประวัติ (Autobiography) และบันทึกประจำวัน

การเขียนอัตชีวประวัติ เป็นการให้บุคคลเขียนประวัติ และเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง การใช้อัตชีวประวัติ จึงเป็นเหมือนการช่วยให้ผู้ประสบปัญหาหามีเวลาคิดถึงตัวเอง และเข้าใจตัวเองยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงพื้นฐานทางครอบครัว อุปนิสัย ความใฝ่ฝันตลอดจนทัศนคติที่มีต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม

ผู้ประสบปัญหามากยิ่งขึ้น (นันทิกา แยมสรวล. 2529 : 82) นอกจากนี้ อารีย์ ดัณฑ์เจริญรัตน์ (2526 : 79) ยังกล่าวว่า อัตชีวประวัติ เป็นการให้บุคคลเขียนเล่าประวัติตนเองตามที่ตนเองคิด โดยมุ่งหมายที่จะเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสำคัญ ส่วนกมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 138) กล่าวว่าอัตชีวประวัติ คือ การที่บุคคลได้เขียนบรรยายประวัติความเป็นมาของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความหวังในอนาคต

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า อัตชีวประวัติเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกและเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเสรีตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงบุคลิกลักษณะของผู้ที่รับการศึกษา

4.1.1 วัตถุประสงค์ในการเขียนอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้บุคคลได้ระบายความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจบุคคลที่เขียนอัตชีวประวัติได้ดีขึ้น
3. เพื่อทราบข้อเท็จจริงจากการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีอื่น ๆ

4.1.2 รูปแบบของอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ โดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ

1. แบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Unstructured Autobiography)
2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Structured Autobiography)

1. รูปแบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ

การเขียนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เขียนบรรยายเรื่องราวของเขาเอง โดยการเขียนเป็นความเรียงอิสระ ซึ่งวิธีนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นวิธีที่บุคคลจะเปิดเผยเรื่องราวที่เป็นความในใจ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของจิตใจการเขียนแบบนี้จะให้ประโยชน์และคุณค่ามากในการให้คำปรึกษาแต่ยากต่อการตีความหมาย เพราะมิได้เขียนตามรูปแบบใด ๆ

2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ

การเขียนแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ให้เขียน ว่าต้องการทราบเกี่ยวกับเรื่องใด แต่ก็มีผู้พยายามคิดหัวข้อขึ้นมาเสนอแนะไว้มากมาย โดยแบ่งตามระดับของผู้เขียนแบบฟอร์มมีหลายแบบฟอร์ม แต่ไม่ว่าเป็นแบบฟอร์มใดต้องมีเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีต ตั้งแต่จำความได้จนถึงปัจจุบันและกล่าวถึงความมุ่งหวังในอนาคตด้วย

ตัวอย่างหัวข้อของอัตชีวประวัติ

1. มหาวิทยาลัยของข้าพเจ้า
2. ครอบครัวของข้าพเจ้า
3. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนประถมศึกษา
4. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา
5. สิ่งที่ข้าพเจ้าทำได้ดีและสิ่งที่ข้าพเจ้าอยากทำได้

6. วิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนมากที่สุดและวิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนน้อยที่สุด
7. เพื่อนของข้าพเจ้า
8. อาจารย์ของข้าพเจ้า
9. ถ้าข้าพเจ้าสามารถมีสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการด้วยการขอสิ่งนั้นได้ ข้าพเจ้าควรขอ

สิ่งใดบ้าง

4.1.3 การวิเคราะห์อัตชีวประวัติ

การวิเคราะห์อัตชีวประวัติโดยใช้แนวของ โฟรลลิช (Froehlich) ซึ่งเสนอไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 ซึ่งมีแนวทางในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ขาดหายไปหรือการเว้นข้อความบางอย่าง (Omission)
2. ความยาวของอัตชีวประวัติ (Length)
3. คำศัพท์ที่ใช้ (Vocabulary)
4. ระดับความลึกของความรู้ลึก (Level of Depth of Expression)
5. การจัดลำดับความคิด (Organization)
6. การกลบเกลื่อน (Gloss)
7. ลักษณะของการเขียน (Appearance)
8. การแต่งเรื่องขึ้นเอง (Fabrication)
9. ความผันแปรของปฏิกริยา (Tonal Variations)

ถ้าผู้ศึกษารายกรณีไม่ยอมเขียนอัตชีวประวัติ อาจให้เขาเล่าเรื่อง หรือเขียนอนุทินส่วนตัวเล่าเรื่องประทับใจในชีวิตที่ผ่านมาได้ หรือทำทั้งสองอย่างไปด้วยกัน

5. บันทึกรประจำวัน (Diary)

การเขียนบันทึกรประจำวันหรืออนุทินส่วนตัวเป็นส่วนหนึ่งของอัตชีวประวัติ โดยการเขียนถึงประสบการณ์ในด้านกิจกรรม และความรู้สึกในแต่ละวัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน การวิเคราะห์ก็คือ การสรุปเรื่องราวที่เขียนเล่ามาในแต่ละวัน โดยก่อนให้เขียนบันทึกรประจำวัน ผู้ให้เขียนจะต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการเขียน และให้เขียนต่อเนื่องกันอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ในการบันทึกรอาจมีแบบฟอร์มหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องมีหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อ อายุ เพศของผู้บันทึก
2. วัน เดือน ปีที่บันทึก
3. กิจกรรมที่ทำให้วันนั้น โดยต้องทำต่อเนื่องอย่างน้อย 1 สัปดาห์ จะทำให้ทราบ

นิสัยของผู้เขียนบันทึกได้

6. สังคมมิติ (Sociometry)

สังคมมิติเป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยวิธีพิจารณาในแง่ของลักษณะของกลุ่ม และบทบาทของสมาชิกว่ามีธรรมชาติที่แท้จริงเป็นอย่างไร โดยความเชื่อพื้นฐานของนักจิตวิทยาที่มีต่อการทำสังคมมิติ มีดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
2. การที่มีโอกาสอยู่ในสังคม ได้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จะช่วยพัฒนาการด้าน

สังคมได้เป็นอย่างดี

3. ห้องเรียนเปรียบเสมือนห้องทดลองที่เด็กมีโอกาสร่วมเรียนรู้สัมพันธ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กเป็นอิสระมากขึ้น

6.1 จุดมุ่งหมายของการทำสังคมมิติ

การทำสังคมมิติมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. เพื่อทราบว่านิสิตภายในห้องเดียวกันมีความสัมพันธ์กันอย่างไรแยกกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ ก็กลุ่ม
2. เพื่อทราบว่าในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีใครบ้างและลักษณะของกลุ่มเป็นอย่างไร
3. เพื่อทราบว่านิสิตคนใดที่เพื่อนชอบและนิยมยกย่องมากที่สุด และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
4. เพื่อทราบว่านิสิตคนใดที่ไม่เข้าสังคมหรือถูกทอดทิ้ง
5. เพื่อทราบว่านิสิตคนใดที่เพื่อนไม่ชอบ

ดังนั้น สังคมมิติจึงหมายถึง วิธีการอย่างหนึ่งที่วัดความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากพบว่ามีผู้ใดคนหนึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ก็จะได้หาทางช่วยเหลือให้เขามีพัฒนาการทางสังคมเพื่อที่จะได้อยู่กับบุคคลอื่นอย่างมีความสุขต่อไป

6.2 หลักการทำสังคมมิติ

การทำสังคมมิติมีหลักในการทำดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มควรจะรู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี
2. ก่อนทำสังคมมิติผู้ทำควรมีความสัมพันธ์และคุ้นเคยกับสมาชิกในกลุ่มพอสมควร
3. แจกจำนวนและรายชื่อสมาชิกให้ทุกคนในกลุ่มทราบ
4. การทำสังคมมิติแต่ละครั้ง ควรสมมติสถานการณ์เพียงสถานการณ์เดียว
5. ไม่ควรบอกล่วงหน้า เพราะจะทำให้ข้อมูลไม่เป็นธรรมชาติ
6. การทำสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์ควรให้สมาชิกเลือกมากกว่า 1 อันดับ แต่ไม่ควรเกิน 3 อันดับ เพราะจะทำให้ยุ่งยากในการเขียนแผนผัง
7. การแปลความหมายของสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์ จะแตกต่างกัน
8. ควรใช้วิธีอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น กลวิธีไครเอย์ ฯลฯ

6.3 คำศัพท์ที่ใช้ในการทำสังคมมิติ

คำศัพท์ต่าง ๆ ที่นิยมใช้มีดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ . 2527 : 188 – 189)

1. Sociometric Question หรือ Sociometric Criterion คือคำถามหรือสถานการณ์ที่ผู้ทำสังคมมิติกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเลือกบุคคลบางคนในกลุ่ม
2. Sociogram คือ แผนผังสังคมมิติซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลในกลุ่ม
3. Sociometric Clique หรือ Subgroup คือกลุ่มย่อย ๆ ในกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจมีหลายกลุ่มย่อยที่เล็กที่สุด อาจมีสมาชิกเพียง 2 คนก็ได้
4. Mutual choice คือ การที่บุคคล 2 คนต่างเลือกซึ่งกันและกัน อาจเป็นอันดับเดียวกัน หรือคนละอันดับก็ได้

5. Star หรือ Leader คือ บุคคลที่ได้รับเลือกจากสมาชิกมากที่สุด
6. Rejectee คือบุคคลที่แยกตัวออกจากกลุ่มเลย เพราะเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในกลุ่ม แต่บุคคลนั้นยังเลือกสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม
7. Isolate คือ บุคคลที่แยกตัวออกจากกลุ่มอยู่โดดเดี่ยวโดยไม่ได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่มด้วย
8. Neglectee คือ บุคคลที่ได้รับเลือกจากกลุ่มเพียงเล็กน้อยและบุคคลนั้นมักจะอยู่ห่างไกลจากสมาชิกคนอื่น ๆ
9. Sociometric Cleaveage คือ การขาดการเลือกซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลสองคนขึ้นไปของกลุ่ม
10. Sociometric Structure คือโครงสร้างทางสังคมมิติที่แสดงแบบแผนของการเลือกในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันของแต่ละคน
11. Sociometric test คือวิธีการทดสอบเพื่อวัดโครงสร้างทางสังคมมิติ
12. Sociometric Status คือ สถานภาพของบุคคลในกลุ่ม เช่น Star, Rejectee Isolate, Neglectee ฯลฯ

6.4 ลำดับขั้นของการทำสังคมมิติ

- ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์
- ขั้นที่ 2 การทำตารางแสดงผลการเลือก
- ขั้นที่ 3 การสร้างแผนผังสังคมมิติ
- ขั้นที่ 4 การตีความหมายจากแผนผังสังคมมิติ

นอกจากนี้ยังมีวิธีการวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ควบคู่กับสังคมมิติในปัจจุบันคือกลวิธี “ไครเอย์”

กลวิธี “ไครเอย์” ขบวนการที่จะช่วยให้ครูแนะแนว และผู้ให้คำปรึกษาได้ทราบถึงเจตคติ (Attitude) ส่วนตัวระหว่างสมาชิกในห้องเรียนคือ การใช้กลวิธี “ไครเอย์” อันเป็นกลวิธีอีกอันหนึ่งสำหรับการหาข้อมูลเกี่ยวกับนิสิต โดยการถามจากเพื่อนของนิสิตเองเป็นวิธีที่ให้ประโยชน์มากวิธีหนึ่ง ในบางครั้งความคิดเห็นของนักเรียนต่อนิสิต และครูต่อนิสิตอาจไม่เหมือนกัน เช่น นิสิตที่อาจารย์เห็นว่าเป็นคนดี ในสายตาอาจารย์นั้นอาจเป็นบุคคลที่เพื่อนฝูงไม่ค่อยชอบเท่าใดนัก เป็นต้น

กลวิธี “ไครเอย์” ดำเนินการโดยผู้วิจัย เป็นผู้เขียนลำดับของคำถามที่บรรยายเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของนิสิต และนิสิตแต่ละคนจะได้รับการขอร้องให้เขียนชื่อบุคคลในห้องเรียนที่เขาคิดว่ามีลักษณะที่ตรงกัน หรือใกล้เคียงกับคำถามเหล่านั้น โดยวิธีการนี้เท่ากับเป็นการเปรียบเทียบในทางที่บุคคลหนึ่งมองเห็นตัวเขาเอง และจากการที่บุคคลอื่นได้มองดูและรับรู้เกี่ยวกับตัวเขา

การดำเนินงานเกี่ยวกับกลวิธี “ไครเอย์” นี้ จะต้องแน่ใจเสียก่อนว่า ทุกคนในชั้นเรียนได้รู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีแล้ว จึงจะสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องทำให้เด็กไว้วางใจได้ว่า การตอบคำถามของเขาจะได้รับการปกปิดไว้เป็นความลับอย่างดี

การวิเคราะห์ผลของกลวิธี “ไครเอย์” จะควบคู่ขนานไปกับข้อทดสอบสังคมมิติแหล่งต่าง ๆ ของการเลือกควรได้รับการพิจารณาพิเคราะห์ และการกระทำควรกระทำเพื่อค้นคว้าหาความหมายที่อยู่เบื้องหลังการเลือกเหล่านั้น

ตัวอย่างคำถาม “ไครเอย์”

1. คนที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมากที่สุดในชั้นคือ
2. คนที่ชอบแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากที่สุดในชั้นคือ

3. ใครคือบุคคลที่ชอบพูดมากที่สุด
4. ใครคือบุคคลที่ชอบทำตามคำแนะนำ หรือคำสั่งของคนอื่น

7. แบบสอบถาม (Questionnaires)

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อประสงค์ให้ผู้ถูกถามได้ตอบตามลำพังโดยกรอกข้อความลงไป อาจเป็นข้อความสั้น ๆ หรือยาวก็ได้ ช่วยให้ผู้ถามได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ เจตคติ ความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคล รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวส่วนตัว สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความสนใจ การใช้เวลาว่าง สุขภาพ นิสัยในการเรียนการทำงาน ตลอดจนโครงการศึกษาและอาชีพในอนาคตของนิสิต .

7.1 ชนิดของแบบสอบถาม

แบบสอบถามถ้าแบ่งตามเกณฑ์ สามารถแบ่งโดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ ซึ่งใช้มากในการแนะแนว จะแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ชนิดดังนี้

1. แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคลหรือการรวบรวมข้อมูล (Collecting of Data)
2. แบบสอบถามแบบการประเมินผล (Evaluation Form)
3. แบบสอบถามแบบการติดตามผล (Follow – up Form)

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ลักษณะแบบสอบถาม จะแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. แบบสอบถามปลายเปิด หรือแบบไม่มีโครงสร้าง (Opened Form)
2. แบบสอบถามปลายปิด หรือมีโครงสร้าง (Closed Form)
3. แบบสอบถามชนิดรูปภาพ (Pictural Form)

เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ซึ่งใช้ในการแนะแนว

การแนะแนวได้นำเอาแบบสอบถามมาใช้ในการหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับตัวนักเรียนทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่ทราบและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการสร้างและการใช้แบบสอบถามอาจจะง่าย แต่การสร้างแบบสอบถามที่ดี และนำไปใช้ได้เหมาะสมนั้นทำได้ยากต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่ดีที่เข้าใจง่าย รูปแบบของแบบสอบถามต้องน่าสนใจ จึงจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ หลายด้านภายในระยะเวลาอันสั้นและข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นจะมีประสิทธิภาพมาก

การแนะแนวนำเอาแบบสอบถามมาใช้ได้ดังนี้

1. แบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting of Data)
 - 1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง
 - 1.2 ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ สภาพจิตใจ ความต้องการ ฯลฯ
 - 1.3 เจตคติ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ
2. แบบสอบถามการประเมินผล (Evaluation)
 - 2.1 ประเมินผลในชั้นเรียน
 - 2.2 ประเมินผลบริการ หรือโครงการ
3. แบบสอบถามการติดตามผล (Follow-up)
 - 3.1 ติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

- 3.2 ติดตามผลนักเรียนที่ไม่สำเร็จการศึกษา
- 3.3 ติดตามผลนักเรียนที่รับบริการ หรือโครงการ
- 3.4 ติดตามผลเพื่อปรับปรุงผลงาน หรือบริการ

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ของลักษณะแบบสอบถาม

1. แบบเปิด หรือแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured or Open form) เป็นแบบสอบถามที่เปิดกว้างให้ผู้ตอบ ตอบตามความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรี ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามชนิดนี้ เพื่อต้องการทราบความรู้สึกนึกคิด หรือแนวความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น

ท่านมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนควรช่วยเหลือท่านอย่างไร

2. แบบปิดหรือแบบมีโครงสร้าง (Structured or Closed form) เป็นแบบทดสอบที่ผู้สร้างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนวางไว้แล้ว ในแต่ละข้อจะประกอบด้วยคำถามหรือข้อความพร้อมทั้งมีคำตอบกำหนดไว้ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง เช่น อาจจะให้เลือกว่าถูกหรือผิดใช่หรือไม่ บางกรณีก็มีคำตอบเป็นประโยควลีสั้น ๆ ไว้ให้เลือกตอบ หรือเลือกตามน้ำหนักของความชอบมากน้อย หรือไม่ก็ตอบโดยการเขียนสัญลักษณ์สั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 เป็นแบบใช้สัญลักษณ์แทนคำตอบ โดยใช้เขียนเครื่องหมายหน้าข้อความที่ต้องการ เช่น นักเรียนอาศัยอยู่กับใคร

- ก. บิดา – มารดา
- ข. ผู้ปกครอง
- ค.ญาติพี่น้อง
- ง. พระภิกษุ
- จ. อื่น ๆ

7.2 ข้อจำกัดของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีข้อจำกัดในการใช้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามมักจะหลีกเลี่ยงความจริง (ข้อเท็จจริง) บางอย่างทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เป็นข้อมูลดิบที่ต้องนำมาถ่วงน้ำหนักอีกทีหนึ่ง เพราะผู้เก็บข้อมูลไม่ได้เห็นสภาพต่าง ๆ ที่แท้จริงในขณะที่ผู้ตอบ ตอบคำถาม
3. ถ้าคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถามไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้รับก็จะไม่สมบูรณ์ตามไปด้วย
4. มักจะไม่ได้คำตอบกลับคืนมาครบตามจำนวนผู้ตอบ หรือไม่ได้รับคำตอบตรงตามเวลาที่ต้องการ มีการติดตามทวงถาม
5. การแบบสอบถามที่ให้เวลาตอบนาน ๆ จะทำให้นักเรียนมีโอกาสดูเสริมแต่งเติมบิดเบือนข้อมูล หรือปรึกษาคำตอบจากผู้อื่นซึ่งไม่ได้เป็นของตนเองอย่างแท้จริง

7.3 การใช้แบบสอบถามอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการสร้างข้อคำถาม รูปแบบต่าง ๆ ของแบบสอบถามแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้แบบสอบถามมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การนำไปใช้อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์ในการแนะแนวมากที่สุด พรจันท์ เจียรอดิคำดี (2527 : 63 – 64) ได้เสนอว่าการใช้แบบสอบถามให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรใช้แบบสอบถามในกรณีที่ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยสนิทสนม หรือไว้ใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีแล้ว
2. ควรชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามเพื่อสร้างความศรัทธา มั่นใจในการเก็บรักษาเป็นความลับ และสร้างความเต็มใจในการตอบ
3. ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสนใจ ไม่เคร่งเครียดเหมือนการทำข้อสอบ
4. อธิบายถึงวิธีการตอบแบบสอบถามให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน
5. นำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแนะแนว

8. แบบทดสอบ (Testing)

การใช้แบบทดสอบ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีระบบเป็นวิธีการที่ควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรัดกุม มีกฎเกณฑ์แน่นอนและผลที่ได้จากแบบทดสอบมีความหมายชัดเจนในการแนะแนว จึงมักจะนำแบบทดสอบมาใช้ในกรณีที่ต้องการจะได้ข้อมูลที่เด่นชัดซึ่งเฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้แบบทดสอบ เมื่อต้องการจะทราบถึงความถนัด ความสามารถหรือบุคลิกภาพ การใช้แบบทดสอบจะทำให้ทราบถึงประเภทต่าง ๆ ของเด็กที่ต้องการ ทำให้ครูแนะแนวมีความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

7.1 แบบทดสอบทางจิตวิทยาหรือแบบทดสอบที่ใช้ในการแนะแนว

แบบทดสอบทางจิตวิทยา หรือแบบทดสอบที่นำมาใช้ในการแนะแนว มีดังนี้

1. แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา (Intelligence Tests)
2. แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personality Tests)

1. แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา (Intelligence Tests)

เป็นการทดสอบที่ใช้สำหรับวัดความสามารถทั่ว ๆ ไปทางสติปัญญาของบุคคลในการแนะแนวนำเอาแบบทดสอบชนิดนี้มาใช้ เพื่อต้องการทราบถึงระดับเชาว์ปัญญาของผู้ถูกวัด โดยการนำเอาผลของระดับเชาว์ปัญญา ที่เรียกว่าเกณฑ์ภาคเชาว์หรือ I.Q. (Intelligence Quotient) มาใช้เพื่อต้องการวินิจฉัยปัญหาและเพื่อทำนายความสำเร็จของผู้ถูกวัด

แบบทดสอบเชาว์ปัญญาที่นิยมใช้ในประเทศไทย

1. (Wechsler Intelligence Tests) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ เดวิด เวคสเลอร์ (David Wechsler) ได้สร้างแบบทดสอบขึ้นเพื่อใช้วัดความสามารถในด้านต่าง ๆ ของบุคคล คือ ด้านการเรียนรู้ การปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม การกระทำอย่างมีเป้าหมาย การคิดอย่างมีเหตุผล โดยแบ่งแบบทดสอบเป็น 3 ชุด ดังนี้

- 1.1 WISC (Wechsler Intelligence Scale For Children) เป็นแบบทดสอบที่ใช้กับผู้มีอายุระหว่าง 5-15 ปี
- 1.2 WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale) ใช้สำหรับผู้มีอายุ 16 ปี ขึ้นไป
- 1.3 WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) ใช้กับเด็กที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี

แบบทดสอบทั้ง 3 ชุด จะมีลักษณะคล้ายกัน เครื่องมือทดสอบอันนี้ประกอบด้วย 2 ภาค คือ แบบสอบภาษา (Verbal) และแบบสอบด้านปฏิบัติ (Performance) แบบสอบด้านภาษามีแบบสอบย่อย 5 ชุด และแบบสอบด้านปฏิบัติมีแบบสอบย่อย 5 ชุด รวมมีแบบสอบย่อย 10 ชุด แบบสอบย่อยเหล่านี้แจงเป็นรายการและมีการบรรยายลักษณะย่อ ๆ เรียงตามการทดสอบจริงและวัดตามความสามารถทางเชาว์ปัญญา ในด้านต่าง

2. แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Tests)

แบบทดสอบบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดลักษณะการปรับตัวทางอารมณ์ มนุษย์สัมพันธ์ แรงจูงใจ และบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล เช่นลักษณะการเป็นผู้นำ การถ่อมตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง

การวัดบุคลิกภาพเพื่อการแนะน้ามมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเข้าใจบุคลิกลักษณะที่แท้จริงของบุคคล และช่วยให้เข้าใจบุคลิกภาพของ เขาเองอย่างถูกต้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลในการนำมาวางแผนทางศึกษาต่อและประกอบอาชีพให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. เพื่อรู้จักและเข้าใจลักษณะการปรับตัว เช่น ผันเลือนลอย เอาแต่อารมณ์ตนเองเป็นใหญ่เผด็จการ ละเอียดมาก ก้าวร้าว วิตกกังวล เรียกร้องความสนใจ ซึ่งนับเป็นบุคลิกภาพที่ไม่พึงประสงค์ ควรได้รับการช่วยเหลือแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ชนิดของแบบทดสอบบุคลิกภาพ

แบบทดสอบบุคลิกภาพ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมี 2 แบบ ดังนี้

1. แบบทดสอบบุคลิกภาพที่เป็นปรนัย (Objective Type) เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้ถูกทดสอบตอบ คำถามด้วยความจริงใจ ตามความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองที่มีต่อบุคคลอื่น สิ่งแวดล้อม โดยการร่วมมือเลือกตอบ ใช่หรือไม่ แบบทดสอบที่นิยมใช้มีดังนี้

1.1 The Edward Personal Preference Schedule (EPPS) ผู้สร้างคือ อเลน แอล เอ็ดเวิร์ด (Allen L. Edwards) เป็นแบบทดสอบใช้วัดลักษณะของบุคลิกภาพอันเป็นลักษณะทางใจประกอบด้วย ความต้องการด้านต่าง ๆ รวม 15 ด้าน ใช้ทดสอบกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

1.2 California Psychological Inventory (C.P.I.) ผู้สร้าง คือ เอช.จี.ยอกซ์ (H.G. Gough) มักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ ความสนใจ เป็นต้น

2. แบบทดสอบโปรเจคทีฟ (Projective Tests) เป็นแบบทดสอบที่ใช้สิ่งเร้าเป็นสื่อโดยการให้ผู้ถูกทดสอบเผชิญกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในลักษณะคลุมเครือ จนกระทั่งแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาจนผู้ทดสอบสามารถนำคำตอบมาตีความหมายได้ แบบทดสอบที่นิยมใช้มีดังนี้

2.1 Rorschach Ink Blot Test ผู้สร้างแบบทดสอบนี้ คือ จิตแพทย์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ ชื่อ เฮร์แมน รอร์สชาค (Herman Rorschach) แบบทดสอบนี้จะประกอบด้วยภาพหยดหมึกเป็นรูปต่าง ๆ รวม 10 ภาพ เป็นภาพสี 5 ภาพ และเป็นภาพขาวดำ 5 ภาพ ผู้ถูกทดสอบจะตอบคำถามจากการดูภาพเหล่านั้นทีละภาพ ผู้ทดสอบจะนำคำตอบที่ได้มาตีความ การทดสอบทำได้ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.2 Thematic Apperception Test (T.A.T) ผู้สร้างแบบทดสอบนี้ คือ ซี.ดี.มอร์แกน (C.D. Morgan) และ เอช.เอ.เมอร์เรย์ (H.A. Murry) แบบทดสอบชนิดนี้จะประกอบไปด้วยภาพจากสถานการณ์คลุมเครือ ทั้งหมด 20 ภาพ เป็นภาพที่แสดงสถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่ชัดเจน อาจพิจารณาได้หลายแง่หลายมุม ผู้ถูกทดสอบจะถูกกำหนดให้เล่าเรื่องจากภาพและนำคำตอบที่ได้มาตีความ การทดสอบจะทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้

2.3 Word Association เป็นกลวิธีระบายความในใจชนิดที่ใช้ความเกี่ยวข้องทางถ้อยคำ เป็นการระบายความรู้สึกออกมาด้วยการพูดปากเปล่า ผู้ทดสอบจะตั้งคำถามขึ้นมาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำถามที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ครอบครัว บ้าน โรงเรียน ครู ฯลฯ และให้ผู้ถูกทดสอบตอบคำถาม เหล่านั้นตามความรู้สึกนึกคิด ซึ่งต้องใช้เวลารวดเร็วไม่ให้ใช้เวลาคิดนาน การทดสอบชนิดนี้จะทำให้ทราบถึงความรู้สึกที่มี

ต่อสิ่งต่าง ๆ ของผู้รับการทดสอบ หรืออาจจะทำให้ทราบถึงสาเหตุหรือที่มาของความขัดแย้งของการกระทำ กระเทือนอารมณ์ได้

2.4 Sentence Completion เป็นวิธีการที่ให้ผู้ทดสอบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ซึ่งข้อความที่เติมนั้นอาจจะเปิดเผยถึงความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้ง หรือเก็บกด หรือมีแนวโน้มของความเป็นไปได้ต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความวิตกกังวล ความลังเลใจ ฯลฯ ประโยคต่าง ๆ เหล่านั้นผู้ทดสอบมักจะสร้างแบบทดสอบเกี่ยวกับเรื่องรอบ ๆ ตัว และทั้งประโยคค้างไว้ เช่น

ฉันรู้สึกดีใจเมื่อ

ฉันไม่ชอบบุคคลที่

2.5 Oral and Written Story Telling and Composition เป็นวิธีการให้ผู้ถูกทดสอบเล่าเรื่อง หรือเขียนเรียงความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อกระตุ้นให้ได้ระบายความขัดแย้งในใจ ความกระวนกระวาย ความปรารถนาต่อสิ่งต่าง ๆ หรือความกลัวตลอดเวลาที่ให้ผู้ถูกทดสอบเขียนหรือเล่าควมรู้กันไปด้วย

ข้อควรคำนึงในการใช้แบบทดสอบต่าง ๆ

การใช้แบบทดสอบให้มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผู้ใช้แบบทดสอบควรเป็นผู้ที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในแบบทดสอบนั้น ๆ เคยได้รับการเรียนรู้หรืออบรมมาดีพอ
2. ไม่ควรใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือยืนยันความสามารถ หรือเก่งกล้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ฟังระลึกว่า ต้องการได้ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบเพื่อช่วยเหลือบุคคลไม่ใช้การพิสูจน์
3. ใช้แบบทดสอบเมื่อกรณีจำเป็น เช่น ไม่สามารถหาข้อมูลได้จากวิธีอื่น ๆ และไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อในทุกกรณี
4. ก่อนใช้แบบทดสอบควรแน่ใจเสียก่อนว่า บุคคลที่จะถูกทดสอบนั้นเหมาะสมกับแบบทดสอบนั้น ๆ เช่น วัยของผู้ทดสอบ
5. ไม่จำเป็นต้องนำผลที่แปลได้จากแบบทดสอบมารายงานให้ผู้ถูกทดสอบทราบโดยละเอียด เพราะบางอย่างควรทราบแต่ส่วนรวมนั้น

9. ระเบียนสะสม (Cumulative Record)

ระเบียนสะสมเป็นเอกสารสำคัญอย่างหนึ่งของการแนะแนว สำหรับบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้ โดยเริ่มบันทึกข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ของผู้เรียน ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนกระทั่งจบการศึกษา ฉะนั้นระเบียนสะสมนี้ จะเป็นแหล่งของข้อมูลแหล่งแรกที่สุดที่ผู้สอนสามารถศึกษาเรื่องราวของผู้เรียนได้เมื่อต้องการศึกษา จะทำให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

9.1 ชนิดของระเบียนสะสม โดยทั่วไประเบียนสะสมแบ่งออกได้ดังนี้

1. แบบแผ่นเดียว โดยบรรจุข้อความต่าง ๆ ที่บันทึกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งบางแห่งอาจดัดแปลงเป็นแบบพับได้ ระเบียนสะสมแบบนี้เก็บรักษาได้สะดวก แต่สามารถเก็บข้อมูลได้น้อยไม่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีข้อมูลมาก ๆ เช่น ในระดับมัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา
2. แบบแฟ้มหรือแบบเป็นเล่ม มีลักษณะถาวรมากกว่าชนิดแรกแบบนี้จะเก็บข้อมูลได้มากกว่าและสามารถเพิ่มเติมได้ โดยนำข้อมูลมาแทรกลงในแฟ้มหรือเล่ม ทำให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้นแต่สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดทำ

3. แบบเป็นช่องหรือแบบรวมหมายถึง การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดไว้ในช่องเดียวกัน โดยแยกข้อมูลแต่ละชนิดออกจากกันเป็นเรื่อง ๆ สะดวกต่อการบันทึกข้อมูลและในเรื่องของการเก็บรักษาเป็นความลับ เพราะสามารถนำออกมาเฉพาะเรื่องได้ ข้อเสีย คือ อาจมีการสูญหายได้ง่าย ถ้าขาดความรอบครอบ

9.2 ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในระเบียบสละสม

ควรเป็นข้อมูลทุกประเภทที่ได้ศึกษาจากตัวผู้เรียน และรวมถึงการกรอกหรือบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในระเบียบสละสม โดยสรุปข้อมูลที่ควรรวบรวมไว้ในระเบียบสละสม ควรประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติส่วนตัวของผู้เรียน เช่น

ชื่อ สกุล	เพศ
วัน เดือน ปีเกิด	เชื้อชาติและสัญชาติ
สถานที่เกิด	ที่อยู่ของผู้เรียน
เหตุการณ์เมื่อตอนเกิด	ที่อยู่ของบิดามารดา
2. ประวัติครอบครัวและสภาพความเป็นอยู่ทางบ้าน

ชื่อ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	ที่อยู่ของผู้เรียนในปัจจุบัน
อาชีพของบิดามารดา	สถานที่เกิดของบิดามารดา
อาชีพของผู้ปกครอง	ภาษาที่ใช้พูดในบ้าน
สถานภาพการแต่งงานของบิดามารดา	สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว
3. ประวัติสุขภาพและรายงานสุขภาพ

ระเบียบสุขภาพที่ได้รับการบันทึกโดยแพทย์ หรือพยาบาล

บันทึกการฉีดวัคซีน ปฏิกิริยา

การเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ

การรักษาสุขภาพฟัน

ความบกพร่องทางด้านร่างกายอื่น ๆ
4. ประวัติทางการศึกษา และรายงานพัฒนาการ

คะแนนผลการเรียนประจำภาค และคะแนนรายวิชา

รายงานพิเศษเกี่ยวกับรายวิชาที่มีปัญหา

รายงานเกี่ยวกับการประมาณค่าผลการเรียน

คะแนนทดสอบอื่น ๆ เช่น

เชาวน์ปัญญา

ความถนัด – ความสนใจ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บุคลิกภาพ

รายงานเกี่ยวกับการมาเรียน

อื่น ๆ
5. เบ็ดเตล็ด

ความสนใจในกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรม

ความสนใจและความพึงพอใจเกี่ยวกับอาชีพ

โครงการในอนาคต

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือแก้ไข
อื่น ๆ

6. ข้อมูลอื่น ๆ ที่ได้จากการบริการต่าง ๆ ของสถาบัน
ผลจากการสัมภาษณ์ หรือให้คำปรึกษา
รายงานสังคมมิติ
อัตชีวประวัติ – บันทึกประจำวัน
การสังเกตของครูแนะแนว หรือครูประจำชั้น
การประมาณค่าคุณลักษณะต่าง ๆ
รายงานการเยี่ยมบ้าน
อื่น ๆ

9.3 การรวบรวมข้อมูลและบันทึกในระเบียบสะสม

แหล่งที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับนักเรียนนั้น ไม่จำเป็นจะต้องได้จากตัวผู้เรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว ในบางครั้งการเก็บข้อมูลจากตัวผู้เรียนเอง อาจได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ผิดพลาด ฉะนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ เพียงพอในการที่จะนำมาศึกษา จะต้องรวบรวมจากหลาย ๆ แหล่ง ดังนี้

1. จากตัวผู้เรียนเอง เช่น จากการสัมภาษณ์ ให้ผู้เรียนเขียนอัตชีวประวัติ เขียน บันทึกประจำวัน การให้ตอบแบบสอบถามและจากการสังเกตของผู้สอน
2. จากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เช่น การเยี่ยมบ้าน การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
3. จากเพื่อน เช่น การสัมภาษณ์ สังคมมิติ แบบสอบถาม
4. จากครู อาจเป็นครูประจำชั้นหรือครูแนะแนว เช่น การสัมภาษณ์
5. จากคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์

9.4 ประโยชน์ของระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมเป็นเอกสารที่ให้คุณค่าทางการแนะแนวมาก ดังที่ จำเนียร ช่างโชติ (2520 : 212 – 213) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ช่วยครูและครูแนะแนว หรือผู้ให้คำปรึกษา ในด้านการแนะแนว หรือการให้คำปรึกษาในกรณีที่ผู้เรียนมีปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ
2. ช่วยครูและผู้แนะแนวในการช่วยผู้เรียนวางแผนการเลือกเรียน และการตัดสินใจเลือก แนวทางการศึกษาต่อ หรือการเลือกประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับสติปัญญาความถนัด ความสนใจ ความสามารถ เจตคติและคุณลักษณะอื่น ๆ
3. ช่วยผู้เรียนให้รู้จักเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง อันจะเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือก การดำเนินชีวิต
4. ช่วยบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ให้รู้จักและเข้าใจเด็กในความปกครองของตน โดยผ่านครูแนะแนว ในการสนับสนุนในเรื่องการเรียน หรือการประกอบอาชีพ
5. ช่วยผู้สอน ในเรื่องการจัดกลุ่มการเรียนในชั้นเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. ช่วยทางสถาบันการศึกษาใช้ในการวางโครงการติดตามผลงานด้านการแนะแนว ด้านการสอน ด้านการบริหาร

ขั้นที่ 3 การวินิจฉัยข้อมูล

การวินิจฉัยข้อมูล คือการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์หรือตีความหมายของข้อมูลที่รวบรวมได้หลาย ๆ วิธีการ มาพิจารณาว่าผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันส่วนใหญ่มีแนวโน้มไปทางใดมากที่สุด จะวินิจฉัยว่ามีปัญหาหรือมีพฤติกรรมไปในแนวนั้นโดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีจิตวิทยาามาพิจารณาตัดสิน และสรุปเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของบุคคลพร้อมกับระบุสาเหตุของปัญหาไว้ด้วย แต่บางครั้งการวินิจฉัยปัญหาอาจเป็นเพียงการเสนอแนวความคิดเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเท่านั้น

นันทิกา แยมสรวล (2529 : 34 – 36) ได้เสนอแนวคิดว่า กระบวนการวินิจฉัยปัญหาสามารถดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ก. ขั้นกำหนดปัญหา จะต้องทราบแน่ชัดว่าปัญหาคืออะไร เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเป็นไปอย่างมีระบบและน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาควรตั้งเกณฑ์กำหนดปัญหาขึ้นตามความรู้และประสบการณ์ของตน เช่น อาจกำหนดปัญหาแยกประเภทตามลักษณะของผู้มีปัญหาแยกประเภท ตามลักษณะของผู้มีปัญหาประเภทต่าง ๆ เช่นประเภทต้องพึ่งพิงผู้อื่นจนเอาตัวไม่รอด ประเภทขาดข้อสนเทศ เป็นต้น หรือกำหนดปัญหาตามระดับความทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมี 2 ระดับ

1. ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความคิด ไม่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล
2. ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความรู้สึก เป็นผลจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้ว

ได้รับความกดดันทางอารมณ์สูง

นอกจากนี้อาจยึดหลักการตอบคำถามต่อไปนี้

1. ปัญหาคืออะไร
2. ปัญหานั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ระยะการเกิดปัญหานั้นเพียงใด มีเหตุการณ์สำคัญ

อะไรเกิดขึ้นในขณะนั้นบ้าง

3. ปัญหาเกิดขึ้นที่ใด มีใครเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากสถานที่นี้ แล้วเกิดปัญหาในสถานที่อื่นอีกหรือไม่

4. ปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา เป็นต้น

ข. การค้นหาสาเหตุของปัญหา เมื่อกำหนดปัญหาแล้ว ให้นำข้อมูลที่ยังอิงถึงอดีตและปัจจุบันมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะอย่างไร หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมประเภทใด

การวินิจฉัยนี้ วินิจฉัยโดยพิจารณาสมมติฐานเป็นหลัก เพราะการรวบรวมข้อมูลเป็นการรวบรวมตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อกระทำการวินิจฉัยปัญหาแล้วขั้นต่อไปคือสรุปพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สาเหตุของปัญหาคืออะไร และควรเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือไว้ด้วย

ขั้นที่ 4 การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม

การช่วยเหลือ คือการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม วิธีเหล่านั้นมีดังนี้

1. การให้คำปรึกษา (Counseling) โดยใช้เทคนิคหรือทฤษฎีการให้คำปรึกษา ซึ่งจะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับการศึกษาในรายที่มีปัญหาไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจตนเองได้ หลังจากได้รับคำปรึกษาแล้ว

2. การใช้ระบบส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ เป็นต้น ในรายที่มีปัญหาที่ซับซ้อนหรือรุนแรง

การป้องกัน เป็นการให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เช่น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เป็นต้น ซึ่งการป้องกันนี้อาจทำได้ในรายที่ยังไม่เกิดปัญหา หรือเกิดปัญหาแล้ว แต่ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก

การส่งเสริม คือ วิธีการที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้โดยไม่มีข้อขัดแย้ง ซึ่งอาจทำได้โดยการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ การร้องเพลง การพูดคุยสนทนากัน การเล่นกีฬา เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การทำนายผล

การทำนายผล เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าผู้รับการศึกษา จะมีสภาพการณ์เป็นอย่างไรในอนาคต นันทิกา แยมสรวล (2529 : 36) ได้เสนอแนะว่าการทำนายผลจะต้องกระทำโดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล 3 ประการต่อไปนี้

1. บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนกับผู้อื่น
2. บุคคลแต่ละคนย่อมพัฒนาการไปตามลักษณะเฉพาะของตนเองอย่างต่อเนื่องกันไป
3. บุคคลแต่ละคนย่อมมีกระบวนการเปลี่ยนแปลง เป็นของตนเองซึ่งดำเนินไปตามลักษณะ

ประสบการณ์ที่เคยประสบมาและตามแผนการที่วางไว้สำหรับอนาคตของตนเอง

นอกจากนั้นจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่สร้างเงื่อนไข และข้อเท็จจริงในชีวิตผู้ประสบปัญหาด้วย ฉะนั้นผู้ที่ทำนายผลได้ถูกต้องแม่นยำ มักจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์อย่างพอเพียง

ดังนั้น หากผู้ทำการศึกษารายกรณีไม่มีความเชี่ยวชาญพอ กระบวนการในขั้นนี้อาจไม่ต้องมี ทั้งนี้ เนื่องจากหากผลการทำนายผิดพลาด ก็มักจะเกิดผลเสียทั้งผู้ทำนายและผู้ถูกทำนายได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ . 2539 : 370)

ขั้นที่ 6 การติดตามผล

การติดตามผล เป็นการกระทำหลังจากให้ความช่วยเหลือไปแล้ว ควรติดตามผล เพื่อประเมินว่าเมื่อทำการศึกษาแล้วช่วยไปแล้วได้ผลเป็นอย่างไร และเพื่อสำรวจดูว่ามีปัญหาใหม่เกิดขึ้นกับเขามากหรือไม่ ถ้าพบว่ามีปัญหาใหม่เกิดขึ้น ก็จะได้ให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้ยังเป็นการติดตามผล เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีการติดตามผล

การติดตามผลสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การนัดสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษา
2. การสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับการศึกษา
3. การสัมภาษณ์ติดตามผลจากผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ติดต่อซักถามข่าวคราวด้วยการส่งจดหมายหรือแบบสอบถาม

ระยะเวลาในการติดตามผล

การติดตามผลไม่มีระยะเวลาแน่นอน ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์และโอกาสของผู้ทำการศึกษา กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2527 : 376) ได้แนะนำหลักในการพิจารณาระยะเวลาในการติดตามผลดังนี้

1. รายที่มีปัญหาซับซ้อนในติดตามผลในช่วงระยะเวลานั้น

2. การติดตามผลระยะแรกควรติดตามในระยะเวลาที่สั้น เช่น ติดตามทุก 2 สัปดาห์ เมื่อดีขึ้นในระยะที่ 2 จึงติดตามทุกเดือน เมื่อดีขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะที่ 3 ก็ติดตามทุก 2 เดือน จนแน่ใจว่าอาการดีขึ้นจนหายเป็นปกติ จึงปล่อยช่วงเวลากลับไปโดยไม่ต้องกำหนดให้สม่ำเสมอหรือตายตัวเช่นครั้งแรก ๆ

การติดตามผลมักติดตามในรายที่มีปัญหา และการติดตามผลไม่จำเป็นต้องทำในรายที่ทำการศึกษารายกรณีสิ้นสุดลงแล้ว แต่การติดตามผลจะทำได้ในขณะที่ทำการศึกษารายกรณีทุกระยะ โดยเฉพาะในแต่ละครั้งที่ไปพบผู้รับการศึกษาหรือแต่ละครั้งที่ให้การช่วยเหลือ ป้องกันและส่งเสริม เพื่อประเมินผลว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้องให้ผลดีหรือไม่ ถ้าไม่ให้ผลดีแสดงว่าไม่ถูกต้อง จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อไป

การติดตามผลทุกครั้งควรเขียนสรุปผลการติดตามข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลจะเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาในโอกาสต่อไปและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาผู้ประสบปัญหาคนต่อไปด้วย

ขั้นที่ 7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

การสรุปผลและการให้ข้อเสนอแนะ อาจทำได้ทั้งในขณะที่ทำการศึกษารายกรณีหรือหลังจากทำการศึกษารายกรณีแล้ว โดยทั่วไปพบว่ามักทำควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการศึกษารายกรณี และก่อนเปิดการศึกษารายกรณีเป็นครั้งสุดท้าย ควรสรุปผลของการศึกษาไว้ทั้งหมดและให้ข้อเสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่จะมาศึกษาบุคคลรายนี้ หรือผู้ที่สนใจต่อไป

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527 : 372) กล่าวว่า การให้ข้อเสนอแนะที่ดีควรให้ไว้หลายทางอย่างน้อยควรเสนอไว้ 3 ทาง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับการศึกษารายกรณี
2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษารายกรณี
3. ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่สนใจหรือบุคคลที่จะศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกันต่อไป

1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ศึกษา และผู้รับการศึกษานั้น จะต้องใช้วิธีควบคู่กันไป 2 วิธี ดังนี้

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)
2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเก็บรวบรวมรายละเอียดก็คือ เพื่อศึกษาทำความเข้าใจ และเข้าใจเด็กแต่ละคน และเพื่อนำความรู้ความเข้าใจนั้นมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาช่วยเหลือ หรือแนะแนวให้เด็กแต่ละคนสามารถแก้ปัญหา ปรับตัวให้ดีและเหมาะสมต่อไป โดยศึกษาภูมิหลังสิ่งแวดล้อม ความเกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคล และสาเหตุอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ และการปรับตัวของผู้รับการศึกษา (จำเนียรช่วงโชติ, 2520 : 195 – 196)

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527 : 579) ได้ให้ความหมายของการศึกษาประวัติรายกรณีไว้ว่าเป็นการจัดบันทึกหรือรายงานผลจากการการใช้วิธีการศึกษา โดยหัวข้อของการจัดบันทึกการศึกษารายกรณี มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกันกับการศึกษารายกรณี เช่น กล่าวถึงลักษณะของผู้รับการศึกษา สาเหตุ

ที่ศึกษา วิธีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การวินิจฉัย การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ตลอดจนการติดตามผล ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวได้กล่าวไว้ในกระบวนการการศึกษารายการกรณี

2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

2.1 ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณี

จำเนียร ช่วงโชติ (2520 : 196) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือการนำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ทำการปรึกษารายกรณีนั้น มาประชุมร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพิจารณาตีความหมายและสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกันตลอดจนพิจารณาช่วยเหลือและแนะแนวเด็กเป็นระยะไป

ธีระวุฒิ ปทุมนพรัตน์ (2527 : 216) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือการประชุมพิจารณาสาเหตุของพฤติกรรม โดยอาศัยประวัติที่สืบได้เป็นเกณฑ์ ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยครูแนะแนว พยาบาล และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ

พรหมธิดา แสนคำเครือ (2528 : 73) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี หมายถึง การประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาและให้ข้อสรุปในเรื่องการวิเคราะห์ตีความ การป้องกัน การช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 599) ให้ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณีว่า คือการประชุมกันของบุคคลหลายฝ่าย เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็นโดยยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาหรือป้องกัน ส่งเสริมบุคคลที่รับการศึกษานั้น ๆ

พนม ลัมอารีย์ (ม.ป.ป. : 26) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการศึกษาที่จะต้องทำร่วมกันเป็นคณะ

จากเอกสารดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การประชุมปรึกษารายกรณี หมายถึงการประชุมร่วมกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาข้อเท็จจริงจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ และวินิจฉัยสาเหตุของพฤติกรรม ตลอดจนหาทางช่วยเหลือ ส่งเสริม ป้องกัน หรือแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ให้แก่บุคคลที่ทำการศึกษา

2.2 ประโยชน์ของการร่วมประชุมปรึกษารายกรณี

การประชุมปรึกษารายกรณี มีประโยชน์ดังนี้

1. เป็นประโยชน์โดยตรงกับบุคคลที่ถูกศึกษารายกรณี ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือให้มีการปรับตัวเอง และแก้ไขปัญหของตนเองให้ดียิ่งขึ้น
2. เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมในการประชุม โดยเฉพาะครูจะได้เห็นคุณประโยชน์ของการศึกษารายกรณี
3. ช่วยให้ผู้คนได้รับการพิจารณาปัญหาตามข้อเท็จจริง และเป็นการลดความโน้มน้าวหรือการมองบุคคลในแง่ร้ายต่าง ๆ โดยไม่มีการพิจารณาอย่างแท้จริง เช่น ครูมองนักเรียนคนหนึ่งว่าเป็นเด็กเกียจคร้าน ขอบโกหก ขอบขโมย เป็นต้น

2.3 รูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณี

การประชุมปรึกษารายกรณี มี 3 รูปแบบ ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 600

– 603)

2.3.1 การประชุมเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ และผู้ใกล้ชิดตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เป็นต้น

2.3.2 การประชุมกลุ่มใหญ่ จะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครูแนะแนว เป็นต้น
2. ผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง เป็นต้น
3. ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา เป็นต้น

2.3.3 การประชุมกลุ่มเล็ก จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ครูแนะแนวและ
ผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ โดยตรง เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้รับการศึกษา

จากรูปแบบของการประชุมปรึกษาหารือดังกล่าว กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 603 – 604) รูปแบบที่ 2 เป็นที่นิยมใช้มากที่สุด และจะต้องเน้นการรักษาความลับมากที่สุด นอกจากนั้นในการประชุมปรึกษาหารือทุกรูปแบบ จะต้องมีการพิจารณาในการประชุมซึ่งอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้อาวุโสและจะต้องมีผู้ศึกษารายกรณีเป็นผู้รายงานผลจากการศึกษาตลอดจนชี้แจงเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ส่วนเวลาที่ใช้ในการประชุมมักใช้เวลาประมาณครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยใช้ช่วงเวลาที่สมาชิกทุกคนหรือส่วนใหญ่พร้อม ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการประชุม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การประชุมปรึกษาหารือ แบบการประชุมกลุ่มเล็ก

2.4 กระบวนการในการจัดประชุมปรึกษาหารือ

กระบวนการประชุมปรึกษาหารือ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ
2. ขั้นตอนการประชุม
3. ขั้นตอนการประชุม

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ในขั้นเตรียมการ มีการปฏิบัติดังนี้

1.1 การเตรียมบุคคล โดยการออกจดหมายเชิญไปยังประธานและสมาชิก โดยระบุ วัน เวลา สถานที่ และจุดมุ่งหมายในการประชุม

1.2 เตรียมสถานที่ เป็นการจองสถานที่ล่วงหน้าให้มีขนาดพอเหมาะกับสมาชิก รวมทั้งรับแสง เสียงที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุม

1.3 เตรียมข้อมูล อาจเรียกเฉพาะผู้ศึกษารายกรณี สำหรับรายงานในที่ประชุมหรืออาจมีบันทึกย่อแจกแก่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งล้วนแต่กรณี

2. ขั้นตอนการประชุม

ในขั้นดำเนินการประชุม มีการปฏิบัติดังนี้

2.1 ประธานกล่าวเปิดประชุมและแนะนำผู้ทำการศึกษารายกรณีพร้อมทั้งอนุญาตให้ผู้ศึกษารายกรณีรายงานผลการศึกษากับสมาชิกในที่ประชุม

2.2 ผู้ทำการศึกษารายกรณีรายงานข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษาไปแล้วแก่ที่ประชุม

2.3 ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อมูลหรือข้อสงสัยจากผู้ศึกษา

2.4 สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น

2.5 ประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม โดยมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึกการประชุม และปิดการประชุม

3. ขั้นตอนการประชุม

การยุติการประชุมศึกษารายกรณี กระทำเมื่อประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุมแล้ว ประธานจะกล่าวขอบคุณสมาชิกและปิดการประชุม

3.1 ข้อควรระวังในการประชุมศึกษารายกรณี

การประชุมศึกษารายกรณี ผู้ร่วมประชุมมีข้อควรระวังดังนี้

3.1.1 จะต้องใช้ข้อมูลตามข้อเท็จจริง โดยปราศจากอคติ

3.1.2 แสดงได้จริงมากกว่าในที่ประชุม

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

มัทนีย์ บุรณเขตต์ (2532 : 80 – 85) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีภูมิหลังและสภาวะทางจิตใจของหญิงที่ถูกข่มขืน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงหรือเด็กที่ถูกข่มขืน ได้รับความช่วยเหลือ และติดต่อกับโครงการบ้านถนอมรักกลุ่มเพื่อนหญิง ผลของการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 10 ราย เหตุการณ์ข่มขืนที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ส่วนใหญ่ถูกข่มขืนจากบุคคลในครอบครัว สถานที่ที่เกิดเหตุมักเกิดขึ้นในบ้านของตนเอง มีเพียงรายเดียวที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่นจากทั้งหมด 10 รายสภาวะทางจิตใจพบว่า ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนส่วนใหญ่ มีภาวะด้านการแสดงออกไม่เป็นไปตามวัยกลไกทางจิตใจที่พบได้บ่อยได้แก่ การเก็บกด การถดถอย การปฏิเสธ และการกล่าวโทษตัวเอง ส่วนการแสดงออกทางอารมณ์ส่วนใหญ่ มีแนวโน้มเก็บกดแต่จะมีการระเบิดออกมาได้ถ้ามีความเครียดสูง

วิชราภรณ์ อภิวัชรางกูล (2535 : 133 – 170) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม ผลของการศึกษาพบว่าการศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาลจำนวน 3 คน ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม สาเหตุของการกระทำอัตวินิบาตกรรม ประกอบด้วยสาเหตุใหญ่ ๆ 2 สาเหตุ คือ สาเหตุ ด้านบุคคล และสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม สาเหตุด้านบุคคล ได้แก่ สาเหตุด้านร่างกาย และจิตใจ ปัญหาที่พบ คือ ความผิดปกติทางด้านสุขภาพไม่ดี ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ จึงเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ตัวเองไม่มีความภาคภูมิใจในตนเองลดลง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่ดี ส่วนสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงดูบุตรที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เด็กขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มั่นใจในตนเอง มีความรู้สึกขาดความรัก เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อมอีกข้อหนึ่ง ได้แก่ สภาพครอบครัวแตกแยก บิดามารดามีความขัดแย้ง ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องรับการเลี้ยงดูบุตร ความเครียด และความหงุดหงิดจากบิดามารดาจะถ่ายทอดไปสู่บุตร เด็กจะรู้สึกมีปมด้อย ขาดความมั่นคงหวาดหวั่น ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้ยาก

อังสนา เปตะนันท์ (2536 : 91) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษารายกรณีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปอโอมวาส ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมสุดตมสภาระเหยของนักเรียน มีสาเหตุมาจากลักษณะส่วนตัวเด็กที่มีบุคลิกที่ไม่เหมาะสม มาจากครอบครัวที่แตกแยก บิดามารดาทะเลาะกันบ่อย ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ซึ่งมีการระบาดของยาเสพติด

รุ่งทิพย์ ยอดประตุ (2537 : 106 – 109) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียนมีสาเหตุมาจากตัวเอง โดยปัญหาที่พบคือเด็กขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ส่วนสาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่พบคือสภาพครอบครัว การอบรมสั่งสอน บรรยายกาศของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติของบิดามารดา และสมาชิกในครอบครัวล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียน และอีกสาเหตุคือ การเลือกคบเพื่อน

ธวัชวรรณ พิมพ์งาม (2538 : 137 – 143) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหาในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2537 ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการปรับตัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจากลักษณะส่วนตัวของเด็ก คือ เด็กเกิด ความไม่สบายใจ และมีความเครียดเนื่องมาจากการไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมทางบ้านได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม

ดวงกมล วงษ์ศรีหัส (2541 : 206) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จังหวัดประทุมธานี ผลของการศึกษาพบว่า ปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจาก บุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับของการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยไม่ดี การศึกษารายกรณีทำให้นักเรียนมีพฤติกรรม การปรับตัวในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว รักและภูมิใจในครอบครัว สามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว และสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างเหมาะสม

สุนีย์ ธีระวิรุณ (2542 : 81-92) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนมีสาเหตุมาจากนักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวไม่ถูกต้อง ส่วนบรรยากาศในโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนได้ และเห็นว่ามี การบังคับมากเกินไป ด้านสัมพันธภาพทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนทั้งในและนอกโรงเรียน ไม่สามารถปรับตัวได้และเรียกร้องความสนใจจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งมักจะเกิดปัญหากับเพื่อนอยู่เสมอ และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว

ในการรณรงค์เกี่ยวเนื่องกับปีครอบครัวสากล พ.ศ. 2537 องค์การสหประชาชาติได้ประสบความสำเร็จอย่างมากกับการให้นิยามคำว่า “ครอบครัว” และในที่สุดไม่สามารถให้คำนิยามได้ เนื่องจากครอบครัวในแต่ละวัฒนธรรมมีความหมายแตกต่างกันออกไป และภายในแต่ละวัฒนธรรมก็มีความแตกต่างอีกมากมาย ทั้งนี้ เพราะสังคมล้าสมัยซับซ้อนยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการยอมรับ “การเป็นครอบครัว” ในลักษณะต่างจากประเพณีดั้งเดิมและก็เป็นที่ยอมรับจากสังคมเฉพาะบางกลุ่มบางพวก อย่างไรก็ตาม เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัว จึงอาจให้ความหมายกว้างไว้ว่า ครอบครัว คือ “กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย และทางสายโลหิต ครอบครัวบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากดังกล่าวที่ยอมรับได้” จากรายงานพิธีเปิดครอบครัวสากลและการประชุมสมัชชาแห่งชาติครอบครัว 2537 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี (2537 : 49)

2.1.2 ลักษณะของครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี

สายสุรี จุติกุล (2542 : 13 – 24) ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2537 : 29 – 38) และสุนัน อมรวิวัฒน์ (2537 : 55 – 57) มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความรักและความผูกพันกันในลักษณะต่อไปนี้

(1) ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ในที่นี้ หมายถึง การดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทอง การเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียน ความทุกข์และความสุขที่ต้องการระบาย เป็นต้น

(2) ต้องรู้จักคนที่รักเรา สามิภรรยาต้องรู้จักและเข้าใจกันให้ดี สำหรับบุตร บิดา มารดาก็ต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุปนิสัยบุตร รู้ว่าบุตรชอบหรือไม่ชอบอะไร จุดเด่น จุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้จักซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้มีการตอบสนองที่ดีต่อกันและกัน

(3) ต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพในที่นี้หมายถึง การเคารพที่มาจากใจ การเคารพในลักษณะนี้มีพฤติกรรมแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การฟังกัน การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การเกรงใจกัน เช่น บุตรเกรงใจบิดามารดา บิดามารดาก็ต้องรู้จักเกรงใจบุตร ความเกรงใจนี้รู้สึกรู้ว่ามีคุณค่าและจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

(4) ต้องมีความรับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบหมายถึง การยอมรับความผิดหรือความชอบ การไม่รับผิดชอบของบิดามารดาและความไม่ถูกต้อง การเป็นต้นแบบที่ไม่ดีก็เป็นการแสดงความไม่รับผิดชอบ การทะเลาะหรือละเมิดสิทธิของเด็ก สิทธิของบิดามารดา สิทธิของผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ก็เป็นการไม่รับผิดชอบ มีบุตรแล้วไม่เลี้ยง มีบิดามารดาสูงอายุแล้วไม่เลี้ยง เป็นต้น

(5) ต้องมีความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพในครอบครัว ความไว้วางใจควรมีต่อกันทั้งทางกายและทางใจ จะช่วยให้คนในครอบครัวมีความสบาย ไร้กังวล หรือความกลัว เป็นที่พึ่งพาได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องของความไว้วางใจ บุคลิกภาพของผู้เยาว์ในครอบครัวอยู่ในสภาพของการขาดความไว้วางใจ อาจนำไปสู่ภาวะของการเป็นคนก้าวร้าว เก็บกดหรือมีปมด้อย

(6) ต้องให้กำลังใจกันและกัน การให้กำลังใจก็คือการให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัว ให้ดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูดและท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง แนะนำแนวทางในการหาทางออกเมื่อมีปัญหา ไม่ว่าว่าหรือกล่าวโทษว่าเป็นความผิด

(7) ต้องให้อภัยกันและกัน สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคน ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักอยู่ก็อภัยกันได้ยกโทษให้ ในครอบครัวที่บุตรประพฤติผิด บิดามารดาก็ไม่ควรจดจำความผิดนั้นแล้วนำไปต่อว่าบุตรในโอกาสต่อ ๆ ไป เพราะเมื่อบุตรได้รับฟังความผิดของตนอยู่เสมอ ก็จะเกิดความโกรธ ความไม่สบายใจ และอาจนึกไปว่า บิดามารดาไม่รักตน

(8) ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวควรจะใช้ปิยะวาจาระหว่างสามิภรรยา บิดามารดากับบุตร การสื่อสารอาจจะมีทั้งรูปแบบที่ใช้ภาษาและภาษาท่าทาง ภาษาพูด การเขียน ฯลฯ การตำหนิกันก็ทำได้แต่ควรเป็นคำตำหนิที่ใช้ถ้อยคำที่น่าฟัง

(9) ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรหาเวลาอยู่ด้วยกัน ถ้ามื้ออาหารทุกมื้อติดบะหว่างกัน ช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มี มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวทางไกล ไปเที่ยวสวนสาธารณะ รับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

(10) ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว สภาวะของครอบครัวและสภาวะของสมาชิกมีได้ยู่หนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น บุตรที่เกิดใหม่เป็นทารก ก็จะได้เติบโตและมีพัฒนาการตามวัยอันเหมาะสม บิดามารดาจะต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของบุตร ตัวของบิดามารดาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตระหนักในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ และปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ในฐานะที่ตัวเองเปลี่ยนแปลงไป และปรับตัวในฐานะที่จะต้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น

(11) ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัว และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในครอบครัวต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ ทั้งบทบาทหน้าที่ของตนเอง และต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทและหน้าที่เหล่านี้เกิดจากความคาดหวังของตนเองและความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตกลงกันให้ได้ว่าเรื่องต่าง ๆ ที่จะบริหารครอบครัวให้เป็นปกติสุขนั้น เป็นเรื่องของใครในสัดส่วนอย่างไรร่วมกันอย่างไร

(12) มีความใกล้ชิดทางสัมผัส การสัมผัสเช่น การกอดกันโอบกั้นบ้าง เกี้ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำกันในครอบครัวระหว่างคนใกล้ชิดและแสดงความใกล้ชิดจริง ๆ เช่น เมื่อบุตรเล็ก ๆ เป็นทารก บิดามารดาควรเอาเขามากอด มาจูบ เพื่อแสดงความรักและให้ความอบอุ่น และเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตร แต่เมื่อบุตรโตขึ้นก็อาจจะห่างไป

2.1.3 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว

จันทรา ปัทมินทรและอมรกุล อินโธซานนท์ (2537 : 9 – 18) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สำคัญที่สุดต่อครอบครัว คือสายสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดา และบุตร มีความรัก ความอบอุ่นต่อกัน และภายในครอบครัวต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความอดทน มีการสร้างความผูกพันที่กระชับและมั่นคง มีความเข้าใจต่อกันและกัน

อัมเบอร์สัน (Umberson .1992 : 664) ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมั่นคงได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

- 1) สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
- 2) บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
- 3) สังคมจะยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี
- 4) ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเจต

คติที่ดีต่อสังคม

- 5) ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร ต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานขั้นสูงของครอบครัวที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือห่วงใยอาหารต่อกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัว และเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิก โดยเฉพาะบุตรจะมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามวัย และสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ด้วย

ครอบครัวเปรียบเสมือนเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งมาอยู่ด้วยกัน มีสัมพันธภาพเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง และระหว่างคุณลักษณะของสมาชิกที่มาอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวโดยทั่วไปหมายถึงพ่อแม่และลูกเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่และลูกจึงเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของครอบครัว และเชื่อมโยงกันเป็นระบบด้วยสัมพันธภาพ ซึ่งก็คือ การปฏิสัมพันธ์หรือการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลในครอบครัวนั่นเอง (Schiamberg. 1988 : 313 ; Cuntling Hall and Fagen. 1956) อ้างอิงมาจาก กุลวรรณ วิทยา วงศรุจิ2526.

สัมพันธภาพระหว่างกันของบุคคลในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาท คือ สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันนั้นไม่มีโอกาสเลือกที่จะสัมพันธ์กัน เมื่อลูกคลอดออกมาจะต้องเกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูกซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตามบุคคลโดยทั่วไปยังมองสัมพันธภาพในครอบครัวว่าเป็นสัมพันธภาพแบบใกล้ชิด (Close Relationship) โดยพิจารณาจาก ระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน

(Intensity) ความคุ้นเคย สนิทสนมกัน (Intimacy) ความเชื่อถือว่าไว้วางใจกัน (Trust) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (Commitment) (Fisher. 1987 : 247) ถึงแม้ว่ายังมีครอบครัวอีกหลาย ๆ ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพกันอย่างห่างเหิน แต่คาดหวังว่าสัมพันธภาพในครอบครัวควรมีการพัฒนาการให้มีสัมพันธภาพที่ผูกพันอย่างมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กุลวรรธ วิทยาวงศ์ (2526 : 5 – 7) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อ และ/ หรือ แม่ ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือ แม่ และพฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์สุข ความลับในเรื่องต่าง ๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำ และความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นหรือการกระทำต่าง ๆ ของบุตร
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคล้อยตามปัญหาต่าง ๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก
6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อน ๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อน ๆ โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรคหรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม
8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี
9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ
10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนด หรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป
11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใด ๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือน หรือบงการให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำการสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ลักษณะของสัมพันธภาพที่มั่นคงในครอบครัวนั้น จรูญ ทองถาวร (2533 : 107 – 111) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่มั่นคงคือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยความรักความเมตตาและ หลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน โดยความอบอุ่นในจิตใจอันเกิดจากความรัก ความเมตตา หรือความหวังดีต่อกันด้วยความจริงใจนั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์เราต้องการมากที่สุดในการพัฒนาความเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของชุมชน และสังคมนอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่มนุษย์ต้องการ แต่ลำพังความรักความเมตตาและความหวังดีต่อกันภายในครอบครัวอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ ยังต้องมีสิ่งอื่นประกอบด้วย สิ่งนั้นคือ ความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสม อันจะเรียกว่าคุณธรรมก็คงไม่ผิด คุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทางขณะที่ความรักความเมตตา และความหวังดี เป็นพลังงานผลักดันขับเคลื่อน และเมื่อครอบครัวมีทั้งความรักความเมตตาและหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน สัมพันธภาพในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นถาวร ไม่ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอะไรมาคุกคามก็ไม่อาจทำลายสัมพันธภาพอันดีนี้ให้แตกสลายลงได้

นอกจากนี้ กิติพัฒน์ นนทบุรีมธุลย์ (2530 : 5 – 7) ยังได้รวบรวมลักษณะของครอบครัวที่มีสัมพันธภาพกันอย่างใกล้ชิดไว้ พอสรุปได้ว่าครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพจะประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว ความพึงพอใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกัน ในครอบครัวควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดแจ้ง เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึก แสดงการกระทำที่พึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน ตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกันแล้ว เปรียบเสมือนเป็นพื้นฐานของความอบอุ่นและมั่นคงในครอบครัว รวมทั้งยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพอใจจะทำร่วมกัน มิใช่เพราะการบังคับหรือโดยบังเอิญ จะช่วยพัฒนาให้สัมพันธภาพภายในครอบครัวมีความอบอุ่นมั่นคงยิ่งขึ้น

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีพันธะดังกล่าวอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี มีเวลาสำหรับการพูดคุยกันเสมอโดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวกันโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ หรือไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัวโดยอาศัยบุคคลที่ 3 หรือบุคคลนอกครอบครัวเป็นสื่อ

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า คุณลักษณะข้อนี้พบในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน เช่น ไปเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์พร้อมกัน หรือเข้าวัดฟังพระเทศน์ร่วมกัน ในหลายครอบครัวที่พบอาจมีส่วนจัดตั้งองค์กรทางศาสนา เช่น สร้างวัดหรือเป็นธุระให้กับศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนาทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นสูง ระวังความโกรธได้รวดเร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม

6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือภูมิต้านทานการณที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ ทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้กับปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาให้ได้ในที่สุด

วิทยา นาควัชร (2537 : 258 – 259) ได้สรุปลักษณะของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในครอบครัวไว้ว่า ต้องประกอบไปด้วย การมีความสัมพันธ์กันอย่างมั่นคง มีศรัทธาต่อกัน รักกัน มีวินัย รับผิดชอบ และรู้จักบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน มีความปรารถนาดีต่อกัน และสามารถแสดงความรู้สึกผสมผสานทั้งหมดนี้ออกมาได้ในปริมาณที่พอเหมาะ

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่ – ลูกในครอบครัวนั้น สมพร สุทัศนีย์ (2537 : 318 – 320) กล่าวว่า ควรยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน และยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ โดย

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก หมายถึง การที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ดังนี้

1.1 ทำหน้าที่ของพ่อแม่ให้สมบูรณ์ เช่น เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตแข็งแรง สมบูรณ์ ให้การศึกษาตามกำลังความสามารถของพ่อแม่และกำลังสติปัญญาของลูก แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูกด้วยความยุติธรรม

1.2 สนองความต้องการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็ก เช่น ถ้าลูกยังเล็กอยู่ (3 – 5 ปี) ต้องดูแลใกล้ชิด ส่วนวัยรุ่นนั้นต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ลูกได้ตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองบ้าง

1.3 ให้ความรัก ความเมตตา ด้วยการพูดจาสุภาพอ่อนโยน ไม่ใช้วาจาหยาบคาย หรือขู่กรรโชกให้เกิดความหวาดกลัว อับอาย หรือเจ็บช้ำน้ำใจ

1.4 เมื่อลูกทำผิดพลาดควรใช้เหตุผลในการลงโทษ และควรให้อภัยถ้าหากความผิดไม่ร้ายแรง

1.5 ให้ความยุติธรรมในการดูแลลูก ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าในเรื่องเพศ ผิวดำหรือลำดับการเกิด เช่น ไม่รังเกียจว่าลูกเป็นชายหรือหญิง ผิวดำหรือขาว เป็นลูกคนหัวปี คนกลางหรือคนสุดท้อง ก็ต้องให้ความรักเท่าเทียมกัน

1.6 ใช้วิธีประชาธิปไตยในการอบรมเลี้ยงดูลูก ประชาธิปไตยในที่นี้หมายถึง การที่บุคคลมีเสรีภาพโดยไม่รุกร้าเอกสิทธิส่วนบุคคล เช่น ลูกไม่สมควรจะไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของพ่อแม่โดยไม่ได้รับอนุญาต ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่ก็ไม่ควรจู่รื้อค้นตู้เสื้อผ้าของลูกโดยถือสิทธิว่าเป็นพ่อแม่ หากพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย พ่อแม่ย่อมรับในความคิดเห็นของลูก การลงโทษอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล จะทำให้ลูกเติบโตเป็นคนมีเหตุผล มีความเชื่อมั่น และรักเพื่อนมนุษย์

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ดังนี้

2.1 แสดงความเคารพเชื่อฟัง พ่อแม่ย่อมรักและหวังดีต่อลูก ปรารถนาที่จะให้ลูกมีความสุข ความเจริญ พ่อแม่จึงให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ เสมอ ลูกควรเชื่อฟัง แม้บางครั้งพ่อแม่จะห้ามทำในสิ่งที่ลูกต้องการ ลูกที่ดีควรเชื่อฟัง หรือมีละอายเกรงกลัวเสีย ไม่ควรโต้เถียงหรือใช้วาจาก้าวร้าว แสดงการดูหมิ่นพ่อแม่ หรือพูดจาให้พ่อแม่เสียใจ

2.2 แสดงความกตัญญูทักท้วงที่ คือ สำนึกในบุญคุณและตอบแทนพระคุณ

2.3 ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ความปรารถนาของพ่อแม่สัมฤทธิ์ผล

2.4 ไม่สุรุษสุราย รู้จักประหยัดและเก็บออมทั้งเงินของพ่อแม่ และเงินที่หามาได้ด้วยตัวเอง เพื่อจะได้มีฐานะที่มั่นคงในอนาคต

2.5 ไม่ประพฤติตนพาลเกร หรือเป็นนักเลงการพนันจนทำให้พ่อแม่เสียใจ

2.6 ช่วยเหลืองานในบ้านเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ แม้เมื่อมีอาชีพเป็นปึกแผ่นแล้ว หากมีงานที่ช่วยได้ก็ควรช่วย เช่น เมื่อเป็นเด็กก็ช่วยปัดกวาดบ้าน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ควรช่วยซ่อมแซมบ้านถ้าบ้านผู้พัว เป็นต้น

2.7 มีความเกรงใจพ่อแม่ เช่น ไม่หยิบสิ่งของของพ่อแม่ไปใช้โดยพลการ

2.8 รักษาความดี เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

2.9 พ่อใจในทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่มอบให้ และรักษาทรัพย์นี้ไว้ให้พอกพูนหากพ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก และลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ ย่อมทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นไปด้วยดี ทุกคนมีความสุข และเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ (2518 : 166 – 171) ได้เสนอแนะวิธีสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวไว้ โดยกล่าวว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวจะดีได้ บุคคลในครอบครัวจะต้องปฏิบัติต่อกันดังนี้

1. การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว ถ้าสมาชิกของครอบครัวแต่ละคนให้ความสำคัญแก่บทบาทนอกครอบครัวมากกว่าบทบาทในครอบครัว สมาชิกย่อมมีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลง ดังนั้น การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว โดยคิดว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต ทุกคนในครอบครัวรู้จักเสียสละเวลา น้ำใจ และกำลังอย่างอื่นให้แก่ครอบครัวได้มากขึ้น ครอบครัวก็จะมีคามอบอุ่นและเป็นที่พึงองสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์

2. การพยายามเข้าใจในธรรมชาติของผู้อื่น การจะสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้นได้ จะต้องมองเห็นความจำเป็นของการศึกษาธรรมชาติของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีความสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมบางอย่างของลูกที่เป็นวัยรุ่น พ่อแม่ไม่ควรรีบลงความเห็น ว่า ลูกของตนประพฤติตนไม่ถูกต้องในทันทีทันใด ส่วนตัวลูกเองก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรจ่มมองพ่อแม่ว่าเป็นคนแก่ที่มีความคิดล้าสมัย ควรจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อตน และมีความเห็นอกเห็นใจพ่อแม่ให้มากขึ้น

3. การพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน ถ้าสมาชิกในครอบครัวได้พยายามศึกษาธรรมชาติของผู้อื่น และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตามสมควรแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็จะสามารถร่วมปรึกษาหารือกันได้อย่างดี การที่ทุกฝ่ายในครอบครัวร่วมกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ มีการปรึกษาหารือกันถึงเรื่องที่เป็นปัญหา และเรื่องที่อาจก่อให้เกิดปัญหา จะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคีรักใคร่กัน และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ลุกลามไปมากขึ้นด้วย

4. การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน การพักผ่อนหย่อนใจด้วยกันจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมกันมากขึ้น วิธีการพักผ่อนหย่อนใจทำได้หลายวิธี เช่น การเล่นกีฬา การรับ

ประทานอาหารนอกบ้านรวมกัน การทัศนจร เล่นดนตรี หรือทำงานอดิเรกบางอย่างด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งข้อสำคัญคือ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องได้รับความสุขจากการพักผ่อนหย่อนใจนั้นด้วย

5. การสร้างความสนิทสนมในครอบครัวด้วยวิธีอื่น นอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันแล้วครอบครัวอาจทำความสนิทสนมกันได้ด้วยวิธีอื่น เช่น การไต่ถามและพูดคุยกัน นอกจากจะทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้เรื่องของกันและกันแล้ว ยังทำให้เกิดความสนิทสนมกันด้วย

ถ้าสมาชิกของครอบครัวปฏิบัติต่อกันได้ในทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมานี้ จะทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวดีขึ้นอย่างไม่มีข้อสงสัย แต่ทั้งนี้สมาชิกทุกคนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ถ้าเพียงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำเพียงฝ่ายเดียวในขณะที่ตัวเองไม่ยอมกระทำ สัมพันธภาพที่ดีก็ย่อมไม่เกิดขึ้นเช่นกัน

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวให้เกิดขึ้น นอกจากทำได้ด้วยการที่สมาชิกแต่ละคนเรียนรู้วิธีการแสดงออกต่อกันในแบบต่าง ๆ แล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวอีกด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ จรรยา สุวรรณทัต (2523 : 55) กล่าวว่า ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ขัดสน ยอมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัว และทำให้เกิดความกลมเกลียวสมัคสมานกันในครอบครัว

หลักในการสร้างสัมพันธภาพที่จะช่วยให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และบุคคลในครอบครัวขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลรอบข้างซึ่งโคลแมน และแฮมเมอร์ (สุภาพรณ โคตรจรัส.2528: 87; อ้างอิงจาก Coleman and Hammer .1974) ได้กล่าวว่าปัจจัยดังต่อไปนี้

1. การมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สัมพันธภาพใดก็ตามที่จะยั่งยืน ก็ต่อเมื่อสัมพันธภาพนั้น สนองตามต้องการของบุคคลทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อความรัก การเป็นที่ยอมรับในสังคม ความรู้สึกมีค่า มีศักดิ์ศรีเป็นต้น ถ้าไม่สนองความต้องการ ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสัมพันธภาพก็ไม่อาจคงอยู่ได้ ดังนั้นการมีวัตถุประสงค์และความต้องการร่วมกันจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพกันผู้อื่น

2. การเคารพในสิทธิและความเป็นตัวของตัวเองของบุคคล

สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดอาจแตกร้างลงได้ ถ้า ฝ่ายหนึ่งล่วงล้ำสิทธิ และไม่ยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นตัวเอง คนที่เคยสนิทกันอาจเลิกลบกันได้ การปฏิบัติต่อกันแบบประชาธิปไตยด้วยความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะต้องยอมรับและเห็นด้วยกับความคิด หรือความเชื่อของเขา

3. โครงสร้างและแบบแผนของสัมพันธภาพ

สัมพันธภาพทางสังคมโดยทั่วไป มักมีโครงสร้างและลักษณะการติดต่อสื่อสารที่สอดคล้องกัน เช่น สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน บิดามารดากับบุตร เป็นต้น โครงสร้างและแบบแผนการติดต่อสื่อสารจะขึ้นอยู่กับผู้อื่นที่อยู่ในสัมพันธภาพนั้นเป็นราย ๆ ไปเป็นส่วนใหญ่ พัฒนาขึ้นอยู่ในขอบเขตที่สร้างความพึงพอใจให้ทั้งสองฝ่าย สัมพันธภาพจะยาวนานหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายได้รับ

4. องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

องค์ประกอบในการติดต่อสื่อสารซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ได้แก่

4.1 การมีภูมิหลังและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ผู้มีระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจเดียวกัน มักมีภาษาที่สื่อสารความหมายในระดับเดียวกัน

4.2 การเลือกรับรู้โดยให้ความสนใจเฉพาะข้อความบางตอน ทำให้ไม่ได้ข้อเท็จจริงทั้งหมด ซึ่งทำให้การตีความผิดพลาดได้

4.3 อารมณ์ และความรู้สึก ในขณะที่มีการรับรู้ปัจจัยในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือบุคคลที่ก่อให้เกิดอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความมั่นใจ ความกลัวหรือความโกรธ เป็นต้น อาจทำให้เกิดการรับรู้และการตีความหมายที่ผิดพลาดได้

5. การรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมอย่างกระจ่าง

5.1 การรับรู้ตนตามความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับตนเอง

5.2 การรับรู้ผู้อื่นได้ตรงความเป็นจริง ย่อมนำไปสู่การยอมรับในตัวจริงของ

ผู้อื่น

5.3 การรับรู้ผู้อื่นได้ตรงความเป็นจริง ซึ่งสัมพันธภาพจะยืดยาวได้ ถ้าสนองความต้องการและก่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น จะต้องพยายามขจัดปัญหาในการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นการหวั่นไหวในสวัสดิการของผู้อื่น

6. อาจแสดงออกโดยการพูดหรือการกระทำ อาจพูดปลอบใจ แสดงความห่วงใย หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบความยุ่งยากลำบากใจ หรือแสดงความซาบซึ้ง แสดงความขอบคุณในคุณความดีที่ผู้อื่นได้แสดงต่อตน แสดงความชื่นชมในความดีที่ผู้อื่นมี ย่อมเป็นการเสริมแรงคุณลักษณะเช่นนั้น และช่วยสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

7. การซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

การเป็นตัวของตัวเองและซื่อสัตย์ต่อความคิดเห็นและความเชื่อของตนเองนั้น เป็นสิ่งสำคัญ บุคคลไม่ควรหลีกเลี่ยงที่จะพูดความจริงเพียงเพราะไม่กล้าเผชิญความขัดแย้ง และควรมีความเชื่อด้วยว่า ผู้อื่นก็ย่อมจะกล้าเผชิญความจริง และหาทางแก้ไขปัญหได้ในทางสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงที่พูดต้องแสดงให้เห็นความเคารพในความเป็นตัวของตัวเองของผู้อื่น คำนึงถึงความต้องการ และความรู้สึกของผู้อื่น พร้อมทั้งแสดงความห่วงใย เป็นมิตรอย่างจริงใจ ด้วยความหวังดี จึงเป็นความจริงที่นุ่มนวล ไม่ก้าวร้าว

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพนั้น องค์ประกอบในการติดต่อสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญ การรู้จักตนเองและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นก่อให้เกิดความเข้าใจกันและกัน ความไม่สามารถรับรู้ถึงอารมณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ของผู้อื่น อาจทำให้การรับรู้และการตีความผิดพลาดได้ สัมพันธภาพที่ดีก็จะไม่เกิดขึ้น ทำให้ไม่พึงพอใจกัน ไม่สามารถเข้ากับคนอื่นได้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

1. งานวิจัยภายในประเทศ

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 5 (ม.1 – 5) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 (ม.ศ.5) ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการศึกษปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพภายในครอบครัว พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย วัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และวัยรุ่นที่เรียนในระดับชั้นต่างกันจะมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกัน โดยมีแนวโน้มว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะดีขึ้นเมื่อวัยรุ่นเรียนสูงขึ้น

กุหลาบ รัตนสังขธรรม (2540 : ข - ค) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวกับ ปัญหายาเสพติดและพฤติกรรมทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะมีการปฏิบัติต่อบุคคลภายในครอบครัวที่ดี เช่น ให้ความเคารพผู้อาวุโส ช่วยเหลือ เกื้อกูลพี่น้องและบุคคลภายในครอบครัว รับผิดชอบกิจกรรม บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ใช้เหตุผลประกอบในการ เลี้ยงดู เป็นผลที่ทำให้นักศึกษามีปัญหาทางด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ยาเสพติด พฤติกรรมทางเพศ

ชาบานสกา (กุลวรรณ วิทยาวารุญ. 2526 : 12 ; อ้างอิงจาก Sabanska. 1965 :) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่ โดยศึกษาเด็กวัยรุ่นที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 คน อย่างละเอียด โดยการสัมภาษณ์ สังเกตจากการรายงานของครูที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และจากบันทึกของโรงเรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้ชายมีความขัดแย้งกับพ่อแม่อย่างมากถึง 22% ของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับพ่อแม่ นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายมีสัมพันธภาพกับพ่อแม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่พบความแตกต่างด้านอายุและภูมิหลังทางสังคม

ดวงกมล วงษ์ศรีหัส (2541 : 206) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษารายการณิของนักเรียนที่มีปัญหา การปรับตัวในครอบครัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจาก บุคคลภาพที่ไม่เหมาะสม การ เลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับของการ ศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยไม่ดี การศึกษารายการณิทำให้นักเรียนมีพฤติ กรรมการปรับตัวในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว รักและภูมิใจในครอบครัว สามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว และสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างเหมาะสม

บำเพ็ญ วังเงิน (2541 : 121 - 128) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมที่เป็น ปัญหาของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามปีการศึกษา 2541 ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุหนึ่งมีผลมาจากอิทธิพลของครอบครัว เช่น สภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม สัมพันธภาพของบุคคลในครอบครัว

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเอง และสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา โดยในแต่ละจังหวัดจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับละ 200 คน เป็นชาย 100 คน แลหญิง 100 คน นำมาเปรียบเทียบกันโดยใช้แบบทดสอบวัดสัมพันธภาพภายในครอบครัว ผลที่ได้พบว่า นักเรียนวัยรุ่นใน กรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา มีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จะต่ำกว่าของนักเรียนวัยรุ่นใน จังหวัดพะเยา และเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เพศ และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า วัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่แตกต่างกัน ทางด้านเพศนั้นพบว่า วัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นเพศหญิงสูงกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนทาง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูงจะมีสัมพันธภาพใน ครอบครัวสูงกว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มนิรัตน์ กฤษณพันธ์ (Maneerat Gritanapan. 1989 : 68 - 69) และทัศนีย์ ประสบกิตติคุณ ทำการศึกษาเรื่อง ภูมิหลังของครอบครัวในเรื่องเพศ สภาพร่างกาย สภาพของสุขภาพจิตและการขาดเรียนของนักเรียนมัธยมต้น ซึ่งมีปัญหาในการขาดเรียนในกรุงเทพมหานคร และศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวกับ

ความสำเร็จในการเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กที่มีปัญหาการเรียน พักอยู่กับบิดามารดา แต่บิดามารดา ทะเลาะกันบ่อย บิดามีการศึกษาระดับกลาง รับราชการและทำงานด้านธุรกิจ มารดามีการศึกษาต่ำ และทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน และยังพบว่า ภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษามีผลกระทบต่อการเรียนของเด็กมากที่สุด

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 132-137) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวที่ต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์มีผลต่อลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ มากกว่าครอบครัวแตกแยก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวสัมพันธภาพไม่ดี

✖ ลาวลีย์ พลสมภพ (Lawan Pholsompop, 1989 : 70) ศึกษาเรื่อง ปัญหาของวัยรุ่นว่ามีอิทธิพลจากพื้นฐานทางครอบครัว ตัวแปรที่ทำการศึกษาคือ สภาพการสมรสของบิดา มารดา การศึกษา อาชีพ ความสัมพันธ์ของบิดา มารดาของบิดามารดา จำนวนบุตร คนเลี้ยงดู ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กหญิงมีปัญหาส่วนตัวมากกว่าเด็กชาย ในเรื่องของพัฒนาการทางร่างกาย การเรียน ปัญหาทางครอบครัว และปัญหาในเรื่องการหมกมุ่นอยู่กับตนเอง ส่วนเด็กที่ได้รับค่าใช้จ่ายรายวันน้อย มีปัญหาส่วนตัวมากกว่าเด็กที่ได้รับค่าใช้จ่ายรายวันมากกว่า ตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาส่วนตัวของเด็กและครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ สภาพการสมรสของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา กิริยามารยาทของบิดามารดา การดูแลของบิดามารดา ตลอดจนการศึกษาของบิดา

สมศักดิ์ นันทา (Somsak Nanta, 1989 : 73) ทำการศึกษาเรื่อง ภูมิหลังของครอบครัวและพฤติกรรมการใช้เสพติดประเภทไอระเหยของวัยรุ่นในกรุงเทพฯ ผลของการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ สภาพสมรสของบิดามารดา พฤติกรรมของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและมารดา อาชีพและรายได้ของครอบครัว นอกจากนั้นยังศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของวัยรุ่น เช่น การต่อสู้กัน การทะเลาะเบาะแว้ง การหนีออกจากบ้าน การเที่ยวนอกบ้าน ตลอดจนการสูบบุหรี่และการดื่มสุรา ผู้ถูกทำการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมและกลุ่มไม่ควบคุม กลุ่มที่ไม่ควบคุม คือ ผู้ป่วยที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลวชิระ จำนวน 191 คน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ได้แก่ นักศึกษามัธยม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 199 คน ผลจากการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่าง 2 กลุ่มทุกประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นฐานทางครอบครัว และ 5 ประเด็น ในเรื่องเกี่ยวกับความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม

สุชา จันทน์เอม และสุรงค์ จันทน์เอม (2529 : 156 – 157) และมาโนช สุขฤกษ์ (2528 : 65) ให้ความเห็นว่า เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวที่ขาดความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการตาย การหย่าร้าง พ่อแม่แยกกันอยู่ และสภาพอะไรรื่น ๆ ที่ทำให้สูญเสียพ่อแม่ จะทำให้เด็กขาดความรัก และความอบอุ่นที่ควรจะได้รับเป็นคนมีปมด้อยในตนเอง เมื่อโตขึ้นอาจประสบปัญหาการปรับตัว และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

2. งานวิจัยในต่างประเทศ .

สปริงเกอร์ (นิภาพรรณ โสมนะพันธ์, 2525 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Springer, 1958 : 321 – 328) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบบุคลิกภาพของบุตรตามลำดับการเกิด การอบรมเลี้ยงดูและสถานะภาพทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่มาจากบ้านที่ยากจน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ จะเป็นคนที่ปรับตัวไม่ดี และอารมณ์ไม่มั่นคง มีปริมาณมากกว่าเด็กที่มาจากเศรษฐกิจที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง

เดลฟี (Delph, 1971 : 5029 A) ได้ศึกษาเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับการปรับตัวทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีการปรับตัวไม่ดี

ออร์ (เอื้ออารี แจ่มผล. 2533 : 32 ; อ้างอิงจาก Drr. 1978) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารายกรณี เด็กที่เรียนชั้น 8 – 10 จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่นในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี จะมีการปรับตัวได้ดี และมีความมั่นคงทางอารมณ์

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว ทั้งในและต่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบให้ครอบครัวดำรงสถานภาพเป็นครอบครัวอยู่ได้ ครอบครัวถือว่ามีส่วนสำคัญและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม ถ้าหน่วยย่อยมีประสิทธิภาพที่ดี ย่อมทำให้สังคมเป็นสังคมที่ดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการค้นคว้า

แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นิสิตวิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษาคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2543 ที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ จำนวน 67 คน ตอบแบบสอบถามปลายเปิด ปรากฏว่ามีนิสิตที่มีปัญหาในครอบครัวจำนวน 12 คน แต่ต่อมาได้ลาออกไป 1 คน เหลือ 11 คน

2. ผู้วิจัยให้นิสิตจำนวน 11 คน ในข้อที่ 1 ตอบแบบสอบถามปลายปิดเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวที่นำมาจาก ยิงยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 125 – 127) พบว่ามีนิสิตจำนวน 11 คน มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวในระดับสูง ผู้วิจัยจึงได้สอบถามความสนใจนิสิตทั้ง 11 คน ถ้าสมัครใจทุกคนผู้วิจัยจะคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยมีข้อจำกัดดังนี้

2.1 นิสิตที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ

2.2 อายุใกล้เคียงกัน คือ อายุระหว่าง 18 – 22 ปี

2.3 สถานภาพทางครอบครัวใกล้เคียงกันคือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน

2.4 มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.5 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ รายได้ของครอบครัว ประมาณเดือนละ 10,000 – 30,000 บาท

3. จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 2.1 – 2.5 พบว่ามีนิสิตมีข้อจำกัดดังกล่าวจำนวน 6 คน ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือนิสิตทั้งหมด 6 คน เข้าร่วมการทดลองและนิสิตทั้ง 6 คนยินดีให้ความร่วมมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. เครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ทำการศึกษารายกรณีคือ
แบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว
2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทำการศึกษารายกรณีคือ
 - 2.1 การสังเกตและการบันทึกการสังเกต
 - 2.2 การสัมภาษณ์
 - 2.3 การเยี่ยมบ้าน
 - 2.4 อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน
 - 2.5 สังคมมิติ
 - 2.6 แบบสอบถาม และแบบสำรวจ
 - 2.7 แบบทดสอบ
 - 2.8 ระเบียบวิธี

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.แบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

ผู้วิจัยนำมาจากแบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของ ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 125 – 127) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างแบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง

ให้นิสิตนึกถึงคนภายในครอบครัวของนิสิตเอง (ในส่วนนี้เน้นที่พ่อแม่) แล้วพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีลักษณะอย่างไร กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อด้วย

	ไม่จริงที่สุด	ไม่จริง	จริง	จริงบ้าง	จริงที่สุด
0. แม่ของฉันมักเกิดความวิตกกังวลเพราะพ่อเป็นเหตุ					
00. พ่อแม่ของฉันรักใคร่กลมเกลียวกันดี					
000. แม่ของฉันสามารถพึ่งพาพ่อได้					

เกณฑ์การตรวจให้คะแนน

ข้อความทางบวก	จริงที่สุด	ได้ 5 คะแนน
	จริง	ได้ 4 คะแนน
	จริงบ้าง	ได้ 3 คะแนน
	ไม่จริง	ได้ 2 คะแนน
	ไม่จริงที่สุด	ได้ 1 คะแนน

ข้อความทางลบได้คะแนนตรงข้ามกัน

มีวิธีการศึกษา 7 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน
2. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
3. การวินิจฉัย
4. การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม
5. การทำนายผล
6. การติดตามผล
7. การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

1. กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

การกำหนดปัญหา ในการวิจัยครั้งนี้ปัญหาคือสัมพันธภาพในครอบครัว การที่นิสิตมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวมีสาเหตุจากสิ่งใดบ้าง และการให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมให้นิสิตสามารถมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสัมพันธภาพที่ดีของคนภายในครอบครัวนิสิต

สมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ คือ ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. เกิดจากตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่
 - 1.1 บุคลิกภาพ
 - 1.2 สุขภาพจิต
2. เกิดจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่
 - 2.1 ด้านครอบครัว
 - 2.1.1 สถานภาพการสมรสของบิดามารดา
 - 2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 - 2.1.3 อาชีพของบิดามารดา
 - 2.1.4 การศึกษาของบิดามารดา
 - 2.2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ บ้าน ตึกแถว คอนโดมิเนียม
 - 2.2 ด้านสัมพันธภาพ
 - 2.2.1 นิสิตกับบิดามารดา

2.2.2 นิสิตกับพี่ น้อง และบุคคลในครอบครัว

2. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 เทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 8 เทคนิคดังนี้

2.1.1 การสังเกตและการบันทึกการสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลไว้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัย และเข้าใจพฤติกรรมเพื่อการช่วยเหลือต่อไป โดยการสังเกตนิสิตในสถานการณ์ต่างๆ เช่น สถานการณ์ในชั้นเรียน การทำกิจกรรมต่างๆ ในการสังเกตแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 30 นาที โดยหลังจากการสังเกตบันทึกลงในแบบ บันทึกการสังเกตและสรุปพฤติกรรมที่แสดงออก

2.1.2 การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลจากนิสิตและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิสิต ใช้การสัมภาษณ์ แบบเป็นทางการ (Formal Interview) กับบุคคลต่อไปนี้

1. นิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. อาจารย์ที่ปรึกษา
3. เพื่อนสนิทในชั้นเรียน และเพื่อนภายในมหาวิทยาลัย
4. ผู้ปกครองเมื่อไปเยี่ยมบ้าน

2.1.3 การเยี่ยมบ้าน เพื่อสังเกตความเป็นอยู่ทางบ้านและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทาง บ้านของนิสิต และยังเป็นการร่วมมือกับบิดามารดา หรือผู้ปกครองในการให้ความช่วยเหลือนิสิตโดยการปฏิบัติ ดังนี้

2.1.3.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมบ้าน

2.1.3.2 นัดหมายวันเวลาที่ไปเยี่ยมบ้านกับผู้ปกครอง ของผู้รับการศึกษา

2.1.3.3 ไปเยี่ยมบ้านพร้อมทั้งสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ปกครองและบุคคลภายในบ้าน เช่น บิดา มารดา เพื่อหาข้อมูลในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อผู้รับการศึกษา ความเป็นอยู่และค่านิยมของผู้ปกครองในด้านต่างๆ

2.1.3.4 บันทึกการเยี่ยมบ้าน ในการเยี่ยมบ้านผู้วิจัยใช้เวลาไปเยี่ยมบ้านคนละ 1 ครั้ง ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง

2.1.4 การเขียนอัตชีวประวัติ ให้นิสิตเขียนหลังจากการ ผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับนิสิต ได้แล้วจึงให้เริ่มการเขียนอัตชีวประวัติโดยไม่กำหนดหัวข้อ แต่ให้แนวทางว่าให้เขียนเล่าเรื่องของตนเองและครอบครัว ตั้งแต่จำความได้จนถึงปัจจุบัน และให้บอกความคาดหวังในอนาคต ทักษะที่มีต่อครอบครัว มหาวิทยาลัย และการศึกษา

เมื่อทราบข้อมูลการเขียนอัตชีวประวัติแล้วจึงนำการเขียนอัตชีวประวัติมาวิเคราะห์โดยใช้ แนวทางวิเคราะห์ของฟรือลิช "Froehlich" (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ .2529:148 ; อ้างอิงจาก Froehlich.1959) โดย พิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. สิ่งที่ขาดหายไปหรือการเว้นข้อความบางอย่าง
2. ความยาวของอัตชีวประวัติ
3. คำศัพท์ที่ใช้
4. ระดับของความรู้สึก
5. การจัดลำดับความคิด

6. การกลบเกลื่อน
7. การแต่งเรื่องขึ้นเอง
8. ลักษณะของการเขียน
9. ความผันแปรของปฏิกิริยา

ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเขียนอัตชีวประวัติเพื่อหาข้อมูลส่วนตัวบางเรื่อง เช่น ความรู้สึกที่มีต่อตนเองและ สิ่งแวดล้อมในเรื่อง ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน บุคคลรอบข้าง สังคมและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1.4.1 บันทึกประจำวัน คือการให้ผู้รับการศึกษายืนยันบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง เป็นการเปิดเผยความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยการชี้แจงประสงค์ ให้ผู้รับการศึกษาทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเขียนบันทึกประจำวัน และให้เขียนต่อเนื่องเป็น เวลา 1 สัปดาห์ โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์.2529 : 176)

1. ชื่อ อายุ เพศ ของผู้บันทึก
2. วัน เดือน ปี ที่บันทึก
3. กิจกรรมที่ทำในวันนั้น

นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกของนิสิตที่ผู้วิจัยทำการศึกษามาวิเคราะห์ตีความหมายเพื่อหาข้อมูลในการดำเนินเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่นิสิตมีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2.1.5 สังคมมิติผู้วิจัยใช้สังคมมิติเพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของนิสิตที่มีต่อเพื่อนๆ สมาชิกภายในกลุ่มและศึกษาโครงสร้างทางสังคมตามธรรมชาติของกลุ่ม โดยการทำสังคมมิติใช้เวลาหลังการสอนจากอาจารย์ประจำวิชา การดำเนินการขึ้นในชั้นเรียนโดยผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ขึ้นตามความมุ่งหมายในการสำรวจของผู้วิจัยโดยการสำรวจความสัมพันธ์ของผู้รับการศึกษากับความสัมพันธ์ทางด้านสังคมกับเพื่อนเป็นอย่างไร

2.1.5.1 ขั้นตอนในการทำสังคมมิติมีดังนี้

1. แจกกระดาษที่มีขนาด 3 x 5 นิ้ว แล้วนิสิตเขียนชื่อ นามสกุลของตนไว้บนหัวกระดาษพร้อมทั้งเขียนวันที่กำกับไว้ด้วย
2. กำหนดสถานการณ์ คือ ถ้าจะไปเกาะสมุยโดยตัวนิสิตเป็นผู้ขับเครื่องบินไปเองและจะต้องเลือกเพื่อนในห้องเดียวกันไปเป็นนักบินผู้ช่วยนั่งข้างๆ และผู้คอยอ่านแผนที่การบินนั่งข้างหลัง ให้เลือกได้อย่างละหนึ่งคน โดยให้นักบินผู้ช่วยเป็นอันดับที่ 1 และผู้คอยอ่านแผนที่การบินเป็นอันดับที่ 2
3. ให้นิสิตเขียนชื่อเพื่อนลงในกระดาษที่แจกให้ โดยเรียงลำดับเลือกใครเป็นอันดับ 1 และ 2

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจัดกระทำข้อมูล สร้างตารางสังคมมิติขึ้นเขียนชื่อ นิสิตในช่องผู้เลือก และผู้ได้รับเลือกกรอกคะแนนลงในตารางพร้อมกับสรุปผลของคะแนนที่กรอกลงในตารางนั้นนำผลสรุปของคะแนนที่กรอกลงในตาราง มาสร้างแผนผังสังคมมิติ โดยดำเนินการดังนี้

1. กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆได้แก่

นิสิตชาย	○
นิสิตหญิง	▲
เลือกอันดับที่ 1	→
เลือกอันดับที่ 2	⇨
เลือกซึ่งกันและกันเป็นอันดับที่ 1	↔
เลือกซึ่งกันและกันเป็นอันดับที่ 2	⇔

2. สร้างแผนผังสังคมมิติโดยใช้หลักทางสถิติดังนี้(กมลรัตน์ หล้าสูงษ์.

2529: 194-195)

2.1 กำหนดวงกลม 4 วง ที่มีขนาดต่างกันเรียงลำดับโดยใช้หลักของควอไทล์ (Quatile)ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน

2.2 เรียงลำดับคะแนน

2.3 หาความถี่ของคะแนน

2.4 หาความถี่สะสมของคะแนน

2.5 หาดำแหน่งของควอไทล์ ที่ 1,2 และ3

2.6 เขียนแผนผังตามค่าควอไทล์ที่คำนวณได้

2.6.1 วงกลมในสุดคือผู้ที่ ได้คะแนนมากกว่าควอไทล์ที่ 3 ขึ้นไป

2.6.2 วงกลมถัดออกมาติดกับวงกลมในคือคนที่ได้คะแนนอยู่ระหว่างควอไทล์ ที่ 2และ 3

2.6.3 วงกลมที่ถัดออกมาติดกับวงกลมนอก คือคนที่ได้คะแนนอยู่ระหว่าง ควอไทล์ 1 และ 2

2.6.4 วงกลมนอกสุด คือ คนที่ได้คะแนนต่ำกว่าคะแนนควอไทล์ที่ 1

3 การตีความของแผนผังสังคมมิติ ที่ได้เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่ม บทบาทสมาชิกของกลุ่ม ขณะเดียวกันก็พิจารณาเกี่ยวกับฐานะทางสังคมของนิสิตที่ศึกษา เพื่อที่ตีความหมาย ความสัมพันธ์ของนิสิตที่ถูกศึกษากับเพื่อนในกลุ่ม

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้กลวิธี “ใครเอ่ย” (Guess Who or Who's Who technique)โดยใช้แบบสอบถาม “ใครเอ่ย” ควบคู่กับการทำสังคมมิติ

แบบสอบถามใครเอ่ย

ชื่อ สกุล ชั้นปี วิชาเอก

1. ผู้ที่มีก่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเมื่ออยู่กับเพื่อนคือ.....

2. ผู้ที่พูดจาไม่สุภาพมากที่สุดคือ.....
3. ผู้ที่เพื่อนรักมากที่สุดคือ.....
4. ผู้ที่เจ็บขริบขี้มามากคือ.....
5. ผู้ที่มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลคือ

ฯลฯ

แบบสอบถามข้างต้น มีจำนวน 30 ข้อ ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบสอบถาม "ไครเอย์" ของกมลรัตน์ หล้า
สูงษ์ (2527:203)

2.1.6 แบบสอบถามและแบบสำรวจ เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดบางประการที่เป็น
ประโยชน์ในการวินิจฉัยปัญหา และให้การช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.1.6.1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

2.1.6.2 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.6.3 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

2.1.6.4 แบบสอบถามไครเอย์

2.1.7 การใช้แบบทดสอบเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวินิจฉัยปัญหา และเป็นประโยชน์ใน
การให้ความช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่าง

2.1.7.1 แบบทดสอบ บุคลิกภาพ

1. Bender Gestalt Test

2. Draw A Person Test

3. Kinetic House Tree Person (K.H.T.P.)

4. Sentence Completion Test (S.C.T.)

2.1.7.2 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต

2.1.8 ระเบียบสะสม (Cumulative Record) ใช้ระเบียบสะสมเพื่อหาข้อมูลของผู้รับการ
ศึกษา ซึ่งทางมหาวิทยาลัยเรียบเรียงไว้แล้ว ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาจัดกระทำ และนำมาพร้อมกับข้อมูลที่ได้จาก
แหล่งอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยสาเหตุที่มาของปัญหา

2.2 การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ และจัดเก็บแยกเป็นรายบุคคลเพื่อปรับข้อมูลที่ได้
มาเหมาะสมกับกระบวนการแปลความหมาย โดยการแยกข้อมูลออกเป็นด้านต่างๆ เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และ
การแปลความหมายข้อมูล

3. การวินิจฉัย

การนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมจาก หลาย ๆ วิธีมาเป็นพื้นฐานประกอบการ
พิจารณา เพื่อวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่ได้โดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางจิตวิทยา มา
พิจารณาดัดสิน กำหนดปัญหา

4. การช่วยเหลือ

การแก้ปัญหาหนี้ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม คือ การให้คำแนะนำ การชี้แนะ การให้คำปรึกษา ตลอดจนการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพื่อการรักษาในรายที่มีปัญหาซับซ้อน หรือรุนแรง

5. การทำนายผล

การคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อบอกให้ทราบว่าจะสามารถช่วยเหลือหนี้ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวได้มากน้อยเพียงใด

6. การติดตามผล

การที่ผู้วิจัยได้กระทำหลังจากการช่วยเหลือแล้ว และศึกษาเพิ่มเติม ภายหลังการดำเนินการช่วยเหลือหนี้ไปแล้วว่าได้ผลอย่างไร การช่วยเหลือประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด หากมีข้อบกพร่องจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนสามารถแก้ไขสัมพันธภาพในครอบครัวได้

7. การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยปฏิบัติดังนี้

7.1 สรุปผลทุกครั้งหลังทำการศึกษาในแต่ละครั้ง ทำให้ทราบว่าทำอะไรไปแล้วบ้างและให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการวางแผนในการทำอะไรในการศึกษาครั้งต่อไป

7.2 สรุปก่อนที่จะปิดการศึกษา โดยสรุปผลของการทำการศึกษาไว้ทั้งหมด และให้ข้อเสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่จะศึกษานิสิตทั้ง 6 คนต่อไป โดยเสนอแนะไว้ 3 กลุ่ม คือ

7.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับการศึกษาเป็นรายกรณี

7.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษาเป็นรายกรณี

7.2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวในลักษณะเช่นเดียวกันต่อไป ✕

การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

เป็นการประชุมเพื่อปรึกษาร่วมกัน ขณะทำการศึกษารายกรณีแล้วโดยมีจุดประสงค์ของการประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาปัญหาตามข้อเท็จจริงจากบุคคลหลายๆฝ่ายในที่ประชุม
2. เพื่อลดความโน้มเอียง หรือการมองหนี้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแง่ร้ายทำให้ได้รับข้อเสนอในการช่วยเหลือ และแก้ปัญหาจากบุคคลหลายๆฝ่ายในที่ประชุม

หลักการประชุมปรึกษาเป็นรายกรณีมีดังนี้

1. การประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี ใช้การประชุมกลุ่มเล็ก ซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ นักจิตวิทยา อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์หัวหน้าภาควิชา โดยมีประธานโครงการร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ ศึกษาเป็นประธานในการประชุมเป็นรายกรณี

ครั้ง

2. การประชุมปรึกษาหารือ จะทำการประชุมคนละประมาณ 1 ชั่วโมงอย่างน้อยคนละ 1

3. ในแต่ละขั้นตอนในการประชุมมี 3 ขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ในขั้นเตรียมการ มีการปฏิบัติดังนี้

1.1 การเตรียมบุคคล โดยการออกจดหมายเชิญไปยังประธานและสมาชิก โดยระบุ วัน เวลา สถานที่ และจุดมุ่งหมายในการประชุม

1.2 เตรียมสถานที่ เป็นการจองสถานที่ล่วงหน้าให้มีขนาดพอเหมาะกับสมาชิก รวมทั้ง แสง เสียง ที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุม

1.3 เตรียมข้อมูล อาจเตรียมเฉพาะผู้ที่เข้าประชุมปรึกษาหารือ สำหรับรายงานในที่ประชุมหรืออาจมีบันทึกย่อแจกแก่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งล้วนแต่กรณี

2. ขั้นตอนการประชุม

ในขั้นดำเนินการประชุม มีการปฏิบัติดังนี้

2.1 ประธานกล่าวเปิดประชุมและแนะนำผู้ทำการศึกษารายกรณีพร้อมทั้งอนุญาตให้ผู้ศึกษารายกรณีรายงานผลการศึกษาแก่สมาชิกในที่ประชุม

2.2 ผู้ทำการศึกษารายกรณีรายงานข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษาไปแล้วแก่ที่ประชุม

2.3 ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อมูลหรือข้อสงสัยจากผู้ศึกษา

2.4 สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น

2.5 ประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม โดยมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึกการประชุม และปิดการประชุม

3. ขั้นตอนการประชุม

การยุติการประชุมปรึกษาหารือ กระทำเมื่อประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุมแล้ว ประธานจะกล่าวขอบคุณสมาชิกและปิดการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ในลักษณะของการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (Interrelationship Studies) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยละเอียดทุกขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในหัวข้อเรื่องเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จึงเป็นการนำข้อมูลมาสรุปหาข้อเท็จจริง ดังนั้นการรายงานการวิจัย จึงเขียนสรุปเป็นรายบุคคลและโดยภาพรวมทั้ง 6 คน ตั้งแต่ลักษณะของปัญหา ประวัติด้านต่างๆโดยย่อ การวินิจฉัยการช่วยเหลือ และการติดตามผล ตลอดจนการสรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการใช้เทคนิค 8 เทคนิค ในการรวบรวมข้อมูล สามารถสรุป และวิเคราะห์ โดยภาพรวมดังนี้
กรณีศึกษารายที่ 1 นางสาว ก. (ระยะเวลาศึกษา ตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน 2543 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2544)

ลักษณะทั่วไป นางสาว ก. เป็นนิสิตในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 อายุ 20 ปี ผิวสองสี รูปร่างสูงผอม ยาวตรงระดับคาง ผมน้ำตาลสั้น นัยน์ตาลมโตสีดำ คิ้วกันไต้รูป ใบหน้ายาวรี ผิวหน้าเรียบสะอาด แต่งกายสะอาด พูดจาเรียบร้อย ชัดเจน พูดจาสุภาพใช้น้ำเสียงนุ่มนวล บางครั้งพูดน้อย จากการรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตในห้องเรียนในชั่วโมงสอบปฏิบัติศิลปะ จำนวน 1 ครั้ง และนอกห้องเรียน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่า นางสาว ก. เป็นคนพูดเก่ง กับกลุ่มเดียวกัน แต่บางครั้งพูดน้อยกับเพื่อนนอกกลุ่ม การพูดจาใช้น้ำเสียงสุภาพนุ่มนวล แยกตัวจากกลุ่มเพื่อนในห้อง มองคนรอบข้างบ่อยครั้ง ตั้งใจฟังอาจารย์ บางครั้งเข้าเรียนสาย ส่งงานทันตามกำหนดเวลา

สังเกตในห้องเรียนขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น นางสาว ก. พูดจาสุภาพ ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ดี ให้ความร่วมมือในการเรียนการสอนกับอาจารย์ในการตอบคำถาม ในเวลาอาจารย์กำลังสอนนางสาว ก. จะคุยกับเพื่อนโดยการเขียนใส่เศษกระดาษให้เพื่อนตอบกลับขึ้นมา นอกห้องเรียนนางสาว ก. แยกตัวจากกลุ่มเพื่อน ไม่รับประทานกลางวัน กลับบ้านทันทีที่เลิกเรียน

2. การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ นางสาว ก. จำนวน 8 ครั้ง ที่สำนักหอสมุดกลางและที่ภาควิชาทัศนศิลป์ ศึกษา ทราบว่า นางสาว ก. อาศัยอยู่กับบิดามารดาและพี่ชาย มีบ้านเป็นของตนเอง บิดามีอาชีพรับราชการ เป็นหัวหน้าโยธาระดับ 2 สำนักงานเขตประเวศและรับเหมาก่อสร้าง มารดามีอาชีพรับราชการงานภาษีเขต ประเวศ บิดามารดามีปัญหาทะเลาะกันบ่อยครั้งเพราะบิดามีภรรยาหลายคน บิดาจะค้างที่บ้านนางสาว ก. สัปดาห์ละ 1 – 2 วัน และกลับบ้านมาอาบน้ำก่อนไปทำงาน นอกจากนั้นจะไปค้างที่บ้านภรรยาคนที่ 2 และที่อื่น หลังจากนางสาว ก. เกิดบิดาก็มีลูกกับภรรยาคนที่สองด้วย 1 คน เป็นหญิง บิดาจะให้ลูกสาวต่างมารดา มาพบปะกับครอบครัวนางสาว ก. เป็นประจำ ตอนแรก ๆ นางสาว ก. ทำใจรับความเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งนางสาว ก. จะมีปัญหาขัดแย้งกับลูกต่างมารดาเสมอ ด้วยนิสัยที่ไม่ตรงกันกับน้องสาวต่างมารดา ฐานะเศรษฐกิจ ทางบ้านของนางสาว ก. ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี นางสาว ก. หารายได้พิเศษโดยสอน ศิลปะในที่โรงเรียนศิลปสมุทรไทย โดยนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ นางสาว ก. ได้รับเงินจากมารดา เพียงคนเดียว เรื่องการเรียนบิดาและมารดาสนับสนุนให้ลูกทุกคนในบ้านเรียนหนังสือให้เต็มความสามารถ และพ่อหวังเป็นอย่างยิ่ง ให้นางสาว ก. เรียนจบให้สูงที่สุดเท่าที่นางสาว ก. จะทำได้ ปัจจุบันนางสาว ก. มี ปัญหาเกี่ยวกับโรคประจำตัว ทำให้ต้องเข้าออกโรงพยาบาลบ่อยครั้ง และในบางครั้งเป็นปัญหากระทบกับการเรียนบ้างในการเรียน อีกประการหนึ่งก่อนที่พี่ชายแต่งงานแล้วแยกออกไปอยู่ข้างนอก พี่ชายจะเป็นผู้นำ

ครอบครัวแทนบิดาและรับส่งนางสาว ก. เป็นประจำ ปัจจุบันนางสาว ก. จึงต้องเดินทางไปทำธุระด้วยตนเอง จนทำให้นางสาว ก. รู้สึกขาดคนเอาใจใส่

2.2 การสัมภาษณ์มารดา จำนวน 1 ครั้ง เมื่อไปเยี่ยมบ้าน แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ก. เป็นคนอ่อนแอ ต้องเอาใจใส่ตลอดเวลา และขอให้บุคคลรอบข้างสนใจและเอาใจใส่ มารดาต้องแบกภาระรับผิดชอบเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียวตั้งแต่ลูกทั้งสองยังเล็ก เพราะบิดาจะหายไปทีละนาน ๆ บ่อยครั้งที่มารดาทะเลาะกับบิดา และเรื่องที่บิดาไม่กลับบ้าน นางสาว ก. มีปัญหากับบิดาเพราะนิสัยคล้ายคลึงกันคือ เป็นคนไม่ยอมคน จึงมีปากเสียงกับบิดาบ่อยครั้ง ทำให้มีปัญหากับบิดา และทำให้บางครั้งนางสาว ก. น้อยใจว่าบิดาไม่รัก ส่วนเรื่องน้องสาวต่างมารดา บิดาจะพาน้องสาวต่างมารดามาที่บ้านบ่อยครั้งเพื่อทำความรู้จักกัน เพื่อให้สามัคคีกัน แต่นิสัยของน้องที่เป็นคนชอบโกหกจึงทำให้นางสาว ก. ไม่พอใจในการกระทำของน้องสาวต่างมารดานัก จึงมีปากเสียงกันบ่อยครั้ง ก่อนที่พี่ชายจะแต่งงานจะเป็นคนรับผิดชอบดูแลสิ่งต่าง ๆ ในบ้านแทนบิดา แม่และนางสาว ก. รู้สึกว่าพึ่งพาได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องดีมาก มารดาเป็นผู้ให้ความรักและเอาใจใส่นางสาว ก. ตลอดมา เมื่อนางสาว ก. ต้องการความช่วยเหลือ จะขอความช่วยเหลือจากมารดาและพี่ชาย เช่น การรับส่ง พี่ชายจะเป็นคนรับผิดชอบ เมื่อมีเวลาว่าง มารดาจะไม่อนุญาตให้ นางสาว ก. ไปไหนมาไหนตามลำพัง จะต้องขออนุญาตล่วงหน้า และต้องบอกทุกครั้งว่าไปกับใคร สมควรหรือไม่ วิถีสิ่งโทษและให้รางวัลคือ การว่ากล่าวตักเตือน และให้ตามที่ขอในข้อตกลง ในการคบเพื่อนของนางสาว ก. ต้องอยู่ในดุลพินิจของผู้ปกครอง โดยมีเกณฑ์คือ เป็นเพื่อนที่เรียนหนังสือ ตามสถาบันเก่าหรือใหม่ก็ได้แล้วแต่ ในการช่วยเหลืองานบ้าน นางสาว ก. ช่วยเหลืองานบ้านเป็นประจำเพราะไม่มีคนงานรับ ปัจจุบันมารดามีสุขภาพไม่แข็งแรง หลังจากพี่ชายแต่งงานไปแล้วแต่อยู่ไม่ไกลกันมากนักไปมาหาสู่กันเป็นประจำ โดยส่วนมากมารดาและนางสาว ก. จะเป็นผู้ไปหาพี่ชายตนที่บ้านพี่สะใภ้

2.3 การสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ก. เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ทำงานดี การเรียนดี ตั้งใจเรียน มีสมาธิในการเรียนดี มาสายบ้างบางครั้ง จะไม่ค่อยได้มีกิจกรรมกับเพื่อนเท่าไรนัก มีทัศนคติที่ไม่เหมือนเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน ในระยะช่วงปีที่ผ่านมานางสาว ก. ขอลาไปโรงพยาบาลบ่อยครั้ง ในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท จำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า ในอดีตเป็นเพื่อนที่ดี บางครั้งชอบโกหกเพื่อน ๆ ชอบใช้เพื่อน ๆ ทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองทำได้แต่นางสาว ก. จะไม่ทำ งานที่ส่งอาจารย์บางครั้งก็ไม่ได้ทำด้วยตนเองทั้งหมด เป็นคนตั้งใจเรียนดี ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เป็นคนที่มีปัญหาในครอบครัวเกี่ยวกับบิดาและน้องสาว

3.การเยี่ยมบ้าน

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้ง วันที่ 14 มกราคม 2544 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและมารดามีดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่า บ้านอยู่แยกจากถนนใหญ่ค่อนข้างไกลและเปลี่ยวมาก ในเวลากลางคืนจะอันตรายโดยเฉพาะทางเข้าหน้าหมู่บ้าน ลักษณะของหมู่บ้าน มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทั้งหมดเป็นบ้านเดี่ยวสองชั้น บ้านของนางสาว ก. เนื้อที่กว้างขวาง ตกแต่งอย่างสวยงาม ภายในบ้านมีรถยนต์จอดอยู่ 1 คัน มีสุนัข 2 ตัว ภายนอกบ้านมีน้ำตกและบ่อปลาและต้นไม้พุ่มร่มรื่น และสะอาด กว้างขวาง ตกแต่งด้วยโต๊ะมุขและเครื่องเรือนราคาสูง ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกครบทุกอย่าง มีภาพบิดา และใบรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประดับอยู่ที่ตู้โชว์ ภายนอกรอบบ้านไม่มีผู้อยู่อาศัย นางสาว ก. มีห้องอยู่ส่วนตัว

บนชั้นที่ 2 ของบ้าน และภายในบ้านจะมีห้องนอนรับรองแขกด้วย บริเวณที่อยู่ไม่มีเสียงรบกวน เพราะเป็นหมู่บ้านที่คนอาศัยอยู่น้อย และไม่อยู่ใกล้ที่ชุมชนและถนนใหญ่

3.2 การสัมภาษณ์พบว่า ในการสนทนา นางสาว ก. ได้ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามเป็นอย่างดี เช่นเดียวกับมารดาในตอนแรก ยังไม่ได้อธิบายละเอียดนัก แต่เมื่อผ่านไปหลายคำถาม ก็ได้รายละเอียดในแต่ละเรื่องอย่างละเอียดชัดเจน บิดาไม่อยู่บ้านขณะที่ไปเยี่ยมบ้าน เรื่องต่าง ๆ มารดาจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด และขณะที่ไปสัมภาษณ์นางสาว ก. ได้ชวนผู้วิจัยไปที่บ้านพี่ชายที่อยู่ใกล้ ๆ กันด้วย ผู้วิจัยตอบรับคำชวนและจะไปเยี่ยมเมื่อมีโอกาส

จากการเยี่ยมบ้านพอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยมีความเป็นอยู่ดี ถูกสุขลักษณะ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มารดาจะเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยและค่าใช้จ่ายทั้งหมด และเป็นผู้รับผิดชอบภายในบ้านคนเดียว ส่วนบิดากลับมาอยู่บ้านประมาณ 2 ครั้งในแต่ละสัปดาห์ เมื่อบิดากลับบ้านก็จะมีปากเสียงกับนางสาว ก. เกือบทุกครั้งต่างมารดา มารดามีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง พี่ชายที่แต่งงานแยกบ้านออกไปอยู่ใกล้ ๆ กัน จะกลับมาที่บ้านนานๆครั้ง นางสาว ก. และมารดา จะเป็นผู้เดินทางไปเยี่ยมบ่อย ส่วนน้องสาวต่างมารดาเจอกันไม่บ่อยนักขึ้นอยู่กับบิดาแต่ก็มีปัญหากันประจำเรื่องน้องเป็นคนชอบโกหก ทำให้นางสาว ก. มีปัญหาเรื่อง สัมพันธภาพกับบิดาและน้องสาว

4. อัตชีวประวัติ

อัตชีวประวัติทราบว่านางสาว ก. เกิดในครอบครัวไทย ขนาดเล็ก ประกอบด้วยบิดา มารดา พี่ชาย และนางสาว ก. รวมสมาชิกในครอบครัวมี 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในวัยเยาว์ นางสาว ก. ครอบครัวอบอุ่นมีความสุขดี บิดามีครอบครัวอื่น ๆ อีก โดยนำน้องสาวต่างมารดา เข้ามาทำความรู้จักในครอบครัว ในวัยเด็ก นางสาว ก. เป็นคนรักสวยรักงาม ตามใจตนเอง ไม่ยอมใคร รักน้องสาวต่างมารดาและพี่ชายด้วย เนื่องจากนางสาว ก. มีนิสัยที่คล้ายบิดา (ไม่ยอมใคร) มาก จึงทำให้มีปัญหากันบ้าง จึงทำให้คิดว่าบิดาไม่เข้าใจตนและทำให้น้อยใจ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมารดา คือ ปกป้องหรือกันไต่ทุก ๆ เรื่อง

4.2 ชีวิตในปัจจุบันพบว่า นางสาว ก. ขณะนี้เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 ในมหาวิทยาลัยรัฐบาล มีเพื่อนสนิทส่วนมากอยู่ต่างสถาบัน ในสถาบันเดียวกันขาดความจริงใจต่อกัน จะมีความสุขมากเมื่ออยู่ที่บ้าน ชีวิตปัจจุบันตั้งใจเรียน เพื่อทำฝันที่จะเป็นครูให้เป็นจริง

4.3 ชีวิตในอนาคตพบว่า นางสาว ก. ต้องการมีจุดหมายสูงสุดในชีวิตที่จะเป็นครูสอนศิลปะ เพราะเป็นคนรักเด็ก และอยากที่จะมีครอบครัวที่สมบูรณ์ และอยากรวย

วิเคราะห์อัตชีวประวัติ ของนางสาว ก. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัญหามากที่สุดคือ นางสาว ก. มีนิสัยที่คล้ายบิดา เป็นคนไม่ยอมคน จึงมีปัญหากับบิดาบ่อยครั้ง และบิดากรรยาหลายคน จนทำให้เกิดความน้อยใจคิดว่าบิดาไม่รัก และขาดความเอาใจใส่ในการดูแลให้ความรักความอบอุ่นไม่เต็มที่

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 มกราคม 2544 ถึงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2544 ทำให้ทราบว่าลักษณะนิสัยของนางสาว ก. บันทึกเรื่องในแต่ละวันมีเหตุการณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละวันส่วนใหญ่จะบันทึกเป็นความรู้สึก เช่นน้อยใจที่บิดาไม่กลับบ้าน วิตกกังวลกับการผ่าตัด นางสาว ก. จะกลับถึงบ้านเวลาก่อนค่ำ แล้วจะช่วยมารดาทำงานบ้านหรือทำกับข้าว อาบน้ำ ทำงานส่วนตัว แล้วจึงเข้านอน

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ สถานการณ์ การไปเที่ยวเกาะสมุย มีสมาชิกทั้งหมด 19 คน ปรากฏว่าในสถานการดังกล่าว นางสาว ก มีบทบาทเป็น mutual choice คือการที่บุคคลสองคนต่างเลือกซึ่งกันและกัน อาจจะเป็นอันดับเดียวกันหรือคนละอันดับก็ได้โดยเลือกเพื่อนในกลุ่มอันดับ 1 แล้วเพื่อนนางสาว ก. ก็เลือกเป็นอันดับ 1 เช่นกัน แสดงให้เห็นว่า นางสาว ก มีเพื่อนในกลุ่ม 2-3 คน

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า นางสาว ก. อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีพี่ชาย 1 คน แต่งงานแล้ว บิดามารดามีอาชีพรับราชการ อยู่ในสำนักงานเขตประเวศมีรายได้รวมกันประมาณเดือนละ 40,000 บาท นางสาว ก ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ได้รับเงินค่าใช้จ่ายประจำวัน วันละ 150 บาท จากมารดา ด้านสุขภาพ นางสาว ก. มีสุขภาพที่ไม่ค่อยดีนัก ต้องเข้ารับการรักษาย่อยเป็นประจำ ในด้านประวัติสังคม พบว่า นางสาว ก. ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและให้ความสำคัญกับเพื่อนสถาบันเดิมมาก ได้พบปะเพื่อนบ่อย จะให้เพื่อนมาเยี่ยมที่บ้านเสมอ นางสาว ก. จะไม่ได้รับการอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเองจากบิดามารดา นางสาว ก. ชอบฟังวิทยุเป็นประจำ อ่านหนังสือตลกขบขัน ไม่ชอบเล่นกีฬาากลางแจ้งเลย กีฬาในร่มว่ายน้ำบางครั้ง เล่นดนตรีได้บ้าง ชอบเพลงป๊อป ในด้านการศึกษาพบว่า นางสาว ก. ทำตารางดูหนังสือ และมีผลการเรียนดี เมื่อจบการศึกษาต้องการที่จะประกอบอาชีพครู และต้องการเรียนจบในระดับสูงสุดคือปริญญาเอก บิดาและมารดาต้องการที่จะให้นางสาว ก. ประกอบอาชีพครู ในสถานศึกษาปัจจุบัน นางสาว ก. มีเพื่อนน้อย ความเป็นอยู่ทางบ้านดีบ้างร้ายบ้างปะปนกัน บางครั้งไม่ค่อยอยากจะพบปะพ่อแม่และน้องสาวต่างมารดา แต่ด้วยความเป็นห่วงมารดา ปัญหาและความไม่สบายใจที่นางสาว ก. อยากได้รับความช่วยเหลือ คือ ปัญหาทางบ้าน เรื่องบิดาและน้องสาวต่างมารดาและปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองพบว่า นางสาว ก. คิดว่าสิ่งที่ผู้อื่นชอบตนเองคือการเป็นคนชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายจะเป็นแม่ที่ดีและภรรยาที่ดี จะไม่สามารถหยุดกลัวในสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นได้ และกลัวคนที่รักโกรธและไม่สบายใจ กังวล และจะโกรธคนที่ตนไม่ชอบนินทา นางสาว ก. เป็นคนที่ไม่ค่อยเชื่อมั่นในตนเอง และอารมณ์อ่อนไหว คิดถึงคนที่รักเสมอ ชอบคนที่จริงใจ เปิดเผย และใส่ใจ นางสาว ก. พยายามจะหลบหลีกความกลัว และเมื่อแข่งขันกับผู้อื่นข้าพเจ้าจะชนะได้ถ้าคิดอยากที่จะทำ ง่ายมาก

7.3 แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

จาก แบบสอบถาม “ใครเอ่ย” พบว่า นางสาว ก ได้รับการประเมินจากเพื่อนๆ ดังนี้ นางสาว ก ชอบแยกตัวจากกลุ่มเพื่อน มีความกังวลใจไม่มีความสุข ไม่ชอบช่วยเหลือเพื่อนไม่ร่วมทำกิจกรรม ชอบเรียกร้องความสนใจ มีอาการเศร้า ชอบพูดคุยนั่งครุ่นคิด

8 แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากผลการทดสอบด้วย แบบทดสอบวาดภาพคนพบว่า นางสาว ก มีความวิตกกังวล คิดมาก มีอารมณ์อ่อนไหว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เก็บความรู้สึก ขัดแย้งในตนเอง ให้ความสำคัญกับตนเอง ประเมินตนเองมากกว่าความเป็นจริง

8.2 แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

จากผลการทดสอบด้วย แบบทดสอบเบนเดอร์ เกสตัลท์ พบว่า นางสาว ขาดความรอบคอบ มีความอ่อนไหว ตื้อเจียบ เก็บกด คิดมาก เป็นคนต้องการความสมบูรณ์แบบในชีวิต ถูกชักจูงได้ง่าย

8.3 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic-House-Tree-Person Test)

จากผลการทดสอบด้วย แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า มีจินตนาการสูง มีความวิตกกังวล หวาดระแวง มารดามีอิทธิพลต่อนางสาว ก. ภายในบ้านมีความขัดแย้ง รู้สึกตนเองไม่ใกล้ชิดกับบุคคลในบ้าน

8.4แบบทดสอบเติมประโยคให้สมบูรณ์ (Sentence – Completion – test)

แบบสอบถามเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้านซึ่งได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีตอนาคต และ เป้าหมาย พบว่า นางสาว ก. มีปัญหาทางด้านบิดา ครอบครัว เพื่อนทั่วไป ความกลัว และความรู้สึกผิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.4.1 ด้านบิดา นางสาว ก. รู้สึกว่าบิดาไม่เข้าใจตน นางสาว ก. อยากให้บิดารักตนมากกว่าที่เป็นอยู่

8.4.2 ด้านครอบครัว นางสาว ก. คิดว่าที่บ้านปฏิบัติต่อตนเหมือนกับคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ครอบครัวของตนมีปัญหาเหมือนครอบครัวอื่น ตอนเด็กบิดารักมากแต่น้อยกว่าน้องต่างมารดา

8.4.3 ด้านเพื่อนทั่วไป นางสาว ก. รู้สึกว่าไม่มีเพื่อนที่แท้จริง ไม่ชอบคนที่ประชดตนเอง และเพื่อนร่วมงานของนางสาว ก. คือคนที่ไม่น่าคบและอิจฉานางสาว ก.

8.4.4 ด้านความกลัว นางสาว ก. มีบางสิ่งบางอย่างฝังอยู่ในใจ ทั้งที่เห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระแต่นางสาว ก. ก็ยังกลัว เพื่อนของนางสาว ก. ส่วนมากไม่ทราบว่านางสาว ก. กลัวเพื่อนรังเกียจตนเอง นางสาว ก. อยากขจัดความกลัวในเรื่องความอ่อนแอและแค้นคนอื่น และบางครั้งความกลัวก็บังคับให้นางสาว ก. ต้องร้องไห้ หรือทำอะไรที่เรียกว่าทำร้ายตัวเอง

8.4.5 ด้านความรู้สึกผิด นางสาว ก. จะทำทุกสิ่งเพื่อให้ลืมเหตุการณ์ที่เลวร้าย คิดว่าตนเองได้ทำผิดอย่างมากที่เอาแต่ร้องไห้ และบางครั้งรู้สึกอายที่ต้องเป็นคนโกหก

นอกจากนี้นางสาว ก มีแนวโน้มของปัญหาในด้านมารดา และความสามารถดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.4.6 ด้านมารดา นางสาว ก. อยากให้มารดาของตนรักตนให้มากกว่าเดิมและไม่อยากให้ออกจากไปไหน

8.4.7 ด้านความสามารถ นางสาว ก. จะกลัวใจเมื่อเคราะห์ร้ายประดังเข้ามาและคิดว่าเป็นคนอ่อนแออ่อนไหวมาก

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60 , 28 , 12 พบว่า นางสาว ก. ได้คะแนน 39 , 17 , 4 ตามลำดับ จากการตอบแบบทดสอบ ทำให้ทราบว่านางสาว ก. มีสุขภาพจิตบกพร่อง มีอาการผิดปกติทางกาย มีความวิตกกังวล มีอาการ ซึมเศร้าที่รุนแรง

9. ระเบียบสะสม

ข้อมูลที่มีอยู่ในระเบียบสะสมไม่มีด้านอื่นๆเลยนอกจากผลการเรียนสะสมปีการศึกษา 2541-2543 พบว่าผลการเรียนของนางสาว ก. อยู่ในระดับดีได้คะแนนสะสมเฉลี่ย 3.12

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 9 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จากสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติและแบบทดสอบต่างๆ ให้ผลสอดคล้องกันว่า นางสาว ก. เป็นคนที่ความสนใจในตนเองสูง ให้ความสำคัญกับตนเองเสมอ มีความเครียด เก็บกด ตื้อเจียบ อ่อนไหวมาก หนีความจริง สามารถเอาชนะคนอื่นได้ถ้าต้องการ ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัว

1.2 สุขภาพจิต

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต พบว่า นางสาว ก. มีสุขภาพจิตบกพร่อง จากการตอบแบบสอบถาม นางสาว ก. มีอาการผิดปกติทางกาย มีความวิตกกังวล มีอาการ ซึมเศร้าที่รุนแรง ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัว

2. สาเหตุตัวแปรจากสิ่งแวดล้อมด้านครอบครัวดังนี้

2.1 สถานภาพการสมรสของบิดา มารดา นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวกับบิดา เนื่องจากบิดามีหลายครอบครัว และไม่ได้อยู่กับครอบครัวของนางสาว ก. เป็นประจำ และขาดการเอาใจใส่ดูแลและบิดาพาน้องสาวต่างมารดาเข้ามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อให้ทำความคุ้นเคย แต่น้องสาวต่างมารดาเป็นคนเกียจคร้าน ขอบขูดโกหก และมีทัศนคติไม่ตรงกับนางสาว ก. ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน มารดาของนางสาว ก. จะเป็นผู้รับผิดชอบรายจ่ายของบ้านแต่เพียงฝ่ายเดียวตลอดหลายสิบปี โดยบิดาจะรับผิดชอบในเรื่องนี้ในบางครั้งเท่านั้น ในหลายครั้งที่นางสาว ก. มีปากเสียงกับบิดา ระหว่างที่บิดากลับมาจากครอบครัวอื่น เรื่องค่าใช้จ่าย และเรื่องส่วนตัวทำให้นางสาว ก. รู้สึกขาดความอบอุ่น ไม่มีความปลอดภัย จึงมีผลให้นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มารดาของนางสาว ก. จะเป็นผู้รับผิดชอบรายจ่ายของครอบครัวประจำเดือน ทุก ๆ เดือน แต่เพียงผู้เดียว บิดาจะรับผิดชอบรายจ่ายของครอบครัวเฉพาะเงินก้อนใหญ่ ๆ เช่น บ้าน รถยนต์ ทำให้มารดานางสาว ก. ต้องทำงานหนักและมีปัญหาสุขภาพ นางสาว ก. สงสารมารดา ทำให้เกิดมีปากเสียงกับบิดา จึงส่งผลให้นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับปานกลาง บิดามารดา สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาส่วนตัว และการศึกษา ทำให้ไม่มีผลต่อปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนางสาว ก. เพราะนางสาว ก. สามารถที่จะขอคำแนะนำต่าง ๆ จากมารดาได้

2.4 อาชีพของบิดามารดา ของนางสาว ก. มีอาชีพรับราชการ ซึ่งเป็นอาชีพที่มั่นคงและมีเวลาเอาใจใส่และเป็นที่ยอมรับของสังคม จึงไม่มีผลต่อปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนางสาว ก

2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย นางสาว ก. อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีบ้านเดี่ยวเป็นของตนเอง อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยที่ดี ถูกสุขลักษณะมีความสะดวกสบาย แต่มีระยะทางไกลจากบ้านถึงมหาวิทยาลัย นางสาว ก. มีความลำบากที่จะเดินทางบ้าง แต่ไม่มีส่งผลกระทบต่อปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ก

2.6 ด้านสัมพันธภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อ ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ก ดังต่อไปนี้

2.6.1 ด้านนิสัยกับพ่อแม่ นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพกับบิดา เนื่องจากบิดามีหลายครอบครัวและไม่รับผิดชอบให้ความรักความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือค่าใช้จ่าย และบิดาไม่ได้กลับบ้านเป็นประจำ ทำให้เมื่อบิดากลับบ้านนางสาว ก. จะมีปากเสียงกับบิดาตลอด จึงมีผลทำให้นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 ด้านนิสัยกับพี่น้อง นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพกับน้องสาวต่างมารดา เนื่องจากน้องสาวต่างมารดาจะเอาใจบิดาเก่ง ชอบโกหกและมีทัศนคติไม่ตรงกับนางสาว ก. และบิดาพอใจที่ให้น้องสาวต่างมารดามาพบปะกัน ทำให้บางครั้งนางสาว ก. อึดอัดและไม่พอใจ จึงมีผลทำให้นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่นางสาว ก. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสมให้คำปรึกษาในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดา และสมาชิกภายในครอบครัว ความรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัว การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางโรงเรียน การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัว และบุคคลรอบข้าง ลดทิว และการให้อภัยผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้นางสาว ก. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงกับความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องและพัฒนาตนเองกับการสร้างเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี ให้เกิดขึ้น

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น การใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่า นางสาว ก. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัวและสามารถปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจ นางสาว ก. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นางสาว ก. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ไม่โดดเดี่ยว และมีกำลังใจ อันจะทำให้นางสาว ก. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี 1 ครั้ง ในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วยประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา และอาจารย์แนะแนวจากสถาบันช่างกลปทุม

วัน อาจารย์ที่ปรึกษา ได้มีผลการประชุมโดยมีมติเสนอแนะให้ นางสาว ก. ยอมรับกับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่เป็นอยู่ เข้าใจในปัญหาของตนเอง ใช้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่แก้ไขปัญหานั้น เป็นกำลังใจให้มารดาและตนเองในการใช้ชีวิต พยายามมองโลกในแง่ที่ดีในสิ่งที่บิดากระทำ ปัญหาสุขภาพที่เป็นอยู่สามารถป้องกันและรักษาได้โดยให้การเอาใจใส่ดูแลตนเองและหมั่นตรวจสุขภาพประจำปี ลดความเครียดที่เกิดขึ้นโดยการทำสิ่งที่ตนชอบกับตนเองเช่น การทำงานพิเศษ การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อนให้มากขึ้น ในที่นี้อาจารย์ในภาควิชาให้ความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ นางสาว ก. มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของ นางสาว ก. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษาเอง ปัญหาจากครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้า นางสาว ก. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ไขปัญหานี้ ผู้วิจัยทำนายผลว่า สาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหากนางสาว ก. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ นางสาว ก. ได้ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหานั้นเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน สรุปได้ว่า นางสาว ก. มีสัมพันธภาพในครอบครัวเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว เช่น ลดการทะเลาะวิวาทกับสมาชิกในครอบครัวลง และรู้สึกมีความสุข เมื่ออยู่ในครอบครัว
2. จากการตอบแบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณีการตอบแบบสอบถามของนางสาว ก. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และปัญหาในด้านสัมพันธภาพนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่า ผลคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังเพิ่มขึ้นจากเดิมทั้งด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และในด้านสัมพันธภาพนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว (ดังตารางในหน้า 110)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนางสาว ก. มีดังนี้

นางสาว ก. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนรู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องนางสาว ก. มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ของนางสาว ก. ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาลดข้อบกพร่องดูแลบุตรด้วยความยุติธรรม

2.2 อาจารย์หัวหน้าภาควิชา อาจารย์ประจำวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจและให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน อีกทั้งให้ความเข้าใจเวลาที่ผู้รับการศึกษา ขาด

เรียน ขาดการส่งงาน มีปัญหาสัมพันธภาพกับเพื่อน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษานางสาว ก. ต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัว นางสาว ก โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนางสาว ก อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้นางสาว ก ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา ถ้าถ้าจะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนา และช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และควรมีการฝึกการประชุม ปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษารายที่ 2 นางสาว ข. (ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่ 16 พฤศจิกายน 2543 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2544)

ลักษณะทั่วไป นางสาว ข. เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 3 อายุ 21 ปี ผิวสองสี รูปร่างสูงโปร่ง สมส่วน ฝอยวาระดับไหล่ แสกกลางไม่เป็นทรง นัยน์ตาสีดำ ใส่แว่นตาใบหนายาว ผิวหน้าเรียบ แต่งกายเรียบร้อย ถูกระเบียบ พูดเสียงดัง เดินตัวตรง คล่องแคล่ว จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิคสามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1 การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียนจำนวน 1 ครั้ง และช่วงทำกิจกรรมนอกชั่วโมงเรียน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่านางสาว ข. เป็นคนร่าเริง พูดจาชัดเจน เสียงดัง เสียงบ่นบ่อยครั้ง นั่งเรียนหน้าชั้น ตั้งใจเรียนมีบางครั้งที่หันไปคุยปรึกษาเพื่อน เป็นครั้งคราว ส่งกระดาษไปมาแทนการพูดคุยในชั้นเรียน การสังเกตนอกชั่วโมงเรียน นางสาว ข. เป็นที่สนใจของเพื่อน ๆ มองดูสนใจคนรอบข้าง แจ่มใส พูดจาเสียงดัง เดินไปมาระหว่างเพื่อน ๆ ขณะที่สัมผัสสัมพันธภาพกับผู้อื่นนางสาว ข. พูดจาเสียงดัง น้ำเสียงสุภาพ มีอัธยาศัยดี

2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.1 สัมภาษณ์นางสาว ข. จำนวน 7 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา สำนักหอสมุดกลาง นางสาว ข. อาศัยอยู่กับบิดา มารดา และ น้องชาย 1 คน น้องชายอยู่ห่างจากนางสาว ข. 4 ปี มีบ้านเป็นของตนเอง อยู่ในเขตชุมชน ปัจจุบันบิดาทำงานในบริษัทเอกชน และประกอบธุรกิจส่วนตัว มารดาทำธุรกิจส่วนตัวและเปิดร้านอาหารที่ศูนย์การค้า บิดาเป็นคนอารมณ์ร้อน มีเรื่องซู้สาวบ้าง แต่ไม่จริงจังกับผู้หญิงอื่นเท่าใดนัก เมื่ออยู่ที่บ้านนางสาว ข. จะมีหน้าที่รับผิดชอบงานในบ้านทั้งหมดเพียงคนเดียว ซึ่งมารดาจะเป็นผู้ออกคำสั่ง ส่วนที่น้องชายของนางสาว ข. ไม่ต้องรับผิดชอบทำงานบ้านเลยจึงทำให้นางสาว ข. รู้สึกน้อยใจ ที่มารดาลำเอียง หลังจากเลิกเรียนแล้ว นางสาว ข. จะไปช่วยงานที่ร้านอาหาร นางสาว ข. และมารดาจะเป็นคนผลัดเปลี่ยนกันไปดูแล มารดาของนางสาว ข. เป็นคนทำงานเก่ง มีลักษณะคล่องแคล่ว ซึ่งตรงข้ามกับนางสาว ข. ซึ่งมีลักษณะไม่เร่งรีบ ขาดความกระตือรือร้นเมื่ออยู่ที่บ้าน จึงทำให้บ่อยครั้งงานที่มารดาสั่งทำไม่ทัน จนทำมีปากเสียงกันอยู่บ่อยครั้ง ในช่วงปีที่ผ่านมามีครอบครัวประสบปัญหาทางการเงินอย่างหนัก ทำให้บางครั้ง บิดาและมารดาของนางสาว ข. เกิดความเครียด ทำให้บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี

2.2 การสัมภาษณ์มารดา จำนวน 1 ครั้งเมื่อไปเยี่ยมที่ร้านอาหารของมารดา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ข. มักจะแสดงอาการน้อยใจเมื่อมีเรื่องขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ กับมารดาในเรื่องการแบ่งเบาภาระรับผิดชอบงานในบ้านและที่ร้านอาหาร และในเรื่องการเอาใจใส่ดูแลของมารดานางสาว ข. คิดว่ามารดา เคียดแค้นเธอมากเกินไป มารดาให้ความสำคัญกับการศึกษาของนางสาว ข. และน้องชายเป็นอย่างมาก ต้องการที่

จะให้เรียนให้ได้สูงที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ นางสาว ข. เป็นคนที่ฉลาดแต่เกียจคร้าน ต้องให้มารดาบอกรับทวนหลายครั้งจนเวลาล่วงเลยไป เช่น การเรียนภาษาอังกฤษ มารดาจะให้อิสระในการตัดสินใจแบ่งเวลาทำสิ่งต่าง ๆ แต่บางครั้งก็ต้องให้มารดาพูดเตือนอยู่ตลอดจนบางครั้งใช้วิธีเพิกเฉยเป็นวิธีลงโทษนางสาว ข. ในวัยเด็ก มารดาเป็นผู้ดูแลกดดัน ในเรื่องการเรียนพิเศษ ในวิชาต่าง ๆ ส่วนการเรียนในปัจจุบัน มารดาสนับสนุนเต็มที่เพราะว่ามารดาจบการศึกษาแขนงศิลปะเช่นเดียวกับนางสาว ข. งานอดิเรกของนางสาว ข. คือ อ่านการ์ตูน ดูโทรทัศน์ นางสาว ข. มีสุขภาพดี มารดาของนางสาว ข. คิดว่า นางสาว ข. เป็นคนคิดมาก และอ่อนไหว เป็นคนไม่ทันคนทำให้มีปัญหาในการแข่งขันกับคนอื่น การให้อิสระในการคบเพื่อนชาย นางสาว ข. ไม่เคยเปิดเผยหรือเล่าถึงเพื่อนชายที่คบอยู่ มารดาจะกังวลใจรู้สึกเป็นห่วง เพราะเป็นผู้หญิงและต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเวลาการใช้โทรศัพท์นานเกินเวลาอันควร ทำให้กระทบกับการเรียนและงานบ้านที่ต้องทำทำให้มีปากเสียงกันเป็นประจำเรื่องการใช้โทรศัพท์

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา พบว่าเป็นคนที่มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ซึ่งในบางครั้งขัดแย้งกับการแสดงออกที่เหมือนเด็ก กิริยามารยาทเรียบร้อย สุภาพ ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางมีบางครั้งที่ไม่เอาใจใส่การเรียน เนื่องจากช่วยงานร้านอาหารที่บ้าน นิสสัยเป็นคนชอบโอ้อวด เสียงดัง ให้ความร่วมมือและความช่วยเหลืองานต่างๆของอาจารย์และเพื่อนดี เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนเกี่ยวกับการเงินที่ดี

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท จำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ข. เป็นเพื่อนที่มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนทุกคน เป็นคนร่าเริง แต่อ่อนไหวง่าย ร้องไห้บ่อย เรื่องมารดาไม่เข้าใจความรู้สึกที่นางสาว ข. มี แต่นางสาว ข. เป็นคนโกธรง่ายหายเร็ว มาสายเป็นประจำเพราะต้องช่วยงานที่ร้าน

3 จากการเยี่ยมบ้าน

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้งในวันที่ 19 มกราคม 2543 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและมารดา มีดังนี้

3.1 สังเกตพบว่าสถานที่พักอาศัยอยู่ในเขตชุมชนย่านรัชดาภิเษกมีถนนทางเข้าหมู่บ้านค่อนข้างแคบ ลักษณะเป็นทาวนเฮาส์ 2 ชั้น ภายในบ้านไม่มีที่จอดรถ นางสาว ข. พักอยู่ชั้น 2 ของบ้าน นางสาว ข. มีห้องส่วนตัวภายในห้องของใช้ไม่เป็นระเบียบนัก ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องปรับอากาศ เตอบนไมโครเวฟ บ้านจัดไม่ค่อยเป็นระเบียบนัก ชั้นล่างจัดเป็นห้องรับแขก ห้องรับประทานอาหาร และ ครูว์ บริเวณที่ทำครัวไม่สุขสบายนัก มีสัตว์เลี้ยงได้แก่ แมว และสุนัขอย่างละหนึ่งตัว บริเวณที่อยู่มีเสียงรบกวนจากรถยนต์ พอสมควร เนื่องจากถนนในหมู่บ้านถูกใช้เป็นเส้นทางลัด

3.2 การสัมภาษณ์พบว่า นางสาว ข. พูดสอพลอขึ้นมากบางครั้งในขณะสัมภาษณ์มารดา โดยในตอนแรกขณะสัมภาษณ์มารดาจะแสดงลักษณะเกร็งเล็กน้อยเมื่อเวลาผ่านไปมารดาแสดงอาการพอใจที่จะตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น

จากการเยี่ยมบ้านพอสรุปได้ว่า สถานที่พักถูกสุขลักษณะพอสมควร การจัดระเบียบข้าวของในบ้านยังไม่เป็นระเบียบนัก ภายในที่พักและบริเวณรอบ ๆ ก่อนข้างสะอาดมีเสียงรบกวนจากรถยนต์บ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยระหว่าง นางสาว ข. กับมารดา จะมีความขัดแย้งกันบ้างเรื่อย ๆ ในเรื่องภาระงานที่ต้องรับผิดชอบในบ้านซึ่งนางสาว ข. จะเป็นผู้ผลักดันมารดาอยู่เป็นประจำ ทำให้มารดาต้องเคี่ยวเข็ญ

อยู่บ่อยครั้ง ทำให้บางครั้งเกิดมีปากมีเสียงกัน นางสาว ข. จะนึกน้อยใจอยู่เป็นประจำว่าตนต้องรับภาระงานบ้านเพียงผู้เดียว

4 อัตชีวประวัติ

อัตชีวประวัติทราบว่า นางสาว ข. เกิดในครอบครัวขนาดกลางที่ประกอบด้วย บิดา มารดา นางสาว ข และ น้องชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัวมี 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตเยาว์วัยของนางสาว ข. มีครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า มีความอบอุ่น นางสาว ข. เป็นคนที่เรียนอยู่ในระดับกลาง ครูที่โรงเรียนดูมาก มีเพื่อนน้อย มารดามีเวลาเลี้ยงดูนางสาว ข. ไม่มากนัก น้องชายของนางสาว ข. เป็นคนที่เรียนดีมากกว่ามาตั้งแต่ในวัยเด็ก บางครั้งมารดาให้ความเอาใจใส่น้องชายมากกว่าใช้นางสาว ข. ทำงานมากกว่าน้องชาย ขณะที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาบางคนเข้าใจว่านางสาว ข. เป็นทอมบอยเนื่องจากมีลักษณะที่แสดงออกคล้ายเด็กผู้ชาย

4.2 ชีวิตในปัจจุบันของนางสาว ข. ขณะนี้เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐชั้นปีที่ 3 มีเพื่อนที่เรียนอยู่ในวิชาเอกเดียวกันหลายคน มีความสุขในการเรียน แต่บางครั้งงานก็มากไปบ้าง ที่บ้านมีปัญหาทางเศรษฐกิจบ้างแต่ก็ผ่านไปได้ ปัญหาความไม่เข้าใจกันกับมารดามีบ้าง ทำให้บางครั้งรู้สึกไม่อบอุ่น

4.3 ชีวิตในอนาคตของนางสาว ข. ต้องการที่จะเรียนให้จบชั้นสูงที่สุดเท่าที่ความสามารถจะทำได้ และต้องการที่จะเป็นครูสอนหนังสือ และมีครอบครัวที่อบอุ่น

การวิเคราะห์อัตชีวประวัติของนางสาว ข. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัญหามากที่สุด คือ การมีทัศนคติที่ไม่ตรงกันกับมารดา ความลำเอียงในการให้ความรักไม่เท่าเทียมกันของมารดา

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็น เวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2543 ถึงวันที่ 10 มกราคม 2544 ทำให้ทราบว่านางสาว ข. มีกิจวัตรประจำวันดังนี้คือ นางสาว ข. มีกิจวัตรในแต่ละวันที่แตกต่างกัน ถ้าวันใดที่ไปเรียนมักจะไปเรียนสายเป็นประจำและบันทึกรายละเอียดน้อย ในวันที่มีกิจกรรมพิเศษต่างๆที่นางสาว ข. จะให้ความสนใจในการทำกิจกรรมต่างๆและบุคคลที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

บันทึกประจำวันพบว่า นางสาว ข. เป็นคนทำสิ่งต่างๆตามใจตน บางครั้งขาดความเป็นระเบียบในการทำสิ่งต่างๆ มีอารมณ์ที่อ่อนไหว เนื่องจากจะบันทึก ความรู้สึกต่างๆที่มีต่อบุคคลต่างๆ ตนเอง แม้กระทั่งสัตว์เลี้ยง

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ สถานการณ์ การไปเที่ยวเกาะสมุยมีสมาชิกทั้งหมด 19 คนปรากฏว่าในสถานการณ์ดังกล่าว นางสาว ข. ไม่ได้เป็นทั้ง star และ rejectee นางสาว ข. ถูกเลือกในอันดับที่ 2 จากสมาชิกคนนอกกลุ่ม Sociometric Cleavageนางสาว ข. ขาดการเลือกซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล 2คนหรือมากกว่า2คนขึ้นไปของกลุ่มย่อย จาก ความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่า นางสาว ข. มีเพื่อนนอกกลุ่มด้วย

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นางสาว ข. อาศัยอยู่กับบิดามารดา และน้องชาย 1 คน ในบ้านของตนเอง บิดามีอาชีพรับจ้างในบริษัทเอกชนและประกอบธุรกิจส่วนตัว มารดาเปิดร้านอาหารและประกอบธุรกิจส่วนตัว น้องชายเรียนในระดับปริญญาตรี นางสาว ข. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายประจำวันจากมารดาวันละ 150 บาท นางสาว ข. ทำงานพิเศษหลังเลิกเรียนคือ ช่วยงานที่ร้านอาหารของมารดาเป็นประจำ

นางสาว ข ในปัจจุบันมีสุขภาพดีมาก เคยป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกในวัยเด็ก ไม่มีโรคเรื้อรังและไม่เคยประสบอุบัติเหตุร้ายแรงมาก่อน ในปัจจุบัน นางสาว ข. ต้องใช้แว่นสายตาอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ นางสาว ข. ชอบในที่อยู่อาศัยของตนเองเนื่องจากมีห้องเป็นของตนเอง นางสาว ข. จะมีเพื่อนมาเยี่ยมเยียนบ้างเป็นครั้งคราว นางสาว ข. ได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง นางสาว ข. ชอบฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ดูภาพยนตร์บ้างเป็นครั้งคราว ชอบอ่านหนังสือประเภทผจญภัย นางสาว ข. ชอบเล่นกีฬากลางแจ้งมาก กีฬาที่ชอบคือ วอลเลย์บอล ในด้านกิจกรรมและการศึกษาพบว่า นางสาว ข. ทำตารางกำหนดเวลาดูหนังสือ และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนรู้ในระดับปานกลาง กิจกรรมที่นางสาว ข. เข้าร่วมและชื่นชอบมากที่สุดคือ อาสาพัฒนาชุมชน อนาคตนางสาว ข. ต้องการประกอบอาชีพเป็นครู มารดาก็ต้องการให้ประกอบอาชีพครูเช่นกัน นอกจากนั้นความรู้สึกที่มีเกี่ยวกับสถาบันที่ศึกษาอยู่มีความรู้สึกดี แต่การเรียนการสอนน่าเบื่อ และจำเจ ความรู้สึกของนางสาว ข. เกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านไม่ค่อยดีนัก บางทีก็รู้สึกไม่อบอุ่น ปัญหาที่นางสาว ข. อยากที่จะได้รับความช่วยเหลือได้แก่ ด้านจิตใจ ครอบครัว และการเรียน ตามลำดับ

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองพบว่านางสาว ข. คิดว่าผู้อื่นชอบตนเองที่เป็นคนมีอารมณ์ขัน จุดมุ่งหมายในชีวิตคือการเป็นครูที่ดี ไม่ชอบการโกหก ไม่สบายใจเมื่อรู้สึกผิดหวัง คนอื่นชอบคิดว่าเป็นคนไร้สติ มีความสุขที่สุดเมื่อได้ช่วยคนอื่น ความกังวลมากที่สุดเมื่อเรื่องที่เดาไม่ได้เกิดขึ้น เมื่อต้องตัดสินใจนางสาว ข. จะไม่ลังเล และจะพยายามทำทุกอย่างให้ดีที่สุด นางสาว ข. ภูมิใจในครอบครัวและตนเอง และเมื่อต้องแข่งขันกับผู้อื่นจะพยายามอย่างที่สุด

7.3แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า นางสาว ข. ได้รับการประเมินจากเพื่อนดังนี้ นางสาว ข. เป็นผู้ที่มาเรียนสายเป็นประจำและชอบคุยเรื่องครอบครัวมากที่สุด

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw A Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดภาพคนพบว่า นางสาว ข. ชื่นชอบความรู้สึกผิดมีลักษณะพึงพา คิดมาก มีอารมณ์อ่อนไหว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เก็บความรู้สึก ขัดแย้งในตนเอง มีความกล้าในเรื่องเพศ

8.2แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบเบนเดอร์ เกสตัลท์ พบว่า นางสาว ข. มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ถูกชักจูงจากบุคคลอื่นได้ง่ายมาก มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ คิดมาก เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับที่ดีเป็นคนต้องการความสมบูรณ์แบบในชีวิต มีความก้าวร้าวซ่อนอยู่

8.3แบบทดสอบวาดภาพ คนต้นไม้คน (Kinetic House – Tree – Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า นางสาว ข. มีความขัดแย้งระหว่างคนในบ้าน รู้สึกตนเองไม่ใกล้ชิดกับบุคคลในบ้านนึกถึงบิดามากกว่ามารดา

8.4 แบบทดสอบแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ (Sentence – Completion – Test)

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และ เป้าหมาย

พบว่า นางสาว ข มีปัญหาทางด้านมารดา และความกลัวและมีแนวโน้มในด้านบิดา ครอบครัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ มีรายละเอียดดังนี้

8.4.1ด้านมารดา นางสาว ข คิดว่า มารดาของตนเป็นคนใจร้อนควรที่จะรักลูกสาวตนเองให้มากกว่านี้

8.4.2ด้านความกลัว นางสาว ข รู้สึกกลัวและกังวลในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นทั้ง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระและเพื่อนของนางสาว ข ส่วนมากไม่ทราบว่า นางสาว ข กลัวอนาคต และอยากขจัดความกลัวในเรื่องกลัวอนาคตข้างหน้า ทั้งที่ยังมาไม่ถึงกลัว

8.4.3ด้านบิดา นางสาว ข . รู้สึกว่าถ้าบิดาใจเย็น ทุกอย่างก็จะดีขึ้น

8.4.4ด้านครอบครัว นางสาว ข. รู้สึกว่าตนเองต้องเป็นคนรับผิดชอบงานบ้านทุกอย่างเพียงคนเดียว และครอบครัวที่ฉันรู้จักส่วนมากมีปัญหา

8.4.5ด้านความรู้สึกผิด นางสาว ข. ทำทุกอย่างให้ลืมเรื่องเศร้า และเมื่อขาดสติในการทำงานทำให้รู้สึกผิดอย่างมาก

8.4.6ด้านความสามารถ นางสาว ข. จะรู้สึกเศร้าเมื่อเคราะห์ร้ายประดังเข้ามา และนางสาว ข. มีจุดอ่อนคือไม่คิดก่อนทำ ไม่มีสติ ไม่รอบคอบ

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60ปรากฏผลว่า นางสาว ข มีสุขภาพจิตปกติ

9. ระเบียบเสนอ

จากระเบียบเสนอพบว่าผลการเรียนปีการศึกษา 2541-2543 ของนางสาว ข อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 2.56

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 9 เทคนิคดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จากสาเหตุดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่างๆ ให้ผลสอดคล้องกันว่า นางสาว ข มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมคือ เป็นคนอ่อนไหวมาก คิดมาก วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ถูกชักจูงได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัว

1.2 สุขภาพจิต

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต ปรากฏผลว่า นางสาว ข มีสุขภาพจิตปกติ จึงไม่ส่งผลต่อปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัวมีดังนี้

2.1 สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ของนางสาว ข มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ยกเว้นในบางครั้งที่มีปัญหาระหว่างบิดาและมารดาการเงิน นางสาว ข และน้องชายจะไม่ได้รับรู้เลย เพราะบิดาและมารดาจะไม่เปิดเผยให้ลูกๆ ได้รับทราบ นางสาว ข จึงไม่ได้รู้สึกถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น สถานภาพการสมรสของบิดามารดา จึงไม่ส่งผลต่อปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนางสาว ข

สรุปข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนางสาว ข มีดังนี้

นางสาว ข. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อน รู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับนางสาว ข. มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ ประธานร่างหลักสูตรหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษานางสาว ข. ต่อไป ดังนี้

ผู้ที่ศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในนางสาว ข โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนางสาว ข อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้นางสาว ข ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษา รายการนี้ให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษาตอนที่ 3. นางสาว ค. (ระยะเวลาตั้งแต่ 16 พฤศจิกายน 2543 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2544)

ลักษณะทั่วไป นางสาว ค. เป็นนิสิตในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 อายุ 20 ปี ผิวขาว รูปร่างสมส่วน ผอมตรง รวบผม ยาวระดับหลัง ใบหน้ายาว นัยน์ตาสีดำเล็ก ผิวหน้าเรียบ ปากบาง แต่งกายสะอาด ใส่กระโปรงสั้นเหนือเข่า พูดจาอ่อนหวานสุภาพ พูดน้อย เดินตัวตรง

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตในห้องเรียนในช่วงไมโครประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 1 ครั้งและนอกเวลาเรียน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละเป็นเวลา 30 นาที พบว่านางสาว ค. เป็นคนเงียบขรึม ไม่ช่างพูด ตั้งใจเรียนให้ความร่วมมือในการเรียน ส่งงานทันตามเวลา นอกเวลาเรียนนางสาว ค. จะรีบกลับบ้านทันที เนื่องจากมีภาระสอนพิเศษ ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น นางสาว ค. พูดน้อย เก็บตัว ให้ความร่วมมือในการทำงานกับเพื่อนดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์นางสาว ค. จำนวน 7 ครั้งที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษาและ สำนักหอสมุดกลางชั้นที่ 2 พบว่านางสาว ค. อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีน้องชาย 1 คน มีบ้านเป็นของตนเอง เป็นอาคารพาณิชย์ 4 ชั้น นางสาว ค. มีห้องส่วนตัว บ้านที่อยู่ชั้น 1 เป็นร้านอาหาร บิดาและมารดารับนางสาว ค. และน้องชายมาอยู่บ้านที่อยู่ปัจจุบัน เมื่อนางสาว ค. อายุได้ 12 ปี ทำให้ในวัยเด็กนางสาว ค. มีได้อยู่ใกล้ชิดกับบิดาและมารดาในวัยเด็ก เมื่อมาอยู่กับบิดาและมารดาในระยะแรก ๆ นางสาว ค. มีความรู้สึกไม่คุ้นเคย จึงทำ

2.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว นางสาว ข ปัญหาทางเศรษฐกิจมีเกิดขึ้นในปี 2540 ที่บ้านนางสาว ข ได้รับผลกระทบอย่างหนัก แต่ นางสาว ข ไม่ได้รับทราบปัญหามาก่อน จนกระทั่งเดือน มกราคม ปี 2544 นางสาว ข ได้รับทราบปัญหาว่า ต้องขายบ้านที่อาศัยอยู่ แล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น แต่บิดามารดาเตรียมการไว้เรียบร้อยแล้ว ปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าว ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ นางสาว ข ประกอบกับ ร้านอาหารของมารดานางสาว ข ไม่ได้ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเช่นกัน สถานะทางเศรษฐกิจทางบ้านของนางสาว ข อยู่ในระดับปานกลาง และไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ สัมพันธภาพในครอบครัวของนางสาว ข

2.3 อาชีพของบิดามารดา ของนางสาว ข มีผลกระทบกับสัมพันธภาพในครอบครัวของนางสาว ข โดยมารดาจะเป็นผู้ให้นางสาว ข ช่วยงานในร้านเพียงคนเดียว ส่วนน้องชายของนางสาว ข ไม่ได้ช่วยทำงานที่ร้านอาหารของมารดาเลย ทำให้นางสาว ข เกิดความน้อยใจที่มารดาไม่ให้ความยุติธรรมแก่ตนเอง จึงเป็นผลให้นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.4 ระดับการศึกษาของบิดามารดาของนางสาว ข มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับสูง มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจในการอบรมดูแลลูก บิดามารดาสามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่างๆ เช่น การเรียน และเรื่องส่วนตัว จึงไม่มีผลให้นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัยของนางสาว ข ครอบครัวของนางสาว ข มีบ้านเป็นของตนเอง มีห้องส่วนตัว ลักษณะของบ้านเป็นทาวน์เฮาส์ 2 ชั้น อยู่ในเขตชุมชน มีการจราจรที่คับคั่ง เพราะในหมู่บ้านเป็นเส้นทางลัด สถานที่อยู่อาศัย มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยพอใช้ มีความสะดวกสบาย ไม่ส่งผลให้นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6 ด้านสัมพันธภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อ ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ข. ดังต่อไปนี้

2.6.1 ด้านสัมพันธภาพกับพ่อแม่นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพกับมารดา เนื่องจากมารดาเป็นคนมีการศึกษาดี ทำงานเก่ง คล่องแคล่ว และต้องการฝึกให้นางสาว ข ได้แบบอย่างที่มารดาเป็น จึงให้นางสาว ข ได้รับความรักและดูแลอย่างเต็มที่ และช่วยงานที่ร้านอาหารเพียงคนเดียว ทำให้นางสาว ข น้อยใจที่มารดาไม่มีความยุติธรรมเพราะน้องชายไม่ต้องทำงานดังกล่าว เป็นผลให้นางสาว ข ผลัดผ่อนภาระงานอยู่บ่อยๆ ครั้ง ทำให้มารดาต้องเตือนซ้ำซาก จนบางครั้งมีปากเสียงกัน และทำให้นางสาว ข ประกอบกับมีบุคลิกภาพ เก็บความรู้สึก อ่อนไหวง่าย ทำให้เกิดอคติกับมารดา จึงเป็นผลให้นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 ด้านสัมพันธภาพกับพี่น้องและสมาชิกในครอบครัวนางสาว ข มีน้องชายหนึ่งคน มีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน และสามารถปรึกษาหารือกันได้เมื่อต้องการ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ข มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ นางสาว ข 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟังเหตุผล เพื่อให้นางสาว ข มีความเข้าใจตนเองตามความเป็น

จริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่านางสาว ข สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจนางสาว ข อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นางสาว ข เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะให้นางสาว ข สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาที่ศิลปศึกษา อาจารย์แนะแนว จากช่วงกลปทุมวัน และอาจารย์ที่ปรึกษา โดยที่ประชุมมีมติให้การช่วยเหลือนางสาว ข. โดยให้นางสาว ข. ยอมรับปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่เกิดขึ้น ปรับความเข้าใจในความหวังดีของมารดาที่ต้องการให้ทำงานเก่งเหมือนมารดา มีทัศนคติที่ดีกับมารดา เข้าใจในความหวังดี มารดาของนางสาว ข. ก็ควรเข้าใจในความรู้สึกของนางสาว ข. และอธิบายถึงเหตุและผลที่ทำให้ทำสิ่งต่างๆ มองปัญหาที่เกิดขึ้นในทางบวก ใช้ความสามารถที่มีในตนเองในด้าน การวาดภาพ และเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น อาจารย์ในภาควิชาจะให้ความช่วยเหลือและการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นางสาว ข มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้

การทนายผล

เนื่องจากปัญหาของนางสาว ข เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า สาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้านางสาว ข รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้ ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้านางสาว ข ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้นางสาว ข ได้ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์นางสาว ข สรุปได้นางสาว ข มีสัมพันธภาพในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณี การตอบแบบสอบถามของนางสาว ข. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนางสาว ข. กับบิดามารดา เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่า ผลคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังเพิ่มขึ้นจากเดิมทั้งด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และในด้านสัมพันธภาพระหว่างนางสาว ข. กับบิดามารดา (ดังตารางในหน้า 110)

ให้สัมพันธ์ภาพภายในบ้านจึงไม่สนิทสนมเท่าที่ควร บิดาเป็นคนอารมณ์ร้อนมาก บางครั้งขาดการควบคุมตนเองในการใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา และบิดาและมารดาจะเป็นคนที่เชื่องง่าย เนื่องจากที่บ้านเป็นร้านอาหารจึงมีคนละแวกนั้นไปมาหาสู่ที่ร้านเป็นประจำ ทำให้มีเรื่องราวต่าง ๆ ที่บิดาและมารดารับรู้เรื่องราวของคนในบ้านโดยที่ทราบจากคนนอกบ้าน ทำให้บางครั้งเป็นเรื่องราวที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ทำให้เกิดเหตุการณ์เข้าใจผิดที่ทำให้ นางสาว ค. กับบิดามีปากเสียงกันขึ้นรุนแรง จนถึงทำร้ายร่างกายนางสาว ค. จนเกือบจะสลบ และหลังจากเหตุการณ์นั้นจนปัจจุบันที่ก่อนจะเริ่มทำการศึกษานางสาว ค. ไม่เคยพูดจาหรือให้ความสนใจกับบิดาเลย และประกอบกับที่บ้านเป็นลักษณะแบบต่างคนต่างอยู่น้องชายของนางสาว ค. เคยโดนบิดาทบตี แต่ไม่รุนแรงเท่ากับนางสาว ค. สัมพันธภาพระหว่างนางสาว ค. กับมารดา ในบางครั้งมารดาช่างซักช่างถาม ประกอบกับนางสาว ค. เป็นคนเงิบขี้นม มีลักษณะเป็นคนพูดน้อย ทำให้บางครั้งเกิดรำคาญในการตอบคำถาม จึงทำให้มีปากเสียงในบางครั้ง และเมื่อเกิดมีปากเสียงกัน มารดาอาจจะใช้คำพูดรุนแรงเกินไปในบางครั้ง จนทำให้นางสาว ค. ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงที่จะพบเจอบิดามารดาบางครั้งในการลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว งานที่ร้านอาหาร นางสาว ค. จะช่วยเป็นครั้งคราว ถ้ามีเวลาว่างหรือในขณะที่มีคนมาใช้บริการมาก ๆ ฐานะเศรษฐกิจทางบ้านของนางสาว ค. ปัจจุบันกิจการร้านอาหารมีรายได้พอควร แต่นางสาว ค. ได้ทำงานพิเศษสอนดนตรี เพื่อแบ่งเบากภาระทางบ้าน นำเงินที่ได้ซื้อของที่ต้องการ นางสาว ค. ต้องการที่จะเรียนหนังสือให้ดี และประกอบอาชีพที่ตนต้องการ คือ เป็นงานด้านศิลปะ

2.2 การสัมภาษณ์มารดา จำนวน 1 ครั้ง เมื่อไปเยี่ยมบ้าน แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ค. เป็นคนเงิบ เก็บตัว พูดน้อย พูดจาห้วน มักจะแสดงอาการไม่พอใจเวลาที่มารดาบ่นว่าเรื่องต่าง ๆ ในบ้านหรือในเวลาช่วยงานที่ร้านอาหาร แต่มารดาก็เป็นห่วงในเรื่องต่าง ๆ และใส่ใจอยู่เสมอ จนบางครั้งก็มีปากเสียงกันบ้าง แต่ด้วยลักษณะที่นางสาว ค. เป็นคนเก็บตัว จนบางทีทำให้มารดาต้องจำใจจำใจ แต่ไม่ถึงขั้นรุนแรง บางครั้งนางสาว ค. จะช่วยงานที่ร้านอาหารเวลาที่มีคนใช้บริการมาก มารดาให้ความสำคัญกับการเรียน และให้อิสระในการตัดสินใจในการเรียนหนังสือ

2.3 การสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ค. ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ความตั้งใจเรียนมีน้อย มีปัญหาเรื่องการแต่งกาย คือ ใส่กระโปรงสั้นมาก สัมพันธภาพกับเพื่อนดี มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนและครูอาจารย์ บางครั้งจะมาสาย เนื่องจากต้องช่วยงานที่ร้านอาหาร สภาพแวดล้อมที่บ้านไม่ค่อยจะดีนัก เป็นชุมชนขนาดใหญ่ การวางตัวดี ไม่ก้าวร้าว มีความมั่นใจในตนเอง กิจกรรมที่ทำกับเพื่อนมีน้อย เนื่องจากต้องไปทำงานสอนพิเศษ

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิทจำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ค. เป็นคนคิดมากในบางครั้ง แต่บางครั้งก็เป็นคนง่าย ๆ มาสายเป็นประจำ กลับเร็วเพราะต้องสอนพิเศษ ที่บ้านเข้มงวดเรื่องการเรียนรู้ ต้องกลับบ้านให้เป็นเวลา การขออนุญาตในการทำกิจกรรมนอกเวลาเรียนเป็นไปไต่ยาก เพราะบางครั้งผู้ปกครองไม่เข้าใจถึงความสำคัญในการทำกิจกรรม บิดาและมารดาที่บ้านนางสาว ค. จะรักน้องชายมากกว่านางสาว ค. และมีปัญหาเรื่องบิดา เพราะไม่พูดจา

3. จากการเยี่ยมบ้าน

ผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้ง ในวันที่ 24 ธันวาคม 2543 ผู้วิจัยสังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและมารดามีดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่าสถานที่พักเป็นอาคารพาณิชย์ 4 ชั้น 1 คูหา ริมถนนในเขตชุมชน มีการจราจรคับคั่งพอควร บริเวณหน้าบ้านมีที่จอดรถได้ไม่มากนัก ชั้นล่างเป็นร้านอาหารขายอาหารตามสั่ง มีโต๊ะ

อาหารประมาณ 10 ที่ ภายในร้านสะอาด เป็นระเบียบพอสมควร มีบันไดขึ้นชั้นบนอยู่กลางร้าน มีห้องพักทั้งหมด 4 ห้อง ภายในบ้านมีเครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม : เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น เครื่องครัว หลังร้านอาหารใช้เป็นห้องครัวใหญ่ สำหรับปรุงอาหารขาย นางสาว ค. มีห้องส่วนตัวอยู่บริเวณชั้น 3 เป็นชั้นเดียวกับน้องชาย ส่วนบิดาและมารดาอยู่ชั้น 2 ชั้นที่ 4 เป็นห้องพักของพนักงานในร้าน ภายในห้องของนางสาว ค. ของจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่อยู่โดยรอบบ้านที่พังก่อนข้างแออัดพอสมควร เนื่องจากเป็นเขตชุมชนและมีการจราจรคับคั่งจึงมีเสียงรบกวนค่อนข้างดังตลอดทั้งวัน

3.2การสัมภาษณ์พบว่า ในการสนทนา นางสาว ค. ยิ้มบ้าง จะตอบคำถามตามที่ผู้วิจัยถาม โดยมารดาจะเป็นผู้คุยมากที่สุด บางครั้งนางสาว ค. ก็เดินไปมาระหว่างการสนทนา ส่วนบิดาจะมานั่งฟังพูดด้วยน้อยมาก แล้วลุกเดินไปมา บริการลูกค้าในร้าน

จากการเยี่ยมบ้านสรุปได้ว่า สถานที่พักภายในบ้านสะอาดเรียบร้อยพอควร อยู่ในเขตชุมชนค่อนข้างแออัด มีเสียงดังรบกวนจากการจราจร ความสัมพันธ์เป็นแบบต่างคนต่างอยู่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างบิดามารดาดี ระหว่างมารดากับนางสาว ค. และน้องชายดี ระหว่างบิดากับนางสาว ค. จะไม่มีปฏิสัมพันธ์กันเลย เนื่องจากนางสาว ค. มีได้พูดกับบิดาอีกเลย หลังจากเกิดเหตุการณ์ นางสาว ค. จะใช้วิธีการพูดผ่านมารดาแทนเมื่อต้องการสื่อสาร นางสาว ค. จึงมีปัญหาเรื่องสัมพันธภาพกับบิดา

4. อัตชีวประวัติ

4.1ชีวิตในวัยเยาว์ของนางสาว ค. ไปอยู่กับยายในวัยเด็กแล้วกลับมาอยู่กับมารดาเมื่อโตแล้วไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกับมารดา ครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีความทรงจำเท่าใดนัก

4.2ชีวิตปัจจุบัน นางสาว ค. พอใจในการทำงานสอนพิเศษ

4.3อนาคต นางสาว ค. อยากที่จะทำงานเป็นเจ้าของโรงเรียนอนุบาล เปิดสอนดนตรี อยากที่จะเรียนต่อในระดับสูง

สรุปอัตชีวประวัตินางสาว ค. กล่าวถึงความทรงจำในอดีตเล็กน้อยการเขียนปัจจุบันและอนาคตสั้นมากเพียงบอกแต่ความต้องการในอนาคตแต่เรื่องราวสัมพันธภาพกับคนในบ้านแทบจะไม่ได้กล่าวถึงเลย

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2544 ถึงวันที่ 15 มกราคม 2544 ทำให้ทราบว่า นางสาว ค. มีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน คือ นางสาว ค. ตื่นนอน แล้วไปมหาวิทยาลัย แล้วตอนเย็นเลิกเรียนจะไปสอนพิเศษทุกเย็น ยกเว้นวันอาทิตย์ เมื่อกลับถึงบ้านจะช่วยงานที่ร้านอาหารเป็นบางวันถ้ามีผู้ใช้บริการมากก็จะช่วยนานหน่อย และจะทำภารกิจส่วนตัว เช่น รีดผ้า ก่อนเข้านอนจะคุยโทรศัพท์ แล้วแต่เวลาถ้ามีมากก็คุยนาน ถ้ามีน้อยก็คุยไม่นาน แล้วถึงจะเข้านอน

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติการทำสังคมมิติ สถานการณ์ การไปเที่ยวเกาะสมุยมีสมาชิกทั้งหมด 20 คน ปรากฏว่าในสถานการณ์ดังกล่าว นางสาว ค. เป็น rejectee คือไม่ได้รับเลือกจากกลุ่มเลย เพราะเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในกลุ่มแต่บุคคลนั้นยังเลือกสมาชิกในกลุ่ม

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถามการบอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นางสาว ค. อาศัยอยู่กับบิดามารดา และน้องชาย 1 คนในบ้านของตัวเอง บิดามารดามีอาชีพส่วนตัวเปิดร้านอาหารที่บ้านของตัวเอง นางสาว ค. ได้รับเงินค่าใช้ จ่ายจากมารดาวันละประมาณ 100 บาท นางสาว ค. ทำงานสอนพิเศษดนตรีในตอนเย็นหลังเลิกเรียนและวัน เสาร์ นางสาว ค. นำเงินรายได้จากการทำงานเก็บรวบรวมไว้ซื้อของที่ใช้ในการเรียน และซื้อของส่วนตัวที่ อยากได้ นางสาว ค. มีสุขภาพดีพอใช้ ไม่เคยป่วยหนักมาก่อน ไม่เป็นโรคเรื้อรัง และไม่เคยประสบอุบัติเหตุ ร้ายแรงมาก่อน นางสาว ค. ใช้แว่นตาเป็นบางครั้ง ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี ในด้านสังคม นางสาว ค. พอใจในบ้านที่อยู่อาศัย นางสาว ค. พอใจที่จะให้เพื่อนมาเยี่ยมที่บ้านเป็นครั้งคราว นางสาว ค. ได้รับอนุญาต ในการตัดสินใจด้วยตนเอง นางสาว ค. ชอบดูโทรทัศน์เป็นประจำ และชอบอ่านหนังสือประเภท ตลกขบขัน ลีลับ และวิทยาศาสตร์ ก็พากลางแจ้งที่ชอบมากที่สุดได้แก่ วายน้ำ นางสาว ค. ชอบร้องเพลงมาก เพลงที่ ชอบคือ เพลงสากล ลูกทุ่งและไทยสากล และมีความสนใจในนาฏศิลป์ไทยมาก มีงานพิเศษสอนดนตรีหลัง เลิกเรียนและในวันเสาร์ งานอดิเรกที่ชอบคือ วาดรูป ฟังเพลง เล่นกีฬา ในด้านการศึกษาพบว่า นางสาว ค. ได้ เข้าร่วมกิจกรรมที่สถาบันการศึกษาจัดขึ้นเป็นประจำ ในการเรียนปัจจุบัน นางสาว ค. มีเพื่อนมาก เคยเป็นหัว หน้านักกลุ่มในการทำกิจกรรมตามปกติ นางสาว ค. ใช้เวลาอ่านหนังสือประมาณ 2 ชั่วโมง และมีสถานที่ที่ เหมาะสมในการอ่านหนังสือหรือทำการบ้าน แต่นางสาว ค. มิได้ทำตารางกำหนดดูหนังสือ โดยไม่ต้องการคำ แนะนำเกี่ยวกับการเรียน ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง อนาคต นางสาว ค. ต้องการมีอาชีพเป็นเจ้าของ โรงเรียนอนุบาล มารดาและบิดามีได้กำหนดในการประกอบอาชีพ และตั้งใจแน่วแน่ที่จะเรียนให้จบชั้น ปริญญาโท นางสาว ค. มีความรู้สึกภูมิใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในสถาบันนี้ นางสาว ค. รู้สึกพอใจเกี่ยวกับ ความเป็นอยู่ทางบ้านของตน แต่มีปัญหาหรือความไม่สบายใจ ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับความ สัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบิดา ซึ่งขาดความเข้าใจกันและมีได้มีปฏิสัมพันธ์มานาน

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า นางสาว ค. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นคนมนุษยสัมพันธ์ดี อารมณ์ดี จุดหมายคือ เรียนจบมีงานทำ กลัวมากที่สุดกับคนที่น่ากลัว รู้สึกไม่สบาย ใจเมื่อมีความกังวล และคิดว่าเป็นคนเชื่อง่าย แต่พอมีไหวพริบที่จะเอาตัวรอดได้ มีความสุข ประสบความ สำเร็จในสิ่งที่ต้องทำ และไม่สามารถทำสิ่งใดที่ขัดแย้งกับตนเองมาก ๆ ได้นางสาว ค. มีจินตนาการและอยาก ให้เกิดขึ้นจริง สิ่งที่คาดหวังในอนาคตคือ ความพอใจที่จะมีงานทำ ฐานะปานกลาง และอยากรู้จักในสิ่งที่ไม่เคย พบเห็น ไม่ชอบคนที่เห็นแก่ตัว ชอบคนที่อ่อนไหว สุภาพ จริงใจ กับเวลาที่ต้องตัดสินใจ ข้าพเจ้าจะเลือกสิ่งที่ ใกล้เคียงกับตัวมากที่สุด ชอบมากที่สุด และพยายามที่จะไปให้ถึงที่หวัง และภูมิใจในความสามารถของตน เอง นอกจากนั้นนางสาว ค. รู้สึกว่าต้องการแข่งขันกับผู้อื่น ตนก็ไม่ได้ด้อยไปกว่าใคร ทุกคนมีความสามารถ เหมือนกัน นางสาว ค. มองตนเอง พบว่า เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความหวังในอนาคต เอาตัวรอดได้ใน ชีวิต เชื่อมมั่นในความคิด การตัดสินใจของตน

7.3 แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

แบบสอบถาม “ใครเอ่ย” พบว่านางสาว ค ไม่ชอบช่วยเหลือเพื่อน หยุดเรียนบ่อย

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบ ปรากฏผลดังนี้

8.1 วาดภาพคน (Draw a Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดรูปคน พบว่า นางสาว ค. มีความรู้สึกขาด ไม่มั่นคง คิดมาก เก็บกด

8.2 แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตาลท์ (Bender Gestalt Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบเบนเดอร์เกสตาลท์ พบว่า นางสาว ค. เป็นคนมีการวางแผนที่ดี มีอารมณ์อ่อนไหว ดื้อเงียบ ไม่ถูกชักจูงจากคนอื่นได้ง่าย ไม่ยอมเสียเปรียบผู้อื่น ต้องการความสมบูรณ์แบบแบบทดสอบ

8.3 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House – Tree – Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า นางสาว ค. ขาดความใกล้ชิดระหว่าง มารดาและบิดา ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบิดาดี ขาดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบิดา ใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา

8.4 แบบสอบถามแบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้านซึ่งได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัวสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความกลัว อดีตอนาคต และเป้าหมาย พบว่า นางสาว ค. มีปัญหาทางด้าน บิดา มารดาสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนต่างเพศ ความรู้สึกผิด และมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาในด้าน เพื่อนทั่วไป อดีต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.4.1ด้านบิดา นางสาว ค. รู้สึกว่า ถ้าบิดาเป็นคนมีอารมณ์ดี ลดความขีโมโห และไม่มีเหตุผลเลยทำให้นางสาว ค. และบิดาไม่คุยกัน

8.4.2ด้านมารดา นางสาว ค. และมารดาไม่สนิทกัน และลดความขี้นและความระแวงลงบ้าง และนางสาว ค. คิดว่ามารดาตามความรู้น้อย

8.4.3ความสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนต่างเพศ นางสาว ค. คิดว่าผู้ชายส่วนมากเจ้าชู้ สิ่งที่ชอบผู้ชายมากที่สุด คือ ความกล้าบ้าบิ่น ผู้หญิงส่วนมากในปัจจุบันไม่ค่อยแคร์ผู้ชายแล้ว นางสาว ค.คิดว่าผู้หญิงมักเป็นเพศที่อ่อนแอ แต่เป็นเพศที่มีความอดทนสูง สิ่งที่นางสาว ค. ชอบน้อยมากที่สุด เกี่ยวกับสตรีเพศคือ ความอ่อนแอ

8.4.4ด้านความรู้สึกผิด นางสาว ค. ทำทุกอย่างเพื่อให้ลืมสิ่งที่เลวร้ายที่สุดในชีวิต และนางสาว ค. ได้ทำผิดอย่างมากที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพราะตนเอง

8.4.5ด้านเพื่อนทั่วไป นางสาว ค. เพื่อนที่แท้จริงต้องจริงใจไม่เห็นแก่ตัวและไม่ชอบคนกะล่อนเห็นแก่ตัว

8.4.6ด้านอดีต นางสาว ค. เป็นเด็กดีและโมโหร้าย จำแต่สิ่งที่ไม่ดีที่ผ่านมา

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60ปรากฏผลว่า นางสาว ค. มีสุขภาพจิตปกติ

9.ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมปีการศึกษา 2542-2543 ของนางสาว ค. อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยสะสม

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 9 เทคนิคดังกล่าววินิจฉัยได้ว่า นางสาว ค. มีสัมพันธภาพในครอบครัวจากสาเหตุดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 บุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่างๆ ให้ผลสอดคล้องกันว่า นางสาว ค. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือเป็นคนคิดมาก เจ็บขริบ เก็บความรู้สึก คือเจ็บ ถูกชักจูงได้ง่ายถ้าไวใจ ลักษณะการแต่งกายไม่เหมาะสมใส่กระโปรงสั้นมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี

1.2 สุขภาพจิต

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต พบว่า นางสาว ค. มีสุขภาพจิตปกติ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมด้านครอบครัวดังนี้

2.1. สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ของนางสาว ค. ในวัยเด็ก บิดาของนางสาว ค. ออกไปเที่ยวนอกบ้านบ่อยครั้ง ทำให้มีปากเสียงกับมารดาบ้าง แต่ในปัจจุบัน เหตุการณ์ดังกล่าว แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของนางสาว ค. อยู่ในระดับปานกลาง สามารถสนับสนุนให้นางสาว ค. ได้รับการศึกษาได้ตามต้องการ และมีความเป็นอยู่พอสมควรแก่อัตภาพ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.3 อาชีพของบิดามารดา ของนางสาว ค. ประกอบอาชีพค้าขาย เปิดร้านอาหาร ในเวลากลางคืน และมีคนมาใช้บริการตลอดเวลา ซึ่งเป็นเวลานางสาว ค. กลับมาจากการเรียน และอยู่บ้าน ทำให้บิดามารดา ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่นางสาว ค. ในเรื่องการศึกษาและเรื่องส่วนตัว จึงส่งผลให้ นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.4 การศึกษาของบิดามารดา ของนางสาว ค. อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย ขาดความสนใจในการอบรมเลี้ยงดู บิดามารดาบางครั้งไม่สามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องการศึกษาและเรื่องส่วนตัวได้ นอกจากนี้ บิดาและมารดา ไม่มีเวลาให้ความสนใจในการศึกษาของนางสาว ค. จึงเป็นผลให้นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ของนางสาว ค. เป็นอาคารพาณิชย์ อยู่ในบ้านชุมชนระดับไม่ตึก และอยู่ติดริมถนนใหญ่มีการจราจร และผู้คนขวักไขว่ซึ่งประกอบกับเป็นร้านอาหาร จึงมีผู้คนใช้บริการมากมาย จนทำให้บิดามารดาขาดการเอาใจใส่เลี้ยงดู จึงเป็นผลให้นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6 ด้านสัมพันธภาพ จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ค. ดังต่อไปนี้

2.6.1 นิสิตกับบิดามารดา ด้านสัมพันธภาพในวัยเด็กนางสาว ค. ถูกส่งไปอยู่กับยาย โดยน้องชายอยู่กับบิดามารดา นางสาว ค. กลับมาอยู่กับเมื่อตอนจบประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบกับความสัมพันธ์ภายในบ้านเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ทำให้บุคคลภายในบ้านขาดการสื่อสารและความเข้าใจกัน ร้านอาหารของบิดา

มารดาเป็นผู้ให้บริการมากและมีผู้คนไปมาหาสู่และเป็นวงสนทนาอยู่เป็นประจำ และบิดามารดาของนางสาว ค ถูกชักจูงใจได้ง่าย ทำให้เกิดเหตุการณ์เข้าใจผิด ที่มีคนข้างบ้าน นักข่าว ชู้สาวมาบอกกับบิดาจนทำให้เกิดมีปากเสียงและทำร้ายนางสาว ค โดยไม่ฟังเหตุผล จนทำให้นางสาว ค บาดเจ็บ หลังจากนั้นนางสาว ค ไม่พูดกับบิดาอีกเลย และบิดาก็จะพูดประชดประชันนางสาว ค อยู่เป็นประจำ จึงส่งผลให้นางสาว ค มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 นิสิตรักกับพี่น้องนางสาว ค มีน้องชาย ที่สนิทกันพอสมควร โดยที่จะสามารถช่วยเหลือและพูดคุยกัน จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ค มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ นางสาว ค 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟังเหตุผล เพื่อให้นางสาว ค มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าคุณค่า มี การตั้งเป้าหมายชีวิต ที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่านางสาว ค สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจนางสาว ค อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นางสาว ค เกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะให้นางสาว ค สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์แนะแนวจากช่างกลปทุมวัน และอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีมติในที่ประชุมมีข้อเสนอให้นางสาว ค. ยอมรับในปัญหาที่เกิดขึ้น เข้าใจในความหวังดีของบิดามารดา เอาใจใส่ในการเรียน มาเรียนให้ตรงเวลาเอาใจใส่ในการเรียนให้มากขึ้น ให้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆในบ้านเพิ่มมากขึ้นเช่น ช่วยงานที่ร้าน บิดาของนางสาว ค. ก็ควรปรับให้เป็นคนใจเย็น อธิบายเหตุผลในการทำสิ่งต่างๆโดยนางสาว ค. ต้องเป็นผู้ถามและเข้าใจว่าบิดาเป็นผู้ให้กำเนิดมีความหวังดีกับลูกทุกคนสิ่งที่ทำไปคงมีเหตุผลที่บางครั้งอาจจะไม่เป็นที่ต้องการของนางสาว ค. และเรื่องการแต่งกายไม่ควรใส่กระโปรงสั้นมากเกินไป อาจารย์ในภาควิชาจะให้ความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นางสาว ค มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของนางสาว ค เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า สาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้านางสาว ค รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริง

จึง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหากนางสาว ค ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้นางสาว ค ได้ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1.จากการสังเกต การสัมภาษณ์นางสาว ค สรุปได้ว่านางสาว ค มีสัมพันธภาพในครอบครัวมีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2.จากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณีการตอบแบบสอบถามของนางสาว ค. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างนิตติพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนและหลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่า ผลคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังเพิ่มขึ้นจากเดิมในด้านสัมพันธภาพ:นิตติกับพ่อแม่ (ดังตารางในหน้า 110)

สรุปข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนางสาว ค มีดังนี้

นางสาว ค. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนรู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับนางสาว ค. มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ ประธานร่างหลักสูตรหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำงานที่บ้านและที่มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษานางสาว ค. ต่อไป ดังนี้

ผู้ที่ศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในนางสาว ค โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนางสาว ค อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้นางสาว ค ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาคควรมีการใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

การศึกษารายกรณีที่ 4 นางสาว ง. (ระยะเวลาตั้งแต่ 15 พฤศจิกายน 2543 ถึง 1 กุมภาพันธ์ 2544)

ลักษณะทั่วไป นางสาว ง. เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 3 อายุ 20 ปี ผิวขาว รูปร่างสันทัด ผอมยาว ตรง ประปา นัยน์ตาสีดำ ใบหน้ารูปไข่ ผิวหน้าขาวเรียบสะอาด ริมฝีปากบางได้รูป จมูกโด่งพองาม แต่งกายสะอาด พุดจาสุภาพ ในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆต้องทบทวนหลายครั้ง

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1.จากการสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งอยู่ในห้องเรียนในวิชาเรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 1 ครั้ง และนอกเวลาเรียน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที นางสาว ง. ตั้งใจเรียน คอยกับเพื่อนบ้างเล็กน้อย ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนในช่วงโมงใต้ติ นอกห้องเรียนหลังเลิกเรียนนางสาว ง. จะอยู่ทำงานกลุ่มกับเพื่อนบ้างถ้าใช้เวลาไม่นานนัก เป็นคนพูดเก่ง ใช้น้ำเสียงพูดสุภาพอ่อนโยน มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสว่าจริง

ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น นางสาว ง. พุดจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความร่วมมือกับเพื่อน และครู สนใจถามคำถามเมื่อสั่งงาน แต่ในบางครั้งก็ต้องให้อาจารย์อธิบายซ้ำ

2.การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

2.1การสัมภาษณ์นางสาว ง. จำนวน 6 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษาและสำนักหอสมุดกลาง นางสาว ง. อาศัยอยู่กับญาติและมารดา มีพี่ชาย 1 คน และน้องชาย 1 คน นางสาว ง. เป็นคนกลาง มีบ้านเป็นของตนเอง เป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น 2 คูหา นางสาว ง. มีห้องเป็นของตัวเอง โดยชั้นล่างของบ้านใช้เป็นร้านรับซื้อของใช้แล้ว มีบิดามารดา และพี่ชาย เป็นผู้ทำงานในร้าน ส่วนนางสาว ง. และน้องชาย จะช่วยงานในร้านบ้างหลังจากเลิกเรียน หรือในวันหยุด บิดาและมารดาเรียนจบในชั้นประถมศึกษา บิดาเป็นคนดูมากกับลูก ๆ ทุกคน แต่ถ้าเป็นคนอื่นจะใจดีและโอบอ้อมอารีมาก บิดาเป็นคนชอบพูดประชดประชันกับลูก ๆ ทุกคน นางสาว ง. เคยถามมารดาว่า ปฏิบัติกับลูกคนอื่น แตกต่างกันมาก จนทำให้บางทีลูก ๆ น้อยใจเกี่ยวกับการแสดงการปฏิบัติตัวของบิดา มารดาอธิบายว่าบิดากลัวลูก ๆ จะได้ใจไม่เกรงกลัวตน ส่วนมารดาเป็นคนอารมณ์อ่อนไหว เปลี่ยนแปลงค่อนข้างง่าย โกรธง่ายหายเร็ว และมารดาจะเป็นผู้ที่จัดการส่วนต่าง ๆ ภายในบ้านไม่ว่าจะเป็นงานบ้านหรืองานที่ร้าน นางสาว ง. จะช่วยงานบ้าน หลาย ๆ อย่างถ้ามีเวลว่าง หลังจากการเรียนหนังสือในบ้านจะมีกฎระเบียบมาก และทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม โดยบิดาจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ มารดาอยากจะให้นางสาว ง. เรียนให้สูง ๆ รับผิดชอบชีวิตตนเองได้

2.2การสัมภาษณ์ผู้ปกครองเป็นนางสาว จำนวน 1 ครั้งเมื่อไปเยี่ยมบ้าน แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ง. ไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องเรียนมากนัก ชอบทำงานเวลากลางคืน การเลือกเรียนจะตามใจให้เรียนอย่างที่ชอบ นางสาว ง. จะช่วยงานบ้านเล็กๆ น้อย ๆ เท่านั้น ความสัมพันธ์กับบิดาไม่ค่อยดีนัก เพราะบิดาเป็นคนหัวโบราณมากจะไม่ชอบพูดกับลูก ๆ เพราะกลัวได้ใจไม่อยู่ในโอวาท ส่วนมารดาเป็นคนมีอารมณ์อ่อนไหว โกรธง่ายหายเร็ว ไม่ค่อยมีเวลาดูแลนางสาว ง. มากนักเนื่องจากต้องไปมาระหว่างกรุงเทพกับบ้านที่ต่างจังหวัด ส่วนบิดาแทบจะไม่เคยมาเยี่ยมเลย

2.3การสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา ผลการเรียนของนางสาว ง. มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีความตั้งใจเรียนในบางครั้ง แต่ในบางครั้งก็ไม่ตั้งใจเรียน บางครั้งต้องให้อาจารย์ทวงถาม เรื่องการส่งงานให้ตรงเวลา การมอบหมายงานให้ทำ บางครั้งต้องอธิบายหลายครั้งจึงจะเข้าใจ นางสาว ง. กริยามารยาทดี สัมพันธภาพกับเพื่อน ๆ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ เพื่อนไม่ค่อยจะ

ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ของนางสาว ง. เท่าใดนัก เพราะเป็นคนไม่ค่อยเปิดเผย การร่วมกิจกรรมในการเรียน นางสาว ง. จะมีปัญหาเรื่องการกลับบ้านเป็นเวลา ทำให้กิจกรรมหลังเลิกเรียน นางสาว ง. ไม่ค่อยได้เข้าร่วมเท่าใดนัก

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิทชื่อ อนุตรา อัมรานนท์ จำนวน 1 ครั้ง ที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ง. มีบุคลิกภาพที่แสดงออกที่น้อยกว่าอายุจริง เป็นคนมีน้ำใจดี เป็นห่วงเพื่อนในเรื่องการเรียน การช่วยเหลือในการทำงานกลุ่ม เป็นพิถีพิถันในเรื่องการแต่งตัวมาก รูปร่างหน้าตาดี เป็นที่สนใจกับบุคคลที่พบเห็น ที่บ้านนางสาว ง. จะเข้มงวดมากในเรื่องการกลับบ้านให้เป็นเวลา จนทำให้บางครั้งไม่ได้ทำกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน

3. จากการศึกษาบ้าน

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้ง ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2544 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและนางสาว

3.1 สังเกตพบว่า นางสาว ง อาศัยอยู่กับย่าและน้าสาว ลักษณะบ้านเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น มีห้องส่วนตัวของนางสาว ง อยู่ที่ชั้น 2 ภายนอกรอบบ้านมีที่จอดรถไม่กว้างนัก ในบ้านมีคนอาศัยทั้งหมด 5 คน ชั้นล่างจัดเป็นห้องรับแขกมีเนื้อที่ไม่มากแบ่งช่วงหลังบ้านเป็นโต๊ะอาหารและครัว ภายในห้องครัวจัดไว้เป็นระเบียบติดการจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าที่ควร น่าจะเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยในบ้าน ในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกและเครื่องใช้ไฟฟ้าครบครันได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

3.2 การสัมภาษณ์ พบว่าระหว่างการสนทนา นางสาว ง จะคอยฟัง และพูดแทรกขึ้นมาในบางครั้ง โดยผู้ที่ตอบคำถามส่วนใหญ่จะเป็นน้าสาว สำหรับวันที่ไปเยี่ยมบ้านนั้น มารดาไม่ได้อยู่ที่บ้านทำให้ไม่ค่อยได้ดูแลนางสาว ง อย่างใกล้ชิด

จากการเยี่ยมบ้านพอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยเป็นชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่มาก ภายในบ้านมีความเป็นระเบียบพอใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างนางสาว ง กับบุคคลในบ้านเป็นแบบเป็นเอกเทศให้อิสระพอควร ในการตัดสินใจ ยกเว้นในเรื่องการกลับบ้านให้ตรงเวลา นางสาว ง เป็นคนที่มีความคิดเป็นของตนเองสูง ต้องการอิสระในการเสนอความคิดเห็น ช่วยงานบ้างเล็กน้อย แต่ไม่มีหน้าที่โดยตรง นางสาว ง ไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกับบิดาเท่าที่ควร

4. อัตชีวประวัติ

อัตชีวประวัติ ทราบว่า นางสาว ง. เกิดในครอบครัวขนาดกลางที่ประกอบไปด้วย บิดา มารดา พี่ชาย 1 คน น้องชาย 1 คน และนางสาว ง. รวมสมาชิกทั้งหมดมี 5 คน จากการวิเคราะห์

4.1 ชีวิตในวัยเยาว์ของนางสาว ง. ครอบครัวมีฐานะยากจน แม่เป็นคนทำงานหนักเพื่อที่จะส่งให้ลูกเรียนหนังสือ จะอยู่กับมารดาจนถึง 4 ขวบ ย้ายไปอยู่ที่ราชบุรี จะกลับบ้านไปหาพ่อเดือนละครั้ง น้าสาวจะเป็นคนเลี้ยงดูมากกว่าคนในครอบครัว

4.2 ชีวิตปัจจุบันของนางสาว ง. พบว่า มีความตั้งใจที่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยปัจจุบัน และเป็นวิชาเอกที่อยากเรียน

4.3 ชีวิตในอนาคตของนางสาว ง. พบว่า อยากที่จะรับราชการ จะได้เป็นครูเต็มตัว อยากสอนเด็กจะได้ทำงานแล้วมีเงินมาเลี้ยงดูย่าต่อนแก่ ไม่อยากให้ย่าทำงานต่อนแก่

การวิเคราะห์ในอัตชีวประวัติพบว่า นางสาว ง. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัวมากที่สุด คือ ความใกล้ชิดระหว่างนางสาว ง. กับบิดามารดา

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม ถึง 9 กุมภาพันธ์ 2544 จะตื่นนอนตอนเช้าไปเรียนหนังสือ ที่มหาวิทยาลัย การเรียนนาเบือในวิชาจิตวิทยา กลับถึงบ้านตอนเย็น บางวันก็ดึก ที่บ้านจะเป็นห่วงเพราะบางครั้งไม่ได้อธิบาย แล้วจึงเข้านอน ในวันหยุดหลังจากทำภาระกิจส่วนตัวแล้ว จะทำการบ้านและทำธุระให้ย่า ฟังเพลงก่อนเข้านอน

จากบันทึกประจำวันพบว่า นางสาว ง. เป็นเด็กที่สนใจเรียน ช่วยเหลืองานที่บ้าน ดูแลรับผิดชอบตนเอง

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติการทำสังคมมิติ สถานการณ์ การไปเที่ยวเกาะสมุยจากสมาชิก 20 คนในกลุ่มปรากฏว่าในสถานการณ์ดังกล่าว นางสาว ค เป็น rejectee คือนางสาว ค ไม่ได้ถูกเลือก จากใครเลยในอันดับที่ 1 และ 2 ไม่ได้รับเลือกจากกลุ่มเลย เพราะเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในกลุ่มแต่บุคคลนั้นยังเลือกสมาชิกในกลุ่ม

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถามกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นางสาว ง. อาศัยอยู่กับ มารดา และย่า มีพี่ชาย 1 คนและน้องชาย 1 คน พี่ชายอาศัยอยู่กับบิดาที่ต่างจังหวัด บิดาประกอบอาชีพรับซื้อของเก่า มารดาช่วยงานบิดาและเป็นแม่บ้าน นางสาว ง. ได้รับเงินค่าใช้จายจากมารดาประมาณวันละ 100 บาท นางสาว ง. มีสุขภาพดีพอใช้ ไม่เคยเจ็บป่วยเป็นโรคร้ายแรง มีโรคกระเพาะที่เคยเป็นมาตั้งแต่อายุ 9 ปี ไม่เคยรับการตรวจสุขภาพประจำปีมาก่อน นางสาว ง. มีบ้านที่อยู่เป็นของตัวเอง ในด้านสังคม ชอบดูภาพยนตร์บ่อยและชอบอ่านหนังสือประเภทผจญภัย, วิทยาศาสตร์ ชอบเล่นกีฬากลางแจ้งบางครั้ง กีฬาที่เล่นได้แก่ วอลเลย์บอล, แร้บบอล กีฬาในร่มที่ชอบได้แก่ วาโยน้ำ งานอดิเรกของนางสาว ง. ได้แก่ วาดรูป ฟังเพลง ในด้านการศึกษาพบว่า นางสาว ง. ได้ทำตารางกำหนดการดูหนังสือและใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือวันละ 6 ชั่วโมง และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และการทำสมาธิในการดูหนังสือของนางสาว ง. ทำได้ยาก ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ในอนาคตนางสาว ง. ต้องการมีอาชีพเป็นครูสอนศิลปะ โดยที่บิดาและมารดาไม่ได้กำหนดการประกอบอาชีพของนางสาว ง. นอกจากนั้น นางสาว ง. มีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านว่า เอาใจใส่ดูแลอย่างดี มีระเบียบกฎเกณฑ์มากพอสมควร

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า นางสาว ง. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่าเป็นคนขี้เกียจ มีจุดหมายในชีวิตคือ จบปริญญาโท ทำงานที่ดี รู้สึกกลัวเมื่อผู้คนไม่สนใจตนและจะโกรธเมื่อถูกหลอกลวง ไม่สบายใจเมื่อทำอะไรไม่ได้ตั้งใจ คิดว่าตนเอง เอาแต่ใจตนและคนอื่นคิดว่าตนน้อยใจ และวุ่นวาย กังวลเมื่อทำอะไรไม่ได้ตามที่คิด ไม่ชอบคนที่เห็นแก่ตัว นางสาว ง. พยายามที่จะทำในสิ่งที่หวังไว้ให้สำเร็จ และภูมิใจความเป็นเพื่อนที่ดีของตนเอง เมื่อนางสาว ง. ต้องแข่งขันกับผู้อื่น นางสาว ง. จะไม่แข่ง

7.3 แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

แบบสอบถามใครเอ่ย พบว่า นางสาว ง. ชอบเรียกร้องความสนใจจากเพื่อน และแยกตัว ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ตูมีอาการเศร้า

8.แบบทดสอบ

แบบทดสอบ ปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดรูปคน พบว่า นางสาว ง. เป็นคน คิดมาก เก็บกด ประเมินค่ามากกว่าความเป็นจริง พึ่งพาผู้อื่นมีความขัดแย้งในตนเอง

8.2แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า นางสาว ง. ก้าวร้าว ขาดความไม่แน่นอน ขาดการตัดสินใจที่ดี ไม่มั่นคง ไม่ยอมเสียเปรียบผู้อื่น สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ค่อยดี

8.3แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House – Tree – Person Test)

จากผลการทดสอบด้วยแบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า นางสาว ง. ขาดความใกล้ชิดระหว่าง มารดาและบิดา ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบิดาไม่ดี ขาดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบิดา ใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา อยากที่จะมีสัมพันธภาพกับคนในบ้าน ยึดตนเป็นศูนย์กลาง

8.4แบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า นางสาว ง. มีปัญหาด้านบิดา และมีแนวโน้มในด้านมารดา ครอบครัว ความกลัว และเป้าหมาย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.4.1ด้านบิดา นางสาว ง. รู้สึกว่าบิดาไม่สนใจตนเอง และไม่เข้าใจตนเอง และ เพียงแต่ใช้วาจาสุภาพ และไม่ควาจดนางสาว ง. ร้องให้ บิดาของนางสาว ง. เป็นคนเงียบขรึม ชอบพูดประชดประชัน ทำให้นางสาว ง. ไม่ค่อยได้พูดจากับบิดาและถ้าพูดกันแต่ละครั้งก็จะทำให้โกรธกัน

8.4.2ด้านมารดา นางสาว ง.กับมารดารักกันดีแต่บางครั้งก็ไม่ฟังเหตุผลเอาแต่ใจ และไม่ชอบที่นางสาว ง. ได้เถียงแย้งอะไรที่ไม่ตรงกัน

8.4.3ด้านครอบครัวนางสาว ง. คิดว่าตึงกฎเกณฑ์มาก และรู้สึกว่าตนเป็นคนผิดเสมอ

8.4.4ด้านความกลัวนางสาว ง. กลัวคนโรคจิตมากเพราะเจอบ่อย และเมื่อมีความกลัวจะบังคับให้หนีไปอยู่คนเดียว

8.4.5ด้านเป้าหมาย นางสาว ง. ต้องความเข้าใจจนเป็นกำลังใจตลอดเวลา และจะมีความสุขถ้าครอบครัวให้ออกาสพูดบ้าง

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60 , 28 พบว่า นางสาว ง. ได้คะแนน 21 , 4 ตามลำดับ จากการตอบแบบทดสอบ ทำให้ทราบว่านางสาว ง. มีปัญหาในด้านสุขภาพร่างกาย มีความกังวล การตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน

9.ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมปีการศึกษา 2542-2543 ของนางสาว ง. อยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยสะสม

2.4

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 9 เทคนิคดังกล่าววินิจฉัยได้ว่า นางสาว ง. มีสัมพันธภาพในครอบครัวจากสาเหตุดังนี้

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 9 เทคนิคดังกล่าว วิจัยได้ว่า นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จากสาเหตุดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ง. ดังต่อไปนี้ พี่พาคู่หนึ่ง มีความวิตกกังวล ตีอกมาก น้อยใจ แยกตัวถูกชักจูงได้ง่าย มีพฤติกรรมการเรียนรู้ค่อนข้างช้า ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จึงเป็นผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

1.2 สุขภาพจิต

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต พบว่า นางสาว ง. มีสุขภาพจิตบกพร่อง จากการตอบแบบสอบถาม นางสาว ง. มีความวิตกกังวล มีอาการ ซึมเศร้า ทั้งนี้เนื่องมาจาก ในด้านสุขภาพร่างกาย ความกังวล การตัดสินใจ เนื่องจากใกล้สอบและปัญหากับบิดา จึงเป็นผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2. สาเหตุตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมด้านครอบครัวมีดังนี้

2.1 สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ของนางสาว ง. เป็นปกติ บิดามารดาไม่เคยมีปัญหาในการดำเนินชีวิตสมรส หรือ มีครอบครัวอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของนางสาว ง. อยู่ในระดับปานกลาง มีความเป็นอยู่ในระดับดี สามารถสนับสนุนการเรียนและการใช้จ่ายของนางสาว ง. ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.3 อาชีพของบิดามารดา ของนางสาว ง. ทำอาชีพค้าขาย บิดามารดาอยู่ต่างจังหวัด จะเจอบิดาเมื่อวันเสาร์อาทิตย์ หรือ บิดาภาคเรียน บิดาแทบจะไม่เคยมาเยี่ยมนางสาว ง. เลย เพราะร้านจะเปิดทุกวัน ประกอบกับมารดาจะไปกลับระหว่างกรุงเทพกับราชบุรีเป็นประจำ ทำให้นางสาว ง. ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดาอย่างเต็มที่ จึงเป็นผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.4 การศึกษาของบิดามารดาของนางสาว ง. อยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้ความสนใจในการอบรมเลี้ยงดู บิดามารดาไม่สามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องการศึกษาและเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ บิดาไม่มีเวลาให้ความสนใจความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปของนางสาว ง. จึงเป็นผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ของนางสาว ง. เป็นอาคารพาณิชย์อยู่ในเขตชุมชนค่อนข้างมีคนอาศัยมาก ประกอบกับมีผู้อยู่อาศัยและสัญจรค่อนข้างมาก และเป็นร้านค้า บิดารของนางสาว ง. จะพูดจาดีและมีธรรมาศัยดี กับบุคคลรอบข้างยกเว้น บุตรของตน จึงเป็นผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6 ด้านสัมพันธภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อ ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ง. ดังต่อไปนี้

2.6.1 นิสิตกับบิดามารดา นางสาว ง. อยู่ที่กรุงเทพจะกลับราชบุรีเฉพาะเสาร์อาทิตย์ และ

ปิดภาคเรียน ทำให้ไม่ค่อยได้พบเจอบิดาและบิดาแทบจะไม่เคยมาเยี่ยมนางสาว ง. เลย และบิดาจะมีธยายัยดีกับบุคคลรอบข้างและญาติพี่น้อง แต่จะปฏิบัติกับบุตรเจียมและจะพูดประชดประชันนางสาว ง. อยู่เป็นประจำ ทำให้ขาดการสื่อสารต่อกัน ประกอบกับมารดาจะไปกลับกรุงเทพ-ราชบุรีตลอด ทำให้ขาดการเอาใจใส่ดูแล จึงส่งผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 นิสิตรักที่ห้องนางสาว ง. จะเป็นไปด้วยดี นางสาว ง. กับน้องชายจะสนิทกันมากพอสมควร สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือและปรึกษากันในเรื่องต่าง ๆ ได้ ย่าจะให้ความรักและเอาใจใส่ รวมทั้งนำสาวจะดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเรื่องการกลับจากเรียนให้ตรงเวลา เพราะเป็นห่วงในสวัสดิภาพของนางสาว ง. ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ นางสาว ง. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟังเหตุผล เพื่อให้นางสาว ง. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาดตนเองในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่านางสาว ง. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจนางสาว ง. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นางสาว ง. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะทำให้นางสาว ง. สามารถพัฒนาดตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์แนะแนวจากช่วงกลปทุมวัน และอาจารย์ที่ปรึกษา ได้มีมติในที่ประชุมโดยมีข้อเสนอแนะให้ นางสาว ง. เข้าใจและยอมรับในปัญหาที่เกิดขึ้นและมีทางออกสำหรับทุกปัญหา สิ่งที่เกิดทำให้เหตุผลและความหวังดีเสมอ ให้นางสาว ง. มองโลกในแง่ดี เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และให้นางสาว ง. เพิ่มความเอาใจใส่ในการเรียนมากขึ้น อาจารย์ในภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษาจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไขปัญหาลักษณะภาพในครอบครัวเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นางสาว ง. มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของนางสาว ง. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า สาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้านางสาว ง. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้ ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหากนางสาว ง. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแล

เอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้นางสาว ง. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์นางสาว ง. สรุปได้ว่านางสาว ง. มีสัมพันธภาพในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณี การตอบแบบสอบถามของนางสาว ง. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนและหลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่า ผลคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังเพิ่มขึ้นจากเดิมในด้านสัมพันธภาพนิตกับพ่อแม่ (ดังตารางในหน้า 110)

สรุปข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนางสาว ง. มีดังนี้

นางสาว ง. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนรู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับนางสาว ง. มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ ประธานร่างหลักสูตรหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษานางสาว ง. ต่อไป ดังนี้

ผู้ที่ศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในนางสาว ง. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนางสาว ง. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นางสาว ง. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษารายที่ 5 นาย จ. (ระยะเวลาตั้งแต่ 15 พฤศจิกายน ถึง 28 กุมภาพันธ์)

ลักษณะโดยทั่วไป นาย จ. เป็นชายไทยวัย 21 ปี ผิวขาว รูปร่างสูง สมส่วน ผมหักโสก สั้น นัยน์ตาโตสีดำ ใบหน้ายาว ผิวหน้าเรียบ แต่งกายสะอาด ใส่เสื้อปล่อยชายตลอดเวลา บางครั้งผมจะเปียกน้ำอยู่ตลอด พุดจาสุภาพ พุดน้อย ยิ้มเก่ง เดินตัวตรง รวดเร็ว

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนวิชาในเอกทัศนศิลป์ศึกษา เป็นเวลา 30 นาที จำนวนอย่างละ 1 ครั้ง พบว่า นาย จ. เป็นคน พูดน้อย พูดจาสุภาพ ใช้น้ำเสียงนุ่มนวล แยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อนในบางครั้งลุกไปห้องน้ำบ่อยครั้งและกลับมาพร้อมกันผมที่เปียกน้ำ สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนพูดจาเสียงค่อนข้างดัง มีความรับผิดชอบในการส่งงานที่ได้รับมอบหมายทันตามเวลา ตั้งใจฟังอาจารย์สอน ร่วมทำกิจกรรมกับอาจารย์และเพื่อนทั้งในและนอกชั้นเรียนดี

2. การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 สัมภาษณ์นาย จ. ทราบว่า นาย จ. อาศัยอยู่กับบิดามารดา เป็นบุตรชายคนเดียว มีน้องสาวบุญธรรม 1 คน อายุ 5 ปี อยู่บ้านของตนเอง เป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น โดยชั้นล่างเปิดเป็นร้านเสริมสวย บิดาช่วยมารดาที่ร้าน แต่จะไม่มีหน้าที่อะไร อยู่บ้านเฉย ๆ ทำให้นาย จ. ไม่พอใจบิดาที่ไม่ทำงาน และในบางครั้งเล่นการพนันฟุตบอลบ้าง และนาย จ. จะไม่พยายามพูดกับบิดาเพราะไม่พอใจที่บิดาไม่เป็นตัวอย่างที่ดี และบิดาเป็นคนอารมณ์ร้อนเคยมีปัญหาทะเลาะกับลูกค้ามีครั้งที่เปิดร้านอาหาร ปัจจุบันมารดาจะเป็นผู้ที่ทำงานภายในบ้านคนเดียว นาย จ. จึงตัดสินใจในการทำงานพิเศษหารายได้ช่วยเหลือทางบ้าน โดยไปทำงานเป็นพนักงานขายในร้านยาและเครื่องสำอาง ที่ห้างสรรพสินค้าชั้นนำแห่งหนึ่ง โดยการไปทำงานเป็นพนักงานขาย นาย จ. มิได้บอกมารดาหรือบิดาเลย ทำให้เมื่อมารดาพบความจริงโดยมีเพื่อนบ้านและลูกค้าที่มาใช้บริการมาเล่าให้ฟังมารดาจึงสอบถามความเป็นจริงและอยากที่จะให้นาย จ. เลิกทำงานเพราะเป็นห่วงเรื่องการเรียน กลัวจะเรียนไม่ได้ดีเช่นเดิม เพราะทางบ้านไม่ได้มีปัญหาเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ แต่อย่างไร นาย จ. พยายามที่จะพิสูจน์ตนเองว่าทุกคนต้องทำงาน ในการดำรงชีพมิได้พึ่งพาผู้อื่น นาย จ. มีความตั้งใจที่จะเรียนให้สูง ๆ เพื่อที่จะรับผิดชอบครอบครัวในอนาคต

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง แสดงความคิดเห็นว่า นาย จ. มีความขยัน อดทน บางครั้งมีการแสดงออกทางบุคลิกภาพทางเพศไม่เต็มที่นัก มารดาต้องการให้นาย จ. มีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง และเรียนให้ดี นาย จ. จะช่วยเหลืองานบ้านเกือบทุก ๆ อย่าง ที่มีเวลา จะเชื่อฟังมารดาดี แต่จะพูดจากับบิดาน้อยมาก ถ้านาย จ. มีเรื่องราวต่าง ๆ ก็จะไม่ปรึกษาหารือกับมารดาเท่าใดนัก จะตัดสินใจด้วยตนเองเป็นส่วนมาก เช่น ในการไปทำงานพิเศษที่ร้านขายยา มารดาก็จะทราบจากผู้ที่ไปพบเจอนาย จ. ที่ร้านดังกล่าว แล้วมาบอกมารดาทำให้มารดาน้อยใจและไม่ค่อยจะพอใจนัก เพราะว่าทางบ้านไม่ได้มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และกลัวว่าจะกระทบกระเทือนต่อการเรียน กลับบ้านไม่เป็นเวลา ร่างกายชุดโรคม มารดาอยากที่จะให้นาย จ. ทำงานที่เข้มแข็งสมชายมากกว่างานดังกล่าว มารดาของนาย จ. จะพยายามที่จะให้นาย จ. เรียนหนังสือให้สูงที่สุดเท่าที่ต้องการ แล้วหวังให้นาย จ. เรียนจบระดับปริญญาตรีแล้วไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ โดยแล้วแต่ความสมัครใจ

2.3 สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา แสดงความคิดเห็นว่า นาย จ. เป็นคนพูดน้อย พูดจาสุภาพเรียบร้อย ไม่มีปัญหาเรื่องการเรียน ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี จะมาชั้นเรียนสายบ้าง ชอบเข้าหาผู้ใหญ่ ให้ความช่วยเหลืองานอาจารย์ดี มีความจริงใจ ชอบเข้าหาผู้ใหญ่ เหม่อลอยในชั้นเรียนบ้างในบางครั้ง ผลการเรียนลดลง และความสนใจในการเรียนน้อยลง เพราะไปทำงานพิเศษทำให้ นาย จ. มีความคิดเป็นของตัวเอง เชื้อมั่นในตนเองสูง

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท แสดงความคิดเห็นว่า นาย จ. เป็นคนชอบช่วยเหลือเพื่อน ชอบที่จะนำสิ่งของต่าง ๆ มาให้เพื่อน มีปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อน ๆ สามารถที่จะไปปรึกษาได้ แต่ไม่ค่อยจะเปิดเผยเรื่องราวของตนเองเท่าใดนัก เป็นคนคิดมากแต่จะไม่พูด บางครั้งจะหมกมุ่นเรื่องเพศค่อนข้างมาก นาย จ.

เป็นคนรักเด็กเล็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กที่หน้าตาดี นาย จ. จะเป็นคนที่รู้จักใช้เงินและประหยัด ไม่สนใจที่จะแต่งกายหรือทำตัวเองให้ดูดี

3. การเยี่ยมบ้าน

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้งในวันที่ 21 ธันวาคม 2543 ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและมารดาดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่า สถานที่พักอยู่ในบริเวณเขตชุมชน ไม่ห่างจากถนนหลักเส้นใหญ่ หน้าบ้านจะติดถนน มีคนเดินไปมาขวักไขว่ตลอดเวลา บ้านเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น ชั้นล่างเปิดเป็นร้านเสริมสวย ตกแต่งดูสะอาดตา ขนาดความกว้างของอาคารประมาณ 4 เมตร ชั้นล่างเป็นร้านเสริมสวย ชั้นที่ 2 เป็นห้องของบิดามารดาและห้องส่วนตัวของนาย จ. ชั้นที่ 3 จะเป็นห้องพักของพนักงานในร้านบางคน ภายในบ้านจะมีเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ครบครัน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องปรับอากาศ ฯลฯ ห้องส่วนตัวของนาย จ. อยู่บริเวณชั้น 2 ภายในห้องพักสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย บริเวณที่อยู่มีเสียงรบกวนบ้าง เพราะเป็นเขตชุมชน มีทั้งคนและรถยนต์สัญจรไปมาตลอดเวลา

3.2 การสัมภาษณ์ พบว่า ในการสนทนา นาย จ. พูดน้อยและตอบคำถามเมื่อถามคำถาม มารดาจะพูดคุยนานที่สุด บิดาไม่อยู่บ้านตอนที่ผู้ทำการศึกษาไปเยี่ยมบ้าน ภาระต่าง ๆ ภายในบ้านมารดาจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด นาย จ. จะช่วยงานบ้านเมื่อมีเวลาว่าง

การเยี่ยมบ้านครั้งนั้นพอจะสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยมีความสะดวกสบาย มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ถูกสุขลักษณะ ความสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกที่อยู่อาศัยด้วยกัน ระหว่างมารดา นาย จ. และน้องสาว เป็นไปด้วยดี ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนาย จ. กับบิดา ไม่ค่อยดีนัก เพราะจะไม่ค่อยพูดจากันเลย เนื่องจากนาย จ. ไม่พอใจที่บิดาไม่ทำงาน นาย จ. จะช่วยเหลืองานที่บ้านอย่างเต็มที่ เมื่อมีเวลาว่างจากการบ้านและทำงานพิเศษ นาย จ. มีปัญหาเรื่องสัมพันธ์ภาพกับบิดา เพราะขาดการสื่อสารต่อกัน

4. อัตชีวประวัติ

อัตชีวประวัตินาย จ. เกิดในครอบครัวไทย ขนาดเล็กประกอบด้วยบิดา มารดา นาย จ. และน้องสาวบุญธรรม รวมสมาชิกทั้งหมด 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพอสรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในวัยเยาว์พบว่า นาย จ. เป็นเด็กดื้อเงียบ อยู่คนเดียวไม่มีพี่น้อง ไม่ค่อยมีเพื่อน ถูกแม่ตีเป็นประจำ

4.2 ชีวิตในปัจจุบัน พบว่า นาย จ. พยายามที่จะช่วยเหลือที่บ้านโดยซื้อของถูก

4.3 ในอนาคตพบว่า นาย จ. ไม่ได้เขียน

การวิเคราะห์อัตชีวประวัติของนาย จ. จุดที่เป็นข้อน่าสังเกตที่น่าจะเป็นปัญหามากที่สุดคืออนาคต ไม่มีการคาดหวัง และชีวิตในวัยเด็กมีความทรงจำแต่เรื่องไม่ดี

5. บันทึกประจำวัน

บันทึกประจำวันของนาย จ. เป็นการเขียนสั้นมากใช้เขียนลงในโปสการ์ดที่แจกฟรี บรรยายความรู้สึกต่าง ๆ ที่พบในวันนั้น นาย จ. ไม่ได้เขียนรายละเอียด มีเรื่องการทำงาน และมาเรียนหนังสือ ไม่ได้บรรยายเรื่องเกี่ยวกับทางบ้านมากนัก

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ สถานการณ์ การไปเที่ยวเกาะสมุยปรากฏว่าในสถานการณ์ดังกล่าว นาย จ. ไม่ได้เป็นทั้ง star และ rejectee นาย จ. ถูกเลือก ในอันดับที่ 2 จากสมาชิกในกลุ่ม นาย จ. มีบทบาทเป็น Neciettee

คือบุคคลที่ได้รับเลือกจากเพื่อนเพียงเล็กน้อยและบุคคลนั้นมักจะอยู่ห่างไกลจากสมาชิกคนอื่น แสดงให้เห็นว่า นาย จ. ได้รับความสนใจจากเพื่อนบ้าง

7.แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นาย จ. อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา มีบ้านเป็นของตนเอง มารดาประกอบอาชีพเสริมสวย บิดาไม่ได้ประกอบอาชีพจะช่วยเหลือมารดาบ้าง แต่ไม่มีหน้าที่อะไร นาย จ. มีน้องสาวบุญธรรมอายุ 5 ปี นาย จ. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายประจำวันประมาณวันละ 100 บาท นาย จ. มีสุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัว เคยตรวจสุขภาพประจำปี ในด้านสังคมพบว่า นาย จ. ได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง นาย จ. ชอบฟังวิทยุเป็นประจำ แต่ไม่เคยดูโทรทัศน์และภาพยนตร์เลย ชอบอ่านหนังสือประเภทลึกลับ และ ตลกขบขัน และจะอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ นาย จ. ไม่ชอบเล่นกีฬากลางแจ้งเลย จะชอบเล่นวอลเลย์บอลในร่ม นาย จ. ชอบร้องเพลงมาก เพลงที่ร้องจะเป็นเพลงลูกทุ่ง และนาย จ. ทำงานพิเศษหารายได้ส่วนตัว งานอดิเรกของนาย จ. ได้แก่ การนอนและฟังเพลง ในด้านการศึกษาพบว่า นาย จ. ไม่ได้ทำตารางกำหนดเวลาดูหนังสือ และพยายามที่จะให้ตนเองมีสมาธิในการดูหนังสือได้ยาก นาย จ. ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง บิดาและมารดามีได้กำหนดในการประกอบอาชีพ นาย จ. ต้องการมีอาชีพเป็นครูสอนศิลปะเด็ก ความรู้สึกของนาย จ. ที่มีต่อความเป็นอยู่ทางบ้านที่ได้ช่วยเหลือมารดา และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า นาย จ. คิดว่าสิ่งที่ผู้อื่นชอบตนเองคือการเสียสละ นาย จ. ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต และโกรธเมื่อถูกดูถูก ไม่สบายใจเมื่อทำให้คนที่ตนรักเสียใจ คนรอบข้าง มักคิดว่านาย จ. เป็นคนนอกตัญญู นาย จ. จะมีความสุขเมื่อได้พบกับสิ่งที่ต้องการ นาย จ. ไม่สามารถวางใจได้ และประหม่าเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ ชอบที่จะอยู่กับเด็ก กังวลเกี่ยวกับความตาย และคาดหวังอนาคตของนาย จ. ยังมาไม่ถึง ไม่ชอบคนเห็นแก่ตัว ชอบคนที่จริงใจและตลก และนาย จ. พยายามที่จะแบ่งเวลาให้เป็น ภูมิใจในความคิดของตนเอง นาย จ. ไม่ชอบการแข่งขัน และจะเป็นผู้ยอมให้ผ่านไปก่อนหรือไม่แข่งขันด้วย

7.3 แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

แบบสอบถาม “ใครเอ่ย” พบว่า นาย จ. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ดังนี้ เป็นผู้ที่มีอาการเศร้า เป็นผู้ที่สนุกแจ่มใส แยกตัวออกจากเพื่อน เป็นผู้ที่เจี๊ยบขี้น จากแบบสอบถามคำตอบที่ได้มีความขัดแย้งกัน

8.แบบทดสอบ

8.1แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า นาย จ. มีลักษณะความเบี่ยงเบนทางเพศ คิดมาก หวาดระแวง หมกมุ่นในเรื่องเพศ ขาดความมั่นคง มีความสนใจในตนเองมาก

8.2แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า นาย จ. มีความสนใจในตนเอง มีการวางแผนในตนเอง มีความก้าวร้าว อารมณ์อ่อนไหว คือ เจี๊ยบ หวาดระแวง ถดถอย ไม่ถูกชักจูงจากคนอื่นได้ง่าย เป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี

8.3แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House – Tree – Person Test)0

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า นาย จ.ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สนใจที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น

8.4แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้านซึ่งได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อรวมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่านาย จ. มีปัญหาทางด้านบิดาและมารดา และมีแนวโน้มของปัญหาในด้านครอบครัวด้วย

8.4.1 ด้านบิดานาย จ. รู้สึกว่าบิดาของตนไม่ทำอะไรเลย และต้องการให้บิดาขยัน เอาภาระงาน ไม่ชี้แจง นาย จ. และบิดาไม่พูดจา

8.4.2 ด้านมารดา นาย จ. คิดว่ามารดาไม่ค่อยสนใจตนเอง และนาย จ.กับมารดาจะโกรธกันและตีกันเป็นประจำ

8.4.3 ด้านครอบครัว นาย จ.เปรียบเทียบครอบครัวตนเองกับครอบครัวอื่นว่าครอบครัวตนเองมีปัญหา และในความคิดของที่บ้านนาย จ.คิดว่านาย จ.เป็นคนไม่เอาไหน

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60ปรากฏผลว่า นาย จ. มีสุขภาพจิตปกติ

9.ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสมของนาย จ ทั้ง 2 ปีพบว่ามีการเรียนในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยสะสมที่ 2.63

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 8 เทคนิคดังกล่าววินิจฉัยได้ว่า นาย จ. มีสัมพันธภาพในครอบครัวจากสาเหตุดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่างๆ มีผลสอดคล้องกันว่า นาย จ มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมคือ ตื้อเงียบ หงุดหงิดในเรื่องเพศ ขาดความมั่นคง หวาดระแวง ถดถอย มีลักษณะเบี่ยงเบนทางเพศ วิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว

1.2 สภาพสุขภาพจิต แบบทดสอบคัดกรองสุขภาพจิต นาย จ. มีสุขภาพจิตปกติ จึงไม่ส่ง ผลต่อ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนาย จ.

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมด้านครอบครัว มีดังนี้

2.1. สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ของนาย จ เป็นปกติ บิดาหรือมารดา ไม่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตสมรสหรือมีครอบครัวอื่น ๆ ดังนั้นสถานภาพสมรสของบิดามารดาจึงไม่ส่งผลให้นาย จ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัวนาย จ. มีฐานะอยู่ในระดับดีปานกลางและสามารถสนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายและการศึกษาให้นาย จ โดยที่มารดาเป็นผู้ทำงานหารายได้เพียงคนเดียว แต่สามารถให้ความเป็นอยู่อย่างสบาย ประกอบกับนาย จ. เป็นคนประหยัดมาก ด้วยเหตุดังกล่าว ดังนั้น

ฐานะทางเศรษฐกิจจึงไม่ส่งผลให้นาย จ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.3 อาชีพของบิดามารดา บิดาของนาย จ เคยประกอบอาชีพค้าขายเปิดร้านอาหาร แต่มีปัญหาเกี่ยวกับลูกค้าบ่อยครั้งเลิกจึงทำงานมาหลายปีแล้ว ทำให้นาย จ ไม่พอใจที่มารดาเปิดร้านเสริมสวยทำงานหารายได้เพียงคนเดียว จึงมีปากเสียงกัน แต่บิดาก็ยังไม่ใส่ใจทำงาน เพียงแต่ช่วยงานที่ร้านเสริมสวยเพียงเล็กน้อยมาก ปัจจุบัน นาย จ ใช้วิธีเพิกเฉยกับบิดา โดยพูดจาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงเป็นผลให้นาย จ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.4 การศึกษาของบิดามารดา ของนาย จ อยู่ในระดับปานกลาง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูและให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องส่วนตัวได้ นอกจากนี้ยังให้การเอาใจใส่ในเรื่องความเป็นอยู่และการศึกษาของนาย จ จึงไม่ส่งผลให้นาย จ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.1.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ของนาย จ เป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น อยู่ในเขตชุมชน ชั้นล่างเปิดเป็นร้านเสริมสวย ความเป็นอยู่สะอาดสบาย แต่เนื่องจากมีผู้คนมาใช้บริการตลอดเวลาทำให้บางครั้งมารดาไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่และสนทนากับนาย จ เท่าที่ควร จึงเป็นผลให้นาย จ มีปัญหา สัมพันธภาพในครอบครัว

2.6 ด้านสัมพันธภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถาม และแบบสำรวจ และอัตชีวประวัติ สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อ ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนาย จ. ดังต่อไปนี้

2.6.1 นิสิติดกับบิดามารดา ด้านสัมพันธภาพปัจจุบัน นาย จ จะพูดจากับบิดาน้อยมาก เพราะใช้วิธีเพิกเฉยที่บิดาไม่ยอมทำงานหารายได้ช่วยเหลือมารดา และไม่ทำตัวเป็นผู้นำครอบครัวที่ดี การตัดสินใจงานส่วนใหญ่ นาย จ จะเป็นคนตัดสินใจเพียงลำพัง ไม่ปรึกษามารดา ทำให้มารดาเป็นห่วงและกังวล กลัวที่จะกระทบต่อผลการเรียน จึงเป็นผลให้นาย จ มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 นิสิติดกับพี่น้อง นาย จ มีน้องสาวบุญธรรม 1 คน อายุ 5 ขวบ ด้วยนาย จ เป็นคนรักเด็ก ก่อนที่จะรับน้องสาวเข้ามาเป็นบุตรบุญธรรมมารดาขอความเห็นนาย จ. จึงทำให้ไม่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรงปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ นาย จ 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟังเหตุผล เพื่อให้นาย จ. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาดนเองในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่านาย จ สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจนาย จ. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นาย จ. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะทำให้ นาย จ. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์แนะแนวจากช่วงกลปทุมวัน และอาจารย์ที่ปรึกษา ได้มีมติในที่ประชุมโดยเสนอแนะให้นาย จ. เข้าใจและยอมรับในปัญหาสัมพันธภาพที่เกิดขึ้น มีทัศนคติใหม่เช่นการมองโลกในแง่ดี บิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดสิ่งที่บิดามารดาทำไปเป็นความหวังดีและต้องการพบบิดามารดา เมื่อจะทำสิ่งใดก็ควรจะบอกกล่าวกับบิดามารดาเพื่อให้ท่านรับรู้และเกิดความสบายใจให้นาย จ. สนใจในการเรียนมากขึ้น การทำงานพิเศษไม่ควรจะส่งผลกระทบต่อการเรียน อาจารย์ในภาควิชาจะให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นาย จ. มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของนาย จ. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า สาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้านาย จ. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้ามหากนาย จ. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้นาย จ. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์นาย จ. สรุปได้ว่านาย จ. มีสัมพันธภาพในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณีการตอบแบบสอบถามของนาย จ. พบว่ามีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และปัญหาในด้านสัมพันธภาพนาย จ. กับบิดามารดา หลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่าสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และในด้านสัมพันธภาพระหว่างนาย จ. กับบิดามารดาเพิ่มขึ้น (ดังตารางในหน้า 110)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนาย จ มีดังนี้

นาย จ. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเอง และครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนรู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ ประธานร่างหลักสูตรหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในนาย จ. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนาย จ. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้นาย จ. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษา รายการณ์ให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษารายที่ 6 นางสาว ช. (ระยะเวลาตั้งแต่ 16 พฤศจิกายน 2543 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2544)

ลักษณะทั่วไป นางสาว ช. เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 อายุ 20 ปี ผิวขาว รูปร่างเล็ก นัยน์ตาสีดำ ตาเล็ก ผมตรง ทรงผมไม่หวีเป็นทรงให้เรียบร้อย ใบหน้าค่อนข้างยาวรี มีลิ้นค่อนข้างมาก พูดจาสุภาพ พูดน้อย ยิ้มง่าย เดินไม่ค่อยตรง เชื่องช้า แต่งกายสะอาด

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 9 เทคนิคสามารถสรุปข้อมูลและวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียนในห้องเรียนวิชาวาดภาพ และนอกห้องเรียน จำนวนอย่างละ 1 ครั้ง ละ 30 นาที พบว่า นางสาว ช. สนใจฟังระหว่างอาจารย์อธิบาย บางครั้งเหม่อลอยมองไปนอกหน้าต่างเป็นระยะ หันไปดูและลุกไปเดินดูเพื่อนคนที่อาจารย์กำลังอธิบายการทำงาน ไม่แจ่มใส ไม่กล้าแสดงออกต้องให้อาจารย์เรียกให้ตอบ รับผิดชอบการส่งงานทันเวลาที่กำหนด

ในขณะที่สัมพันธภาพกับเพื่อน นางสาว ช. พูดจาสุภาพ ในการตอบคำถามในการสนทนากับอาจารย์หรือเพื่อนมีการตอบสนองที่ช้ากว่าปกติ ให้ความร่วมมือกับเพื่อนและครูเป็นอย่างดีในการทำงาน กลุ่มและงานห้อง

2. การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 สัมภาษณ์นางสาว ช. อาศัยอยู่กับย่าหลังจากบิดาเสียชีวิต เพราะมารดาแต่งงานใหม่ มีน้องสาว 1 คน มารดาแยกบ้านออกไปอยู่ในละแวกใกล้ ๆ กันมารดาของนางสาว ช. นำน้องสาวไปอยู่ด้วย เพราะน้องสาวเป็นคนหัวอ่อนเชื่อฟังมารดา นางสาว ช. ไปมาหาสู่กับมารดาถ้าย่ามีธุระใช้ไป ที่บ้านของย่าจะมีครอบครัวของอาและลูก ๆ อีก 3 คน เป็นครอบครัวใหญ่ ฐานะของย่าอยู่ในเกณฑ์ดี ขณะที่นางสาว ช. เกิดพร้อมกับปัญหาทางสุขภาพเนื่องจากกระดูกที่ขาของนางสาว ช. มีไม่ครบเหมือนคนปกติและประสบเคยอุบัติเหตุ ทำให้เดินไม่ตรง เป็นสาเหตุให้บิดาและมารดาของนางสาว ช. มีปากเสียงกับเป็นประจำเรื่องปัญหาการเดินทางของนางสาวชเพราะมารดาต้องการให้เดินได้รวดเร็วจึงพยายามบังคับให้นางสาว ช. เดินโดยบางครั้งนางสาว ช. ไม่พร้อมหรือไม่เต็มใจในวัยเด็กนางสาว ช. ถูกส่งไปอยู่กับยาย กลับมาอยู่กับย่าเมื่อโตแล้วเพราะย่ามีฐานะดี ย่ามีกิจการโรงไม้รายได้ดี เมื่อนางสาว ช. มาอยู่กับบ้านย่ากับบิดามารดา เมื่อบิดาหรือย่าไม่อยู่นางสาว

ช.จะถูกมารดาใช้เป็นเครื่องระบายอารมณ์ โดยการทุบตี เมื่อนางสาว ช. ไม่ทำตามในสิ่งที่ต้องการหรือโต้เถียง หรือไม่ทำตามในสิ่งที่มารดาต้องการ เมื่อบิดาเสียชีวิตมารดาบังคับให้เรียกบิดาเสียงว่าพ่อ แต่นางสาว ช. ไม่ยอม ปฏิบัติตามทำให้มารดาไม่พอใจ และทุบตีโดยที่นางสาว ช. ไม่หนีและป้องกันตนเอง ปัจจุบันมารดาไม่ได้ส่งเสียงดังนางสาว ช. จะมียาและปากออดดูแลจัดการการเรียนและเรื่องส่วนตัว นางสาว ช. เล่าว่า เมื่อบิดาอยู่นางสาว ช. มีความสุขและอบอุ่นดี มารดาไม่ยากให้เรียน ทางด้านศิลปะ ทำให้นางสาว ช. หักใจ และมารดาชอบบอกว่า นางสาว ช. เป็นคนโง่ ไม่ให้กำลังใจในการเรียนเลย เพราะมารดามีการศึกษาน้อย ผิดกับยาและปาก ซึ่งสนับสนุนให้นางสาว ช. เรียนหนังสือให้ดีที่สุด และรับผิดชอบตนเองได้

2.2 สัมภาษณ์ผู้ปกครอง แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ช. ก่อนที่บิดาจะเสียชีวิตเป็นคนอารมณ์ดี แต่ในปัจจุบันค่อนข้างโมโหง่าย หงุดหงิด มีความเครียด เจ้าอารมณ์ นางสาว ช. ไม่ได้ใกล้ชิดกับมารดา เพราะแต่งงานใหม่ นางสาว ช. ไม่พอใจที่มารดาแต่งงานใหม่อย่างมาก ทางบ้านได้รับผิดชอบภาระงานบ้าน บ้าง เช่น ซักผ้า ถูบ้าน เพื่อฝึกให้รับผิดชอบ การลงโทษไม่ใช้วิธีรุนแรง จะเข้มงวดเรื่องการกลับบ้าน เพราะสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ไม่ค่อยปลอดภัยเท่าที่ควร ความคาดหวังในอนาคตของนางสาว ช. ย่าจะให้นางสาว ช. เป็นผู้ตัดสินใจเองโดยที่ย่าจะให้คำปรึกษา

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา นางสาว ช. เรียนอยู่ในระดับดีปานกลาง เป็นคนตั้งใจ เรียน มีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ พุดจาสุภาพ ไม่ค่อยแฉ่มใส มีความพยายามในการเรียนสูง เหม่อลอยบางครั้งในช่วงโมโหเรียน บางครั้งแสดงบุคลิกภาพเป็นเด็ก เรียกร้องความสนใจบ้าง พฤติกรรมที่ทำให้อาจารย์ลำบากใจ ได้แก่ การวิ่งมากอดอาจารย์

2.4 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท แสดงความคิดเห็นว่า นางสาว ช. เป็นคนไม่ค่อยแฉ่มใส คิดมาก ชอบแอบร้องไห้ คิดว่าเพื่อนไม่รัก กังวลมาก คิดมากเกินไป ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ชอบช่วยเหลือเพื่อนมาก ถ้าสามารถจะทำได้ มีปัญหาทางครอบครัวมาก สุขภาพไม่ดี มีปัญหาเรื่องการเดิน จะตั้งใจเรียน เฉพาะวิชาที่ชอบ การแบ่งเวลาทำกิจกรรมได้ดี ชอบไปเที่ยวกับเพื่อนมาก

3. การเยี่ยมบ้าน

ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 1 ครั้งในวันที่ 16 มกราคม 2544 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครองมีดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่า สถานที่พักอยู่บริเวณชุมชนใกล้เคียง มีคนสัญจรไปมา ที่บ้านเป็นโรงงาน ไม้ มีพื้นที่กว้างขวาง มีรถจอดหลายคัน เป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้นบ้านของป้าอยู่ฝั่งตรงข้าม ภายนอกมีต้นไม้ขึ้นอยู่ บ้างรอบๆบ้านไม่เป็นระเบียบนัก ภายในบ้าน ไม่ค่อยเป็นระเบียบมีของวางระเกะระกะ มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบ รวมทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม เครื่องปรับอากาศ ฯลฯ นางสาว ช. นอนกับย่า ห้องนอนที่อยู่ชั้นล่างของบ้านบริเวณใกล้ห้องโถง มีเสียงรบกวนจากถนนหน้าบ้านเป็นระยะ

3.2 การสัมภาษณ์พบว่า ในการสนทนา นางสาว ช. ไม่ค่อยพูด จะตอบคำถามเมื่อผู้วิจัยถามเท่านั้น โดยอย่าจะเป็นผู้พูดคุยมากที่สุด

การเยี่ยมบ้านครั้งนี้ พอสรุปได้ว่า สถานที่พัก ไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบ แต่มีความสะดวกสบายจากเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อยู่ด้วยกัน ย่าและป้ากับนางสาว ช. เป็นไปด้วยดี และนางสาว ช. กับครอบครัวของอากีเป็นไปด้วยดี แต่กับมารดาของนางสาว ช. ถ้ามารดามาที่บ้านเมื่อไร นางสาว ช. รู้สึกอึดอัดและกังวลใจอยู่ตลอดเวลา นางสาว ช. จึงมีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวกับมารดา

4. อัตชีวประวัติ

อัตชีวประวัติ ทราบว่า นางสาว ช. เกิดในครอบครัวขนาดใหญ่ ที่ประกอบด้วย ย่า ป้า บิดา มารดา น้องสาว อา และครอบครัว รวมสมาชิก 8 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในวัยเยาว์ของนางสาว ช. ครอบครัวค่อนข้างมีความสุข หลังจากบิดาเสียชีวิต ชีวิตของนางสาว ช. หักเหโดยที่มารดาแต่งงานใหม่ทันที และทำให้นางสาว ช. รับไม่ได้ มีเรื่องโต้เถียงกับมารดา อยู่เป็นประจำ เรื่องให้เรียกบิดาเลี้ยงว่าพ่อ

4.2 ชีวิตปัจจุบัน นางสาว ช. รู้สึกกดดันเรื่องรับน้องที่มหาวิทยาลัยมาก และการทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน

4.3 อนาคต นางสาว ช. อยากที่จะทำงานเกี่ยวกับเบื้องหลังการถ่ายภาพยนตร์ นางสาว ช. ปฏิเสธว่า ทำอาชีพอะไร ก็ต้องทำให้ดีที่สุดและไม่ทำให้ย่าผิดหวัง

วิเคราะห์อัตชีวประวัติของนางสาว ช. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัญหามากที่สุดคือนางสาว ช. รับไม่ได้ที่มารดาแต่งงานใหม่ทันที และต้องเรียกบิดาเลี้ยง ว่า พ่อ ซึ่งนางสาว ช. ไม่ต้องการจะทำตาม และทำให้เกิดความขัดแย้งกับมารดา

5. บันทึกประจำวัน

บันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม ถึงวันที่ 28 ธันวาคม 2543 ทำให้ทราบว่า นางสาว ช. มีกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน ตื่นนอนไปเรียนตามปกติทุกวัน แต่เช้าเข้าเรียนหนังสือ กลับถึงบ้าน ทำกิจวัตรประจำวัน พักผ่อนดูโทรทัศน์ แล้วเข้านอน ในวันหยุดก็จะช่วยทำงานบ้านซักผ้า ภูบ้านออกไปพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัวของอา

จากบันทึกประจำวัน พบว่า นางสาว ช. เป็นเด็กสนใจการเรียนมาก ในเฉพาะวิชาที่ชอบ สนใจในเรื่องราวที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 4 สถานการณ์ การไปเที่ยวสมุย ปรากฏว่า สถานการณ์ดังกล่าว มีสมาชิกทั้งหมด 26 คน นางสาว ช. ไม่ได้เป็นทั้ง Star และ Rejectee นางสาว ช. มีบทบาทเป็น mutual choice คือการที่บุคคลสองคนต่างเลือกซึ่งกันและกัน อาจจะเป็นอันดับเดียวกันหรือคนละอันดับก็ได้โดยเลือกเพื่อนในกลุ่มได้รับเลือกเป็นอันดับ 1 และอันดับ 2 จากเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า นางสาว ช. มีเพื่อนในกลุ่ม 2-3 คน

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นางสาว ช. อาศัยอยู่กับย่า มีน้องสาว 4 คน อยู่กับมารดาและสามีใหม่ มารดาเป็นแม่บ้านไม่มีรายได้ นางสาว ช. อยู่กับย่า ได้ค่าใช้จ่ายประมาณวันละ 120 บาท และมีป้าเป็นผู้ปกครอง นางสาว ช. เคยป่วยหนักด้วยโรคน้ำท่วมปอด และปอดอักเสบ เมื่ออายุ 16 ปี ประสบอุบัติเหตุร้ายแรง จักรยานยนต์ล้มและสุนัขกัด อายุ 17 ปี นางสาว ช. ไม่เคยรับการตรวจสุขภาพประจำปี ด้านสังคม นางสาว ช. อาศัยอยู่กับย่าเป็นโรงงานไม้ นางสาว ช. ชอบที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน นางสาว ช. ได้รับการอนุญาตให้ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ชอบดูโทรทัศน์เป็นประจำ ประเภทสารคดีและบันเทิง ชอบอ่านหนังสือผจญภัยและลึกลับ อ่านหนังสือพิมพ์เป็นครั้งคราว นางสาว ช. ชอบกีฬาบาสเกตบอลในร่มมาก ชอบร้องเพลงมาก งานอดิเรกได้แก่ เลี้ยงสุนัข และวาดรูป การศึกษาพบว่า นางสาว ช. กำหนดตารางดูหนังสือ ใช้เวลาอ่านหนังสือเรียนประมาณ 2 ชั่วโมง และมีสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอ่านหนังสือ และ

ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนของนางสาว ช. อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง บิดาอยากให้นางสาว ช. ทำงานเกี่ยวกับศิลปะ มารดาต้องการให้เป็นพยาบาล นางสาว ช. ต้องการได้รับความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา คือ ต้องการให้ผู้ใหญ่ทางบ้านเข้าใจตนเองในบางครั้ง

7.2 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า นางสาว ช. คิดว่าคนอื่นชอบตนเพราะความจริงใจ จุดมุ่งหมายในชีวิต คือทำสิ่งที่พ่อหวังไว้ กลัวที่ทำให้คนรอบข้างโกรธ นางสาว ช. จะโกรธเมื่อถูกคนหลอกลวง คนอื่นคิดว่าตนหงุดหงิดง่าย เป็นคนขี้รำคาญ มีความสุขเมื่อคนที่นางสาว ช. รักมีความสุข นางสาว ช. ชอบอยู่คนเดียว และพยายามอย่างมากที่จะสร้างความมั่นใจ และไม่ชอบการแข่งขัน

7.3 แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

แบบสอบถามใครเอ่ย พบว่า นางสาว ช. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ๆ ดังนี้ เป็นผู้ที่ไม่โง่ง่าย แสลงอน เอาเปรียบ เรียกร้องความสนใจ กังวลใจ และมีอาการเศร้า ชอบคุยเรื่องครอบครัว

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า คิดมาก เก็บกด หวาดระแวง พึ่งพา ไม่มั่นคง ชื่นชอบความรู้สึกผิด ไม่ยืดหยุ่น

8.2แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า นางสาว ช. สนใจตนเอง ขาดตัวแบบที่ดี ก้าวร้าว คือเจ็บ ถูกชักจูงจากคนอื่นได้ยาก เป็นผู้ให้ที่ดีแต่รับอาจมีปัญหา ต้องการความสมบูรณ์ในชีวิต

8.3แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House – Tree – Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่ามีความกังวล หวาดระแวง ไม่ใกล้ชิดกับพ่อ แม่ แม่มีอิทธิพลมากกว่า มีคุณธรรม ชื่นชอบความรู้สึกผิด

8.4แบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเดิมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้านได้แก่ มารดา บิดา ครอบครัวสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า นางสาว ช. มีปัญหาทางด้านมารดา และความรู้สึกผิดและมีแนวโน้มของปัญหาในด้าน บิดา ความกลัว และความสามารถ

8.4.1 ด้านมารดา พบว่า มารดาของฉันทเป็นคนอารมณ์เสื่อง่าย บางครั้งใช้ฉันทเป็นเครื่องระบายอารมณ์ ความสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดากับฉันทห่างกันและมารดาสนใจน้องมากกว่า นางสาว ช. คิดว่า ถ้ามารดาของตนรักลูกและบิดามากเท่าเดิมคงดี และมารดาชอบสนใจสิ่งอื่นมากกว่าสนใจนางสาว ช.

8.4.2 ด้านความรู้สึกผิด พบว่า อยากลืมทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสิ่งที่ไม่ดีในครอบครัว นางสาว ช. รู้สึกผิดอย่างใหญ่หลวงและละอายที่ว่าแม่เป็นคนไม่ดี

8.4.3 ด้านบิดา พบว่า นางสาว ช. รู้สึกว่าพ่อไม่ค่อยดีกับแม่เท่าไร และถ้าเพียงแต่คุณพ่อของฉันทอยู่ ท่านอาจจะดีใจที่ฉันทสำเร็จมาได้ครั้งหนึ่ง

8.4.4 ความกลัว พบว่า นางสาว ช. กลัวการถูกทอดทิ้ง และความกลัวเรื่องแม่ออกจากใจ

8.4.5 ด้านความสามารถ พบว่า นางสาว ช. จะร้องไห้เมื่อเคราะห์ร้ายประดังเข้ามา และเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นนางสาว ช. จะรู้สึกด้อยกว่า

8.5 แบบทดสอบ คัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q

จากแบบคัดกรองสุขภาพจิต Thai G.H.Q 60ปรากฏผลว่า นางสาว ค. มีสุขภาพจิตปกติ

9.ระเบียบสัมภาษณ์

จากระเบียบสัมภาษณ์ของนางสาว ข. มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 8 เทคนิคดังกล่าววินิจฉัยได้ว่า นางสาว ข. มีสัมพันธภาพในครอบครัวจากสาเหตุดังนี้

1.สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ และแบบทดสอบต่างๆ มีผลสอดคล้องกันว่า นางสาว ข. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม เจ้าระเบียบ เก็บความรู้สึก ก้าวร้าว หวาดระแวง ฟังพาลผู้อื่น คิดมาก ตื้อเจียบ สัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ดี หงุดหงิดง่าย การตอบสนองค่อนข้างช้า ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว

1.2 สุขภาพจิต

จากแบบคัดกรองพบว่าสุขภาพจิตของนางสาว ข. มีสุขภาพจิตปกติ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2. ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมด้านครอบครัว

2.1. สถานภาพการสมรสของบิดามารดาของนางสาว ข. บิดาของนางสาว ข. เสียชีวิต มารดาแต่งงานใหม่ทันที กับคนงานที่โรงงานไม้ของครอบครัว ทำให้นางสาว ข. ไม่พอใจอย่างมาก และมารดาไม่ได้นำนางสาว ข. ไปอยู่ด้วย ทั้งให้อยู่กับย่าจึงเป็นผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ของนางสาว ข. มารดาเป็นแม่บ้าน ไม่มีรายได้ ย่าและป้าเป็นผู้รับผิดชอบนางสาว ข. ฐานะของย่าและป้าอยู่ในระดับดี และสามารถที่จะให้นางสาว ข. เรียนได้ตามที่ต้องการและให้รางวัลตามที่ต้องการถ้าทำได้ตามข้อตกลง ด้วยเหตุนี้จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.3 อาชีพของบิดามารดาก่อนที่บิดาจะเสียชีวิต มารดานางสาว ข. เป็นแม่บ้าน ยังไม่ได้แยกครอบครัว บิดาทำงานที่บ้าน มีเวลาดูแลเอาใจใส่ครอบครัวอย่างดี แต่ในปัจจุบัน มารดาแยกครอบครัวออกไปตามสามีใหม่ ขาดการดูแลเอาใจใส่และความใกล้ชิด จึงเป็นผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.4 ระดับการศึกษาของบิดามารดา อยู่ในระดับปานกลาง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูและให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องส่วนตัวได้ไม่มาก นอกจากให้การเอาใจใส่ในความเป็นอยู่และการศึกษาของนางสาว ข. น้อย จึงเป็นผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.5 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ของนางสาว ข. อาศัยอยู่กับย่า เพราะมารดาแยกครอบครัวไปอยู่กับสามีใหม่ ทำให้นางสาว ข. น้อยใจ แต่ก็ตั้งใจที่ไม่ต้องไปอยู่ร่วมกับสามีใหม่ของมารดา เพราะทัศนคติไม่ตรงกัน อยู่ในเขตชุมชน สภาพค่อนข้างแออัด เนื่องจากมีโรงงานและใกล้กับวัด จึงมีคนขวักไขว่ ไม่ปลอดภัยเวลากลางคืน จึงเป็นผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6 ด้านสัมพันธภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยม แบบสอบถาม และแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อ ปัญหา

สัมพันธภาพภายในครอบครัวของนางสาว ข. ดังต่อไปนี้

2.6.1 นิสิตกับบิดามารดา นางสาว ข. จะมีปัญหากับมารดามากเนื่องจากมารดามีปัญหาแก้ไม่ได้จะระบายอารมณ์กับโดยทุบตีนางสาว ข. จะและพยายามบังคับให้เรียกสามีใหม่ว่า พ่อ ซึ่งทางนางสาว ข. ไม่ปฏิบัติตามทำให้มารดาไม่พอใจและถูกทำร้ายเป็นประจำ และถูกด่าว่าโง่ เรียนหนังสือไม่ได้ ไม่ทันคน จึงเป็นผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

2.6.2 นิสิตกับพี่น้องและบุคคลในครอบครัว นางสาว ข. กับน้องสาวรักใคร่กันดี แต่ถูกแยกออกจากกัน ย่าและป้าเป็นที่ปรึกษาและให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียนการศึกษาและเรื่องส่วนตัว ให้คำปรึกษาให้การดูแลเอาใจใส่ จึงไม่ส่งผลให้นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ นางสาว ข. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟังเหตุผล เพื่อให้นางสาว ข. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา ได้แก่ การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่านางสาว ข. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจนางสาว ข. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นางสาว ข. เกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะให้นางสาว ข. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 8 มีนาคม 2544 เวลา 8.30 น. ถึง 11.00 น. ซึ่งประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์แนะแนวจากช่างกลปทุมวันและอาจารย์ที่ปรึกษา ได้มีมติในที่ประชุมโดยเสนอแนะให้นางสาว ข. เข้าใจและยอมรับในปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับตนเอง มองโลกในแง่ดี สร้างความมั่นใจให้กับตนเอง มองเห็นความสามารถที่มีอยู่และพัฒนาให้ดีที่สุด อาจารย์ในภาควิชาจะให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และช่วยกันแก้ไข เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นางสาว ข. มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวได้

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของนางสาว ข. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาส่วนตัว ปัญหาสังคม ปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า สาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ ถ้านางสาว ข. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในมหาวิทยาลัยมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหากนางสาว ข. ได้รับ

ความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้นางสาว ข. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์นางสาว ข. สรุปได้ว่านางสาว ข. มีสัมพันธภาพในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ก่อนทำการศึกษารายกรณีการตอบแบบสอบถามของนางสาว ข. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพนิสิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนและหลังการทำการศึกษารายกรณี พบว่า ผลคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังเพิ่มขึ้นจากเดิมทั้งด้านสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ และในด้านสัมพันธภาพนิสิตกับพ่อแม่ (ดังตารางในหน้า 110)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนางสาว ข. มีดังนี้

นางสาว ข. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา สมาชิกในครอบครัว และเพื่อนรู้จักวางตัว ควบคุมตนเองและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง หากทำได้ก็จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวจะลดลง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ ประธานร่างหลักสูตรหัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่ศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในนางสาว ข โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยนางสาว ข. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้นางสาว ข ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล้าที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่างๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

จากการศึกษาปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนิสิตทั้ง 6 สามารถแสดงผลของการศึกษาจากการตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวก่อนและหลังการศึกษารายกรณี ได้ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงผลการศึกษาปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวของนิสิตก่อนและหลังการศึกษารายกรณี

	คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม											
	นางสาว ก.		นางสาว ข.		นางสาว ค.		นางสาว ง.		นาย จ.		นางสาว ช.	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1.สัมพันธภาพระหว่าง บิดา มารดา	21*	32	24*	32	30	32	39	39	19*	34	24*	28
2.สัมพันธภาพระหว่าง นิสิตกับ บิดา มารดา	27	39	25*	34	23*	35	24*	32	22*	31	24*	39
3.สัมพันธภาพระหว่าง นิสิต กับสมาชิกในครอบครัว ยกเว้นกับ บิดา มารดา	22*	35	47	49	30	42	25*	29	28	37	33	38

หมายเหตุ คะแนนเต็มแต่ละ 50 คะแนน

* คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยได้คะแนนที่ 25 ลงมามีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

จากตาราง 1 ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนิติตกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนิติตกับสมาชิกในครอบครัว ยกเว้นพ่อแม่พบว่า นางสาว ก. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิติตกับสมาชิกในครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ก. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิติตกับสมาชิกในครอบครัว

นางสาว ข. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตติกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ข. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิตติกับพ่อแม่

นางสาว ค. มีปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิติตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลัง
 ทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ค. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่าง
 นิติตกับพ่อแม่

นางสาว ง. มีปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลัง
 ทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ง. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่าง
 นิตกับพ่อแม่

นาย จ. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่าง นิสิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นาย จ. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่าง นิสิตกับพ่อแม่

นางสาว ช. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตติกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ช. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิตติกับพ่อแม่

ดังนั้นจากการให้นิติทั้ง 6 คนตอบแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า ด้าน สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ มีนางสาว ก. นางสาว ข. นางสาว ค. นาย จ. และนางสาว ช. ได้คะแนนเพิ่มขึ้นทุกคนหลังจากทำการศึกษารายกรณี ด้านภาพสัมพันธระหว่างนิติกับพ่อแม่ มี นางสาว ข. นางสาว ค. นางสาว ง. นาย จ. และนางสาว ช. ได้คะแนนเพิ่มขึ้นทุกคนหลังจากทำการศึกษารายกรณี

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษารายการกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิต ชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 วิชาเอกศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 6 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนิสิต ชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 ที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 6 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากประชากร นิสิตที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบมีดังนี้

- 1 นิสิตที่สอบตรงโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสอบ
- 2 อายุใกล้เคียงกัน คือ อายุระหว่าง 18 – 22 ปี
- 3 สถานภาพทางครอบครัวใกล้เคียงกันคือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน
- 4 มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
- 5 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ รายได้ของครอบครัว ประมาณเดือนละ 10,000 – 30,000 บาท

จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 – 5 พบว่ามีนิสิตมีข้อจำกัดดังกล่าว จำนวน 6 คน ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือนิสิตทั้งหมด 6 คน เข้าร่วมการทดลองและนิสิตทั้ง 6 คนยินดีให้ความร่วมมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือแบบสอบถามที่ใช้ทำการศึกษารายกรณีคือ
แบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว
2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทำการศึกษารายกรณีคือ
 - 2.1 การสังเกตและการบันทึกการสังเกต
 - 2.2 การสัมภาษณ์
 - 2.3 การเยี่ยมบ้าน
 - 2.4 อดิชีวิตประวัติและบันทึกประจำวัน
 - 2.5 สังคมมิติ

2.6แบบสอบถาม และแบบสำรวจ

2.7แบบทดสอบ

2.8ระเบียบสะสม

วิธีดำเนินการ

ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 คน เป็นรายกรณี โดยใช้กระบวนการศึกษาเป็นรายกรณี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน
2. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
3. วิจัย
4. การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม
5. ทำนายผล
6. ติดตามผล
7. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลและอภิปรายผลศึกษา

1. กรณีศึกษาของนางสาว ก.

1.1 ประวัติ

นางสาว ก. เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวน 2 คน ของครอบครัวที่มีฐานะดี บิดามารดามีอาชีพรับราชการ บิดามีนิสัยเจ้าชู้ มีหลายครอบครัว และมีบุตรสาวต่างมารดา 1 คน อายุไล่เลี่ยกับนางสาว ก. มารดาได้รับผิดชอบครอบครัวตามลำพัง มารดามีปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับขา นางสาว ก. เติบโตมาจากการเลี้ยงดูเอาใจใส่ที่ดีของมารดา ผลการเรียนรู้ของนางสาว ก.อยู่ในระดับดี สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรง รูปร่างสมส่วน สูง ผอม ยาวตรง นัยน์ตากลมโตสีดำ ผิวหน้าเรียบ ผิวคล้ำ อารมณ์อ่อนไหวมาก ต้อเจียว สนใจตนเองมาก มีความเครียดสูง หนีความจริง สามารถเอาชนะคนอื่นได้ถ้าต้องการ สุขภาพจิตบกพร่อง มีความวิตกกังวล มีอาการซึมเศร้าที่รุนแรง ขาดสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน มีปัญหากับน้องสาวต่างมารดาเรื่องทัศนคติที่ไม่ตรงกัน และมีปากเสียงดับบิดาเป็นประจำ เนื่องจากบิดามีหลายครอบครัว และมีเวลาให้กับครอบครัวน้อยมาก และปล่อยให้มารดารับผิดชอบภาระในครอบครัว นางสาว ก. เรียกร้องความสนใจ ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความกังวลใจ จะแยกตัวจากกลุ่มเพื่อน คิดว่าตนเหนือกว่าผู้อื่นในทุกเรื่องตลอดเวลา ความต้องการของนางสาว ก.คือต้องการจะเรียนให้จบในระดับปริญญาโท เพื่อที่จะเป็นครูสอนศิลปะ ในปัจจุบัน นางสาว ก. ทำงานพิเศษเป็นครูสอนศิลปะ มีรายได้เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ และต้องการให้ครอบครัวมีความสุขอยู่กันพร้อมหน้าด้วยความเข้าใจ

1.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธภาพกับบิดา เนื่องจากบิดามีหลายครอบครัว ขาดการเอาใจใส่ดูแลให้ความอบอุ่น อีกทั้งนำน้องสาวต่างมารดาเข้ามาคลุกคลีในครอบครัว น้องสาวมีลักษณะเป็นคนชอบโกหกซึ่งนางสาว ก. ไม่ชอบ ทำให้เกิดความขัดแย้ง อึดอัดและไม่พอใจ นางสาว ก. ทะเลาะกับบิดาเกือบทุกครั้งที่มีบิดากลับบ้าน จากปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ ทำให้นางสาว ก. เกิดความวิตกกังวล ไม่มีความสุข คิดมาก เกิดความเครียดความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

1.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ก. มีปัญหาสัมพันธในครอบครัวโดยเกิดจาก การขาดความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่จากบิดา ต้องการการปกป้องคุ้มครอง ความปลอดภัย จนทำให้บุคลิกภาพเสีย และสุขภาพจิตบกพร่อง ทำให้เกิดมีปากเสียงกับบิดาอยู่เป็นประจำ

1.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นางสาว ก. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และทำการประชุม ปรึกษาหารือโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์หัวหน้าภาควิชาและอาจารย์ที่ปรึกษาในการดูแล ให้กำลังใจ แก่นางสาว ก.ต่อไป

1.5 สรุปการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นางสาว ก. มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน โดยนางสาว ก. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับ สมาชิกในครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ก. ได้คะแนนจากการ ตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้านสัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิตกับสมาชิกใน ครอบครัว มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

2. กรณีศึกษาของนางสาว ข.

2.1 ประวัติ

นางสาว ข. เป็นบุตรคนโต ในจำนวน 2 คน ปัจจุบันอายุ 22 ปี มีสุขภาพดี รูปร่างสมส่วน สูง เปรียว สวมแว่นตา ผมงตรงไม่เป็นทรง ร่าเริงแจ่มใส พุดคุย แต่งกายสุภาพ สะอาด ครอบครัวฐานะปานกลาง นางสาว ข อาศัยอยู่กับบิดามารดา และน้องชาย 1 คน ในบ้านของตนเอง บิดามีอาชีพรับจ้างในบริษัทเอกชน และประกอบธุรกิจส่วนตัว มารดาเปิดร้านอาหารและประกอบธุรกิจส่วนตัว บิดามารดามีการศึกษาสูง น้องชาย เรียนในระดับปริญญาตรี นางสาว ข ทำงานพิเศษหลังเลิกเรียนคือ ช่วยงานที่ร้านอาหารของมารดาเป็นประจำ นางสาว ข ในปัจจุบันมีสุขภาพดีมาก เคยป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกในวัยเด็ก ไม่มีโรคเรื้อรังและไม่เคยประสบ อุบัติเหตุร้ายแรงมาก่อน ในปัจจุบัน นางสาว ข ต้องใช้แว่นสายตาอยู่เป็นประจำ ในด้านกิจกรรมและการศึกษา พบว่า นางสาว ข ทำตารางกำหนดเวลาดูหนังสือ และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนอยู่ใน ระดับปานกลาง กิจกรรมที่นางสาว ข เข้าร่วมและชื่นชอบมากที่สุดคือ อาสาพัฒนาชุมชน อนาคตนางสาว ข ต้องการประกอบอาชีพเป็นครู มารดาก็ต้องการให้ประกอบอาชีพครูเช่นกัน นอกจากนั้นความรู้สึกที่มีเกี่ยวกับ สถาบันที่ศึกษาอยู่มีความรู้สึกดี แต่การเรียนการสอนน่าเบื่อ และจำเจ ความรู้สึกของนางสาว ข เกี่ยวกับความ เป็นอยู่ทางบ้านไม่ค่อยดีนัก บางทีก็รู้สึกไม่อบอุ่น เป็นคนอ่อนไหวมาก คิดมาก วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นใน ตนเอง ถูกชักจูงได้ง่าย มีปัญหาด้านความกลัว นางสาว ข. คิดว่ามารดามีความลำเอียงในการให้ความรัก เพราะต้องทำงานบ้านและงานที่ร้านเพียงคนเดียวโดยที่น้องชายไม่ต้องทำอะไรเลยทำให้นางสาว ข. น้อยใจที่ ต้องทำงานทุกอย่างในบ้านจึงทำให้มีปากเสียงกับมารดาเรื่องเกี่ยวกับงานในบ้านเป็นประจำ ปัญหาที่นางสาว ข. อยากที่จะได้รับความช่วยเหลือได้แก่ ด้านจิตใจ ครอบครัว และการเรียน ตามลำดับ

2.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ข. มีปัญหาสัมพันธภาพกับมารดา เพราะมารดาขาดความยุติธรรมในครอบครัวเรื่องการแบ่งภาระงานในบ้าน เนื่องจากมารดาเปิดร้านอาหารไม่มีเวลาทำงานที่บ้าน เลยให้

นางสาว ข.เป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านและงานที่ร้าน โดยน้องชายไม่ต้องรับผิดชอบงานดังกล่าวเลย นางสาว ข.เกิดความน้อยใจที่มารดาขาดความยุติธรรม จึงทำให้มีปากเสียงกับมารดาเรื่องเกี่ยวกับงานในบ้านเป็นประจำ เป็นผลทำให้เกิดความวิตกกังวล คิดมาก และไม่มีความสุข

2.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ข.มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวกับมารดาเนื่องจากการสื่อสาร การทำความเข้าใจกับมารดา ในเรื่องการรับผิดชอบงานบ้านเพียงคนเดียวเกิดความน้อยใจที่มารดาขาดความยุติธรรม จึงทำให้มีปากเสียงกับมารดาเรื่องเกี่ยวกับงานในบ้านเป็นประจำ

2.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นางสาว ข. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และทำการประชุมปรึกษารายกรณีโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำวิชา ให้การดูแลและให้กำลังใจแก่นางสาว ข.ต่อไป

2.5 สรุปการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นางสาว ข.มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน โดยนางสาว ข. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ข. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้านสัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ และมีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

3. กรณีศึกษาของนางสาว ค.

3.1 ประวัติ

นางสาว ค. เป็นบุตรคนโต ในจำนวน 2 คน ของครอบครัวฐานะปานกลาง บิดามารดามีอาชีพค้าขาย เปิดร้านอาหาร ในวัยเด็ก มารดานำไปฝากยายเลี้ยง จนจบ ป.6 จึงรับมาอยู่ด้วยกัน นางสาว ค. มีสุขภาพดี ปัจจุบันอายุ 21 ปี เรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 มีรูปร่างสันทัด นัยน์ตาเล็ก ใบหน้าเรียบ ผิวขาว มีผมตรงรวบผม แต่งกายสะอาด ใส่กระโปรงสั้น นางสาว ค. ทำงานสอนพิเศษดนตรีในตอนเย็นหลังเลิกเรียนและวันเสาร์ นางสาว ค. นำเงินรายได้จากการทำงานเก็บรวบรวมไว้ซื้อของที่ใช้ในการเรียน และซื้อของส่วนตัวที่อยากได้ นางสาว ค. มีสุขภาพดีพอใช้ ไม่เคยป่วยหนักมาก่อน ไม่เป็นโรคเรื้อรัง และไม่เคยประสบอุบัติเหตุร้ายแรงมาก่อน นางสาว ค. ใช้แว่นตาเป็นบางครั้ง ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี ในด้านสังคม นางสาว ค. พอใจในบ้านที่อยู่อาศัย นางสาว ค. พอใจที่จะให้เพื่อนมาเยี่ยมที่บ้านเป็นครั้งคราว นางสาว ค. ได้รับอนุญาตในการตัดสินใจด้วยตนเอง นางสาว ค. เป็นคนพูดน้อย เก็บความรู้สึก ขาดความใกล้ชิดกับบิดามารดา คือเจียน มีความกล้าทางเพศ สนใจในตนเอง มาเรียนสายเป็นประจำ ไม่ช่วยเหลืองานเพื่อน เอาเปรียบ หยูดเรียนบ่อย ไม่ทำกิจกรรมกับเพื่อน มีปัญหาสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ และความรู้สึกผิด แต่นางสาว ค.มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่นดี ผลการเรียนของนางสาว ค.อยู่ในระดับปานกลาง และต้องการที่จะเรียนจบปริญญาโท และเป็นเจ้าของโรงเรียนอนุบาล นางสาว ค.มีงานสอนพิเศษเป็นรายได้ช่วยเหลือครอบครัว และแบ่งเวลาช่วยเหลืองานที่ร้านอาหารเมื่อมีเวลาว่าง ร้านที่บ้านมีคนมาใช้บริการเป็นประจำ ทำให้มีเรื่องราวต่าง ๆ ที่บิดาและมารดารับรู้เรื่องราวของคนในบ้านโดยที่ทราบจากคนนอกบ้าน ทำให้บางครั้งเป็นเรื่องราวที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ทำให้เกิดเหตุการณ์เข้าใจผิดที่ทำให้ นางสาว ค. กับบิดามีปากเสียงกันขึ้น

รุนแรง จนถึงทำร้ายร่างกายนางสาว ค. จนเกือบจะสลบ และหลังจากเหตุการณ์นั้นจนปัจจุบันที่ก่อนจะเริ่มทำการศึกษานางสาว ค. ไม่เคยพูดจาหรือให้ความสนใจกับบิดาเลย ทำให้นางสาว ค. เป็นคนมีลักษณะเก็บกดขาดความมั่นคงในชีวิต มีปัญหาหรือความไม่สบายใจ ในขณะนี้ต้องการเพียงให้ครอบครัวมีความสุข อยู่กันพร้อมหน้าด้วยความเข้าใจต้องการได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบิดา ซึ่งขาดความเข้าใจกันและมีได้มีปฏิสัมพันธ์มานาน

3.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ค. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว เนื่องจากปัญหาการสื่อสารในครอบครัว ที่บิดาเข้าใจผิด และใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหา และไม่ได้ให้นางสาว ค.อธิบาย จึงเกิดมีปากเสียง และทำร้ายนางสาว ค. หลังจากนั้น นางสาว ค.ไม่พูดจากับบิดาอีกเลย บิดาของนางสาว ค. จะพูดประชดประชันอยู่ตลอด จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้นางสาว ค. เกิดความไม่สบายใจ เก็บความรู้สึก ไม่ยอมคนคิดมาก มีความกล้าทางเพศ และเกิดความเครียดความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

3.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ค.มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว เกี่ยวกับการขาดความรักความอบอุ่น และการเอาใจใส่จากบิดามารดาในวัยเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบปล่อยปละละเลย ขาดการสื่อสารภายในครอบครัวที่ถูกต้อง จนทำให้บิดา และนางสาว ค. เกิดมีปากเสียงและทำร้ายร่างกายนางสาว ค.

3.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นางสาว ค. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และทำการศึกษารายกรณีโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำวิชา ให้การดูแลและให้กำลังใจแก่นางสาว ค.ต่อไป

3.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นางสาว ค.มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตนเองโดยนางสาว ค. มีปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ค. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

4.กรณีศึกษาของนางสาว ง.

4.1ประวัติ

นางสาว ง. เป็นบุตรคนกลาง ในจำนวน 3 คน ของครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง อาศัยอยู่กับ มารดา และยาย มีพี่ชาย 1 คนและน้องชาย 1 คน บิดามารดามีอาชีพค้าขาย พี่ชายอาศัยอยู่กับบิดาที่ต่างจังหวัด บิดาประกอบอาชีพรับซื้อของเก่า มารดาช่วยงานบิดาและเป็นแม่บ้าน นางสาว ง.มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่กับย่า มีสุขภาพดี รูปร่างสันตัด ผิวขาว หน้าตาดี ผอมตรง นัยน์ตาโตสีดำนัยน์ตาเรียบ แต่งกายสะอาด พูดจาสุภาพ นางสาว ง. มีสุขภาพดีพอใช้ ไม่เคยเจ็บป่วยเป็นโรคร้ายแรง มีโรคกระเพาะที่เคยเป็นมาตั้งแต่อายุ 9 ปี ไม่เคยรับการตรวจสุขภาพประจำปีมาก่อน นางสาว ง. ได้ทำตารางกำหนดการดูหนังสือและใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือวันละ 6 ชั่วโมง และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และการทำสมาธิในการดูหนังสือของนางสาว ง. ทำได้ยาก ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ในอนาคต

นางสาว ง. ต้องการมีอาชีพเป็นครูสอนศิลปะ โดยที่บิดาและมารดาไม่ได้กำหนดการประกอบอาชีพของนางสาว ง. นอกจากนั้น นางสาว ง. มีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านว่า เอาใจใส่ดูแล มีระเบียบกฎเกณฑ์มากพอสมควร มารดาจะไปมาระหว่างบ้านที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัดตลอด ส่วนบิดาไม่ได้เอาใจใส่เลี้ยงดูนางสาว ง.และแทบจะไม่เคยไปเยี่ยมนางสาว ง.เลย มีแต่มารดาเท่านั้น การเลี้ยงดูของบิดาจะไม่ให้ความสำคัญและความสนใจลูกเลย และแทบจะไม่พูดคุยเล่นหรือแสดงความรัก แต่กับบุคคลอื่นจะมีอัธยาศัยดี เป็นส่วนที่ทำให้นางสาว ง. มีบุคลิกพึ่งพาผู้อื่น มีความวิตกกังวล น้อยใจ แยกตัว ถูกชักจูงได้ง่าย มีพฤติกรรมการเรียนรู้ค่อนข้างช้า ชอบเรียกร้องความสนใจจากเพื่อน ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล อ่อนไหวง่าย ไม่เสียเปรียบผู้อื่น ไม่เปิดเผยและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นยาก

4.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว บิดามารดามีอาชีพค้าขาย พี่ชายอาศัยอยู่กับบิดาที่ต่างจังหวัด บิดาประกอบอาชีพรับซื้อของเก่า มารดาช่วยงานบิดาและเป็นแม่บ้าน นางสาว ง.มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่กับย่า มารดาจะไปมาระหว่างบ้านที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัดตลอด ส่วนบิดาไม่ได้เอาใจใส่เลี้ยงดูนางสาว ง.และแทบจะไม่เคยไปเยี่ยมนางสาว ง.เลย มีแต่มารดาเท่านั้น การเลี้ยงดูของบิดาจะไม่ให้ความสำคัญและความสนใจลูกเลย และแทบจะไม่พูดคุยเล่นหรือแสดงความรัก แต่กับบุคคลอื่นจะมีอัธยาศัยดี ทำให้นางสาว ง.มีความรู้สึกขาดความใกล้ชิด ความอบอุ่น ไม่ปลอดภัย ไม่ได้รับความรักเอาใจใส่จากบิดามารดาเหมือนพี่ชายและน้องชาย ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ขาดการสื่อสารภายในครอบครัว ทศนคติของบิดาที่มีต่อลูก ๆ ไม่ดี ทำให้ขาดความยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้นางสาว ง.เกิดความไม่สบายใจ น้อยใจ คิดมาก เก็บความรู้สึก มีสุขภาพจิตบกพร่อง

4.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ง. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวกับบิดา ขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่ปลอดภัย ขาดความเอาใจใส่จากบิดามารดา ขาดการสื่อสารภายในครอบครัว ทศนคติของบิดาที่มีต่อลูก ๆ ไม่ดี ทำให้ขาดความยุติธรรม

4.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นางสาว ง. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และการประชุมปรึกษารายกรณีโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์ประธานรางวัลสุตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำวิชา ให้การดูแลและให้กำลังใจแก่นางสาว ง.ต่อไป

4.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นางสาว ง.มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน โดยนางสาว ง. มีปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ง. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

5.กรณีศึกษาของนาย จ.

5.1 ประวัติ

นาย จ. เป็นบุตรชายคนเดียวของครอบครัวที่มีฐานะดี บิดา มารดา ประกอบอาชีพค้าขาย มารดาประกอบอาชีพช่างเสริมสวย ในอดีตบิดาเปิดร้านอาหาร แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำงาน นาย จ. อาศัย

อยู่กับบิดาและมารดา มีบ้านเป็นของตนเอง มารดาเป็นคนใจเย็น บิดาเป็นคนใจร้อน นาย จ. เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ สาธิตมัธยมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปัจจุบันอายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 มีน้องสาวบุญธรรมอายุ 5 ขวบ เป็นคนมีสุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัว รูปร่างสมส่วน สูง ผิวดำ ผมหยักศก แสกกลาง ใบหน้ายาว นัยน์ตาโตสีดำ ผิวหน้าเรียบสะอาด เป็นคนร่าเริง บางครั้งก็เฝ้ายิ้ม พูดน้อย เก็บความรู้สึก ดื้อเงียบ ไม่ถูกชักจูงง่าย เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ หมกมุ่นเรื่องเพศ สนใจในตนเองมาก มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต อยากประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ชอบแข่งขันกับผู้อื่น ในด้านสังคมพบว่า นาย จ. ได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง นาย จ. ชอบฟังวิทยุเป็นประจำ ไม่ได้ดูโทรทัศน์และภาพยนตร์เลย ชอบอ่านหนังสือประเภทลึกลับ และตลก ขบขัน และจะอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำ นาย จ. ไม่ชอบเล่นกีฬาากลางแจ้งเลย จะชอบเล่นวอลเลย์บอลในร่ม นาย จ. ชอบร้องเพลงมาก และนาย จ. ทำงานพิเศษหารายได้ส่วนตัว งานอดิเรกของนาย จ. ได้แก่ การนอนและฟังเพลง ในด้านการศึกษาพบว่า นาย จ. ไม่ได้ทำตารางกำหนดเวลาดูหนังสือ และพยายามที่จะให้ตนเองมีสมาธิในการดูหนังสือได้ยาก นาย จ. ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง บิดาและมารดามีได้กำหนดในการประกอบอาชีพ นาย จ. ต้องการมีอาชีพเป็นครูสอนศิลปะเด็ก ความรู้สึกของนาย จ. ที่มีต่อความเป็นอยู่ทางบ้านที่ดีที่ได้ช่วยเหลือมารดา มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา เนื่องจากบิดาไม่เป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำครอบครัว ให้มารดาทำงานคนเดียว มารดาทำงานหนักไม่ค่อยมีเวลาเลี้ยงดูนาย จ. ทำให้นาย จ. รู้สึกว่าขาดความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ ความต้องการขณะนี้ คือต้องการเรียนต่อให้จบ ต้องการให้บิดามารดารับรู้และเข้าใจว่าตนมีความสามารถ

5.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นาย จ. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวเนื่องจากรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากมารดาเนื่องจากมารดาไม่ค่อยมีเวลาให้ และบิดาไม่มียานพาหนะ นาย จ. ต้องการให้บิดาทำงานช่วยเหลือครอบครัว แต่บิดาเพิกเฉย จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้นาย จ. เกิดความไม่สบายใจ วิตกกังวล ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ มีปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

5.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า นาย จ. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว กับบิดาและมารดา ขาดความรักความอบอุ่น ความมั่นคงในครอบครัว และขาดผู้นำครอบครัวที่ดี ขาดการสื่อสารกับบิดาและมารดา

5.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นาย จ.. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และทำการประชุมปรึกษารายกรณีโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์ประธานหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำวิชา ให้การดูแลและให้กำลังใจแก่นาย จ. ต่อไป

5.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นาย จ. มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน โดยนาย จ. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นาย จ. ได้คะแนนจากการตอบแบบสอบถามดีขึ้นทั้งในด้านสัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิตกับพ่อแม่ มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

6. กรณีศึกษาของนางสาว ช.

6.1 ประวัติ

นางสาว ช. เป็นบุตรสาวคนโตในจำนวนพี่น้อง 2 คนของครอบครัวที่มีฐานะดี บิดามารดาทำธุรกิจส่วนตัวเป็นโรงงานไม้ มารดาเป็นแม่บ้าน บิดาเสียชีวิตเมื่อนางสาวเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 บิดามีการศึกษาปานกลาง มารดามีการศึกษาค่ำ มารดาแต่งงานใหม่ทันทีหลังจากบิดาเสียชีวิตกับคนงานในโรงงาน ปัจจุบันน้องสาวอยู่กับมารดา นางสาว ช. อยู่กับย่าและป้า นางสาว ช. สุขภาพไม่แข็งแรง ได้รับอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์และสุนัขกัดเมื่ออายุ 17 ปี ทำให้มีปัญหาในการเดินเพราะขณะที่เกิดมากระดูกที่ขาไม่ครบเป็นสาเหตุให้บิดาและมารดามีปากเสียงบ่อยครั้ง นางสาว ช. มีรูปร่างสันทนต์ ผิวขาว ผอมตรง ใบหน้ายาว มีสิ่ว พุดน้อย แต่งกายสะอาด เดินไม่ตรง นิสัย เจ้าระเบียบ สนใจตนเอง ก้าวร้าว หวาดระแวง พึ่งพาผู้อื่น คิดมาก ตื้อเจียบ ไม่ถูกชักจูงง่าย มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับผู้อื่น หงุดหงิดง่าย ตัดสินใจด้วยอารมณ์ นอกจากนี้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อมารดามากที่แต่งงานใหม่กับคนงาน เมื่อมารดาอารมณ์เสียหรือโต้เถียงนางสาว ช. จะถูกทุบตีเป็นประจำ อีกทั้งมารดายังไม่ได้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของนางสาว ช. เลย นางสาว ช. มีความตั้งใจที่จะเรียนให้จบ เพื่อประกอบอาชีพเบื้องหลังการถ่ายทำภาพยนตร์ ผลการเรียนของนางสาว ช. อยู่ในระดับปานกลาง มีความขยันอดทน และมีความตั้งใจในการเรียน ในขณะนี้นางสาว ช. ต้องการเรียนให้จบและรับผิดชอบตนเอง

6.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า นางสาว ช. มีปัญหาเรื่องสัมพันธภาพภายในครอบครัว เนื่องจากบิดาเสียชีวิตแล้วมารดาแต่งงานใหม่ทันทีกับคนงานในโรงงานของบิดา จากนั้นให้น้องสาวไปอยู่ด้วยทั้งให้ นางสาว ช. อยู่กับย่า โดยไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของนางสาว ช. เลย นอกจากนี้ยายังไม่ค่อยมีเวลาดูแล ต้องทำงานแทนบิดาของนางสาว ช. เมื่อมารดามีปัญหา หรือนางสาว ช. ขัดใจหรือโต้เถียงกัน มารดาจะทุบตีนางสาว ช. เป็นประจำ จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้นางสาว ช. คิดมาก ขาดความรักความอบอุ่น ขาดความมั่นคง หวาดระแวง ก้าวร้าว รู้สึกไม่ปลอดภัย มักแยกตัวหลีกเลี่ยงปัญหา มีการตอบสนองที่ช้าเพราะถ้าตอบคำถามของมารดาไม่ดีจะโดยทุบตีทันที จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

6.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่านางสาว ช. มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว มีความรู้สึกขาดความรักความอบอุ่น ขาดความมั่นคง รู้สึกว่าไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว มารดาเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อมารดามาก

6.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่นางสาว ช. คือการให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง และทำการประชุมปรึกษารายกรณีโดยขอความร่วมมือกับอาจารย์ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ประจำวิชา ให้การดูแลและให้กำลังใจแก่นางสาว ช. ต่อไป

6.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา นางสาว ช. มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน โดยนางสาวช. มีปัญหาในด้าน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างนิตินกับพ่อแม่ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนหลังทำการศึกษารายกรณีพบว่า นางสาว ช. ได้คะแนนจากการตอบแบบ

สอบถามดีขึ้นทั้งในด้านสัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับพ่อแม่ มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเกิดขึ้น สามารถเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

การช่วยเหลือ ป้องกัน และการส่งเสริม

การช่วยเหลือ

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือผู้รับการศึกษาทั้ง 6 ราย ปฏิบัติดังนี้

1. ให้คำปรึกษาโดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม คนละ 6 ครั้ง
2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) ประกอบด้วย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาทางช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม ให้ผู้รับการศึกษาสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง
3. การให้ความสนใจ ได้แก่การเอาใจใส่ให้ความรัก ความสนใจ ให้การยอมรับ ให้ความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้รับการศึกษาทั้ง 6 ราย เกิดความรู้สึกรอบอุ่น เกิดความมั่นใจในตนเองเข้าใจผู้อื่นและเข้าใจในตนเอง พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาที่ตนเผชิญ

4. ติดตามผลโดยการสอบถามทางโทรศัพท์

การป้องกัน

แนะนำวิธีปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว การแก้ไขข้อบกพร่องในตนเอง การมองโลกในแง่ดี การสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว เพื่อที่จะมีชีวิตที่เป็นสุข

การส่งเสริม

การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) รายละ 1 ครั้ง กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วยผู้วิจัย ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาที่ผู้รับการศึกษาประสบอยู่ และหาแนวทางแก้ไขร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา และส่งเสริมให้ผู้รับการศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง

การทำนายผล

จากการศึกษารายกรณี ทั้ง 6 ราย พบว่าการทำนายผลอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ เนื่องจากผู้รับการศึกษายังอยู่ในวัยที่สามารถแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือแก้ไขเป็นอย่างดี นอกจากนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นได้แก่ ประธานร่างหลักสูตรภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา ยินดีให้ความช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและการประชุมปรึกษารายกรณีเป็นอย่างดี

การติดตามผล

จากการติดตามผลโดยหลังจากการทำการศึกษารอบทุกชั้นตอนแล้วจึงให้ทำแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวก่อนและหลังการทำการศึกษารายกรณีจากตาราง 1 หน้า 110 จากการให้นิสิตทั้ง 6 คนตอบแบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ สัมพันธภาพระหว่าง พ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว ยกเว้นพ่อแม่

พบว่า คะแนนในทุกๆด้านของแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวนิสิตทั้ง 6 คนมีคะแนนเพิ่มขึ้นหลังจากเดิมหลังการทำศึกษารายกรณี ให้สัมภาษณ์ว่ามีความมั่นใจในอนาคต มีความสุข สุขภาพจิตดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รับการศึกษามีพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับการศึกษ

ให้ผู้รับการศึกษำเข้าใจในตนเองและยอมรับในปัญหาที่เกิดขึ้น เชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะสามารถเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น หาทางและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีความรักภูมิใจในตนเอง พร้อมทั้งจะพัฒนาความสามารถที่ตนเองมีอยู่ให้เกิดขึ้นให้เต็มความสามารถ รู้จักที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดแก่ตนเองและบุคคลรอบข้างเพื่อความสุขที่เกิดขึ้นและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2.ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษ

2.1.บิดามารดาหรือผู้ปกครอง

บิดามารดาควรตระหนักถึงการอบรมเลี้ยงดู ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจเพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้เด็กปรับตัวได้อย่างมีความสุขในสังคม ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กตั้งแต่เกิดจนเป็นผู้ใหญ่ สัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดา มาจากการได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น มีเหตุผล มีความยุติธรรม เป็นตัวอย่างที่ดี มักจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ในกรณีของผู้รับการศึกษทั้ง 6 ราย เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า การสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญ การเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งปล่อยปละละเลย การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาได้ อย่างไรก็ตามบิดามารดาจึงต้องคำนึงถึงความรู้สึกรักของบุตร ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน ให้การตอบสนองทางด้านจิตใจ เป็นกำลังใจ ดูแลเอาใจใส่เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวให้เกิดขึ้น

3. หัวหน้าภาควิชา อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำวิชา

อาจารย์ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ควรให้ความสนใจติดตาม เอาใจใส่ดูแลผู้รับการศึกษอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ให้กำลังใจและชี้แนะในสิ่งที่ต้องการ ให้ผู้รับการศึกษำเกิดความรู้สึกที่ครู อาจารย์ รัก ห่วงใย จริงใจ ห่วงใยในตัวศิษย์ จะทำให้ผู้รับการศึกษำเกิดความรู้สึกอบอุ่นเกิดความไว้วางใจ และพร้อมที่จะมาขอรับคำปรึกษามากขึ้น เป็นการช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องต่อไป

3.ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจหรือบุคคลที่จะศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ต่อไป

ผู้ที่ศึกษาต่อไป ควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวผู้รับการศึกษำ โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่สนใจ และห่วงใยผู้รับการศึกษำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับการศึกษำศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). เอกสารคำสอนการศึกษานุคคลเป็นรายกรณี . กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร .
- กมลรัตน์ กริทอง . (2540). เอกสารคำสอนประกอบวิชาเรียนการศึกษารายกรณี .ม.ป.ท.
- กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ. (2526). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม . กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- กุหลาบ รัตนสังธรรม. (2540). สัมพันธภาพทางครอบครัวกับปัญหาเสพติด และพฤติกรรมทางเพศ ของ นักศึกษาในระดับอาชีวะในภาคตะวันออก .โครงการวิจัยโรคเอดส์. ม. ป. ผ.
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุย์. (2530). พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ก่อ สวัสดิ์พานิช .(2518). แบบเรียนสังคมศึกษา ส . 034 . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- คมเพชร จัตรศุภกุล. (2530). ทฤษฎีการให้คำปรึกษา. พิมพ์ครั้งที่2 .กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- จรรยา สุวรรณทัต. (2523). ครอบครัวสัมพันธ์ . กรุงเทพฯ : กรุ๊ปทัศน์ .
- จันทร์รา ปัทมินทรและอมรกุล อินโธฮาน. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อครอบครัว .จุลสารศูนย์สุขวิทยาจิต 2537 .
- จำเนียร โชติช่วง. (2520) เทคนิคการแนะแนว.กรุงเทพ:ภาคจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรูณ ทองถาวร. (2533). มนุษย์สัมพันธ์ . กรุงเทพฯ : อักษราพัฒนา .
- วิทยา นาควัชร. (2537) หมอวิทยาตอบปัญหาชีวิตและครอบครัว . กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหาร .
- ดวงเดือน พันธุนาวิณ และงามดา วินันนันท. (2536). ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน . กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ . ถ่ายเอกสาร .
- ดวงกมล วงษ์ศรีหัส. (2541) .การศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จ. ปทุมธานี . ปรินญานิพนธ์ กศ.ม . (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- ธีวฒ ประทุมพรรัตน์. (2520). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. สงขลา : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา .
- ธวัชรณ พิมพ์งาม.(2538) . การศึกษารายกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่4 ที่มีปัญหาการปรับตัว โรงเรียนวินิตศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดลพบุรี . ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- นันทิกา แยมสรวล. (2529). การศึกษาเฉพาะกรณี . นครปฐม : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว . มหาวิทยาลัยศิลปากร .
- บำเพ็ญ วังเงิน. (2541). อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน .กรณีศึกษาโรงเรียนกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม:ปรินญานิพนธ์. จิตวิทยา .กศ.ม. มหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม .ถ่ายเอกสาร .

- ปราณี รามสูตร. (2528). จิตวิทยาวัยรุ่น . กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนา
- ฝน แสงสิงแก้ว. (2521). เรื่องของสุขภาพจิต . กรุงเทพฯ : มปป .
- พนม ลิมอารีย์. (2538). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล . มหาสารคาม . ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม . .
- พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์. (2527). เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลการแนะแนวเบื้องต้น . กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- พรหมธิดา แสนคำเครือ. (2528). การแนะแนวเบื้องต้น . พิษณุโลก : ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก .
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล
- พัชรา พันธุ์พัฒนกุล. (2527). การเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา . ปรินญานิพนธ์ กศ .ม . กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- มาโนช สุขฤกษ์. (2526).การศึกษาเด็ก. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์ .
- มณีรัตน์ กฤษณพันธ์ุ และทัศนีย์ ประสบกิติคุณ. (2532) . ภูมิหลังของครอบครัวในเรื่องเพศ สภาพร่างกาย สภาพของสุขภาพจิตและการขาดการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีปัญหาการขาดการเรียนรู้ในเขตกรุงเทพมหานคร .กรุงเทพฯ : ปรินญานิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- มัทนีย์ บุรณเขตต์. (2532) . การศึกษารายกรณีภูมิหลังและสภาวะทางจิตใจของหญิงถูกข่มขืน . กรุงเทพฯ . ; ปรินญานิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย .มหาวิทยาลัยมหิดล . ถ่ายเอกสาร .
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธ์ภาพทางครอบครัวต่างกัน . กรุงเทพฯ : ปรินญานิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร .
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2522). จิตวิทยาแนะแนว . กรุงเทพฯ : คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม .
- รุ่งทิพย์ ยอดประดู่. (2537). การศึกษารายกรณีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียน โรงเรียนนาหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร . ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- โรงพยาบาลศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี. (2539) . ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนมัธยมในเขตเมือง อุบลราชธานี . กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข .
- ลาวัลย์ พลสมภพ. (2532).ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาของวัยรุ่นจากพื้นฐานปัญหาครอบครัว. กรุงเทพฯ : ปรินญานิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย .มหาวิทยาลัยมหิดล . ถ่ายเอกสาร .
- วศิณี มุขดอกไม้. (2541). การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมที่มีต่อสัมพันธ์ภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 . ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว)กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร .
- วัชรารณณ์ อภิวัชรางกูล.(2538). การศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม . ปรินญานิพนธ์ . กศ.ม.จิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร .
- สมพร สุทัศน์. (2537). มนุษย์สัมพันธ์ . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สมศักดิ์ นันทา.(2532) . ภูมิหลังของครอบครัวและพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดประเภทไอระเหยของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ปริญญาณิษฐ์ : บัณฑิตวิทยาลัย .มหาวิทยาลัยมหิดล . ถ่ายเอกสาร .
- สมศักดิ์ ภู่วิภาดาจารย์.(2531) .เทคนิคการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. เชียงใหม่ : คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่
- สุชา จันทรเฒ. (2515) .จิตวิทยาการศึกษา . พระนคร : ห้างหุ้นส่วนบำรุงสาสน์ .
- สุชา จันทรเฒ และ สุรางค์ จันทรเฒ. (2525) .จิตวิทยาเด็ก .กรุงเทพฯ : แพร์พิตยา.
- สุนีย์ ชีรวีรุณ. (2542).การศึกษารายการเรียนของนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : ปริญญาณิษฐ์ .จิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา สุภาพ. (2525) . สังคมวิทยา . คณะรัฐศาสตร์ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช .
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). รวมบทความที่กล่าวด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ . กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย จุฬาลงกรณ์ .
- สุภาพรรณ โคตรจรัส. (2528). การศึกษาเฉพาะรายและการให้คำปรึกษา . กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- สายสุรี จุติกุล. (2542). Health : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข .
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.(2537).รายงานพิธีเปิดครอบครัวสากลและการประชุมสมัชชาครอบครัวแห่งชาติ . กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัด สำนักรายการรัฐมนตรี .
- อารี พันธุ์มณี . (2540) จิตวิทยาการเรียนการสอน . พิมพ์ครั้งที่3 . กรุงเทพฯ: บริษัท เลิฟ แอนด์ ลิฟเพรส จำกัด.
- อารีย์ ตันห์เจริญรัตน์ . (2526). การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล . พิษณุโลก : ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก .
- อังสนา เปตะนันท์.(2536).การศึกษารายการเรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาบางโพธิ์มาวาสสังกัด กรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมสุดโต่งตามสาระเห. ปริญญาณิษฐ์ กศ.ม. จิตวิทยาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .ถ่ายเอกสาร.
- อำพล สุอำพัน . (2530). เลี้ยงลูกอย่างไรให้มีคุณภาพและมีความสุข . กรุงเทพฯ: แปลน พับลิชชิง
- Coleman . (1974).Youth transition to adulthood .Chicago the university of chicago press .
- Delph . (1971).The Social Comparison and the Deveipment of Achivement Behavior of student. Cambridge:Gutural Survival
- Fisher . (1987). An Approch to Family Pathology . San Fancisco : W.H. Freeman
- Orr Kelly Kent and Drr . (1979).The Relationship of Perceived Family Interpersonal Compatibility to Adolescent Adjustment Dissertation. Abstraets Iternational .
- Springer (1958). Behavior Comperison Personality with Sequenec Childbirth in Family Relationship Journal of personality & Individual Difference . P 321-328
- Umberson N. (1992) .The Relaionship of Family with Personality facter and Self – esteem in Australian Schoolboy. Journal Australian Psychology .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว

คำแนะนำ

ให้นิสิตนึกถึงคนภายในครอบครัวของนิสิตเอง ในส่วนนี้เน้นที่พ่อแม่ แล้วพิจารณาว่าบุคคลผู้นั้นมีลักษณะต่อไปนี้อย่างไร กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อด้วย

	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด
1. แม่ของฉันทักเกิดความวิตกกังวลเพราะพ่อเป็นเหตุ					
2. พ่อแม่ของฉันทักใคร่กลมเกลียวกันดี					
3. แม่ของฉันทักสามารถฟังพ่อดี					
4. แม่ของฉันทักไม่ค่อยได้พบหน้าและพูดจากับพ่อของฉันทักมากนัก					
5. แม่ของฉันทักหลีกเลี่ยงไม่ยอมพบหน้าพ่อ					
6. แม่ของฉันทักจะให้กำลังใจแก่พ่อ					
7. แม่ของฉันทักมีเรื่องกลุ้มใจเนื่องจากพ่อเป็นเหตุ					
8. แม่ของฉันทักต้องร้องไห้เพราะพ่อบ่อยครั้ง					
9. แม่ของฉันทักมีความสุขภายในครอบครัว					
10. พ่อเอาใจใส่ทุกข์สุขของแม่อย่างสม่ำเสมอ					

คำแนะนำ

ในส่วนนี้ให้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับพ่อแม่ โดยเน้นบุคคลที่มีปัญหานิสิตบ่อยที่สุด
ส่วนนี้มี 10 ข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อด้วย

	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด
1. ฉันรู้สึกว่าคุณขาดพ่อแม่ที่เข้าใจ					
2. ฉันมักมีเรื่องขัดแย้งกับพ่อแม่ของฉัน					
3. ฉันมักหลบหลีกไม่ยอมพบปะพ่อแม่ของฉัน					
4. ความสัมพันธ์ระหว่างฉันกับพ่อแม่ค่อนข้างตึงเครียด					
5. ฉันไม่ค่อยได้เห็นหน้าและพูดจากับพ่อแม่ของฉัน					
6. ฉันมักมีเรื่องกลุ้มใจเกี่ยวกับพ่อแม่ของฉัน					
7. ฉันรู้สึกว่าพ่อแม่กับฉันเข้าใจกันดี					
8. ฉันมักต้องรับประทานอาหารเย็นตามลำพังโดยไม่มีพ่อหรือแม่					
9. ฉันรู้สึกว่าพ่อแม่หรือไม่เห็นใจฉัน					
10. ถ้าฉันไม่พบพ่อแม่ฉันจะรู้สึกโล่งใจมาก					

คำแนะนำ

ในส่วนนี้ให้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวนิสิตเองกับพี่น้อง หรือสมาชิกในครอบครัวส่วนนี้มี 10 ข้อ กรุณาตอบครบทุกข้อด้วย

	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด
1. ฉันดีใจที่มีพี่น้อง (หรือสมาชิกในครอบครัว) เช่นที่ฉันมีอยู่					
2. ฉันมักมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกับพี่น้อง หรือสมาชิกในบ้าน					
3. ฉันมักโดนพี่น้องหรือบุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวรังแก					
4. ฉันสามารถปรึกษาหาหรือปัญหาส่วนตัวกับพี่น้องหรือสมาชิกในบ้านของฉันได้					
5. พี่น้องบางคน (หรือสมาชิกในครอบครัว) ของฉันแย่งความรักของพ่อแม่ไปจากฉัน					
6. ฉันมักมีเรื่องขัดแย้งไม่ลงรอยกับพี่น้อง หรือสมาชิกในครอบครัว					
7. ฉันรู้สึกว่ามีพี่น้อง (หรือสมาชิกในครอบครัว) ห่วงดีต่อฉันมาก					
8. ถ้าพี่น้องหรือสมาชิกในบ้านของฉันไม่อยู่บ้าน ฉันจะรู้สึกโง่ใจ					
9. ฉันมักมีอาการเสียเมื่ออยู่ใกล้พี่น้องหรือสมาชิกในครอบครัวบางคน					
10. ฉันมีพี่น้องหรือสมาชิกในครอบครัวที่ฉันรักมาก					

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามและแบบทดสอบที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความในแบบสอบถามตรงกับความเป็นจริงที่สุด การตอบตามความเป็นจริงจะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง

ก. ประวัติส่วนตัวและครอบครัว

1. ข้าพเจ้าชื่อ นามสกุล เพศ
กำลังศึกษาอยู่ในระดับ นัถือศาสนา เชื้อชาติ
สัญชาติ
เกิดวันที่ เดือน พ.ศ. อายุ ปี
2. สถานที่เกิด ถนน ตำบล
อำเภอ จังหวัด โทรศัพท์
อยู่บ้านตัวเองหรือบ้านเช่า มีห้องส่วนตัวหรือไม่
3. บิดาชื่อ นามสกุล อายุ ปี
อาชีพ รายได้เฉลี่ยเดือนละ
สถานที่ทำงาน โทรศัพท์
มารดาชื่อ นามสกุล อายุ ปี
อาชีพ รายได้เฉลี่ยเดือนละ
สถานที่ทำงาน โทรศัพท์
4. สถานภาพสมรสของบิดามารดา (เขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความ)

..... อยู่ด้วยกัน	 บิดาสมรสใหม่
..... แยกกันอยู่	 บิดาถึงแก่กรรม
..... หย่าร้างกัน	 มารดาสมรสใหม่
	 มารดาถึงแก่กรรม
5. นักเรียนพักอาศัยอยู่กับ (เขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความ)

..... บิดามารดา	 บิดาและมารดาเลี้ยง
..... บิดา	 มารดาและบิดาเลี้ยง
..... มารดา	 บิดามารดาบุญธรรม
	 อื่น ๆ (ระบุ)
6. ผู้ปกครองชื่อ นามสกุล
เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยเป็น อายุ ปี
อาชีพ รายได้เฉลี่ยเดือนละ บาท
7. ระดับการศึกษาของบิดา
ระดับการศึกษาของมารดา

8. นักเรียนได้ค่าใช้จ่ายประจำวันจาก ประมาณวันละ
9. นักเรียนมีพี่น้องเกิดจากบิดามารดาเดียวกัน คน ชาย คน หญิง คน
 นักเรียนมีพี่น้องเกิดจากบิดากับภรรยาคนอื่น คน ชาย คน หญิง คน
 นักเรียนมีพี่น้องเกิดจากมารดากับสามีคนอื่น คน ชาย คน หญิง คน
10. พี่น้องของนักเรียนรวมทั้งตัวนักเรียนเรียงตามลำดับดังนี้

คนที่	อายุ	เพศ	การศึกษา	อาชีพ
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				
.....				

11. เพื่อนของนักเรียนที่สามารถจะติดต่อได้สะดวกที่สุด

ชื่อ นามสกุล ระดับการศึกษา

โรงเรียน โทรศัพท์

ที่บ้าน โทรศัพท์

ข. ประวัติสุขภาพ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความที่เหมาะสมกับนักเรียนและเติมข้อความในช่องว่างตามความเป็นจริง

- สุขภาพของข้าพเจ้าในขณะนี้ () ดีมาก () ดี () พอใช้ () ไม่ดีเลย
- ข้าพเจ้าเคยเจ็บป่วยอย่างหนักมาก่อน () เคย () ไม่เคย
 ถ้าเคยเป็น บอกชื่อโรค อายุขณะเป็นโรค ปี
- ข้าพเจ้าเคยเป็นโรคเรื้อรังมาก่อน () เคย () ไม่เคย
 ถ้าเคยเป็น บอกชื่อโรค อายุขณะเป็นโรค ปี
- ข้าพเจ้าเคยประสบอุบัติเหตุร้ายแรงมาก่อน () เคย () ไม่เคย
 ถ้าเคย ประสบอุบัติเหตุอะไร
 ได้รับบาดเจ็บอะไรบ้าง
- ข้าพเจ้าเคยเป็นลมวิงเวียนศีรษะบ่อยๆ () เป็นเสมอ () เป็นบ้าง () ไม่เคยเป็น
- ข้าพเจ้ามีปัญหาเกี่ยวกับโรคประสาท () มีปัญหา () ไม่มีปัญหา
- ข้าพเจ้าต้องใช้แว่นสายตาในขณะนี้ () ใช้เป็นประจำ () ใช้บ้าง () ไม่ต้องใช้

8. ข้าพเจ้าไม่เคยใช้แว่นสายตามาก่อนเลย แต่คิดว่าจำเป็นต้องใช้

() จำเป็นมาก () จำเป็น () ไม่จำเป็น

9. ในเรื่องการพูด () ข้าพเจ้ารู้สึกว่าพูดคล่อง

() พูดไม่คล่องหรือพูดซ้ำ

() พูดติดขัด

10. ในเรื่องการไต่ยืน () ชัดเจน () ไม่ชัดเจน

11. ตามปกติข้าพเจ้านอนวันละ () 4-6 ชั่วโมง () 6-8 ชั่วโมง () 8-10 ชั่วโมง

12. โรคประจำตัวของข้าพเจ้าที่เป็นอยู่เสมอ คือ

13. ในบางครั้งข้าพเจ้าวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับสุขภาพขณะนี้ () วิตก () ไม่วิตก

14. ขณะนี้ข้าพเจ้าสูง ซม. น้ำหนัก กก.

15. ตรวจสุขภาพปีละ ครั้ง ครั้งสุดท้ายตรวจร่างกายเมื่อ
ตรวจที่

ค. ประวัติสังคมและกิจกรรม

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความที่เหมาะสมกับนักเรียนและเติมข้อความในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. ที่อยู่ของครอบครัวของข้าพเจ้า () บ้านบิดามารดา
() บ้านญาติ
() บ้านเช่า
() อื่นๆ อธิบาย

2. ความรู้สึกของข้าพเจ้าต่อที่อยู่อาศัย () ชอบ
() ชอบมาก
() ไม่ชอบเลย

3. เพื่อนๆ มาเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนข้าพเจ้า () มาบ้าง
() มาบ่อยๆ
() ไม่มาเลย

4. ข้าพเจ้าชอบให้เพื่อนมาบ้าน () ชอบให้มาเสมอ
() ชอบให้มาบ้างเป็นครั้งคราว
() ไม่ชอบให้มาเลย

5. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเมื่อได้พบปะกับเพื่อนๆ

6. ความรู้สึกของเพื่อนที่มีต่อข้าพเจ้า

7. ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง

8. ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ () ใช้เป็นประจำ
() ใช้บ้าง
() ไม่ใช้เลย

9. ข้าพเจ้าชอบฟังวิทยุ

() ชอบฟังเป็นประจำ () ชอบฟังบ้าง () ไม่ชอบฟังเลย

10. ข้าพเจ้าชอบดูโทรทัศน์

() ดูเป็นประจำ () ดูบ้าง () ไม่ได้ดูเลย

ชอบดูประเภท

11. ข้าพเจ้าชอบดูภาพยนตร์

() ดูบ่อย () ดูบางครั้ง () ไม่ได้ดูเลย

ชอบดูประเภท

12. ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือประเภท

() ผจญภัย () ลึกลับ () รักใคร่

() ดลกขบขัน () วิทยาศาสตร์ () กีฬา

() ประวัติศาสตร์ () โคลงบทละคร () แนวจินตนาการ

() เครื่องยนต์กลไก () ชีวิตประวัติ

13. ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน

() เป็นประจำ () เป็นครั้งคราว () ไม่เคยอ่านเลย

14. ข้าพเจ้าชอบเล่นกีฬากลางแจ้ง

() ชอบบ้าง () ชอบบ้าง () ไม่ชอบเลย

กีฬากลางแจ้งที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด

15. ข้าพเจ้าชอบเล่นกีฬาในร่ม

() ชอบมาก () ชอบบ้าง () ไม่ชอบเลย

กีฬาในร่มที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด

16. ข้าพเจ้าเคยแสดงละครในงานต่างๆ () เคย () ไม่เคย

17. ข้าพเจ้าสามารถเล่นดนตรี () ได้ดี () พอใช้ () ไม่ได้เลย

เครื่องดนตรีที่ชอบเล่นคือ

18. ข้าพเจ้าชอบร้องเพลง () ชอบมาก () ชอบบ้าง () ไม่ชอบเลย

ประเภทของเพลงที่ชอบ คือ

19. ข้าพเจ้ามีความสนใจนาฏศิลป์ไทย () สนใจมาก () สนใจบ้าง () ไม่สนใจเลย

20. ข้าพเจ้า () ทำ () ไม่ทำงานพิเศษหรือหารายได้ส่วนตัว

21. งานอดิเรกของข้าพเจ้า คือ

ง. กิจกรรม การศึกษา และปัญหาของข้าพเจ้า

1. เมื่อปีที่แล้ว ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัด คือ

กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด คือ

2. ข้าพเจ้า () เคย () ไม่เคย เป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำกิจกรรม

ข้าพเจ้า () เคย () ไม่เคย เป็นหัวหน้าชั้น

3. ในโรงเรียนนี้ข้าพเจ้ามี

() เพื่อนมาก () เพื่อนน้อย () ไม่มีเพื่อนเลย

เพื่อนที่ดีที่สุดในของข้าพเจ้า ชื่อ

สิ่งที่ข้าพเจ้าและเพื่อนที่ดีที่สุดในของข้าพเจ้าทำด้วยกันเสมอ คือ

4. ตามปกติข้าพเจ้าใช้เวลาอ่านหนังสือเรียนในวันหนึ่งๆ ประมาณ

ข้าพเจ้า () มี () ไม่มี สถานที่เงียบสงบเหมาะกับการอ่านหนังสือหรือทำการบ้าน

5. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับวิชาที่เคยเรียน
ชอบมากที่สุด	ชอบน้อยที่สุด	ยากที่สุด	ง่ายที่สุด
(วิชา)	(วิชา)	(วิชา)	(วิชา)
6. วิชาที่ข้าพเจ้าต้องท่องบ่น เอาใจใส่มากที่สุด
7. ข้าพเจ้า () ทำ () ไม่ได้ทำตารางกำหนดไว้ดูหนังสือ
8. ข้าพเจ้าทำให้มีสมาธิในเวลาดูหนังสือ () ได้ง่าย () ได้ยาก
9. ข้าพเจ้า () ต้องการ () ไม่ต้องการ คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน
10. ตามปกติข้าพเจ้า () ชอบ () ไม่ชอบ เรียนหนังสือและเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนๆ
ข้าพเจ้าเรียนอยู่ในเกณฑ์ () ดี () ปานกลาง () ใช้ไม่ได้
11. เมื่อข้าพเจ้าเติบโตขึ้น บิดาต้องการให้มีอาชีพ
- มารดาต้องการให้มีอาชีพ
- ข้าพเจ้าต้องการมีอาชีพ
12. ข้าพเจ้าตั้งใจจะเรียนให้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียนแห่งนี้
- () ตั้งใจแน่วแน่ () ไม่แน่ใจ () ไม่ตกลงใจเลย
13. ข้าพเจ้าต้องการจะเรียนจบระดับ () ปริญญาตรี
- () ปริญญาโท
- () ปริญญาเอก
- () อื่นๆ โปรดระบุ
14. อาชีพที่ข้าพเจ้าเลือกตามความตั้งใจของข้าพเจ้าในขณะนี้ เรียงตามลำดับ
1. 2.
3. 4.
15. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโรงเรียนแห่งนี้
-
-
16. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้าน
-
-
17. ปัญหาหรือความไม่สบายใจที่ข้าพเจ้าต้องการได้รับความช่วยเหลือ
1. 2.
3. 4.

แบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียน

คำชี้แจงการกรอกแบบสอบถาม

1. ขอให้ท่านกรอกแบบสอบถามด้วยความจริงใจที่สุด
2. เติมข้อความลงในช่องว่างและใส่เครื่องหมาย / ใน () หน้าข้อความที่ต้องการ
3. กรุณากรอกข้อความหมดทุกข้อ ยกเว้น ผู้ปกครองที่เป็นบิดามารดา ไม่ต้องกรอกข้อความ ข้อ ก.

วัน / เดือน / ปี

ชื่อ-นามสกุลนักเรียน

ชั้น

ก. สำหรับผู้ปกครอง (ที่ไม่ใช่บิดามารดา)

1. ข้าพเจ้า (นาย / นาง / นางสาว) นามสกุล อายุ ปี
เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็น สำเร็จการศึกษา
ปัจจุบันประกอบอาชีพ สถานที่ทำงาน
2. ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ถนน ตำบล เขต
จังหวัด โทรศัพท์

ข. สำหรับผู้ปกครองที่เป็นบิดามารดา

1. บิดา/มารดานักเรียนชื่อ นามสกุล อายุ ปี
เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สำเร็จการศึกษา
.....
ปัจจุบัน () ยังมีชีวิตอยู่ () ถึงแก่กรรม
อาชีพของบิดา รายได้ประมาณเดือนละ
สถานที่ทำงาน
ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ถนน ตำบล เขต
จังหวัด โทรศัพท์ (ที่บ้าน)
2. มารดานักเรียนชื่อ นามสกุล อายุ ปี
เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สำเร็จการศึกษา
ปัจจุบัน () ยังมีชีวิตอยู่ () ถึงแก่กรรม
อาชีพของมารดา รายได้ประมาณเดือนละ
สถานที่ทำงาน

ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ถนน ตำบล เขต
จังหวัด โทรศัพท์ (ที่บ้าน)

3. จำนวนบุตร คน ชาย คน หญิง คน

4. สถานภาพการสมรสของบิดามารดา

() อยู่ร่วมกัน () แยกกันอยู่ () หย่าร้างกัน

5. ค่าใช้จ่ายที่ให้นักเรียนวันละ บาท สัปดาห์ละ บาท หรือเดือนละ

6. หน้าที่การงานที่ทางบ้านมอบหมายให้นักเรียนทำ คือ

7. ความประพฤติโดยทั่วไปของเด็กเมื่ออยู่ที่บ้าน

() ไม่ค่อยเชื่อฟัง () เชื่อฟังบ้างเป็นครั้งคราว () เชื่อฟังเสมอ

1. การเอาใจใส่บทเรียนทางบ้าน

() เอาใจใส่ดีมาก () ไม่เอาใจใส่ () เอาใจใส่พอประมาณ

2. ข้าพเจ้ามีโครงการการเรียนรู้สำหรับนักเรียนของข้าพเจ้า คือ

ก. ศึกษาต่อ (โปรดระบุ)

ข. ประกอบอาชีพ (โปรดระบุ)

3. สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากให้โรงเรียนทราบและติดตามเกี่ยวกับนักเรียนเป็นพิเศษ คือ

.....
.....

4. ผู้ปกครองที่ทางโรงเรียนจะติดต่อหรือเชิญมาพบเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับนักเรียนของท่านได้ คือ

(ระบุชื่อ)

5. ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นอื่นๆ

.....
.....
.....

ลงชื่อ

(.....)

..... / /

แบบทดสอบการเติมประโยคให้สมบูรณ์

ชื่อ - นามสกุล
 วัน / เดือน / ปี ที่ทำแบบทดสอบ
 วัน / เดือน / ปี เกิด

วิธีตอบแบบทดสอบ

จงเติมประโยคหรือข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ โดยอ่านแต่ละประโยคหรือแต่ละข้อความแล้วเติมสิ่งแรกที่ผ่านสมองของนักเรียนเพื่อให้ประโยคนั้นสมบูรณ์ โปรดทำให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าไม่ทราบว่าจะเติมอะไร ให้เขียนวงกลมล้อมหมายเลขของข้อนั้นๆ และพยายามเติมประโยคหรือข้อความนั้นในภายหลัง

1. ฉันรู้สึกว่าคุณพ่อของฉันไม่ค่อยจะ
2. เมื่อเคราะห์ร้ายประดังกันเข้ามา ฉัน
3. สิ่งที่คุณต้องการมากที่สุด
4. ถ้าฉันต้องรับผิดชอบ
5. สำหรับฉันอนาคตเป็นสิ่งที่
6. ผู้มีอำนาจเหนือฉัน
7. ทั้งๆ ที่เห็นว่ามันไร้สาระ ฉันก็ยังกลัว
8. ฉันรู้สึกว่าเพื่อนที่แท้จริง
9. เมื่อตอนที่ฉันยังเป็นเด็กอยู่
10. ผู้ชายในอุดมคติของฉัน
11. เมื่อฉันเห็นผู้ชายและผู้หญิงอยู่ด้วยกัน
12. ถ้าเปรียบเทียบกับครอบครัวอื่นแล้ว ครอบครัวฉัน
13. ผู้ที่ฉันชอบทำงานร่วมกับเขามากที่สุด คือ
14. คุณแม่ของฉัน
15. ฉันจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ลืม
16. ถ้าคุณพ่อของฉันเพียงแต่
17. ฉันมั่นใจว่าฉันมีความสามารถที่จะ
18. ฉันคงมีความสุข ถ้า
19. ถ้าใครทำงานให้ฉัน
20. ฉันกำลังตั้งตาคอย

21. เพื่อนของฉันส่วนมากไม่ทราบว่าคุณกลัว
22. ครูที่โรงเรียน
23. ฉันไม่ชอบคนที่
24. ฉันจำได้เมื่อ
25. ฉันคิดว่าผู้ชายส่วนมาก
26. ความรู้สึกของฉันเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน
27. พวกที่บ้านทำกับฉันอย่างกับว่า
28. เพื่อนร่วมงานของฉัน คือ
29. คุณแม่กับฉัน
30. ฉันได้ทำผิดอย่างมากที่
31. คุณพ่อของฉัน
32. จุดอ่อนของฉันก็คือ
33. ความทะเยอทะยานในชีวิต คือ
34. คนที่ทำงานให้ฉัน
35. สักวันหนึ่งฉันคง
36. เมื่อฉันเห็นนายเดินมา
37. ฉันอยากขจัดความกลัวในเรื่อง
38. คนที่ฉันชอบมากที่สุด
39. ฉันไม่เคยมีความสุขเท่า
40. เมื่อฉันคิดถึงผู้ชาย
41. เมื่อฉันมีความรู้สึกทางเพศ
42. ครอบครัวส่วนมากที่ฉันรู้จัก
43. ฉันชอบทำงานร่วมกับคนที่
44. ถ้าคุณแม่ของฉันเพียงแต่
45. บางครั้งฉันรู้สึกอาย
46. คุณพ่อและฉัน
47. เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วฉัน
48. เมื่อฉันเป็นคนออกคำสั่ง ฉัน
49. สิ่งที่คุณต้องการมากที่สุดในชีวิต
50. อีก 10 ปี ข้างหน้าฉัน
51. คนที่ฉันถือว่าเหนือกว่าฉัน
52. บางครั้งความกลัวก็บังคับให้ฉันต้อง
53. เมื่อฉันไม่อยู่ เพื่อนจะ
54. สิ่งที่คุณจำได้แม่นยำที่สุดในวัยเด็กของคุณ
55. สิ่งที่คุณชอบน้อยที่สุดเกี่ยวกับบุรุษเพศ
56. ฉันรู้สึกว่าเรื่องเพศ
57. เมื่อฉันยังเป็นเด็กอยู่ บิดาของฉัน
58. คนที่ทำงานร่วมกับฉันโดยมาก
59. คุณแม่ของฉันไม่ค่อยจะ

60. ฉันรู้สึกว่าเป็นความผิดใหญ่หลวงที่ฉันได้
 61. ผู้หญิงในอุดมคติของฉัน
 62. ฉันคิดว่าผู้หญิงส่วนมาก
 63. เมื่อฉันคิดถึงผู้หญิง
 64. สิ่ง que ฉันชอบน้อยที่สุดเกี่ยวกับสตรีเพศ
-

การแปลผล

ที่	หัวข้อ	ข้อที่							
1.	มารดา	14	29	44	59				
2.	บิดา	1	16	31	46				
3.	ครอบครัว	12	27	42	57				
4.	สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ	10	25	40	55	61	62	63	64
5.	เพศสัมพันธ์	11	26	41	56				
6.	เพื่อนทั่วไป	8	23	28	53				
7.	ผู้ที่เหนือกว่า	6	22	36	51				
8.	ผู้ที่ด้อยกว่า	4	19	34	48				
9.	เพื่อนร่วมกลุ่ม	13	38	43	58				
10.	ความกลัว	7	21	37	52				
11.	ความรู้สึกลึกซึ้ง	15	30	45	60				
12.	ความสามารถ	2	17	32	47				
13.	อดีต	9	24	39	54				
14.	อนาคต	5	20	35	50				
15.	เป้าหมาย	3	18	33	49				

สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ

ใช้บัตรขนาด 3 x 5 นิ้ว

ชื่อ นามสกุล..... ชั้น ผู้เลือก สถานการณ์ : การทำรายงานกลุ่ม ผู้ที่ข้าพเจ้าจะเลือกอยู่ในกลุ่ม อันดับ 1 คือ..... อันดับ 2 คือ.....
--

แบบสอบถามใครเอ่ย

ชื่อ-สกุล เลขที่ ชั้น

คำชี้แจง ข้อความในแบบสอบถามที่แจกให้นั้น เป็นข้อความที่บรรยายลักษณะต่างๆ ของบุคคล
ให้ นักเรียนคิดถึงเพื่อนๆ ในห้องรวมทั้งตัวนักเรียนเอง ที่มีลักษณะตรงกับข้อความแต่ละข้อและให้ใส่ชื่อเพื่อน หรือเขียนคำว่า “ตัวเอง” ลงในข้อความต่างๆ ที่ตรงกับลักษณะ
ของเพื่อนหรือลักษณะของนักเรียน

1. ผู้ที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นมากที่สุด คือ
2. ผู้ที่ชอบทำงานกับเพื่อนมากที่สุด คือ
3. ผู้ที่พูดจาสุภาพมากที่สุด คือ
4. ผู้ที่ตรงต่อเวลามากที่สุด คือ
5. ผู้ที่แต่งกายเรียบร้อยที่สุด คือ
6. ผู้ที่มีความรับผิดชอบมากที่สุด คือ
7. ผู้ที่ไม่รับผิดชอบมากที่สุด คือ
8. ผู้ที่กล้าหาญมากที่สุด คือ
9. ผู้ที่ขี้อายมากที่สุด คือ
10. ผู้ที่ชอบรังแกเพื่อนมากที่สุด คือ
11. ผู้ที่ชอบล้อเลียนเพื่อนมากที่สุด คือ
12. ผู้ที่ชอบแสดงความคิดเห็นมากที่สุด คือ
13. ผู้ที่ชอบหยิบของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต คือ
14. ผู้ที่มีอารมณ์เย็นมากที่สุด คือ
15. ผู้ที่ขี้บ่นมากที่สุด คือ
16. ผู้ที่พูดจาไร้เหตุผลมากที่สุด คือ
17. ผู้ที่ใจน้อยที่สุด คือ
18. ผู้ที่ชอบฟ้องมากที่สุด คือ
19. ผู้ที่ไม่ตั้งใจเรียนมากที่สุด คือ
20. ผู้ที่พูดจาเหลวไหลมากที่สุด คือ

ภาคผนวก ค.
การให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา (Counseling)

ความหมายของการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา หมายถึง กระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยอาศัยการสื่อสารแบบสองทาง ระหว่างบุคคลหนึ่งในฐานะผู้ให้คำปรึกษาซึ่งทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้อีกฝ่ายซึ่งเป็นผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจและทำความเข้าใจสิ่งที่ปัญหาและสามารถทำให้ ผู้รับคำปรึกษาแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อมุ่งที่จะช่วยเหลือให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถรับผิดชอบต่อตนเอง พึ่งตนเองได้ซึ่งแสดงถึงความเป็นอิสระ มีความสุขในชีวิตและได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ในการแก้ปัญหาของตน

ขั้นตอนในการให้คำปรึกษา

1.การสร้างสัมพันธภาพและตกลงบริการ ผู้ให้คำปรึกษาจะสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับ ผู้รับคำปรึกษา โดยเทคนิคและทักษะต่าง ๆ เพื่อช่วยให้รับคำปรึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการให้คำปรึกษาในขณะเดียวกันก็ให้ผู้รับคำปรึกษาทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงในการบริการเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการ เนื้อหา บทบาทของทั้งสองฝ่าย พฤติกรรม เวลาและการรักษาความลับ ทั้งนี้ให้ผู้รับคำปรึกษาจะต้องชี้แจงก็ต่อเมื่อผู้รับคำปรึกษาไม่ให้ความร่วมมือในกระบวนการให้คำปรึกษา

2.การสำรวจปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยและกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาใช้ศักยภาพของตนเองที่มีอยู่เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของตนเองซึ่งขั้นตอนนี้จะใช้ระยะเวลานานน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับพื้นฐาน สติปัญญา ความสามารถ ลักษณะนิสัยของผู้รับคำปรึกษา และความชำนาญในการใช้ทักษะของผู้ให้คำปรึกษา

3.เข้าใจปัญหา สาเหตุและความต้องการของผู้ให้คำปรึกษา ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจของกระบวนการให้คำปรึกษา ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้ทักษะ เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความกระจ่างในปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง และมองเห็นแนวทางที่แก้ปัญหานั้นได้

4.การวางแผนแก้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาไม่ควรเร่งรีบและด่วนตัดสินใจจัดการปัญหาของผู้รับคำปรึกษา แต่จะคอยให้กำลังใจแก่ผู้รับคำปรึกษาในการวางแผนปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน หากผู้รับคำปรึกษาหมดหนทางและคิดไม่ออก ผู้ให้คำปรึกษาจึงควรจะเสนอแนะและเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาได้แสดงความคิดเห็นในข้อเสนอนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เขาได้พิจารณาความเหมาะสมและเลือกทางแก้ไขปัญหานั้นที่ดีที่สุดด้วยตนเอง โดยผู้รับคำปรึกษาเห็นว่าสามารถทำได้จริง มีโอกาสประสบความสำเร็จและมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องต้องบังคับให้ปฏิบัติ

5.การยุติการปรึกษา ควรให้สัญญาแก่ผู้รับคำปรึกษาไว้รู้ตัวก่อนหมดเวลาของการปรึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาได้สรุปในสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสนทนาครั้งนี้ โดยผู้ให้คำปรึกษาควรเพิ่มเติมในประเด็นที่ขาดหายไปและในกรณีที่จะต้องส่งต่อไปพบกับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้คำปรึกษา จะต้องให้ข้อมูลและทำความเข้าใจกับผู้รับคำปรึกษาอย่างชัดเจน แต่ถ้าไม่มีส่งต่อผู้ให้คำปรึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาทราบว่าเขาสามารถพบได้ในครั้งต่อไปถ้าเขาต้องการพบอีกควรนัดวันเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมพร้อมทั้ง

ให้กำลังใจแก่ผู้รับคำปรึกษาในการปฏิบัติตามที่เขาได้ตัดสินใจระหว่างการปรึกษา และก่อนยุติการปรึกษา ควรสนทนาเล็กน้อยในเรื่องราวทั่ว ๆ ไปก่อนอำลา

หลักการให้คำปรึกษา

- 1 ผู้ให้คำปรึกษาต้องซื่อสัตย์ สนใจ จริงใจ และยอมรับผู้รับคำปรึกษา
- 2 ผู้ให้คำปรึกษาต้องทำให้ผู้รับคำปรึกษาไว้วางใจ (เก็บความลับ) และศรัทธา
- 3 ต้องมีการนัดหมายมิใช่พบกันโดยบังเอิญ
- 4 ควรใช้เวลาพอเหมาะ
 - รายบุคคล : 30 – 45 นาที (ไม่ควรเกิน 50 นาที)
 - เป็นกลุ่ม : 1 – 1.30 ชั่วโมง
- 5 สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา ต้องมีขอบเขตจำกัด (ไม่มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาว)

คุณสมบัติของผู้ให้คำปรึกษาที่ดี

- 1 มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- 2 จริงใจ (สนใจบุคคลอื่นอย่างจริงจัง)
- 3 มีอารมณ์มั่นคง สุขุมรอบคอบ
- 4 มีความอดทน เสียสละและรู้จักให้อภัย
- 5 มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 6 สามารถเก็บความลับได้ดี
- 7 มองโลกในแง่ดี

ธรรมชาติของการให้คำปรึกษา

1. สถานการณ์ในการให้คำปรึกษานั้นย่อมประกอบไปด้วยบุคคลสองฝ่าย คือ ผู้มารับคำปรึกษา (Counselee) หรือจะเรียกว่าผู้มีปัญหา (Client) ก็ได้กับผู้ที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา
2. สถานการณ์ในการให้คำปรึกษาเป็นสถานการณ์ที่บุคคลทั้งสองฝ่ายมีจุดประสงค์ร่วมกัน คือการเอาชนะปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิตของผู้มีปัญหา ดังนั้นเมื่อเกิดการปรึกษาขึ้นย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านที่ดีขึ้นได้ แต่จะไม่เกิดจากการบังคับ เพราะเป็นการแลกเปลี่ยน (exchang) ในเรื่องความคิดและทัศนคติของแต่ละฝ่าย
3. เมื่อบุคคลได้รับความช่วยเหลือในด้านการให้คำปรึกษา ย่อมจะให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านบุคลิกภาพ และนำไปสู่ความสามารถที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ ด้วยความมั่นใจว่าจะเอาชนะปัญหาได้ดีกว่าในอดีต เพราะมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้นและรู้แนวทางในการตัดสินใจ
4. การให้คำปรึกษาจะต้องเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ เพราะการให้คำปรึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องใช้ทั้งความรู้และทักษะที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี
5. การให้คำปรึกษาไม่สามารถจะกำหนดวิธีการที่แน่นอนลงไปได้ว่าจะใช้ทฤษฎีและเทคนิคอย่างไรในการให้คำปรึกษา เนื่องจากปัญหาที่พบไม่เหมือนกัน จะต้องใช้วิจารณญาณพิจารณาว่าควรใช้วิธีการใดที่เหมาะสมที่สุด

ประเภทของการให้คำปรึกษา

1. การให้คำปรึกษาแบบนำทาง (directive Counseling) การให้คำปรึกษาประเภทนี้ผู้ให้คำปรึกษาเป็นศูนย์กลางของการให้คำปรึกษา (Counseling Centered Approach) ผู้นำวิธีการให้คำปรึกษาแบบนี้คือ อี จี วิลเลียมสัน ซึ่งมีแนวคิดว่าการที่คนเราสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆหรือแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อรู้จักตนเอง คือ รู้ขอบเขตความสามารถ สถิติปัญญา ความสนใจ ความถนัด ลักษณะบุคลิกภาพของตน

และมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้นว่ามีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษา ประกอบอาชีพ หรือวิธีการปรับตัวต่างๆ

การให้คำปรึกษาแบบนำทางมีกระบวนการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับคำปรึกษาโดยวิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วในการให้บริการกับผู้รับคำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้ให้คำปรึกษารู้จักผู้รับคำปรึกษาและเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษารู้จักตนเอง

2. มีการวินิจฉัยปัญหาและคาดคะเนพฤติกรรม ผู้ให้คำปรึกษาจะวินิจฉัยหาสาเหตุแห่งปัญหาของผู้รับคำปรึกษาว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากสาเหตุใด เมื่อผู้ให้คำปรึกษาวินิจฉัยปัญหาของผู้รับคำปรึกษาแล้วก็จะหาวิธีแก้ปัญหาคาดคะเนการตัดสินใจที่เหมาะสมแก่ผู้รับคำปรึกษา

3. ขั้นตอนการให้คำปรึกษา

3.1 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ อ่อนน้อม

3.2 ช่วยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจในตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

3.3 วางแผนในการแก้ปัญหาพร้อมกันโดยการให้ความรู้และชี้แนะแนวทางหลายๆทางให้ผู้ขอคำปรึกษาเลือก

3.4 ปฏิบัติตามแผนที่ตกลงร่วมกัน

3.5 ส่งไปขอความช่วยเหลือจากผู้ที่มีความสามารถเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ ในรายที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ

เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบนี้ส่วนใหญ่มักจะเป็นวิธีของผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ มากกว่ากระทำกับผู้น้อย เช่น การซักถาม แนะนำ ชักชวน ชี้แจง สั่งสอน ตักเตือน อบรม สรุปล และการเลือกการตัดสินใจให้ผู้รับคำปรึกษาดำเนินการ บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาแบบนำทางนี้ ผู้ให้คำปรึกษามักจะเป็นผู้นำในการสนทนาและเป็นฝ่ายพูดค่อนข้างมาก แต่ก็ไม่ได้เป็นแบบนั้นเสมอไป เพียงแต่เป็นผู้นำบางเรื่อง และต้องอาศัยการตรวจวิเคราะห์ และวินิจฉัยที่ดี

การให้คำปรึกษาแบบนำทางควรใช้เมื่อ

1. ผู้รับคำปรึกษารู้สึกสิ้นหวัง หดหู่ที่พึงมีความปรารถนาจะแสวงหาผู้ให้คำปรึกษาเป็นที่พึ่ง

2. ผู้รับคำปรึกษาขาดความสามารถที่จะพูดคุยระบายความรู้สึกออกมา คือ ถ้าผู้มาขอรับคำปรึกษาพูดไม่เก่ง ผู้ให้คำปรึกษาก็ควรแนะนำ

3. เมื่อผู้ให้คำปรึกษาเห็นว่าเรื่องนี้ ผู้ให้คำปรึกษาสามารถนำทางได้และเห็นว่าคงได้ผลและเกิดผลดีแน่ๆกับผู้รับคำปรึกษา

4. ปัญหาของผู้รับคำปรึกษา มีความชัดเจนไม่คลุมเครือไม่สลับซับซ้อนอะไรนักวิธีแก้ปัญหาก็พอเห็นกันอยู่

5. เมื่อเห็นว่าผู้รับคำปรึกษาพอที่จะสามารถและยอมรับคำปรึกษา โดยนำไปกระทำหรือนำไปปฏิบัติด้วยตัวเองจริงๆ

2. การปรึกษาแบบไม่นำทาง (directive Counseling)

การให้คำปรึกษาประเภทนี้ผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางของการให้คำปรึกษา (Client – Centered Counseling) หรือการให้คำปรึกษาแบบโรเจอร์ ซึ่งเรียกตามผู้นำของการให้คำปรึกษาแบบนี้คือ Carl R. Roger หรือบางครั้งเรียกการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีว่าด้วยตน (Self – Theory – Counseling)

การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางมีลักษณะและวิธีการดังต่อไปนี้

1. โรเจอร์เชื่อว่า โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีความดี เชื่อถือได้และไว้วางใจได้ มนุษย์มีความฉลาดสามารถปรับตัวได้ และต้องการความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าได้

2. การให้คำปรึกษาแบบนี้นี้ไม่จำเป็นต้องมีการรวบรวมข้อมูลของผู้รับคำปรึกษามาก่อนเลยก็สามารถที่จะทำได้ เพราะไม่ต้องการวินิจฉัยปัญหา

3. การที่ให้ผู้รับคำปรึกษาแก้ปัญหาหรือพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่นั้น ก่อนอื่นเลยบุคคลนั้นต้องรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ แล้วพยายามพัฒนาตนเอง

4. ลำดับขั้นของการศึกษาแบบไม่นำทางมีดังนี้

4.1 การสร้างบรรยากาศและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เพื่อสร้างความไว้วางใจอันจะทำให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาสามารถเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ต่างๆ ของตนอย่างเต็มที่ เป็นการผ่อนคลายความเครียด และทำให้มีจิตใจแจ่มใส

4.2 แสดงให้เห็นการยอมรับ การเคารพยกย่อง ความจริงใจและความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ขอรับคำปรึกษาได้ระบายความรู้สึกต่างๆ อย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าใจในปัญหาของตนเองและมีความคิดมองเห็นทางแก้ปัญหาอย่างทะลุปรุโปร่ง

4.3 ผู้ให้คำปรึกษาควรให้ความสนใจในอารมณ์และความรู้สึกของผู้ขอรับคำปรึกษา มากกว่าที่จะมุ่งชักนำหรือหาข้อสรุปและให้ความสนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมากกว่าอดีต

การให้คำปรึกษาแบบนี้ผู้ขอรับคำปรึกษามักจะเป็นผู้มาขอความช่วยเหลือจากผู้ให้คำปรึกษาเอง และจะเป็นผู้ยุติการให้คำปรึกษาเองด้วย เทคนิคที่ใช้มากในการให้คำปรึกษาแบบนี้นี้ ก็คือการให้การยอมรับ การสะท้อนความรู้สึกให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งบนบาทของข้อเท็จจริงที่ผู้ให้คำปรึกษาตามทฤษฎีนี้คือ มักจะเป็นผู้ฟังมากกว่าพูด ให้การยอมรับมีความจริงใจร่วมรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้ขอรับคำปรึกษา และทำให้มีจิตใจแจ่มใส

การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางควรใช้เมื่อ

1. ผู้รับคำปรึกษาอยู่ในอาการวิตกกังวลใจมาก มีอารมณ์เครียดจัด ความคิดสับสน
2. ผู้รับคำปรึกษาที่มีความสับสนวุ่นวาย อารมณ์ติดขัดไม่อาจวิเคราะห์ปัญหาโดยสติปัญญาได้ในขณะนั้น
3. ผู้ให้คำปรึกษาที่มีความถนัด และได้รับการฝึกฝนวิธีการให้คำปรึกษาแบบไม่นำทางมาเป็นอย่างดี
4. เมื่อเห็นว่าทางแก้ปัญหานั้นๆ ผู้รับคำปรึกษาน่าจะตัดสินใจได้เอง
5. เมื่อเห็นว่าสาเหตุของปัญหา ชับซ้อน ลึกซึ้ง มีปมยุ่ง

3.การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม

จุดประสงค์ของการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม

การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมไม่ได้มีจุดประสงค์ที่กำหนดออกมาเป็นมาตรฐาน เช่น ให้รู้จักตนเอง และให้รู้จักสิ่งแวดล้อม แต่เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้ตกลงร่วมกันระหว่างผู้รับคำปรึกษาแต่ละคนกับผู้ให้คำปรึกษาว่าประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมใด เช่น ลดความวิตกกังวลเวลาสอบ เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาว่ามีสภาพการใดบ้างที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่กำหนดให้ผู้รับบริการปฏิบัตินั้นต้องเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้

การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมที่มีประสิทธิภาพ นอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแล้ว ยังช่วยให้ผู้รับบริการมีความคิดที่เต็มไปด้วยเหตุผล สามารถวิเคราะห์สิ่งต่างๆ อย่างระมัดระวังขึ้น เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการณ์ที่เกิดก่อนกับผลที่ตามมา

ขั้นตอนการให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม

1. การเก็บข้อมูลพฤติกรรมของผู้รับบริการ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้การสัมภาษณ์การสังเกตพฤติกรรมของผู้รับบริการในสภาพที่เป็นปัญหา การใช้แบบสอบถามเพื่อพิจารณาว่าสภาพการที่เป็นปัญหามีลักษณะอย่างไร และผู้รับบริการตอบสนองอย่างไร ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจปัญหาของผู้รับบริการ และช่วยให้ตั้งจุดประสงค์ในการให้คำปรึกษาได้

2. ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับบริการจะตั้งจุดประสงค์ด้วยกันว่า จะให้ผู้รับบริการเปลี่ยนพฤติกรรมในลักษณะใด การตั้งเป้าหมายประกอบด้วย

2.1 จุดประสงค์นั้นตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ

2.2 ผู้ให้บริการปรึกษาเต็มใจช่วยผู้รับบริการให้บรรลุเป้าหมาย

2.3 ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องประมาณการว่า เป้าหมายที่ตั้งนั้นสามารถจะดำเนินการให้บรรลุได้จริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

ดังนั้นจึงต้องกำหนดเป้าหมายในรูปของพฤติกรรมที่ชัดเจน กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการและกำหนดสภาพการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3. ผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษาจะตกลงร่วมกันว่าจะใช้กลวิธีใดดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ และเนื่องจากการให้บริการแบบพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงมีการดำเนินการสิ่งแวดล้อมนอกห้องบริการให้คำปรึกษาด้วย กลวิธีให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมมีหลายประเภท

4. การประเมินและการยุติการให้บริการปรึกษา

ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องตระหนักว่ากลวิธีที่ตนใช้ไปแล้วอาจจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นจึงต้องประเมินผลการให้คำปรึกษาต่อเนื่องไปเรื่อยๆ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในตามจุดประสงค์ที่ว่าไว้หรือไม่จะต้องให้ความช่วยเหลือด้านใดแก่ผู้รับบริการหรือไม่ และนอกจากนั้นก่อนจะยุติการให้คำปรึกษาควรช่วยเตรียมผู้รับบริการให้ไปสู่การปรับตัวในสภาพการณ์อื่นๆด้วย คือช่วยให้ผู้รับบริการได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ในการให้บริการปรึกษาไปใช้ในสภาพการณ์อื่น

กลวิธีให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมประเภทต่าง ๆ

1.การให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมโดยกลวิธีเสริมแรง(Reinforcement Techniques)มีหลักการดังนี้

1.1 พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นซ้ำได้อีก

1.2 ผู้ให้บริการปรึกษากับผู้รับบริการปรึกษาจะต้องเลือกเฉพาะจุดประสงค์ที่ผู้รับบริการสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

1.3 ผู้ให้บริการปรึกษาจะจัดสภาพการที่ผู้รับบริการจะมีโอกาสได้เสริมแรง เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอีก

1.4 ถ้าผู้ให้บริการปรึกษาพบว่าโครงการการให้บริการปรึกษาของตนไม่เหมาะสมจะต้องมีการปรับปรุงใหม่ และโครงการเปลี่ยนพฤติกรรมจะต้องไม่เป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมจรรยา

1.5 ถ้าผู้รับบริการสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ เขาจะเกิดความภูมิใจ และนับถือตนเองว่าสามารถควบคุมตนเองได้

2.การให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมโดยกลวิธีการเรียนรู้จากตัวแบบ(Social Modeling Technique) หลักการมีดังนี้

2.1 การให้ผู้รับบริการได้เรียนรู้พฤติกรรมใหม่จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ จะช่วยให้ผู้รับบริการได้เรียนรู้ทักษะในการก่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่

2.2 ผู้รับบริการอาจจะรู้มาก่อนแล้วถึงวิธีการที่จะไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาแต่ยังไม่ได้ทำหรือคาดว่าจะทำไม่ได้ จากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบจะช่วยกระตุ้นให้ผู้รับบริการได้แสดงพฤติกรรมที่เรียนรู้แล้ว

2.3 ตัวแบบจะต้องมีลักษณะที่น่าสนใจ เป็นแรงจูงใจหรือส่งเสริมให้ผู้รับบริการเลียนแบบ

2.4 หลังจากผู้รับบริการได้สังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้ว ผู้รับบริการจะจดจำพฤติกรรมของตัวแบบไว้ในความทรงจำ เพื่อนำไปแสดงพฤติกรรมตามที่ได้อำไว้ในอนาคต

2.5 หลังจากผู้รับบริการได้สังเกตพฤติกรรมของตัวแบบและได้มีโอกาสฝึกฝน พฤติกรรมนั้นแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นผู้ให้ผลป้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับบริการด้วยการฝึกฝนนั้นอาจการทำในสภาพการณ์สมมุติก่อน

การใช้กลวิธีเรียนรู้จากตัวแบบ อาจทำได้หลายรูปแบบ เป็นต้นว่า ได้สังเกตพฤติกรรมของบุคคลจริง ๆ ได้สังเกตพฤติกรรมบุคคลทางภาพยนตร์ ได้ฟังจากแถบบันทึกเสียง หรือจากภาพนิ่งประกอบเสียง

3.การให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมโดยกลวิธีฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก Assertive Training Technique)

พฤติกรรมกล้าแสดงออก (Assertive Behavior) คือการแสดงออกความรู้สึกนึกคิดและการกระทำที่เหมาะสมตามสิทธิของบุคคลนั้นได้อย่างสบายใจ โดยไม่ก้าวท้าวสิทธิของผู้อื่น

การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก (Assertive Training) จะช่วยให้ผู้รับบริการมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกในสภาพการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งเหมาะสมสำหรับผู้รับบริการที่เกรงใจจนเกินไป ยอมให้ผู้อื่นเองเบียดเบียน หรือคนที่ไม่กล้า “ ปฏิเสธ ” ใคร แม้จะไม่อยากทำตามหรือคนที่ไม่กล้าแสดงความรู้สึกหรือความเห็น หรือคนที่ไม่กล้าแสดงความรักหรือความชื่นชมให้ปรากฏ

โดยมากมักจะฝึกฝนกันเป็นกลุ่ม เป็นการสอนให้ผู้รับบริการเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่น ช่วยให้เกิดการแสดงออกที่เหมาะสม ส่งเสริมให้นับถือตนเอง

แลง และ จาคูโบสกี (A.J. Lang and P. jakuboski 1976) ได้สรุปขั้นตอนของการฝึกฝนพฤติกรรมกล้าแสดงออกไว้ดังนี้

1. ขจัดความกังวลหรือความเชื่อที่ไร้เหตุผลออกไป เช่น ถ้าเราแสดงพฤติกรรมที่กล้าแสดงออกไปแล้วนั้น คนอื่นจะคิดว่าเราไม่สุภาพ คนอื่นไม่รักไม่ชอบเรา หรือเกรงว่าเขาจะสะเทือนใจ

2. การยอมรับสิทธิส่วนบุคคลของตน ตระหนักว่าตนเองมีสิทธิที่จะแสดงออกถึงความเห็น ความรู้สึก ความเชื่อของตน

3. การฝึกฝนพฤติกรรมกล้าแสดงออกตามลำพัง เช่น ฝึกพูดกับกระจก หรือฝึกพูดกับตนเอง ในการแสดงพฤติกรรมการกล้าแสดงออกในสภาพการต่าง ๆ

4. ทดลองสวมบทบาทพฤติกรรมกล้าแสดงออกกับเพื่อนในกลุ่ม ให้เกิดความคล่องตัว กับทั้งจะได้รับฟังคำวิจารณ์และข้อเสนอแนะจากสมาชิกในกลุ่ม

4.การให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมโดยกลวิธีขจัดความรู้สึกกังวลอย่างเป็นระบบ (Systematic Desensitization)

กลวิธีให้คำปรึกษาแบบขจัดความรู้สึกกังวลอย่างเป็นระบบตั้งอยู่บนหลักแห่งการเรียนรู้ว่า ความกลัวหรือความวิตกกังวลเกิดจากการเรียนรู้ หรือเป็นการตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าที่ถูกรวบรวมขึ้นโดยสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความมั่นคงไม่มั่นคงในอารมณ์ ฉะนั้นการขจัดความกลัวหรือความวิตกกังวลทำได้โดยให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นในสภาพการณ์ที่เคยวิตกกังวลที่น้อย ให้สภาพการณ์ที่เคยก่อให้เกิดความวิตกกังวลสัมพันธ์กับสภาพร่างกายที่ผ่อนคลาย

วิธีดำเนินการ คือให้ผู้รับบริการฝึกการผ่อนคลายกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ก่อน (Muscle Relaxation) โดยการเกร็งกล้ามเนื้อตามส่วนต่างๆ ของร่างกายจนมีความตึงเครียดสูงสุด แล้วค่อยจึงค่อยผ่อนคลายความตึงเครียดของกล้ามเนื้อส่วนนั้นๆ ออกจนมีความรู้สึกผ่อนคลาย เมื่อผู้รับบริการมีทักษะในการผ่อนคลายกล้ามเนื้อแล้วจึงให้ผู้รับบริการเรียงลำดับสภาพการณ์ที่จะก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่ำสุดไปสูงสุด

ต่อจากนั้นให้ผู้รับบริการจินตนาการหรือเผชิญกับสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความกังวลเรียงตามลำดับจากสภาพการณ์ที่ทำให้กังวลต่ำสุดถึงสูงสุดในขณะที่ร่างกายผ่อนคลาย

สรุปการคำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมยึดหลักว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงได้ กระบวนการให้คำปรึกษา คือการพยายามให้ผู้รับบริการเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาเลือกวิธีที่มีความเห็นว่า การทำความเข้าใจผู้รับบริการเป็นสิ่งจำเป็น แต่ไม่เชื่อว่าเพียงแต่การให้ความอบอุ่น การยอมรับ การเข้าใจผู้รับบริการ จะทำให้ผู้รับบริการแก้ไขปัญหของตนเองได้ การให้บริการปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยมเน้นสร้างประสบการณ์ให้ผู้รับบริการเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ ผู้ให้บริการปรึกษาจะใช้หลักการเรียนรู้เป็นวิธีการช่วยให้ผู้รับบริการแต่ละคน เป็นวิธีที่มีขั้นตอนอย่างชัดเจน ตั้งแต่การวางวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ได้นำหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับบริการเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4.การให้คำปรึกษาแบบผสม (Eclectic Counseling)

การให้คำปรึกษาแบบนี้เป็นวิธีการให้ปรึกษาจากหลายๆวิธีมาใช้ ผู้นำวิธีการนี้คือ Frederic C. Throne ซึ่งมีแนวคิดว่าการใช้วิธีการใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียวอาจไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร การใช้หลายวิธีจะดีกว่า การให้คำปรึกษาให้คำปรึกษาต่างๆ โดยมีการวางแผนมาเป็นอย่างดี และเลือกวิธีการที่เหมาะสมมาใช้กับผู้ขอรับการปรึกษาเป็นรายๆไป

การให้คำปรึกษาแบบผสมมีลักษณะและวิธีการดังนี้

1.เชื่อว่าคนมีความสามารถในการรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาของตนเอง แต่ใหม่ๆผู้รับคำปรึกษาอาจยังไม่มีประสบการณ์ ไม่สามารถที่จะรับผิดชอบได้ทั้งหมด เราก็ควรให้ความช่วยเหลือบ้างบางส่วนแล้วค่อยให้เขารับผิดชอบตัวเองในที่สุด

2. ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องศึกษาและรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้มาขอรับคำปรึกษาบ้าง

3. เลือกวิธีการให้คำปรึกษาที่เหมาะสมคือ ถ้าผู้รับคำปรึกษามีปัญหาเกี่ยวกับ การเรียน อาชีพ ก็ให้คำปรึกษาแบบนำทาง แต่ถ้าผู้ขอรับคำปรึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ สังคม การปรับตัวและปัญหาที่เป็นภัยทางจิต ก็เลือกวิธีการใช้การให้คำปรึกษาแบบไม่นำทาง

4. ขั้นตอนของการให้คำปรึกษาแบบผสม

4.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา

4.2 ช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาได้ระบายความรู้สึกและทำความเข้าใจกับความรู้สึกของตนเอง

4.3 ให้ผู้ขอรับการปรึกษาได้วินิจฉัยปัญหาของตนเอง

4.4 เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมเฉพาะราย โดยผู้ให้คำปรึกษาอาจเป็นผู้เสนอแนะวิธีการต่างๆ แล้วให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเลือกตัดสินใจเอง

4.5 ถ้าปัญหาที่เกิดขึ้นเกินความสามารถของผู้ให้คำปรึกษาก็อาจส่งไปขอรับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะราย เช่น จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

บทบาทของผู้ให้คำปรึกษาก็คือ การช่วยให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาสามารถแก้ปัญหาและปรับตัวได้ตามความสามารถของแต่ละคน

การให้คำปรึกษาแบบผสมควรใช้เมื่อ

1. ผู้ให้คำปรึกษาน่าที่จะสืบค้นข้อมูลจากผู้ขอรับคำปรึกษาได้บ้าง

2. ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา มีความเข้าใจ รับรู้ ยอมรับที่จะเล่นหรือแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาอย่างเข้าใจดีต่อกัน

3. ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาสนใจและมีความรับผิดชอบร่วมกันอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหา

4. เมื่อผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา พร้อม ยินดี ยอมรับในหลักการเรียนรู้ชีวิตเพื่อแก้ปัญหาและรับผิดชอบในการคิดการกระทำ และแก้ปัญหาเอง

ลักษณะของการให้คำปรึกษาแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การให้คำปรึกษารายบุคคล (Individual Counseling)

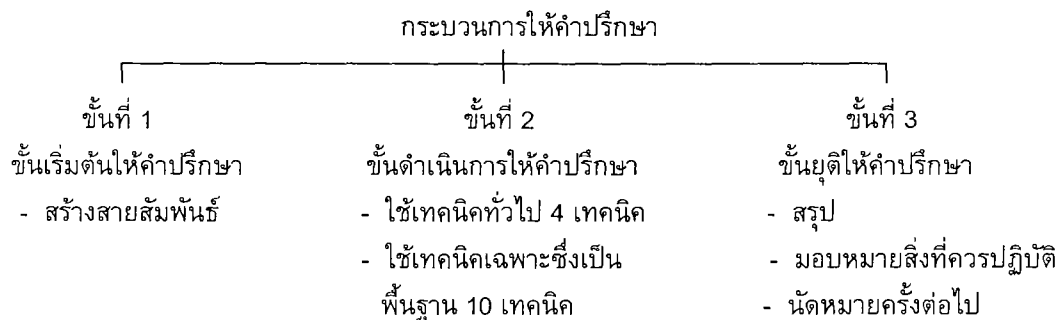
การให้คำปรึกษารายบุคคล เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลโดยการพบเป็นส่วนตัวระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาดังนั้นผู้ที่ให้คำปรึกษาจะต้องใช้กลวิธีหลายอย่างเพื่อที่จะช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาได้เข้าใจในตนเองและสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และสามารถวางโครงการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (Group Counseling)

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่มีความต้องการตรงกันเพื่อที่จะปรับปรุงตนเองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือต้องการจะแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน โดยมาร่วมปรึกษาหารือกันเป็นกลุ่ม และมีผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นของแต่ละคน ได้รับบายความรู้สึกขัดแย้ง ได้สำรวจตนเองและยอมรับตนเองและผู้อื่น ถ้าจะเผชิญปัญหา และเพื่อที่จะให้ทุกคนตระหนักว่ายังมีบุคคลอื่นที่มีปัญหาหรือข้อขัดข้องเช่นเดียวกับตน

กระบวนการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษามีกระบวนการให้คำปรึกษา 3 ขั้นตอน คือ

หลักการสร้างสายสัมพันธ์ (Rapport)

การสร้างสายสัมพันธ์ คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี การสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา โดยมีหลักว่า พูดเรื่องที่เขาร่วมจะเปิดเผย ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัว เรื่องง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง เช่น เรื่องดินฟ้าอากาศ เรื่องการแต่งกาย เรื่องสิ่งแวดล้อมรอบตนขณะนั้น ฯลฯ

หลังจากสร้างสายสัมพันธ์แล้ว เริ่มเชื้อเชิญให้พูด เช่น

- ขอให้คุณรู้สึกสบายใจที่จะเริ่มพูด ทุกอย่างจะเป็นความลับ
- คุณคงมีอะไรบางอย่างที่อยากจะเล่าให้ฟังซึ่งจะเป็นความลับ
- พูดอะไรก็ได้ที่คุณอยากจะพูด ทุกอย่างจะเป็นความลับ

เทคนิคการให้คำปรึกษา

แบ่งออกเป็น 2 เทคนิค คือ

ก. เทคนิคทั่วไป : มี 4 เทคนิค ได้แก่

- 1) การสังเกต (Observation)
- 2) การฟัง (Listening)
- 3) การถาม (Questioning)
- 4) การพูด (Talking)

ข. เทคนิคเฉพาะ เป็นเทคนิคพื้นฐาน 10 เทคนิค ได้แก่

- 1) การฟัง (Listening)
- 2) การใช้คำถามปลายปิด (Closed-end question) ใช้เมื่อ
 - ผู้รับคำปรึกษาพูดวกวน สับสน
 - ต้องการเจาะลึก เช่น เรื่องส่วนตัว ความลับของ ผู้รับคำปรึกษา
- 3) การใช้คำถามปลายเปิด (Opened-end question) ใช้เมื่อ
 - ต้องการให้ผู้รับคำปรึกษา เล่าเรื่องราวต่าง ๆ
 - ต้องการให้เกิดความกระจ่าง เรียกว่า “การสอบซัก” โดยขึ้นต้นว่า อะไร อย่างไร (ทำไม ควรใช้ให้น้อยที่สุด เพราะ ผู้รับคำปรึกษา คิดว่าเป็นการตำหนิเขา)
- 4) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) ใช้เมื่อ
 - ต้องการให้ผู้รับคำปรึกษา รู้ถึงความรู้สึกที่แท้จริงซึ่งอาจขัดแย้งกับเรื่องที่พูด
- 5) การทวนคำถามหรือข้อความ (Paraphrase) ใช้เมื่อ
 - ต้องการให้ผู้รับคำปรึกษา คิดถึงสิ่งที่พูดไปแล้ว
- 6) การเผชิญหน้า (ผู้ให้คำปรึกษา confrontation) ใช้เมื่อ
 - ประโยคที่พูดขัดแย้งกัน ให้นำมาเชื่อมด้วย “และ” เพื่อให้ยอมรับความจริง
- 7) การใช้ความเงียบ (Silence ผู้รับคำปรึกษา technique) ใช้เมื่อ
 - เปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษา รวบรวมความคิด คำพูดที่จะพูดต่อไป
 - ถ้าเงียบนานเกินไป ผู้ให้คำปรึกษา จะถามว่า “ขณะนี้คุณรู้สึกอย่างไร”
- 8) การให้กำลังใจ (Encouragement or Reinforcement) ใช้เมื่อ
 - ต้องการให้ผู้รับคำปรึกษา มั่นใจ
 - เริ่มให้ผู้รับคำปรึกษา ต่อสู้ เผชิญปัญหา เช่น สนับสนุนคำพูด การกระทำ ชี้แจงว่าปัญหาของเขามีทางแก้ไข
- 9) การตีความ (Interpretation) ใช้เมื่อ
 - ต้องการให้ผู้รับคำปรึกษา เข้าใจปัญหา
- 10) การสรุป (Summarization) ใช้เมื่อ
 - ผู้รับคำปรึกษา พูดหลายเรื่อง เปลี่ยนเรื่องพูด
 - ก่อนยุติให้คำปรึกษา
 - ถ้าเป็นเด็กหรือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ให้คำปรึกษา จะสรุปแล้วถาม ผู้รับคำปรึกษา มีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่
 - ถ้าเป็นผู้ใหญ่หรือผู้มีการศึกษาดี ผู้ให้คำปรึกษาจะให้ผู้รับคำปรึกษา สรุปก่อนแล้ว ผู้ให้คำปรึกษา สรุปเพิ่มเติม

นอกจากเทคนิคพื้นฐาน 10 เทคนิคแล้ว ยังมีเทคนิคที่ใช้กันมาก ได้แก่

- 1) การแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ใช้เมื่อ
 - ผู้รับคำปรึกษาประสบปัญหาที่น่าสงสาร น่าเห็นใจ
- 2) การมีอารมณ์ร่วม (Empathy) ใช้เมื่อ
 - ต้องการแสดงความเห็นใจ โดยผู้ให้คำปรึกษาเคยประสบปัญหาเช่นเดียวกับผู้รับคำปรึกษามาก่อน
- 3) การแสดงความเห็นด้วย (Approval) ใช้เมื่อ
 - พบว่าผู้รับคำปรึกษาพูดหรือกระทำสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายธนภัทร อนุะมาน
วันเดือนปีเกิด	12 กันยายน 2516
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	185/18 ซอย ภาวนา บางขุนนนท์บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาปีที่ 6 ราชวินิต มัธยม กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2540	กศ.บ. (ศิลปศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
พ.ศ. 2544	กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร